अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय योजना

(आ.व. २०७६/७७ –२०८०/८१)

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय,
माछापोखरी, कास्की
गण्डकी प्रदेश

परामर्शदाता

अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्र

पश्चिमाञ्चल क्याम्पस, पोखरा

२०७६

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय योजना

(आ.व. २०७६/७७ –२०८०/८१)

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय,

माछापोखरी, कास्की

गण्डकी प्रदेश

परामर्शदाता

अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्र

पश्चिमाञ्चल क्याम्पस, पोखरा

२०७६

मन्तव्य

नेपालमा एकात्मक शासन प्रणाली अन्त्य सगै संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संविधानले निर्देशन गरेका संघ, प्रदेश र स्थानीय तहविचको सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तलाई अंगीकार गर्दै नेपाल सरकारले तय गरेका दिर्घकालिन लक्ष्य **"समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली"** प्राप्ती हेतु विक्रम सम्वत् २१०० सम्ममा निधारित सूचकसहितको पन्धौ पञ्चवर्षीय योजना तयार गरिएको छ । सोही आधारमा प्रदेश सरकारले समृद्धि प्रदेश र सुखि प्रदेशवासि लक्ष्य सहित गण्डकी प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षिय योजना (आ.व.२०७६।७७–२०८०।८१) तयार गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४,अनुरुप गठित गाउँपालिकहरुले संघीय र प्रदेश सरकारका अल्पकालिन मध्यकालिन र दीर्घकालिन लक्ष्य सहितका मुख्य सूचकहरूलाई समेत मध्य नजर गरी **कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार अन्नपूर्ण विकासका प्रमुख आधार** भन्ने आदर्श वाक्यलाई सार्थक तुल्याई उच्च आय सहितका सुखि र खुसि गाउँ वासीकारूपमा विकास गर्ने लक्ष्य सहित अगामि ५ वर्ष सम्मका लागि र पछि गठन हुने गाउँपालिकालाई समेत विकास निर्माण कार्यका लागि मार्ग दर्शक वन्ने अपेक्षा सहित अन्नपूर्ण गाउँपालिकावाट प्रथम पञ्चवर्षीय (आ.व.२०७६।७७ –२०८०।८१) निर्माण गरिएको छ ।योजनावद्ध विकासको अभावमा लक्षित उपलव्धि हासिल गर्न नसिकने, विकास निर्माणका लागि लक्ष्य सहितको योजना आवश्यक हुने, गाउँपालिका गठन पश्चात योजना निर्माण गर्ने प्रयास हुदाँ समेत हालसम्म कुनै पनि आवधिक योजना निर्माण कार्यलाई पूर्णता दिन नसिकएको र वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमका आधारमा विकास निर्माणका कार्य सञ्चालन गरिएको सन्दर्भमा गाउँपालिकाको यो प्रथम प्रयास भएको समेत सवैमा जानकारी गराउन चाहन्छु । गाउँपालिकाको वास्तविक वस्तु स्थितिको प्रत्यक्षरूपमा अध्ययन गरी गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि अल्पकालिन, मध्यकालिन र दीर्घकालिन लक्ष्य सहितका मुख्य सूचकहरू निर्धारण गरी सहभागितामुलक पद्धतिद्वारा निर्माण गरिएको यस आवधिक योजनाले निर्धारण गरेका, समावेसी आर्थिक वृद्धिका लक्ष्य, गरिवी निवारण, स्थानीय उत्पादनसंग सम्वन्धीत र उत्पादित वस्तुको उचित संरक्षण एवम् सदुपयोग, पर्यटन क्षेत्रको विस्तार, ऊर्जा उत्पादन, प्रयोग र निकासी, कृषि र पशुविकासमा आधुनिकीकरण, गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधारको निर्माण, अनुसाशित एवम् सकारात्मक सोच भएका दक्ष जनशक्ति उत्पादनका लागि प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षामा विस्तार, स्वाथ्य सेवामा सुद्धढीकरण, स्वस्थ खानेपानी, जलवायु र भौगोलिक क्षेत्र अनुकुलका आर्थिक कृयाकलाप सञ्चालन गर्नुका साथै पालिकावासीमा सुशासनको प्रत्याभुति दिलाउन गाउँपालिकामा उपलव्ध स्रोतसाधनको अधिकतम सदुपयोग गर्नका लागि मार्ग दर्शक वन्ने छ ।

यस प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक योजनाले निर्धारण गरेको सोंच, लक्ष्य र उदेश्य प्राप्त गर्नका लागि योजनाको कार्यान्वयनमा गाउँपालिकालाई नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, प्रतिनिधि सभा र राष्ट्रिय सभामा प्रतिनित्व गर्ने माननिय सांसद, नेपाल सरकारका माननिय मन्त्रि, प्रदेश सभाका माननीय सदस्य, जिल्ला समन्वय समिति, राजनितिक दलका प्रतिनिधि, निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, विकास साझेदार संस्था, सरकारी तथा गैह्र सरकारी संघसस्था, नागरिक समाज, राष्ट्र सेवक कर्मचारी, पत्रकार, शिक्षक, प्रवुद्धवर्ग साथै सम्पूर्ण स्वदेश वा विदेशमा रहनुहुने पालिकावासीहरूको सकारात्मक सुझाव सहित पुर्ण सहयोग मिल्ने अपेक्षा राख्दछु ।

यस योजना निर्माण गर्नमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने गाउँपालिका जनप्रतिनिधि, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत,विषयगत शाखामा कार्यरत कर्मचारी, वडा कार्यलयमा कार्यरत सचिव विषयविज्ञ साथै योजना निर्माणमा पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने व्यक्तित्वहरु, प्रतिनिधि सभा र राष्ट्रिय सभामा प्रतिनिधिनित्व गर्ने माननिय सांसद, नेपाल सरकारका माननिय मन्त्रि, प्रदेश सभाका माननीय सदस्य, जिल्ला समन्वय समितिका पदाधिकारी, नागरिक समाज, पत्रकार र अन्य सरोकारवाला सवैलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । अन्त्यमा यस योजना तयार गर्नमा प्राविधिक सहयोग गर्ने पश्चिमाञ्चल क्याम्पसको अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्रसँग सम्वन्धित विज्ञ टोलीहरुलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

युवराज कुँवर
अध्यक्ष
अन्नपूर्ण गाउँपालिका,कास्की

कृतज्ञता ज्ञापन

संघीय संरचनाको स्वरुपमा गठित अन्नपूर्ण गाउँकार्यपालिकाले नागरिकहरुको ईच्छा, आकांक्षा पूरा गर्ने दस्तावेजका रुपमा प्रस्तुत गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र अन्तर्गत गाउँको वस्तुगत विवरण तथा आवधिक योजना तयारगर्ने महत्वपूर्ण र ऐतिहासिक जिम्मेवारीका लागि प्राविधिक सहयोग र सहजीकरणका निम्ति अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्र, पश्चिमाञ्चल क्याम्पस, पोखरालाई प्रदान गरेकोमा यस केन्द्र गाउँपालिकाप्रति हार्दिक आभार तथा कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छ। यस महत्वपुर्ण अवसरका लागि गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री युवराज कुवँर ज्यू, उपाध्यक्ष श्री सगुन गुरुङ ज्यू, कार्यकारी प्रमुख श्री युवराज अधिकारी ज्यू, वडा नं. १ देखि ११ सम्मका वडा अध्यक्षज्यूहरु क्रमशः श्री भरत जङ्ग कुँवर, श्री चुडामणी अधिकारी, श्री चन्द्र बहादुर गुरुङ, श्री भरत बहादुर केसी, श्री जिबनाथ पौडेल, श्री चित्र बहादुर गुरुङ, श्री घनश्याम चापागाई, श्री विजय गुरुङ, श्री बल बहादुर क्षेत्री, श्री कुमार प्रसाद गुरुङ, श्री हिम बहादुर गुरुङ र गाउँकार्यपालिकाका सम्पूर्ण सदस्यज्यूहरु, वडाका सदस्यज्यूहरु लगायत आम गाउँबासी जनसमुदायहरु प्रति आभार प्रकटगर्दै उहाँहरुबाट प्राप्त सद्भावना तथा सहयोग, सुझाव र सकृय सहभागिताका लागि यस केन्द्र कृतज्ञता व्यक्त गर्न चाहन्छ । यस गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण (भिलेज प्रोफायल) तथा आवधिक योजनाको खाका निर्माणका लागि आ-आफ्ना तर्फबाट सहयोग गर्नुहुने राजनीतिक दलका प्रमूख तथा प्रतिनिधिहरु, विषयगत कार्यालय तथा समितिका सदस्यहरु, महिला सदस्यहरु, दलित जनजाति समुदायका प्रतिनिधिहरु, सामुदायिक वन उपभोक्ता, समाजसेवी, बुद्धिजिवी, पत्रकार, सरकारी तथा गैर-सरकारी संस्था, विद्यालय, सामाजिक संघ-संस्था प्रति केन्द्र हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छ।

यसैगरी यस ऐतिहासिक कार्यमा प्राविधिक तथा समग्र परियोजनाको सम्पन्नताका निम्ति संयोजक सह-प्राध्यापक डा.कृष्णप्रसाद भण्डारी, अर्थविद् प्रा.डा. यादव शर्मा गौडेल, सह-प्राध्यापक सिभिल ई.रमेश बाँस्तोला, समाजशास्त्री डा. रामचन्द्र बराल, वातावरणविद डा. अनुप गुरूङ, जियोम्याटिक्स ई. विकास शेरचन, भुगोलविद लक्ष्मण अधिकारी ज्यूहरुको आ-आफ्नो क्षेत्रको महत्वपूर्ण जिम्मेवारी र भूमिकाको लागि केन्द्र यथोचित कदर गर्न चाहन्छ। यसै गरी समग्र परियोजनाको फिल्ड संयोजन गर्नुहुने श्री क्षितीज राज शर्मा, श्री सुर्य अधिकारी लगायत प्रत्यक्ष र परोक्ष रुपमा सहयोग गर्नु हुने केन्द्रका पदाधिकारीहरु विशेष धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ।

गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीका लागि घरधूरी सर्वेक्षण तथा तथ्याङ्क संकलनमा महत्वपूर्ण योगदान गर्नुहुने वडा नं १ देखि वडा नं ११ सम्मका ग्रामीणबासी गणकहरू लगायत टोल तथा वस्ती भेलामा सहयोग गर्नुहुने सबै महानुभावहरु प्रति केन्द्र हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छ । अन्त्यमा संघीय संरचनामा नवगठित गाउँकार्यपालिकामा विकास कार्यक्रमका लागि आवश्यक भएका तथ्यांक र सोका आधारमा दीर्घकालिन योजनाको खाका तयार गर्न प्रस्तुत गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरण तथा आवधिक योजनाले गाउँपालिकाको विकासका लागि महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नेछ भन्ने यस केन्द्रले विश्वास लिएको छ।

अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्र

पश्चिमाञ्चल क्याम्पस, पोखरा

संक्षिप्त शब्दावली

अ.हे.व.	असिस्टेण्ट हेल्थ वर्कर
हे. अ.	हेल्थ असिस्टेण्ट
आ.व.	आर्थिक वर्ष
कि.मी.	किलो मीटर
गा.पा.	गाउँपालिका
न.पा.	नगरपालिका
म.न.पा.	महानगरपालिका
नि.मा.वि.	निम्न माध्यामिक विद्यालय
मा.वि.	माध्यामिक विद्यालय
मी.	मीटर
मे.वा.	मेगावाट
प्रा.वि.	प्राथमिक विद्यालय
रु.	रुपैया
ल्या.अ.	ल्याव असिस्टेण्ट
व.कि.मी.	वर्ग किलो मीटर
सि.अ.हे.व.	सिनियर असिस्टेण्ट हेल्थ वर्कर

नतिजा खण्डमा प्रस्तुत दिगो विकास लक्ष्यका संकेत (दिविलसं)

लक्ष्य नं.	संकेत नं.	लक्ष्य
१	१	हरेक क्षेत्रमा रहेको सबै स्वरुपका विषम गरिबीको अन्त्य गर्ने ।
२	२	भोकमरीको अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा तथा उन्नत पोषण प्राप्ति र दिगो कृषिको प्रवर्द्धन गर्ने ।
३	३	सबै उमेर समूहका व्यक्तिका लागि स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितता गर्दै समृद्ध जीवनस्तर प्रवर्द्धन गर्ने ।
४	४	सबैका लागि समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्दै जीवनपर्यन्त सिकाइका अवसरहरू प्रवर्द्धन गर्ने ।
५	५	लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने सबै महिला, किशोरी र बालबालिकाहरूको सशक्तिकरण गर्ने ।
६	६	सबैका लागि खानेपानी र सरसफाइको उपलब्धता तथा यसको दिगो व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्ने ।
७	७	खर्चले धान्न सकिने, भरपर्दो, दिगो र आधुनिक उर्जामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
८	८	स्थिर, समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धि र सबैका लागि पूर्ण तथा उत्पादनशील रोजगारी र मर्यादित श्रम प्रर्वद्धन गर्ने ।
९	९	उत्थानशील पूर्वधारको निर्माण, समावेशी र दिगो औद्योगिकरणको प्रवर्द्धन र नव प्रवर्तनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
१०	१०	मुलुकभित्र र मुलुकहरूबीचको असमानता न्यून गर्ने ।
११	११	शहर तथा मानव वस्तीहरूलाई समावेशी, सुरक्षित, उत्थानशील र दिगो बनाउने ।
१२	१२	दिगो उपभोग र उत्पादनका ढाँचा सुनिश्चित गर्ने ।
१३	१३	जलवायु परिवर्तन र त्यसका प्रभावहरूसँग जुध्न तत्काल कार्य अगाडि बढाउने ।
१४	१४	अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका लागि सार्न्दभिक नभएको ।
१५	१५	पृथ्वीको भूपरिधिस्तरीय पारिस्थितिकीय प्रणालीहरूको दिगो उपयोग, रक्षा र पुनस्थार्पन गर्न, वनको दिगो रुपमा व्यवस्थापन गर्ने, मरुभूमिकरणविरुद्ध लड्न र भूक्षय रोक्नुका साथै यसलाई उल्टाउने र जैविक विविधताको ह्रासलाई रोक्ने ।
१६	१६	दिगो विकासका लागि शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजहरूको प्रवर्द्धन गर्ने, सबैका लागि न्यायमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने र प्रभावकारी, जवाफदेही तथा समावेशी संस्थाहरूको निर्माण गर्ने
१७	१७	दिगो विकासका लागि कार्यन्वयनको माध्यम सुदृढ गर्ने र विश्वव्यापी साझेदारीलाई पुनःजीवन्त तुल्याउने

विषय सूची

संक्षिप्त शब्दावली ४

आवधिक विकास योजनाको संक्षिप्त झलक **१**

गाउँपालिका विकासका प्राथमिकताहरु २

गाउँपालिकाको विकास बजेट २

अन्नपूर्ण गाउँपालिका समृद्धिका क्षेत्र उपक्षेत्र र क्षेत्रगत प्राथमिकताका कार्यक्रमहरू ३

परिच्छेद १: परिचय **१**

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ गाउँपालिका आवधिक विकास योजना तर्जुमाको उद्देश्य २

१.३ योजना निर्माणका आधार २

१.४ दिगो विकास लक्ष्यसँगको सम्वन्ध ३

१.५ अध्ययन विधि ३

१.५.१ प्रारम्भिक चरण ४

१.५.२ समुदाय परिचालन चरण ५

१.५.३ विकास चरण ६

१.५.४ कार्यान्वयन चरण ६

१.६ गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना र प्रादेशिक तथा संघीय योजना बीचको अन्तर सम्बन्ध ६

१.७ अध्ययनका सीमाहरु ८

परिच्छेद २: गाउँपालिकाको स्थिति विश्लेषण **९**

२.१ समष्टिगत स्थिति ९

२.१.१ समस्या र चुनौती ९

२.१.२ अवसर ११

२.२ गाउँपालिकाका विकासका मुख्य सम्बाहकहरू ११

२.३ अन्नपूर्ण गाउँपालिका विकासका दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीतिहरू १२

२.३.१ परिमाणात्मक लक्ष्य १३

२.३.२ उद्देश्यगत रणनीतिहरु १५

२.४ कार्यनीति तथा प्रमुख प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरु १६

२.४.१ कृषि, वन तथा वातावरण १६

२.४.२ पर्यटन प्रवर्द्धन १७

२.४.३ उद्यम तथा रोजगारी १८

२.४.४ शिक्षा क्षेत्र १८

२.४.५ स्वास्थ्य क्षेत्र १९

२.५ कुल ग्राहस्थ्य उत्पादन तथा आर्थिक वृद्धिदर प्रक्षेपण १९

परिच्छेद ३: आर्थिक क्षेत्र **२२**

३.१ कृषि २२

३.१.१ पृष्ठभूमि २२

३.१.२ प्रमुख समस्या २२

३.१.३ चुनौती र अवसर २२

३.१.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य २३

३.१.५ रणनीति र कार्यनीति २३

३.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता २४

३.१.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना २५

३.१.८ अपेक्षित प्रमुख नतिजा २७

३.२ पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन क्षेत्र ३०

३.२.१ पृष्ठभूमि ३०

३.२.२ प्रमुख समस्या ३०

३.२.३ चुनौती र अवसर ३०

३.२.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ३१

३.२.५ रणनीति र कार्यनीति ३१

३.२.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ३१

३.२.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना ३२

३.२.८ अपेक्षित प्रमुख नतिजा ३३
३.३ पर्यटन क्षेत्र ३७
३.३.१ पृष्ठभूमि ३७
३.३.२ प्रमुख समस्या ३७
३.३.३ चुनौती र अवसर ३७
३.३.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ३८
३.३.५ रणनीति र कार्यनीति ३८
३.३.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ३८
३.३.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना ३९
३.३.८ अपेक्षित नतिजा ४०
३.४ उद्योग, वाणिज्य र आपूर्ति क्षेत्र ४३
३.४.१ पृष्ठभूमि ४३
३.४.२ प्रमुख समस्या ४३
३.४.३ चुनौती र अवसर ४३
३.४.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ४४
३.४.५ रणनीति तथा कार्यनीति ४४
३.४.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ४४
३.४.७ पर्यटन विकास ४५
३.४.८ प्रमुख परिमाणात्मक नतीजा ४६
३.५ सहकारी तथा वित्त व्यवस्थापन क्षेत्र ४९
३.५.१ पृष्ठभूमि ४९
३.५.२ प्रमुख समस्या ४९
३.५.३ चुनौती र अवसर ४९
३.५.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ५०
३.५.५ रणनीति र कार्यनीति ५०
३.५.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ५०
३.५.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना ५१
३.५.८ अपेक्षित नतिजा ५१
३.६ भूमि व्यवस्थापन क्षेत्र ५३
३.६.१ पृष्ठभूमि ५३
३.६.२ प्रमुख समस्या ५३
३.६.३ चुनौती र अवसर ५३
३.६.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ५३
३.६.५ रणनीति र कार्यनीति ५४
३.६.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ५४
३.६.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु ५५
३.६.८ अपेक्षित नतिजा ५६
३.७ खानी तथा खनिज क्षेत्र ५८
३.७.१ पृष्ठभूमि ५८
३.७.२ प्रमुख समस्या ५८
३.७.३ चुनौती र अवसर ५८
३.७.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ५८
३.७.५ रणनीति र कार्यनीति ५९
३.७.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ५९
३.७.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु ६०
३.७.८ अपेक्षित नतिजा ६०
परिच्छेद ४:सामाजिक विकास ६२
४.१ शिक्षा ६२
४.१.१ पृष्ठभूमि ६२
४.१.२ प्रमुख समस्या ६२
४.१.३ चुनौती र अवसर ६२
४.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ६२
४.१.५ रणनीति र कार्यनीति ६३
४.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ६३
४.१.७ शिक्षाक्षेत्रका प्रमुख कार्यक्रमहरु ६४

४.१.८ अपेक्षित नतिजा ६५
४.२ स्वास्थ्य र पोषण ६८
४.२.१ पृष्ठभूमि ६८
४.२.२ प्रमुख समस्या ६८
४.२.३ चुनौती र अवसर ६९
४.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ६९
४.२.५ रणनीति र कार्यनीति ७०
४.२.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ७०
४.२.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु ७१
४.२.८ अपेक्षित नतिजा ७२
४.३ भाषा, साहित्य, सास्कृति र सम्पदा ७५
४.३.१ पृष्ठभूमि ७५
४.३.२ प्रमुख समस्या ७५
४.३.३ चुनौती र अवसर ७५
४.३.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ७६
४.३.५ रणनीति र कार्यनीति ७६
४.३.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ७६
४.३.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु ७७
४.३.८ अपेक्षित नतिजा ७८
४.४ जनसंङ्ख्या व्यवस्थापन् ७९
४.४.१ पृष्ठभूमि ७९
४.४.२ प्रमुख समस्या ७९
४.४.३ चुनौती र अवसर ७९
४.४.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ८०
४.४.५ रणनीति र कार्यनीति ८०
४.४.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ८१
४.४.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु ८२
४.४.८ अपेक्षित नतिजा ८२
४.५ लक्षितवर्ग व्यवस्थापन ८५
४.५.१ पृष्ठभूमि ८५
४.५.२ प्रमुख समस्या ८५
४.५.३ चुनौती र अवसर ८६
४.५.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ८६
४.५.५ रणनीति र कार्यनीति ८७
४.५.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ८७
४.५.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु ८८
४.५.८ अपेक्षित नतिजा ८९
४.६ श्रम तथा रोजगार ९१
४.६.१ पृष्ठभूमि ९१
४.६.२ प्रमुख समस्या ९१
४.६.३ चुनौती र अवसर ९१
४.६.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ९२
४.६.५ रणनीति र कार्यनीति ९२
४.६.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ९२
४.६.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु ९३
४.६.८ अपेक्षित नतिजा ९४
परिच्छेद ५: पूर्वाधार विकास ९६
५.१ पुल, सडक तथा यातायात ९६
५.१.१ पृष्ठभूमि ९६
५.१.२ प्रमुख समस्या ९६
५.१.३ चुनौती र अवसर ९७
५.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ९७
५.१.५ रणनीति र कार्यनीति ९८
५.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ९८
५.१.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु ९९

५.१.८ अपेक्षित नतिजा १००
५.२ भवन, बस्ती तथा शहरी विकास १०१
५.२.१ पृष्ठभूमि १०१
५.२.२ प्रमुख समस्या १०१
५.२.३ चुनौती र अवसर १०१
५.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य १०२
५.२.५ रणनीति र कार्यनीति १०२
५.२.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता १०३
५.२.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु १०४
५.२.८ अपेक्षित नतिजा १०५
५.३ सिँचाइ १०७
५.३.१ पृष्ठभूमि १०७
५.३.२ प्रमुख समस्या १०७
५.३.३ चुनौती र अवसर १०७
५.३.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य १०८
५.३.५ रणनीति र कार्यनीति १०८
५.३.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता १०९
५.३.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु ११०
५.३.८ अपेक्षित नतिजा ११०
५.४ खानेपानी तथा सरसफाइ ११२
५.४.१ पृष्ठभूमि ११२
५.४.२ प्रमुख समस्या ११२
५.४.३ चुनौती र अवसर ११२
५.४.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ११३
५.४.५ रणनीति र कार्यनीति ११३
५.४.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता ११४
५.४.७ खानेपानी क्षेत्रका प्रमुख कार्यक्रमहरु ११५
५.४.८ अपेक्षित नतिजा ११६
५.५ ऊर्जा तथा विद्युत ११८
५.५.१ पृष्ठभूमि ११८
५.५.२ प्रमुख समस्या ११८
५.५.३ चुनौती र अवसर ११८
५.५.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य ११९
५.५.५ रणनीति र कार्यनीति ११९
५.५.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता १२०
५.५.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु १२१
५.५.८ अपेक्षित नतिजा १२१
५.६ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि १२३
५.६.१ पृष्ठभूमि १२३
५.६.२ प्रमुख समस्या १२३
५.६.३ चुनौती र अवसर १२४
५.६.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य १२४
५.६.५ रणनीति र कार्यनीति १२४
५.६.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता १२५
५.६.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु १२६
५.६.८ अपेक्षित नतिजा १२६
परिच्छेद ६: सुशासन तथा संस्थागत विकास क्षेत्र १२८
६.१ सुशासन तथा जनशक्ति र सेवा व्यवस्थापन १२८
६.१.१ पृष्ठभूमि १२८
६.१.२ प्रमुख समस्या १२८
६.१.३ चुनौती र अवसर १२८
६.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य १२९
६.१.५ रणनीति र कार्यनीति १२९
६.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता १३०
६.१.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना १३१

६.१.८ अपेक्षित नतिजा १३२
६.२ सूचना प्रविधि तथा प्रशासकीय सुशासन १३६
६.२.१ पृष्ठभूमि १३६
६.२.२ प्रमुख समस्या १३६
६.२.३ चुनौती र अवसर १३६
६.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य १३७
६.२.५ रणनीति र कार्यनीति १३७
६.२.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता १३७
६.२.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु १३९
६.२.८ अपेक्षित नतिजा १४०
६.३ राजस्व परिचालन तथा वित्तीय सुशासन १४२
६.३.१ पृष्ठभूमि १४२
६.३.२ प्रमुख समस्या १४२
६.३.३ चुनौती र अवसर १४२
६.३.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य १४२
६.३.५ रणनीति र कार्यनीति १४३
६.३.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता १४३
६.३.७ प्रमूख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना १४४
६.३.८ अपेक्षित नतिजा १४५
६.४ सामुदायिक तथा सामाजिक संस्था व्यवस्थापन १४६
६.४.१ पृष्ठभूमि १४६
६.४.२ प्रमुख समस्या १४६
६.४.३ चुनौती र अवसर १४६
६.४.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य १४७
६.४.५ रणनीति र कार्यनीति १४७
६.४.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता १४७
६.४.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु १४८
६.४.८ अपेक्षित नतिजा १४९
परिच्छेद ७: वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन १५०
७.१ वन, वातावरण, जैविक विविधता र भू तथा जलाधार संरक्षण १५०
७.१.१ पृष्ठभूमि १५०
७.१.२ प्रमुख समस्या १५०
७.१.३ चुनौती र अवसर १५०
७.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य १५१
७.१.५ रणनीति र कार्यनीति १५१
७.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता १५२
७.१.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु १५३
७.१.८ अपेक्षित नतिजा १५४
७.२ जलवायू अनूकुलन तथा विपद् व्यवस्थापन १५६
७.२.१ पृष्ठभूमि १५६
७.२.२ प्रमुख समस्या १५६
७.२.३ चुनौती र अवसर १५६
७.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य १५७
७.२.५ रणनीति र कार्यनीति १५७
७.२.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता १५८
७.२.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु १५९
७.२.८ अपेक्षित नतिजा १६०
परिच्छेद ८: वित्तीय व्यवस्थापन १६२
८.१ वित्तीय व्यवस्थापन १६२
८.१.१ पृष्ठभूमि १६२
८.१.२ समस्या १६२
८.१.३ चुनौती र अवसर १६२
८.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य १६२
८.१.५ रणनीति र कार्यनीति १६३

८.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता १६३
८.१.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना १६४
८.१.८ अपेक्षित प्रमुख नतिजा १६४
८.२ गाउँपालिकाको आवधिक आय-व्यय प्रक्षेपण १६६
परिच्छेद ९: गौरवपूर्ण आयोजना १७१
९.१ अन्नपूर्ण चक्रपथ आयोजना १७१
९.२ अन्नपूर्ण गाउँपालिका अस्पतालको स्थापना तथा सञ्चालन १७२
९.३ मोदी र भुरुङ्दी र रती खोला क्षेत्रमा मत्स्यपालन आयोजना १७४
९.४ अन्नपूर्ण चक्रिय पदमार्ग आयोजना १७५
९.५ डिजिटल अन्नपूर्ण र अन्नपूर्ण सूचना केन्द्र १७६
९.६ एक वडा एक उत्पादन १७८
सन्दर्भ सामाग्री १८०
अनुसूची नं. १ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका क्रमागत योजनाहरूको सूची १८२
अनुसूची नं.२ आवधिक योजना तर्जूमा प्राविधिक समुह १९३
अनुसूची नं.३ अध्ययनक्रमका तस्विरहरू १९४

तालिकाको सूची

तालिका नं.२.१ गाउँपालिकाका समस्या र चुनौती ९
तालिका नं.२.२ गाउँपालिकाको आवधिक समृद्धि र सुखका परिमाणात्मक लक्ष्यहरू १३
तालिका नं.२.३ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (आ.व. २०७५/७६ को स्थिरमूल्यमा) २०
तालिका नं.८.१ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आवधिक आय□व्यय विवरणको प्रक्षेपण १६६
तालिका नं.८.२ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आवधिक क्षेत्रगत विकास बजेट प्रक्षेपण १६७
तालिका नं.८.३ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आ.व.२०७६/७७ को प्रस्तावित आय□व्यय अनूमान १६८
तालिका नं.८.४ अन्नूपर्ण गाउापालिकाको योजनागत विकास बजेट विवरण १६९

चित्रको सूची

चित्र नं. १.१ गाउँपालिका आवधिक योजना सम्पन्न गर्न अपनाइनएको विधि ४
चित्र नं. १.२ आवधिक विकास योजना र अन्य योजना बीचको अन्तरसम्बन्ध ७

आवधिक विकास योजनाको संक्षिप्त झलक

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको स्थलगत सर्वेक्षण गरी तयार गरिएको गाउँपालिका प्रतिवेदन (आ.व.२०७५।७६) बाट प्राप्त तथ्यगत आधारहरुको अध्ययन र विश्लेषण गरी गाउँपालिकाका विद्यमान समस्या, चुनौतीहरुको पहिचान गर्ने र त्यसका आधारमा नतिजामुखी योजनाको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न आवश्यक भएकाले यो आवधिक पञ्च वर्षिय योजना तयार गरिएको हो । यसका निम्ति स्थानीय उत्पादनसँग सघन सम्वन्ध भएका कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरण गर्न, जल, वायु र सौर्य ऊर्जाको उत्पादन वृद्धि गर्न, लघु तथा साना उद्योगको विकास गर्न, भौतिक पूर्वाधारको निर्माण लगायत प्राविधिक र व्यवसायिक शिक्षाको विस्तार, पर्यटन क्षेत्रको विस्तार, प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, जलवायु अनुकूलनका क्रियाकलाप सञ्चालन, भू-उपयोग नीति, धर्म र संस्कृतिको जर्गेना, स्थानीय रोजगारीको प्रर्वधन जस्ता लक्ष्यहरु निदृष्ट गरी प्रथम पञ्चवर्षीय योजना को तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दा अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको विकास संभव भई प्रदेशको समृद्धिमा टेवा पुग्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

अन्नपूर्ण गाउँपालिका स्थापना भएपछि निर्माण गरिएको यो पहिलो आवधिक पञ्चवर्षीय योजनाको आधार–पत्र हो । सामान्यतया अघिल्लो योजनाको प्रगति समीक्षा समावेश गरी चालु योजनाको आधार–पत्र तयार गर्ने प्रचलन रहेको छ । प्रस्तुत आधार–पत्रमा अघिल्लो योजनाको प्रगति समीक्षा समावेश गर्ने अवस्था नरहेकाले यस खण्डमा स्थानीय सरकारले विगत एक वर्षमा हासिल गरेका उपलब्धि सहित स्थानीय तहको समग्र आर्थिक सामाजिक अवस्थाको संक्षिप्त चित्रण गरिएको छ ।

दीर्घकालिन सोच	**"कृषि, पर्यटन, र पुर्वाधारः समृद्ध अन्नपूर्ण विकासका प्रमुख आधार"**
समष्टिगत लक्ष्य	"दीगो, समावेशी तथा गुणस्तरीय विकासको अवधारणा अनुरुप सामाजिक, आर्थिक, मानवीय तथा भौतिक संशाधन विकास गरी समुदायको जीवनस्तरमा दीगो तथा गुणात्मक सुधार गर्ने"
समष्टिगत उद्देश्य	• कृषि,पशुपालन र पर्यटनमा पारस्परिक व्यवसायिकताको विकास गरी रोजगारी, आय र उत्पादनशील सेवा सुविधाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपयोगमा बृद्धि हुने । • सामाजिक सेवा तथा सुविधाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपयोगमा बृद्धि हुने । • स्थानीय स्तरमा पूर्वाधार निर्माणमार्फत विद्युत, वैकल्पिक ऊर्जा र यातायात नविनतम प्रविधिहरुको सुविधामा वृद्धि भएको हुने । • वातावरण संरक्षण र विपद् व्यवस्थापन मार्फत गाउँपालिकाको दीगो विकासमा टेवा पुग्ने। • स्थानीय सेवाग्राहीहरुले न्युनतम करमा अधिकतम सेवाको पहुच र सेवा प्रदायकको कार्यदक्षता र जवाफदेहितामा बृद्धि हुने ।
अपेक्षित उपलब्धि	• कृषि तथा पशुपालन मार्फत स्थानीय पर्यटन बजारमा स्थानीय उत्पादनको पहुँच विस्तार तथा सुविधाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपयोगमा बृद्धि भएको हुनेछ । • सामाजिक सेवा तथा सुविधाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपयोगमा बृद्धि भएको हुनेछ । • भौतिक विकास व्यवस्थित, सुरक्षित र दीगो भएको हुनेछ । • वन, जैविक विविधता तथा वातावरणीय श्रोतको दीगो व्यवस्थापन र उपयोग सुनिश्चित भएको हुनेछ । • सेवा प्रदायक निकाय तथा लक्षित वर्गको संस्थागत क्षमता तथा श्रोत परिचालन दक्षतामा अभिबृद्धि भएको हुनेछ ।

अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा दिगो विकास गर्ने लक्ष्य अनुरुप त्यसको योजनावद्ध विकासको आवश्यकता भएकाले अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको स्थलगत सर्वेक्षण वि.स. २०७६ सालमा सम्पन्न गरी त्यस सर्वेक्षणबाट प्राप्त प्राथमिक तथ्यांकहरुलाई आधार वनाई पहिलो पञ्चवर्षीय योजना (आ.व.२०७६/७७- आ.व.२०८०/८१) तयार गरिएको छ ।

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको समग्र विकासमा योगदान पुऱ्याउने क्षेत्रहरुमा मुख्यतया कृषि, पर्यटन, भौतिक पूर्वाधार, ऊर्जा, उद्योग, मानव संसाधन र सुशासनलाई ध्यानमा राखी पञ्चवर्षीय योजना अर्न्तगत क्षेत्रगत प्राथमिकतहरु

निर्धारण गरिएको छ । साथै समष्टिगत सूचकहरु (Micro indicators) लेखाजोखा गर्न वि.स.२०७६ मा संकलित प्राथमिक तथ्यांकहरुलाई आधार बनाई योजना अवधिको अन्तिम आ.व. २०८०/८१ को लक्ष्य समेत आंकलन गरिएको छ ।

यस पञ्चवर्षीय योजना तर्जुमा गर्दा कृषि, पर्यटन र पूर्वाधारलाई अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको प्रमुख आधारशिलाका रुपमा उल्लेख गरी उच्च आर्थिक वृद्धि दर हासिल गर्ने, गुणस्तरीय स्वस्थ्य, खानेपानी, सरसफाई, वातावरण, शिक्षा, सामाजिक सुरक्षा लगायत सुशासनको प्रत्याभुति त्याहाँका सम्पूर्ण वासिन्दालाई दिलाउने लक्ष्य लिइएको छ । यस लक्ष्य अनुरुप आ.व. २०७५/७६ मा यस गाउँपालिकाको आर्थिक वृद्धिदर ५.२ %रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा यो वृद्धिदर ८.५ % पुऱ्याउने लक्ष्य लिइएको छ । योजना अवधि (आ.व.२०७६/७७-आ.व.२०८०/८१) मा अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको वार्षिक औसत आर्थिक वृद्धिदर ७%रहने र गाउँपालिकाको कुल राष्ट्रिय प्रति व्यक्ति आय (GNI / Capital) आधार वर्ष २०७५/७६ मा रु. १ लाख १३ हजार १ शय २८ अर्थात् अमेरिकी डलर १,००१ भएकोमा योजना अवधिको अन्तिम वर्ष (आ.व.२०८०/८१) मा प्रति व्यक्ति आय रु. १ लाख ७० हजार २ सय ९१ अर्थात १,३५० डलर पुग्ने अनुमान गरिएको छ ।

यस गाउँपालिकालाई समृद्धिको वाटो तर्फ अग्रसर गराउन प्राथमिकता क्षेत्र, उपक्षेत्र र क्षेत्रगत कार्यक्रम निर्धारण गर्न जरुरी भएकाले समृद्धि मापक ती सवै सूचकहरुलाई तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

गाउँपालिका विकासका प्राथमिकताहरु

- गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजनाको मुख्य लक्ष्य तथा उद्देश्य भनेको नै आर्थिक तथा सामाजिक विकासको माध्यमबाट गाउँबासीहरुको जीवन स्तरमा सुधार ल्याउनु हो ।
- उक्त उद्देश्य प्राप्तिका लागि पूर्वाधारहरुको विकास अनिवार्य शर्त हो । अन्नपूर्णको आर्थिक विकासको मेरुदण्ड कृषि, पशुपालन र पर्यटनको विकास हो । पर्यटन यहाँको आर्थिक विकासको सम्भावना हो र चुनौती पनि हो ।
- सामाजिक विकास योजना सफलताको आधार हो । शिक्षा र नागरिक सहभागिता विकासका माध्यमबाट समाज परिचालन र सामाजिक पुँजी निर्माण क्षमतामा टेवा पुग्ने पक्षलाई योजना तर्जुमामा आत्मसात गरिएको छ ।
- वातावरणीय सन्तुलन तथा जैविक विविधताको संरक्षण दीगो विकास योजनामा ख्याल राख्नु पर्ने अर्को महत्वपूर्ण पक्ष हो । विषयगत विकास प्राथमिकता निर्धारणमा यी क्षेत्रहरुलाई ध्यान दिइएको छ ।
- आर्थिक र सामाजिक विकासका प्रयासलाई गतिशील बनाउने पूर्वाधार क्षेत्रका रुपमा सडक विकास तथा विस्तार, वैकल्पिक ऊर्जा उत्पादन तथा विद्युत विस्तार, कृषि व्यवसायिकरण, सिंचाई र सञ्चार जस्ता कामहरुलाई पनि उच्च प्राथमिकता दिइएको छ ।
- समग्र आवधिक योजनाको सफल कार्यान्वयन सुनिश्चतताका लागि सक्रिय नागरिक सहभागिता सँगै शासकीय शैलीमा पारदर्शीता र नागरिक जबाफदेहितालाई विर्सन सकिदैन । यसैले संस्थागत सुशासन र नागरिक जबाफदेहिताका उपायहरुको अवलम्बन गर्ने गाउँपालिकाको व्यवस्थापन प्रकृयालाई पनि उच्च प्राथमिकता दिइएको छ ।

गाउँपालिकाको विकास बजेट

अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा आ. व. २०७५/२०७६ मा भएको विकास बजेटमा गरिएको खर्चलाई आधार मानी अन्य आ.व. मा हुने अनुमानित खर्चलाई प्रक्षेपण गर्दा कुल खर्च ५ वर्षको अवधीमा रु. एक अरब पच्पन्न करोड एकासी लाख हुने अनुमान गरिएको छ । यसका अतिरिक्त उक्त तालिकामा आर्थिक वर्ष २०७६/२०७७ मा गाउँपालिकाको अनुमानित विकास बजेट रु.सत्र करोड नव्वे लाख उल्लेख भएको पाइएता पनि कोरोना भाइरस रोगको महामारीका कारण उक्त बजेट खर्च हुने देखिदैन ।

क्र.सं.	क्षेत्रहरु	बजेट खर्च विवरण (रु. लाखमा)						
		आधार वर्ष	पहिलो वर्ष खर्च	दोस्रो वर्ष खर्च	तेस्रो वर्ष खर्च	चौथो वर्ष खर्च	पाँचौं वर्ष खर्च	जम्मा खर्च अनुमान
		आ.व. ०७५/०७६	आ.व. ०७६/०७७	आ.व. ०७७/०७८	आ.व. ०७८/०७९	आ.व. ०७९/०८०	आ.व. ०८०/०८१	
१	पूर्वाधार विकास	६४६	१,१३०	१,४२४	१,७२४	२,०५०	२,३६५	
२	आर्थिक विकास	५३९	२००	३४०	३८५	४४५	५४३	
३	सामाजिक विकास	३७७	३२०	३६७	४३०	५२५	५९५	
४	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	७६	७५	११३	१४६	१७०	२११	
५	संस्थागत क्षमता विकास	४५	६५	४५	६०	७५	९५	
	कुल	**१,६८३**	**१,७९०**	**२,२८९**	**२,७४५**	**३,२६५**	**३,८०९**	**१५,५८१**

अन्नपूर्ण गाउँपालिका समृद्धिका क्षेत्र उपक्षेत्र र क्षेत्रगत प्राथमिकताका कार्यक्रमहरू

समृद्धिका क्षेत्र	उपक्षेत्र	पञ्चवर्षीय योजनाका क्षेत्रगत प्राथमिकताहरू
१. कृषि	कृषि	नयाँ प्रविधिको प्रयोग गरी कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने ।
		वातावरण मैत्री कृषिलाई पर्यटनसँग आवद्ध गराउने ।
		प्राङ्गारिक र विषादी रहित तरकारी खेतीमा जोड दिने ।
		कृषि उपजको खरिद तथा विक्री व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने
	पशुपन्छी र मत्स्य विकास	दुध अण्डा मासुमा आत्मनिर्भर हुने ।
		व्यवसायिक पशुपालनमा जोड दिने ।
		खाद्य भण्डारणको व्यवस्था गर्ने ।
		खाद्य असुरक्षित घर परिवारलाई ध्यान दिई उनीहरुलाई व्यवसायिक कृषि मार्फत रोजगारी दिलाउने ।
	भूमि व्यवस्था	भू-उपयोग नीति कार्यान्वयनमा ल्याई कृषि योग्य जमिन को संरक्षण गर्ने ।
		करार खेती कार्यक्रमको प्रवर्द्धन गर्ने ।
	सहकारी क्षेत्र	सहकारी क्षेत्रको लगानीलाई कृषिमा आवद्ध गर्ने ।
		सहकारी मार्फत एक वडा एक उत्पादन कार्यक्रमलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
	भू-संरक्षण र जैविक विविधता	वनको उपयोग गर्दै, वातावरण संरक्षणलाई ध्यान दिई ग्रामीण जनताको आयआर्जनसँग आवद्ध गर्ने ।
		अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रको अपनत्व र दिगो व्यवस्थापनका निम्ति गाउँपालिकाको संरक्षकत्वमा योजनावद्ध विकास गर्ने ।
	जडीवुटी विकास	उच्च लाभ भएका जडीवुटीको संरक्षण, खेती विस्तारका साथै व्यवसायीकरण गर्ने ।
		गाउँपालिकाले निजी क्षेत्रको सहयोग लिई जडीवुटी प्रशोधन केन्द्रको स्थापना गर्ने ।
	वातावरण संरक्षण	जलाधार, सीमसार र जैविक विविधताको संरक्षण गर्ने ।
		जलवायु अनुकूलन प्रविधिको विकास गर्ने ।
२. पर्यटन	पर्यटन	पर्यटन पूर्वाधारका रुपमा विद्यमान पदमार्ग र पर्यटन सडकको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।
		पर्यटन प्रवर्द्धनका निम्ति आवश्यक स्थानीय खाद्यवस्तु होटल, रेष्टुराँ, घरवास (Home Stay) लगायत जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।

समृद्धिका क्षेत्र	उपक्षेत्र	पञ्चवर्षीय योजनाका क्षेत्रगत प्राथमिकताहरू
३. उर्जा	जलविद्युत ऊर्जा	निजी क्षेत्रको लगानी आर्कषण गरी जलविद्युत उत्पादनमा वृद्धि गर्दै जाने ।
		उज्यालो अन्नपूर्णको पहूँच सवै घरपरिवारमा पुऱ्याउने ।
	नवीकरणीय ऊर्जा	वैकल्पिक ऊर्जाका रुपमा सौर्य ऊर्जाको उत्पादन गरी लघु उद्यमहरु सञ्चालन गर्ने ।
		बायोग्याँस उत्पादन गरी एल.पी. ग्याँसलाई प्रतिस्थापन गर्ने ।
४. उद्योग	उद्योग	गाउँपालिकामा औद्योगिक ग्रामको स्थापना गर्ने ।
		स्थानीय औद्योगिक उत्पादनको वजारीकरण गर्ने ।
		कृषि प्रशोधन, वन पैदावर र खनिज जन्य उद्योगको स्थापनामा जोड दिने ।
		युवा लक्षित उद्यमको स्थापना र सञ्चालन कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिने ।
	खनिज सम्पदाको विकास	गाउँपालिकामा उपलब्ध ढुंगा, गिट्टी, वालुवा उत्खननको दिगो व्यवस्थापन गर्ने ।
		संभावित तामा तथा फलामखानीको वारेमा DPR तयार गर्ने ।
	वाणिज्य र आपूर्ति	आयात प्रतिस्थापन गर्ने स्थानीय उत्पादनलाई प्रर्वद्धन गर्ने ।
		निकासी योग्य वस्तुको उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
		वजार अनुगमन र नियमन गर्ने संयन्त्रलाई प्रभावकारी वनाउने ।
		खाद्य गुणस्तर मापन प्रक्रिया सुदृढ गर्ने ।
५. भौतिक पूर्वाधार	सडक यातायात	स्थानीय तहका वडाहरु जोडिने सडकको ट्र्याक खोल्ने स्तरोन्नति गर्ने र कालोपत्रे गर्ने ।
		अन्नपूर्ण चक्रपथको निर्माण सम्पन्न गर्ने ।
	सिंचाई	वातावरण मैत्री नमूना कृषि, गाउँपालिकाका निम्ति उत्पादनका पकेट क्षेत्र निर्धारण गर्ने । संभावित खेतीयोग्य जमिन मा सिंचाईको विस्तार गर्ने ।
		अधुरा सिंचाई आयोजनाको निर्माण सम्पन्न गर्ने र कुला सिंचाईको दिगो व्यवस्थापन गर्ने ।
	खानेपानी तथा सरसफाई	अधुरा खानेपानी आयोजना सम्पन्न गर्ने ।
		एक घर एक धारा कार्यक्रम सम्पन्न गरी सवै घर परिवारमा खानेपानीको पहूँच पुऱ्याउने ।
	भवन निर्माण	गाउँपालिकामा प्रशासनिक सूचना केन्द्र निर्माण गर्ने ।
	सूचना तथा संचार	विद्युतीय साक्षारता, रेडियो कार्यक्रम एवम् दुर्गम क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको पहूँच विस्तार गर्ने ।
६. मानव संशाधन	शिक्षा	प्राविधिक जनशक्ति तयारीका लागि सक्षम माध्यमिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन गर्न जोड दिने ।
		माछापुच्छ्रे क्याम्पसमा प्राविधिक शिक्षा विस्तार गर्ने ।
	स्वास्थ्य तथा पोषण	ग्रामीण स्वास्थ्य चौकीहरुको स्तरोन्नति तथा सुदृढीकरण गर्ने ।
		गाउँस्तरमा देखिने कुपोषणलाई न्यूनिकरण गर्ने ।
		प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको सहकार्यमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सवै नागरिकमा पुऱ्याउने ।
	जनसङ्ख्या तथा वसाइँ सराइ	ग्रामीण स्तरमा शिक्षा र रोजगारका अवसर सृजना गरी वसाइँ सराइ नियन्त्रण गर्ने ।
		जनसाँख्यिक लाभांश लिने क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने ।
	युवा तथा खेलकुद	युवाहरुका लागि रोजगारमुखी व्यवसायिक तथा प्राविधिक तालीम प्रदान गर्ने ।

समृद्धिका क्षेत्र	उपक्षेत्र	पञ्चवर्षीय योजनाका क्षेत्रगत प्राथमिकताहरू
		ग्रामीण स्तरीय युवा क्लवलाई प्रोत्साहन गरी खेल सञ्चालन गर्ने
		उच्च उचाई खेल मैदान निर्माण गरी मनोरन्जनात्क खेलहरु सञ्चालन गर्ने ।
	श्रम तथा रोजगार	श्रमिक र रोजगारदाता विच समन्वय कायम गर्ने ।
		युवाहरुलाई उद्यम सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।
		श्रमिकहरुलाई व्यवसायिक तालिम प्रदान गर्ने ।
	गरिवी निवारण	स्थानीय तहमा गरिव परिवारको पहिचान गर्ने ।
		गरिवहरुको आय आर्जन हुने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
	मानव संशाधनको विकास	आधारभूत, मध्यम र उच्च स्तरको जनशक्ति उत्पादन गर्न सरकारी तथा निजी विद्यालय, महाविद्यालय तथा लुम्ले तालिम केन्द्रलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
		श्रमवजारमा उपलब्ध जनशक्तिको माग र आपूर्ति विच सन्तुलन ल्याउने ।
	लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण	लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति कार्यान्वयन गर्ने ।
		हिंसापिडित, सीमान्तकृत, अल्पसख्यक, एकल महिलाका लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
	वालवालिका तथा जेष्ठ नागरिक	विशेष संरक्षण आवश्यक भएका वालवालिकाहरुको संरक्षण र पुर्नस्थापन गर्ने ।
		जेष्ठ नागरिकहरुको सामाजिक सुरक्षा भत्ता लगायतका कार्यक्रम सुदिढ गर्ने ।
७. सुशासन	प्रशासनिक सुशासन	प्रशासनिक प्रशिक्षण केन्द्रको स्थापना ।
		विद्युतीय शासन प्रणालीको स्थापना र सञ्चालन
	वित्तीय सुशासन	सार्वजनिक खर्च कार्यविधि पारदर्शी वनाउने ।
		विद्युतीय प्रणालीद्धारा आर्थिक कारोवार गर्ने ।
	भष्ट्राचार निवारण	भष्ट्राचार विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति अपनाउने ।
	शान्ति सुरक्षा	प्रत्येक नागरिकले अनुभूति गर्ने गरी शान्ति सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने ।
	मानव अधिकार र सामाजिक न्याय	गाउँपालिका अर्न्तगत संचालित सवै क्रियाकलापहरु मानव अधिकार मैत्री वनाउने ।
		स्थानीय तहमा कानून निर्माण क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
		सार्वजनिक निजी साझेदारी मार्फत पिछडिएका क्षेत्र लाभान्वित हुने गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
८. अन्तर सम्वन्धित विषय	राजस्व परिचालन	आन्तरिक राजस्व वृद्धि गर्ने ।
		करको दायरा वढाउने ।
	अन्तर सरकारी वित्त परिचालन	स्थानीय तहलाई प्राप्त समपूरक र ससर्त, विशेष अनुदान कार्यक्रमको अनूगमन तथा मूल्यांकन गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने ।
	सार्वजनिक, नीति र सहकारी साझेदारी	साझेदारी कार्यक्रमलाई उत्पादन मूलक क्षेत्रमा प्रोत्साहित गर्ने ।
		घर परिवारमा वचतको दायरा वढाउने ।
		विप्रेषणलाई उत्पादन मूलक क्षेत्रमा लगानी गर्ने ।
	तथ्यांक प्रणाली	तथ्यांक व्यवस्थापन प्रणालीको विकास र आधुनिकीकरण गर्ने ।
	योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन	योजना तर्जुमा गर्दा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्ने ।
		अध्ययन अनुसन्धानका लागि वार्षिक बजेट विनियोजन गर्ने ।
	भाषा, साहित्य, सस्कृति र सम्पदा	स्थानीय भाषा, कला, सँस्कृतिको संरक्षण र प्रर्वद्धन गर्ने ।
		बहु साँस्कृतिक ग्रामको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।

समृद्धिगत आर्थिक सूचकहरु

यस पञ्चवर्षीय योजना तर्जुमा गर्दा कृषि, पर्यटन र पूर्वाधारलाई प्रमुख आधारशिला मानी अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा उच्च आर्थिक वृद्धि दर हासिल गर्ने, गुणस्तरीय स्वस्थ्य, खानेपानी, सरसफाई, वातावरण, शिक्षा, सामाजिक सुरक्षा लगायत सुशासनको प्रत्याभुति त्यहाँका सम्पूर्ण वासिन्दालाई दिलाउने लक्ष्य लिइएको छ ।

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका समृद्धि र सुखका लक्ष्यहरू राष्ट्रिय लक्ष्यसंग तुलना गर्न मिल्नेगरी तयार गरिएका छन् । समृद्धितर्फ समष्टिगत आर्थिक क्षेत्र, अर्थतन्त्रमामा कृषि र गैह्र कृषि क्षेत्रको योगदान, अर्थतन्त्रमा क्षेत्रगत योगदान, सरकारी वित्त, बित्तिय क्षेत्र, उद्योग बाणिज्य र आपुर्ति, कृषि तथा वन, श्रम तथा रोजगारी, गरिबी र असमानता, स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या, शिक्षा र भौतिक पूर्वाधार जस्ता क्षेत्रका ७६ वटा सुचकहरू राष्ट्रिय र गण्डकी प्रदेशका लक्ष्यसंग तुलना गर्न मिल्ने गरी बिकास गरिएका छन् । सुखतर्फ मानबबिकास र लैङ्गिक समता, आबास र सहरिकरण, सामाजिक सुरक्षा, वातावरण र बिपद ब्यवस्थापन, मानव सुरक्षा र राष्ट्रिय एकता तथा समानता, मानब अधिकार र सुशासन तर्फका गरी २३ वटा सूचकहरू राष्ट्रिय र गण्डकी प्रदेशका लक्ष्यसंग तुलना गर्न मिल्ने गरी विकास गरिएका छन् । तुलना योग्य सूचकहरू निम्नअनुसार छन् :

क्र.सं.	विषय क्षेत्र र विद्यमान स्थितिका सूचक	एकाई	आ.व. २०७५/७६			आ.व. २०८०/८१		
			नेपाल	गण्डकी	अन्नपूर्ण	नेपाल	गण्डकी	अन्नपूर्ण
समष्टिगत आर्थिक सूचकहरु (Macroeconomic indicators)								
१	वार्षिक आर्थिक वृद्धिदर	प्रतिशत	६.८	७.१	५.१	९.६	१०.२	८.५
२	GDP प्रचलित मूल्य	रु लाखमा	३४,६४,३१९	२,८८,२०६.६	३,२०,३६८.३	५,६१,५१९	४,६८,७९५	४,४८,५१५
३	प्रति व्यक्ति आय	अमेरिकी डलर	१,०४७	१,०४३	१,००१	१,५९५	१,९५६	१,३५०
अर्थतन्त्रमा कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रको योगदान								
५	कृषि	प्रतिशत	२७	२८.२	३१.९	२२.३	२३.७	२९
६	गैर कृषि	प्रतिशत	७३.०	७१.८	६८.१	७७.७	७६.३	७१
अर्थतन्त्रमा क्षेत्रगत योगदान								
७	प्राथमिक क्षेत्र - कृषि, वन , खानी, उत्खनन्)	प्रतिशत	२७.६	३०.७	३१.९	२३	२३.७	२९
८	दितीयक क्षेत्र (उद्योग, विद्युत, ग्याँस, पानी र निर्माण)	प्रतिशत	१४.६	१७.४	१५.९	१८.१	२२.४	१७
९	तृतीयकक्षेत्र (सेवा)	प्रतिशत	५७.८	५१.९	५२.२	५८.९	५३.९	५४
सरकारी वित्त								
१०	कुल गार्हस्थ उत्पादन अनुपातमा वार्षिक बजेट	प्रतिशत	४३.४	११.१	३१.९	६४.०	१४.२	३५
११	बजेटमा पुँजीगत र चालु विनियोजनको अनुपात	अनुपात	१:३	१:१.९६	१:२.२५	१:१.५	१.५:१	१:१.५
१२	वार्षिक विनियोजन मध्ये कुल खर्च	प्रतिशत	८९.४	५८.०	७८.९	९९	९९	९०
१३	वार्षिक विनियोजन मध्ये पुँजीगत खर्च	प्रतिशत	८७.४	८१.७	३०.८	९९	९९	९०
१४	वार्षिक विनियोजन मध्ये चालु खर्च	प्रतिशत	९१.३	५८.०	६९.२	९९	९९	९०
१५	राजस्वको बाँडफाडको अंश	प्रतिशत		१२.९	१५.६		१२.९	१५.६
१६	प्रदेशको बजेट वाट स्थानीय तहमा जाने अनुदानको लागि विनियोजन	प्रतिशत		४.३७	८.९		१०	८.९
१७	स्थानीय तहको आयमा अनुदानको अंश	प्रतिशत	८७.२	८९.५	७४	८२.२	८४.५	७०

क्र.सं.	विषय क्षेत्र र विद्यमान स्थितिका सूचक	एकाई	आ.व. २०७५/७६			आ.व. २०८०/८१		
			नेपाल	गण्डकी	अन्नपूर्ण	नेपाल	गण्डकी	अन्नपूर्ण
१८	स्थानीय तहको कुल खर्चमा पुँजीगत खर्चको अंश	प्रतिशत	४१.३	४३.१	३०.८१	४६.३	४८.१	३४.८
१९	जनसङ्ख्या प्रति वैक वित्तीय संस्थाको लाख जना	जना	३३६३	२२५७	१५१२	३३६३	२२५७	१५००
२०	वाणिज्य बैंकको उपस्थिती (स्थानीय तह)	संस्था	७३९	८४	५ वटा वडा	७५३	८५	११
२१	वचत तथा ऋण सहकारी संस्था	सङ्ख्या	१३७६९	१४७०	२१		१८३७	३३
२२	लघु वित्त संस्थाको शाखा	सङ्ख्या	१४२५	१७९	८		२१५	२२
२३	GDP मा उद्योग क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत	५.५९	३.१७	४.१	६.५	३.३६	४.५
२४	GDP मा वाणिज्य क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत	१४.३७	७.९९	११.९	१५.३७	८.९९	१२.९
२५	कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि तथा वन र मत्स्यपालन हिस्सा	प्रतिशत	२७	२८.२	३१.९	२२.३	२३.७	२९
२६	प्रमुख खाद्यान्न वालीको उत्पादकत्व (धान, कोदो, मकै, फापर, जौ, गहुं).	मेट्रीक टन प्रति हे.	२.९	२.७	२.३ (मुरी प्रति रोपनी)	४.०	३.८	३.३
२७	आलु वालीको उत्पादकत्व मेट्रिक टन/हे.	मेट्रीक टन /हे.	१६.४	१२.९	१७.४	२२	१९.९	२१
२८	कृषक परिवारले चलन गरेको प्रति कित्ता जमिन को आकार	हे.	०.२	०.२	०.३	५१.७	४६.९	०.६
२९	खेती योग्य जमिन मध्ये सिंचित जमिन	प्रतिशत	४५	३६.१	२७.४	४५	३०.१	५०
३०	वर्ष भरी सिचाई हुने खेती योग्य जमिन	प्रतिशत	३३	१२.७	१३.६	५०	१५.३	२०
३१	श्रमशक्ति सहभागिता दर (१५वर्ष भन्दा माथि)	प्रतिशत	३८.५	३५.७	३३.२	४८.५	५०	४३
३२	वेरोजगारी दर	प्रतिशत	११.४	९.०	१९.६	६	४	९
३३	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत	३६.५	३९.९	३५.६	५०	५५	४५
३४	रोजगारी र जनसङ्ख्याको अनुपात	प्रतिशत	३२.२	३२.५	३३.२	४२.२	४२.५	४३.२
३५	तल्लो ५ प्रतिशत र माथिल्लो ५ प्रतिशत आम्दानी भएका श्रमिकको मासिक आम्दानीको अनुपात	प्रतिशत	५.८३	५.८३	५.०	२.०	२.३	२.१
३६	श्रम उत्पादकत्व	रु.हजार	१८४.६	१८८.४	१८०.०	२७६	२८१.७	२८०
३७	वहुआयामिक गरिबीमा रहेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	२८.६	१४.२	१६.१	१३	७.३	८.२
३८	प्रति दिन १.९ डलर भन्दा कम आम्दानीको गरिवी	प्रतिशत	१४.९९	११.१	१२.८	१४.९९	१०	१०.८
३९	आम्दानीको माथिल्लो १०% तल्लो ४०% जनसङ्ख्याको अनुपात (Palma ratio)	अनुपात	१.३:१	१.४१:१	२.५	१.२५	१.१०	१.५
४०	निरपेक्ष गरिवी	प्रतिशत	१८.७	१४.९	१२.८	११	७.४	८
४१	गिनी गुणांक	गुणांक	०.३१	०.३७	०.३२	०.२९	०.२६	०.२९
४२	कुल उपभोगमा तल्लो ४०%	प्रतिशत	१८.५	१८.९	१८.४	१८.५१	२५	१८.४

क्र.सं.	विषय क्षेत्र र विद्यमान स्थितिका सूचक	एकाई	आ.व. २०७५/७६			आ.व. २०८०/८१		
			नेपाल	गण्डकी	अन्नपूर्ण	नेपाल	गण्डकी	अन्नपूर्ण
	जनसङ्ख्याको हिस्सा							
४३	कुल आम्दानीमा तल्लो ४०% जनसङ्ख्याको हिस्सा	प्रतिशत	५.३	७.८	४.३	५.३४	१३	९.२
४४	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	बर्ष	६९.७	७१	७२	७२	७७	७५
४५	जनघनत्व	जना/व. कि.मी.	१८०	१०९	५७.९	२००	१३०	७७.९
४६	प्रति परिवार औषत सदस्य	जना	४.८	४.२	४.३	४.४	४.०	४.०
४७	शिशु मृत्युदर	प्रति हजारमा जीवीत जनामा	३२	२३	२३	१७	१७	१७
४८	नवजात शिशु मृत्युदर	प्रति हजारमा जीवीत जनामा	२१	१५	१०	१०	१०	५
४९	पहिलो वच्चा जन्माउने औषत उमेर	प्रतिशत	२०.४	२०.६	२२	२२.४	२२.६	२५
५०	कुल प्रजनन दर	शिशु प्रति महिला	२.३	२.०	१.१	२.१	२.१	१
५१	किशोर अवस्थाको प्रजनन योग्य उमेरका महिलाको अनुपात	प्रतिशत	१७	१४	१३	५	५	६
५२	परिवार नियोजनका आधुनिक साधनको प्रयोग गर्ने प्रजनन योग्य उमेरका महिला	प्रतिशत	४३	३७.३	४२	५३	५३	५२
५३	प्रजनन योग्य उमेरका महिलामापरिवार नियोजनका आधुनिक साधनका न्युनता	प्रतिशत	२४	३०	३९	१०	१६	१८
५४	संस्थागत सुत्केरी सेवाको दायरा (२०–४९ वर्ष)	प्रतिशत	५७.४	६८.३	७०..९	७६	८८	८१
५५	दक्ष स्वास्थ्य कर्मीवाट प्रसुती सेवा	प्रतिशत	५८.०	६९.९	६८.२	७९	८०	८०
५६	३० मिनेट सम्मको स्वास्थ्य सेवामा पहुच परिवार	प्रतिशत	४९.३	५३.७	५८	८०	७७.४	७५
५७	एच.आई.भी. एडस रोकथाम वारे जानकारी	प्रतिशत	८१	८३	९०.३	९५	९८	९९
५८	ऋणत्मक जनसङ्ख्या वृद्धिदर (बसाई सरेर जाने उच्च दर) भएका जिल्ला	सङ्ख्या	२७	८	५वडा (६, ७, ८, ९, १०, ११)	१०	३	२
५९	साक्षारता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	६७.९%	७५%	८६	९६	९५	१००
६०	साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	५८	५५.६	७०	९०	९५	९५
६१	युवा साक्षरता दर (१५–२४ वर्ष)	प्रतिशत	८५	९५	९८	९९	९९	१००
६२	माध्यामिक तह ९–१२ कुल भर्ना दर	प्रतिशत	६०.६	७३.७	८९.२	९०	९२	९५
६३	आधारभूत तहमा (१–८) भर्ना	प्रतिशत	९२.३	९४.८	९५	९९.५	९९	१००

क्र.सं.	विषय क्षेत्र र विद्यमान स्थितिका सूचक	एकाई	आ.व. २०७५/७६			आ.व. २०८०/८१		
			नेपाल	गण्डकी	अन्नपूर्ण	नेपाल	गण्डकी	अन्नपूर्ण
६४	माध्यामिक तह (९–१२) मा खुद भर्ना दर	प्रतिशत	४३.९	४४.७	५२.५	६५	६०	७२
६५	विद्यालय शिक्षा (१–१२) को भर्नामा लैङ्गिक समानता	महिला प्रति सय पुरुष	१०४.१	१०४.६	९५.७	१०५	१०५.६	१०५
६६	उच्च शिक्षामा कुल भर्ना दर	प्रतिशत	१०.५	८.३	१२.१	२२	२१	२५
६७	आधारभूत तहमा विद्यालय जाने उमेरका विद्यालय वाहिर रहेका विद्यार्थी	प्रतिशत	२२.९	९.६	८.९	५	१	२
६८	वालकक्षा पूर्व प्राथमिक तहको अनुभव सहित १ कक्षामा भर्ना	प्रतिशत	६६.३	५९.८	९०	९०	९०	१००
६९	विद्यालय (१–१२) शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	अनुपात	२४.१	२२.४	१४.५	२०	२०	२०
७०	प्रादेशिक लोकमार्ग	कि. मि.	६९७९	९३७	२८	१५०००	३४५०	६०
७१	स्थानीय सडक	कि. मि.	६०१६२	९९८४	३०९.६		९९५३	३५०
७२	विद्युत पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	९०.७	८२.५	९९	९९	१००	१००
७३	आधारभुत खानेपानी सुविधा पुगेको परिवार	प्रतिशत	८९	९१.१	८७	९९	१००	१००
७४	इन्टरनेट प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	५५.४	४८.०	३५.१	८०	८०	७०
७५	जलविद्युत उत्पादन क्षमता	मेगावाट	१०७४.१	४४८.५	०.४९३	५०००	३०००	१५
७६	प्रति व्यक्ति विद्युत उपभोग	किलोवाट	२४५	१९०	१६२	७००	७५०	२५०
राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक सुखका लक्ष्य, गन्तब्य र सूचक								
१	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.५८	०.५९	०.६१	०.६२	०.६५	०.६६
२	जनसङ्ख्या सक्रिय उमेरको हिस्सा (जनसांख्यिक लाभांस)	प्रतिशत	५६.९	५७.०	६५.२	६०	६६	६८
३	जनसङ्ख्या आश्रितको अनुपात	अनुपात	७५.६	७५.८	३४.८	७०	७०	३२
४	जनसङ्ख्यामा लैङ्गिक अनुपात		९४.२	८३.१	१०४.९	१००	९६	१०५
५	रोजगार महिला र पुरुषको मासिक आम्दानीको अनुपात	अनुपात	१:१.७	१:१.६	१:१.७५	१.१	१.१	१.२
६	घरजग्गामा एकल स्वामित्व भएका महिला (१५–४९)	प्रतिशत	१६.७	१९.९	२२.३	२५	२८	२९
७	सुरक्षित (भवन आचार संहिताको मापदण्ड अनुसार निर्मित)	प्रतिशत	३७.८	२६.२	१७.५	६०	३७	३०
८	आफ्नै स्वामित्वको आवास वसोवास गर्ने परिवार	प्रतिशत	८५.३	८१.७	८८.९	८९	८३	९२
९	३० मिनेट पैदल दूरीमा वजार केन्द्रको पहुच पुगेको परिवार	प्रतिशत	४४.७	४७.५	६५	७५	६०	७५
१०	सुधारिएको सरसफाई सुविधा प्राप्त गर्ने परिवार	प्रतिशत	६४.६	७३.६	७५	९०	८५	८८
११	खाना पकाउन ठोस इन्धन (दाउरा, गुइठा आदि) प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	६५.७	६९.३	६८.६	५०	५९	५०
१२	आधारभुत सामाजिक सुरक्षा आवद्ध जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१७	२३	१२	६०	६६	२४
१३	स्वास्थ्य वीमामा आवद्ध जनसङ्ख्या	प्रतिशत	३.५	७.०	२७.२	६०	६४	७०

क्र.सं.	विषय क्षेत्र र विद्यमान स्थितिका सूचक	एकाई	आ.व. २०७५/७६			आ.व. २०८०/८१		
			नेपाल	गण्डकी	अन्नपूर्ण	नेपाल	गण्डकी	अन्नपूर्ण
१४	कृषि तथा पशु सेवामा आवद्ध परिवार	प्रतिशत		५.०	१८.४		२५	२५
१५	वायु प्रदुषणको औसत मात्रा पि.एम (२.५)	माइक्रो ग्राम प्रति घन मीटर	५३	४०	२२.६	४०	४०	२०
१६	अनुकूलन योजना तयार भई कार्यान्वयन भएका स्थानीय तह	सङ्ख्या	२१७	२	५ वडा	५५०	२०	११वडा
१७	पाँच वर्ष मुनिका वालवालिका जन्म दर्ता	प्रतिशत	५६	६०.१	६८.६	१००	९०	१००
१८	कुपोषण प्रभावित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	३८	४१.७	३१.५	२०	२०	१९
१९	आाधारभुत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	४८.२	५६.०	५७.८	७०	८३	८५
२०	उच्च खाद्य असुरक्षाको स्थितिमा रहेको परिवार	प्रतिशत	९.९	६.०	१०.३	७	२	५
२१	उपभोगको दुई तिहाइ खानामा खर्च गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	४४.१	४४.२	४२.२	३०	१७	२८
२२	प्रति व्यक्ति खाद्य उत्पादन	किलोग्राम	१९७.५	२३४	२८७.९	२५०	४००	३५०
	सुशासन							
२३	अनलाइन प्रतिवेदन प्रणाली स्थापना भएका स्थानीय तह (वडा संख्या)	सङ्ख्या		२९	३		८५	११

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

अन्नपूर्ण गाउँपालिका स्थापना भएपछि निर्माण गरिएको यो पहिलो पञ्चवर्षीय योजनाको आधार–पत्र हो । सामान्यतया अघिल्लो योजनाको प्रगति समीक्षा समावेश गरी चालु योजनाको आधार–पत्र तयार गर्ने प्रचलन रहेको छ । प्रस्तुत आधार–पत्रमा अघिल्लो योजनाको प्रगति समीक्षा समावेश गर्ने अवस्था नरहेकाले यस खण्डमा स्थानीय सरकारले विगत एक वर्षमा हासिल गरेका उपलब्धि सहित स्थानीय तहको समग्र आर्थिक सामाजिक अवस्थाको संक्षिप्त चित्रण गरिएको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ६ को दफा २४ अनुसार गाउँपालिकाको वार्षिक तथा आवधिक योजना तयार गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था भएअनुसार हरेक स्थानीयतहले आफ्ना आगामी विकासका कार्यक्रमलाई योजनाबद्ध तरिकाले सञ्चालन गर्नु पूर्व सहभागितामूलक तरिकाले योजना तयार गर्नका लागि पहिलो मूल दस्तावेजको रुपमा आवधिक योजना तयार गर्न जरुरी रहेको छ । त्यसरी नै संघीय मामिला तथा स्थानीयविकास मन्त्रालयको मिति २०७४।१०।०७ गते जारी गरेको स्थानीय शासन स्रोत पुस्तिकाको परिच्छेद ८ अनुसार गाउँपालिकाले आफ्ना स्थानीय विकासका अल्पकालिन वा दीर्घकालिन योजना तयार गर्दा प्रमुख ५ वटा विषयगत क्षेत्रलाई प्रमुख आधार मान्न सुझाएको छ । ती क्षेत्रहरू निम्न प्रकार छन् :

(१) **आर्थिक विकास** (कृषि,मत्स्य, पशुपंछी, उद्योग तथा वाणिज्य, आन्तरिक तथा वैदेशिक रोजगार, पर्यटन, सहकारी, वित्तीय क्षेत्र),

(२) **सामाजिक विकास** (शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, सँस्कृति प्रवर्द्धन, लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण),

(३) **पूर्वाधार विकास** (सडक तथा पुल (झोलुङ्गे पुल समेत), सिँचाई, भवन तथा सहरी विकास, ऊर्जा, लघु तथा सानाजलविद्युत (वैकल्पिक ऊर्जा समेत), सञ्चार),

(४) **वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन** (वन तथा भू-संरक्षण, जलाधार संरक्षण, वातावरण संरक्षण, जलवायु परिवर्तन, फोहर मैला व्यवस्थापन, जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण, विपद व्यवस्थापन, वारुणयन्त्र सञ्चालन),

(५) **संस्थागत विकास, सेवाप्रवाह र सुशासन** (मानव संसाधन विकास, संस्थागत क्षमता विकास, संस्थागत पूर्वाधार विकास, नागरिक वडापत्र तथा टोकन प्रणाली, सेवा प्रवाहका मापदण्ड निर्धारण, सेवाप्रवाहमा विद्युतीय सूचनाप्रवाह, सार्वजनिक सुनुवाइ, सामाजिक परीक्षण, आन्तरिक लेखा परीक्षण तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली, अन्तिम लेखा परीक्षण तथा वेरुजु फछ्र्यौट, सूचना तथा सञ्चार व्यवस्थापन आदि रहेका छन् ।

गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना भन्नाले निर्धारित समयावधिभित्र गाउँपालिकाको समग्र आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वातावरणीय र संस्थागत विकासका लागि लक्ष्य तथा उद्देश्य निर्धारण गरी निश्चित अवधिभित्र सो हासिल गर्न दीर्घकालिन सोच, नीति, सिद्धान्त, रणनीति तथा प्राथमिकता पहिचान एवम् परिभाषित गर्ने मार्ग चित्रलाई बुझिन्छ । आवधिक योजनाले गाउँपालिकाको गतिलाई स्पष्ट दिशाबोध गर्दछ । यसले विकासका समग्र पक्षलाई समेट्छ । आवधिक योजना मूलतः स्थानगत विशेषताहरुमा आधारित, एकीकृत र बहु-विषयगत योजना भएकाले निश्चित अवधिभित्र के कस्ता कामहरु कति मात्रामा बजेट कहाँबाट व्यवस्थापन गरेर गर्ने भन्ने कुरालाई मात्र स्पष्ट मार्ग दर्शन गर्दछ । तथापी अनुसूचीको रुपमा देखाइने एक वर्षीय कार्ययोजनाले भने यस वर्ष गर्न सकिने कामको स्पष्ट रेखा कोर्ने गर्दछ । तसर्थ आवधिक योजना स्थानीय जनचाहनाको प्रत्यक्ष प्रतिबिम्ब हो र यो वार्षिक योजना जस्तो विस्तृत र खास आयोजनागत नभएर मार्गदर्शक हुन्छ ।

स्थानीय शासन सञ्चालन ऐन २०७४ ले गरेको व्यवस्थाको पालना तथा गाउँपालिकाका प्रयासहरूलाई मार्गदर्शन गर्न गाउँको वस्तुस्थिति विवरणसहित आवधिक विकास योजना तयार गर्न विभिन्न समयमा बनेका नीति निर्देशिकाहरुले स्पष्टरुपमा निर्देशन दिएका छन् । आवधिक विकास योजना तर्जुमाको परिणामस्वरुप

गाउँपालिकाको विद्यमान स्थिति विश्लेषण तथा नक्शाङ्कन हुने, गाउँपालिकाको अवधारणा (दीर्घकालिन सोच, निर्देशक सिद्धान्त, लक्ष्य रणनीति तथा प्राथमिकता) र योजना ढाँचा (नतिजा–खाका) तयार हुने, वर्तमान र भविष्यका जनप्रतिनिधिलाई समेत गाउँपालिकाका कार्यलाई मार्गदर्शन गर्न आधार तयार हुने भएका कारण पनि यस आवधिक विकास योजनाको महत्व स्पष्ट देखिन्छ । साथै यसबाट गाउँपालिकाका लागि आन्तरिक, वाह्य स्रोत परिचालन र आर्थिक वृद्धिका लागि आधार तयार हुने संविधान र संघीय शासन प्रणालीको मर्मअनुसार स्थानीय शासनको अभ्यासमा सहयोग पुग्नेछ ।

उपर्युक्त पृष्ठभूमिमा कास्कीको अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको समष्टिगत दीगोविकास मार्फत समृद्ध अन्नपूर्ण निर्माण गर्ने दीर्घकालिन सोंच अनुरुप तयार गरिएको यो आवधिक विकास योजनाले अवको ५ वर्ष भित्र अन्नपूर्णको समग्र विकासका लागि के कस्ता कुराहरुलाई केन्द्रित गर्ने भन्ने विषयमा स्पष्ट योजना दिएको छ । आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्दा उपलब्ध कानूनी तथा नीतिगत आधारका साथसाथै राष्ट्रिय योजना आयोग, संघीय मामिला तथा स्थानीयविकास मन्त्रालय र नेपाल सरकार तथा गण्डकी प्रदेशको नीति तथा योजना आयोगबाट प्राप्त निर्देशन, स्थानीय निकाय तथा विभिन्न सहयोगी निकायहरुले गरेका सफल अभ्यास, गाउँपालिकाको स्थलगत सर्वेक्षण २०७६ बाट प्राप्ततथ्याङ्क एवम सूचनाका आधारमा सहभागितात्मक कार्यशाला विधि अनुशरण गरिएको छ । आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्दा योजना बजेट तर्जुमा समिति, विषयगत शाखा, वडास्तर तथा गाउँपालिकाका सरोकारवालासँग परामर्श गरी विषयगत क्षेत्रका कार्यक्रमहरुसमेत समावेश गरिएको छ ।

१.२ गाउँपालिका आवधिक विकास योजना तर्जुमाको उद्देश्य

सहभागितामूलक र सहअस्तित्व सहित कुनै पनि निश्चित समयमा निश्चित ठाउँको विकासका लागि के काम गर्ने, कहिले गर्ने, कहाँ गर्ने, कसरी गर्ने, को कस्को सहयोग र साथ लिएर गर्ने भन्ने विषयमा स्पष्ट कार्य दिशा सहित तयार गरिएको अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आवधिक योजना तयारी गर्नुका मुख्य उद्देश्यहरू यस प्रकार रहेका छन् :–

- गाउँपालिकाको विकासकालागि सबै सरोकारवाला निकायको साझा प्रयासमा आगामी अवधिमा गरिने कार्यहरूको साझा सूची तयारगर्न र उक्त कार्य गर्न आवश्यक रणनीतिक अवधारणामा साझा वुझाई ल्याउनु,
- गाउँपालिकाको विकासकालागि आवश्यक पर्ने आन्तरिक तथा वाह्य स्रोतको विश्लेषण गरी विकासको गति आँकलन गर्नु,
- गाउँपालिकाको विकासको विद्यमान स्थितिबारे जानकारी, गाउँपालिकाबासीका चाहना तथा सहभागितात्मक छलफलका आधारमाआवधिक योजनावद्ध विकासको खाका तयार गर्नु,
- गाउँपालिकाको विकासको दीर्घकालिन सोच, निर्देशक सिद्धान्त, लक्ष्य, रणनीति र प्राथमिकता निर्धारण गर्नु,
- गाउँपालिकाको विकास प्रयासलाई मार्गदर्शन र अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न कार्यनीति, कार्यक्रम तथा लक्ष्य निर्धारण गर्नु,
- गाउँपालिकाको विकासमा स्रोत परिचालन, तिनीहरुको विद्यमान अवस्था र प्रवृतिका आधारमा प्रक्षेपण गरी परिचालन मार्गचित्र तयार गर्नु,
- गाउँपालिकाका विभिन्न समुदायको अध्ययन गरी सवलपक्ष, सुधारात्मकपक्ष, समस्या, अवसर र चुनौतीहरूको विश्लेषण गर्नु,
- गाउँपालिका विकासका प्रयासहरूमा गरेका क्रियाकलापको परिमाणमूखी नतिजा खाकाको आधारमा मूल्यांकन गर्नु

१.३ योजना निर्माणका आधार

प्रथम पञ्चवर्षीय योजनाको यो आधार–पत्र तर्जुमा गर्दा देहायका सात वटा आधारहरु लिइएको छ । ती आधारहरू यस प्रकार छन् :–

१. नेपालको संविधान (प्रस्तावना, मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व राज्यशक्तिको बाँडफाँड, अन्तरसम्बन्ध तथा अनुसूची ६,७ र ९) मा रहेका कार्य जिम्मेवारी लगायतका विषय,
२. अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको प्रारम्भिक दस्तावेज र स्थितिपत्र,
३. स्थानीय तहमा आर्थिक वर्ष २०७५/०७६ का नीति तथा कार्यक्रममा उल्लेख भएका विषय,
४. गण्डकी प्रदेशसरकार र अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको घोषणा, नीति तथा कानुन,
५. दिगो विकास लक्ष्य (२०७२–२०८७) र नेपाल सरकारले अन्तराष्ट्रिय स्तरमा जनाएका प्रतिवद्धता र सन्धि, सम्झौता,
६. दिगो कृषि विकास नीति

१.४ दिगो विकास लक्ष्यसँगको सम्वन्ध

सन् २०१५ को सेप्टेम्वर महिनामा संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभाले सन् २०१५ देखि २०३० (वि.स. २०७२ देखि २०८७) सम्म विश्व रुपान्तरणको महत्वाकाँक्षी १७ वटा लक्ष्य (Goals), १६९ वटा परिमाणात्मक लक्ष्य (Targets) र २३४ वटा सूचक (Indicators) हरुको घोषणा गर्यो । नेपाल पनि दिगो विकासका लक्ष्यलाई आत्मसाथ गर्ने एक अग्रणी राष्ट्र हो । नेपाल सरकारले सन् २०१५ को सुरुवातमै दिगो विकास लक्ष्यको प्रारम्भिक प्रतिवेदन बनाई संयुक्त राष्ट्र संघमा पेश गर्यो र दिगो विकासका लक्ष्यहरु वर्तमान अवस्था र भावी मार्गचित्रः सन् २०१६–२०३० नामक अर्को दस्तावेज तयार गरी चौधौं योजनादेखि क्रमशःदिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयन गर्दै आएको छ ।

नेपालको दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनका लागि १६ वटा लक्ष्य, १५९ परिमाणात्मक लक्ष्य र ४७९ सूचक निर्धारण गरिएकोछ । दिगो विकासका लक्ष्यहरुले सहश्राव्दी विकास लक्ष्यका उपलव्धिमा टेकेर त्यसबाट हासिल हुन नसकेका कुराहरुलाई पूरा गर्न खोजेका छन् । यिनले विकासका हरेक आयामहरूमा कसैलाई पनि पछाडि नछोडी सँगसँगै अगाडि लैजाने प्रतिवद्धता जनाएका छन् । यी लक्ष्यहरुले विश्वका सबै राष्ट्रहरुमा सहभागितामूलक, अधिकारमुखी र समतामूलक विकास गरी सबै स्वरुप र किसिमका गरिबीको अन्त्य गर्ने, सबैका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास, स्वच्छ इन्धन र वातावरण, भयमुक्त कार्यस्थल र वासस्थानको निर्माण गर्ने, विकासका सबै तह र तप्काको समान साझेदारीता र हिस्सा, मानवअधिकारको प्राप्ति, सबै महिला तथा वालवालिकाको लागि लैङ्गिक समानता तथा सशक्तीकरण हासिल गर्ने उदेश्य राखेका छन् । दिगो विकास लक्ष्यका उदेश्यहरू नेपाल सरकारको एकल पहलमा प्राप्त गर्न सम्भव हुदैन, तसर्थ प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरुले राष्ट्रिय लक्ष्यप्राप्त गर्न समपूरक र परिपूरकको भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ ।

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाद्वारा यस प्रथम पञ्चवर्षीय योजनामा दिगो विकास लक्ष्यप्राप्त गर्न आफ्नोतर्फबाट गर्नुपर्ने समपूरक र परिपूरकको भूमिकालाई मध्यनजर गर्दै सामाजिक–आर्थिक पक्षका सबै क्षेत्रमा दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयनलाई स्थानीयकरण गरिएको छ ।

मुलुकमा सामाजिक आर्थिक विकासको गतिलाई दिगोरुपमा अगाडि बढाउन स्थानीय तह देखि नै योजनाको विकासको सुरुवात गर्न जरुरी हुन्छ । त्यसका लागि गाउँपालिकाको विस्तृत सर्वेक्षण गरी त्यहाँका विद्यमान समस्या, चुनौती र अवसरहरुको पहिचान गरी त्यसमा आधारित कार्य नीति (Action Policy) निर्माण सहितको योजना आवश्यक पर्दछ ।तदनुरुप गण्डकी प्रदेशको आधारशीलाका रुपमा रहेको अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा योजनावद्ध विकास गर्ने उदेश्यले प्रथम पञ्चवर्षीय योजना (आ.व.२०७६/७७-२०८०/८१) तर्जुमा गरिएको हो ।

१.५ अध्ययन विधि

गाउँपालिकाको समग्र विकासमा गर्नु पर्ने कार्यहरू र कार्य सञ्चालनका रणनीतिहरूलाई समावेश गरी तयार गरिएको गाउँपालिकाको आवधिक योजना सम्पन्न गर्न अपनाइने विधिको प्रवाह–चित्रलाई यस प्रकार देखाइएको छ :

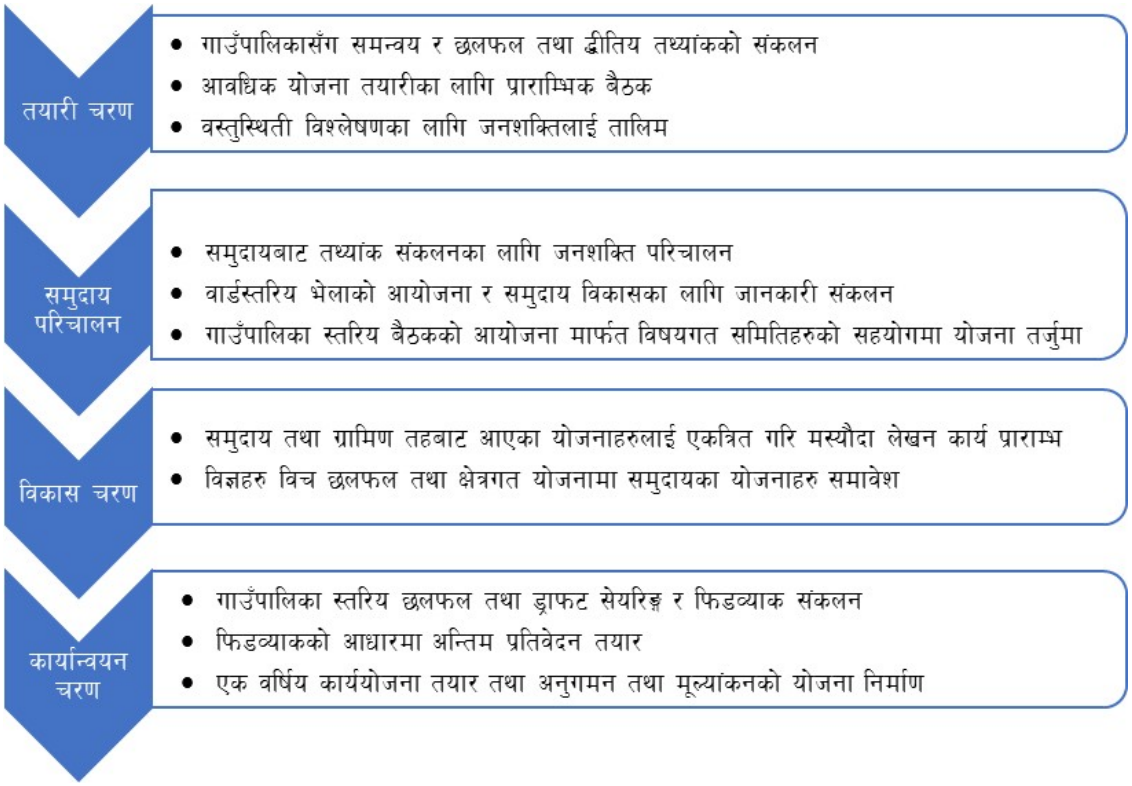

चित्र नं. १.१ गाउँपालिका आवधिक योजना सम्पन्न गर्न अपनाइनएको विधि

यस प्रवाह–चित्रमा देखाइएका चरणहरुलाई विस्तृत रुपमा यस प्रकार विश्लेषण गरिएको छ :

१.५.१ प्रारम्भिक चरण

(क) गाउँपालिकासँग समन्वयात्मक छलफल र द्वितीय तथ्याङ्क अध्ययन

गाउँपालिकाको आवधिक योजना तयार गर्नका लागि गाउँपालिकासँग समन्वयात्मक छलफल गरी गाउँपालिकामा प्राप्त विभिन्न पूर्वसन्दर्भहरुको सङ्कलन गर्नुका साथै सरोकारवाला पक्षसँग आवश्यक छलफल एवम् सम्बन्धित विषयका सबल/दुर्बल पक्ष, अवसर/चुनौतीहरू (SWOT) को विश्लेषण गर्नका लागि कार्ययोजना तयार गरी पेश गरिएको थियो ।

(ख) आवधिक विकास योजना सम्बन्धी अभिमुखीकरण

गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजनाको आवश्यकता, अवधारणा, कानूनी तथा नीतिगत आधार, आवधिक योजना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया, ढाँचा र गाउँपालिकाको नेतृत्वमा समुदायको समग्र विकासका सरोकारवाला पक्षको भूमिका, समय सीमाबारे गाउँपालिका स्तरमा १ दिवसीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । उक्त अभिमुखीकरण कार्यक्रमको आयोजना गाउँपालिकाले गरेको थियो भने त्रि.वि. पश्चिमाञ्चल क्याम्पस अन्तरगतको **अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्र** पोखराका विषयविज्ञ तथा सहजकर्ताको सक्रियतामा कार्यक्रमको सहजीकरण गरिएको थियो ।

(ग) गाउँपालिका वस्तुस्थिति विश्लेषण तथा आवधिक विकास योजना तालिम

गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषण विवरण सहित आवधिक विकास योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गर्न र सरोकारवालाको सक्रिय सहभागितामा आवधिक योजना निर्माण गर्न स्थानीय विज्ञहरुलाई सहभागितामूलक योजना छनौटका विषयमा तालिम सञ्चालन गरिएको थियो ।

१.५.२ समुदाय परिचालन चरण

गाउँपालिकाको सर्वेक्षण, तथ्याङ्क संङ्कलन तथा विश्लेषणका लागि सर्वप्रथम गाउँपालिका विकासको विद्यमान स्थिति तथा सूचनामा आधारित भई आवधिक विकास योजना तर्जुमाका लागि गाउँपालिकाका विभिन्न वार्डमा रहेका महिला समूह, कृषक समूह, बालक्लव, सहकारी, वनउपभोक्ता समिति, खानेपानी उपभोक्ता समिति, उद्यमी, सानाउद्योग व्यवसायी, विकास निर्माण समिति, स्थानीय पर्यटन समिति, विभिन्न सामुदायिक समूह र जानकार व्यक्ति आदिसँग समूह छलफल तथा अन्तरक्रिया गरी गाउँपालिका विभिन्न पक्षमा विकासका लक्ष्य तयार गर्दा हालको अवस्था के कस्तो रहेको छ र उनीहरुको समग्र विकासका लागि आगामी योजनाहरु के कस्ता रहेका छन् भन्ने विषयमा जानकारी सङ्कलन गरिएको थियो ।

- **वडास्तरीय सरोकारवाला पक्ष तथा लक्षित वर्गसँग छलफल**

गाउँपालिकाविकासको सम्भावना, आवश्यकता तथा रणनीति तयार गर्न प्रत्येक वडाहरुका विभिन्न टोलहरुमा वडासमिति, विषयत कार्यालय, बाल सञ्जाल, एकल/महिला संजाल, युवाक्लव, वडाभित्रका जानीफकार/बुद्धिजीवी तथा अन्य लक्षित वर्गसँग एकमुष्ट परामर्श गरी गाउँपालिका विकास योजनाको लागि सुझाव सङ्कलन गरिएको थियो । परामर्श कार्यक्रममा वडा तथा लक्षित समूहको दृष्टिकोणमा समुदाय विकासका लागि विषयगत क्षेत्रमा भएका सवल पक्षहरु, सम्भावना (प्रमुख उपलब्ध श्रोत र साधन), सम्भावनाको उपयोगमा रहेका समस्या आवश्यकता र सम्भावना, उपयोग गर्ने रणनीति तथा प्रमुख कार्यक्रम विश्लेषण लेखाजोखा गरिएको थियो । वडा तथा लक्षित समूह परामर्श कार्यक्रमका निम्ति वडा समितिका पदाधिकारीहरु, नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरु, बालबालिका, महिला, युवा, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा अन्य लक्षित वर्गसँग सम्बन्धित गाउँपालिकास्तरीय संञ्जालको सहयोगमा गाउँपालिकाले आयोजना गरेको थियो । प्राविधिक सहयोग टोलीको सहयोगमा स्थानीय परामर्शदाता तथा सामाजिक परिचालकहरूले परामर्श कार्यक्रमको सहजीकरण गर्ने र सहभागीहरूबाट प्राप्त सुझावलाई बृहत योजना तर्जुमा गोष्ठीमा प्रस्तुति र छलफलका लागि अभिलेखन गरिएको थियो ।

- **गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना तयारी**

गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण, गाउँपालिकाका विगतका प्रयास र उपलब्धि तथा वडास्तरीय परामर्श कार्यक्रमको नतिजाका आधारमा सहभागितामूलक छलफल गरी आवधिक विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ । आवधिक विकास योजना अन्तर्गत विकासका अवधरणा, नतिजा–खाका, कार्यनीति, प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना, भौतिक लक्ष्य, आवश्यक श्रोत र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन खाका समावेश हुनु पर्ने हुन्छ । यसका निम्ति गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषण, विगतका प्रयास र उपलब्धि/सिकाइ, वडास्तरीय परामर्श र निष्कर्षका आधारमा सहभागितामूलक छलफल विधिद्वारा गाउँपालिकाको आवधिक योजनाको प्रस्ताव तयार गरिएको छ । विषयगत समितिका पदाधिकारी, गाउँपालिकासँग विकासको विद्यमान स्थितिबाट प्राप्त आधाररेखा सूचना र वडास्तरीय परामर्श कार्यक्रमको निष्कर्ष तथा सुझावको आधारमा सहभागितामूलक छलफल गरी गाउँपालिकाको विकास अवधारणा, नतिजा खाका, कार्यनीति, कार्यान्वयन योजना, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन खाका तयार गरिएको छ ।

१.५.३ विकास चरण

- **समुदाय तथा ग्रामीण तहबाट आएका योजनाहरुलाई एकत्रित गरी मस्यौदा लेखन कार्य प्रारम्भ**

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को नीतिगत प्रावधान, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रसाशन मन्त्रालयको मार्गदर्शन, नतिजामूलक योजनाखाका र गाउँपालिकाबाट निर्धारित प्रक्रियाअनुसार आवधिक विकास योजना दस्तावेज तयार गरिएको छ । आवधिक योजना दस्तावेज तयारीका लागि योजना तर्जुमाका हरेक चरण तथा प्रक्रियाको निष्कर्ष र उपलब्धि, गाउँपालिका विकासका विगतका प्रयास, उपलब्धि र सिकाइको संक्षिप्त अभिलेख तयारी गरी गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजनाको ढाँचा अनुसार दस्तावेजको मस्यौदा तयार गरिएको छ । आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा पहिलेका र अन्यगाउँपालिकातथा जिल्लाको आवधिक योजनालाई समेत आधारका रुपमा लिइएको छ ।

- **विज्ञहरु बीच छलफल तथा क्षेत्रगत योजनामा समुदायका योजनाहरु समावेश**

समुदाय स्तरमा तथा वडातहमा भएका छलफलहरुबाट आएका योजनाहरु र विज्ञहरुको छलफलमा भएका साझा विषयवस्तुलाई समावेश गरी आगामी ५ वर्षका लागि समुदाय विकासको क्षेत्रमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापहरु सहित दस्तावेजीकरण गर्ने कार्य भएको छ ।

१.५.४ कार्यान्वयन चरण

- **आवधिक विकास योजना सुझाव संङ्कलन कार्यशाला गोष्ठी**

नतिजामूलक योजनाको ढाँचामा तयार आवधिक विकास योजना दस्तावेजलाई गाउँपालिकास्तरीय आवधिक योजना सुझाव संङ्कलन गोष्ठी आयोजना गरी योजनामा गाउँपालिकास्तरका सरोकारवाला पक्षको सुझाव प्राप्त गरियो । प्रादेशिक रुपमा विभिन्न सहयोगी निकाय र संस्थाबाट समेत सुझावप्राप्त गरी आवधिक विकास योजनाको दस्तावेजमा संलग्न गरिएको छ । गाउँपालिकामा रहेका विषयगत समिति, गाउँपालिका तथा सरोकारवाला निकायले प्रदान गरेका सल्लाह सुझावहरुलाई गहनरुपले आत्मसाथ गरी अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

- **गाउँपालिकास्तरीय छलफल तथा मस्यौदा माथि सुझाव संकलन**

गाउँपालिकास्तरमा सुझाव सङ्कलन गोष्ठीबाट प्राप्त सुझाव समावेश गरी आवधिक विकास योजना दस्तावेजलाई अन्तिम स्वरुप प्रदान गरिएको छ । यस प्रकार तयार आवधिक विकास योजना गाउँकार्यपालिकामा पेश गरी स्वीकृत गरिएको छ । यसका अतिरिक्त स्वयं गाउँपालिकाद्वारा आवधिक योजनामा उल्लेख गरिएका विषयवस्तु र गाउँपालिकामा वडास्तरीय भेला तथा छलफलबाट आएका योजनाहरुलाई समेटेर एक वर्षिय कार्ययोजना तयार गरिएको छ । आवधिक विकास योजना सफलरुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि योजना अनुगमन तथा मूल्यांङ्कनको कार्ययोजना निर्माण गरी जिम्मेवार अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति तयार गरिएको छ ।

१.६ गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना र प्रादेशिक तथा संघीय योजना बीचको अन्तर सम्बन्ध

एउटा गाउँपालिकाको समृद्धि हुँदा जिल्लाको समग्र विकासमा टेवा पुग्ने र प्रदेशको विकास हुँदा राष्ट्र निर्माणको क्षेत्रमा योगदान पुग्ने हो । यो आवधिक विकास योजना निर्माण गर्दा राष्ट्रिय योजना, प्रादेशिक संरचना ,दिगो विकासका लक्ष्य, क्षेत्रगत योजनाहरुबाट निर्देशित भई आवधिक विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ । आवधिक विकास योजनाले राष्ट्रिय योजना तथा दिगो विकासका लक्ष्य, विषयगत गुरुयोजनालाई कार्यान्वयन तहमा रुपान्तरण गरेको छ । आवधिक विकास योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन विना केन्द्रिय योजना पूर्ण हुन सक्दैन । आवधिक विकास योजना गाउँपालिकावासी तथा स्थानीय सरोकारवालाको प्रत्यक्ष सहभागितामा तर्जुमा भएको

स्थानीय योजना भएको हुँदा यसलाई आवधिक जिल्ला समन्वय समितिको योजना, क्षेत्रगत गुरुयोजना र राष्ट्रिय योजनाको परिपुरक हुने गरी तर्जुमा गरिएको छ, जसले प्रादेशिक, संघीय योजनाहरुले परिलक्षित गरेका लक्ष्य तथा गन्तव्यमा पुग्ने आधार प्रदान गरेको छ । तसर्थ आवधिक विकास योजनालाई नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोगले मार्गदर्शन गरे अनुसारको नतिजा खाकामा तर्जुमा गरिएको छ ।

आवधिक विकास योजना र अन्य योजना बीचको अन्तरसम्बन्ध देहायअनुसार प्रवाहचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

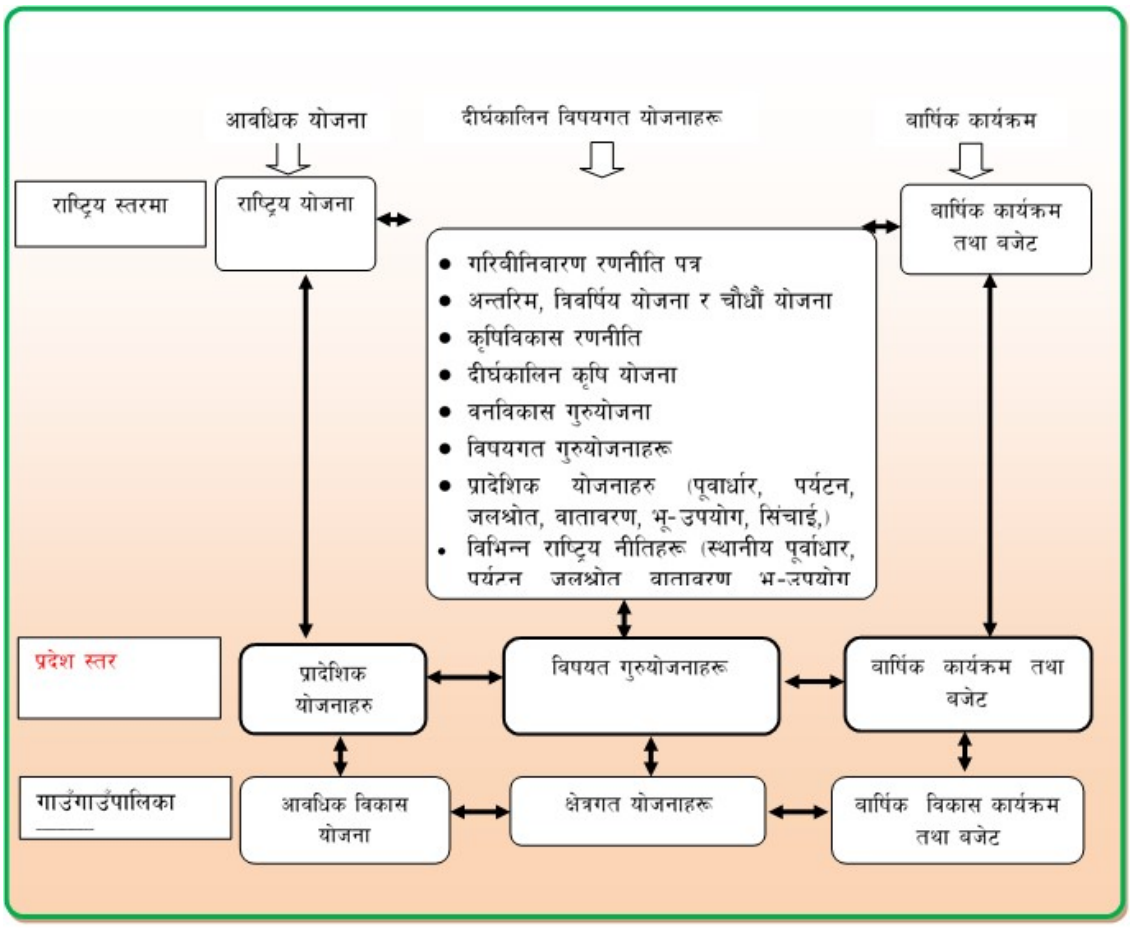

चित्र नं. १.२ आवधिक विकास योजना र अन्य योजना बीचको अन्तरसम्बन्ध

आवधिक विकास योजना गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि योजनाहरुको एकीकृत दस्तावेज हो । यसले निर्दिष्ट लक्ष्य हासिल गर्नका लागि निश्चित अवधिभित्र गर्नु पर्ने कार्य तथा रणनीतिहरुको वारेमा विश्लेषण गरेको हुन्छ । यसले स्थानीय समुदायका जन गुनासा, आवश्यकता र ती आवश्यकतापूर्ति गर्न आवश्यक स्रोतको विश्लेषण गर्नुका साथै चुनौती समाधानका क्षेत्रमा के कस्ता जोखिमहरू आउन सक्छन् भन्ने वारेमा विश्लेषण गर्ने भएको हुँदा विकास योजनाका लागि यो औचित्यपूर्ण छ । विकासमूलक योजना निर्माण गर्दा गाउँपालिका एक्लैले योजना तयार गरी कार्य गर्दा फेरि पनि केन्द्रिकृत विकास प्रणालीको प्रयोग भएको देखिने र आम समुदायले विकासमा अपनत्व लिन नसक्ने भएको हुँदा स्थानीय स्तरबाट नै आवधिक विकास योजनाको तर्जुमा गर्नुपर्ने आवश्यकता खट्किएको छ । तसर्थ गाउँपालिकाभित्र आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय तथा सुशासनको क्षेत्रमा समावेशीमूलक तरिकाले विकास गर्नका लागि आवधिक विकास योजना अन्तर्गत अल्पकालिन तथा दीर्घकालिन महत्वका योजना निर्माण गर्नमा सहज पुग्दछ, जस्को परिणाम स्वरुप उपेक्षित वर्गले समेत विकासमा अपनत्व लिने वातावरण तयार हुनेछ ।

१.७ अध्ययनका सीमाहरु

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको नवगठित संरचनाअनुसार वर्तमान आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने तथ्यांङ्क व्यवस्थापनको अभाव रहेको हुँदा गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषण कार्यका लागि स्थलगत सर्वेक्षणका माध्यमबाट तथ्याङ्क संङ्कलन तथा विश्लेषण गरियो, सोही आधारमा यो आवधिक विकास योजना तयार गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा वसोवास गर्ने समुदाय, राजनीतिक दल, जनप्रतिनिधि, विद्वत वर्ग लगायत अन्य सरोकारवाला निकायको सहभागितामा तयार गरिएको यस आवधिक विकास योजनाले गाउँपालिकाको आ.व. २०७५/७६ को अवस्था र आगामी ५ वर्ष (आ.व. २०७६/७७ -आ.व. २०८०/८१) भित्र के के गर्न सकिन्छ भन्ने कुरालाई विस्तृतरुपमा विश्लेषण गरिएको छ ।

वि.सं. २०७६ सालमा गरिएको स्थलगत सर्भेक्षणका आधारमा तर्जुमा गरिएको यस आवधिक योजनामा केहीकमी कमजोरी रहेका हुन सक्छन् । मुख्य रुपमा सीमित श्रोत साधन, नयाँ शासन व्यवस्था, कठिन भौगोलिक अवस्था र भर्खरै मात्र स्थापना भएका स्थानीयतहका कारण तुलनात्मक तथ्यांकको अभावमा आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्नु परेको अवस्था बिद्यमान छ । त्यसैले आवधिक योजना तयारीका लागि समुदाय तथा वडास्तरीय सरोकारवालाको बैठकमा जे जस्ता विषय वस्तुहरुमा छलफल र सहमति भएको छ, तीनलाई नै पहिलो आधार मानेर यो आवधिक विकास योजना तयार गरिएको छ ।

गाउँपालिकाको विकासमा आवश्यक पर्ने आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय र संस्थागत विकास तथा सुशासनका पक्षमा आवश्यकता अनुसार विश्लेषणात्मक अध्ययनको जरुरी हुन्छ । योजनालाई समावेशी स्वरुपप्रदान गर्न भौगोलिक, लैंगिक तथा सामाजिक रुपमा खण्डीकृत सूचनामा आधारित पूर्ण रुपमा समावेशी र नतिजामूलक योजनाको स्वरुपमा कमीहुनसक्छ। यो पहिलो प्रयास भएको हुँदा आगामी योजनामा यस प्रकारका सीमालाई कम गरी योजना तर्जुमा गर्न सबै सरोकारवाला सचेत रहने र अनुभवका आधारमा आगामी दिनमा आवधिक योजना अद्यावधिक हुँदै जाने समेत अपेक्षा गरिन्छ ।

समग्रमा यस आवधिक विकास योजनाका सीमाहरुलाई बुँदागतरुपमा तल उल्लेख गरिएको छ :–

- आवधिक योजनातर्जुमा गर्दा अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको स्थलगत सर्भेक्षणबाट प्राप्त सामाजिक, आर्थिक सूचकहरुको स्थितिलाई मात्र अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ ।
- यस गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रशासकीय प्रमुख अधिकृत, वडा अध्यक्षहरू, विभिन्न क्षेत्रका विज्ञ एवम् सरोकारवाला व्यक्तिहरुसँग गाउँपालिकामा योजना निर्माण सम्वन्धमा छलफल गरी उहाँहरूका सुझावलाई समेटिएको छ ।
- गण्डकी प्रदेशको नीति तथा योजना आयोगले अपनाएको प्रदेश समृद्धिका ७ वटा मुख्य संवाहकहरु कृषि, पर्यटन, ऊर्जा उद्योग, भौतिक पूर्वाधार, मानव संसाधान र सुशासनलाई समेत ध्यानदिई गाउँपालिकाको आवधिक योजनातर्जुमा गरिएको छ ।
- नव गठित गाउँपालिकामा हरेक विषयगत शाखाहरूमा आवश्यकताअनुसार सूचना व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना गर्न नसकिएको हुँदा आवश्यक परेका सबै तथ्यांङ्क उपलब्धहुन सकेनन्, जस्को परिणामस्वरुप द्रुत लेखाजोखा प्रणाली अनुसार गरिएका स्थलगत घरधुरी सर्वेक्षण र समुदाय स्तरमा गरिएका छलफलबाट आएका सूचनाहरुलाई नै पहिलो आधार मानी यो आवधिक विकास योजना तयार गरिएको हुँदा सूचनामा तादात्म्यता कायम नहुन सक्छ ।
- अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको सूचना प्रणाली हाललाई व्यवस्थित नभइसकेको सन्दर्भमा कतिपय महिला, बालबालिका, जनजाति तथा अन्य पिछडिएको वर्गको क्षेत्र विकासमा तोकिएका आधार वर्षका सङ्केतहरुमा एकरुपता कायम नभएको हुन सक्छ ।
- नेपाल सरकारको विकेन्द्रीकरण प्रणालीअनुसार गाउँपालिकाका काम र कर्तव्यहरु के के हुने, प्रदेश सरकारको भूमिका के रहने र केन्द्र सरकारको भूमिका के कस्तो रहने भन्ने कुरामा अझैपनि कतिपय श्रोतको बाँडफाडका विषयमा अस्पष्टता रहेको हुँदा केन्द्र सरकार, प्रदेश सरकार र गाउँपालिका स्वयमले व्यहोँर्ने रकमको विषयमा गरिएको अनुमान वस्तुनिष्ठ र भरपर्दो नहुन सक्छ ।

परिच्छेद २: गाउँपालिकाको स्थिति विश्लेषण

२.१ समष्टिगत स्थिति

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको विस्तृत सर्वेक्षण, २०७६ तथा गाउँपालिकामा उपलब्ध भएका लिखित दस्तावेजहरुका आधारमा गाउँपालिकाको समष्टिगत स्थिति, तीनका समस्यार चुनौतीलाई तालिकाबद्ध रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१.१ समस्या र चुनौती

संघीय शासन प्रणाली अनुरुप यस गाउँपालिकाले पनि संघीय सरकार र प्रादेशिक सरकारले अवलम्बन गरेका विकास नीति र दीर्घकालीन सोचसँग तादाम्यता हुने गरी विकास योजना तर्जुमा गरेको छ । कतिपय विकास नीति कार्यान्वयन गर्न माथिल्ला तह र छिमेकी स्थानीय तहका बीच पनि समन्वय र सहकार्यको आवश्यकता परेका अवस्थामा सहकारी क्षेत्र र निजी क्षेत्रसँग समेत सहकार्य गरी साझेदारीका कार्यक्रमहरूलाई सँगसँगै लिएर जानुपर्ने अवस्था रहेको छ । अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका सामाजिक, आर्थिक र भौतिक पूर्वाधारका सूचकहरूको स्थिति विश्लेषण गर्दा निम्नानुसारका समस्या र नयाँ गन्तव्य खोज्नुपर्ने चुनौती देखापरेका छन् :

तालिका नं.२.१ गाउँपालिकाका समस्या र चुनौती

क्र.सं.	क्षेत्र	समस्या	चुनौती
१	गाउँपालिकाको अर्थतन्त्र	निर्वाहमुखी अर्थतन्त्रको बाहुल्यता ।	उत्पादन, रोजगारमूलक र आत्मनिर्भर अर्थतन्त्रको निर्माण गर्ने ।
२	कृषि	मनसुनी वर्षामा आधारित, निर्वाहमुखी र परम्परागत खेती प्रणाली, न्यून उत्पादन र कम उत्पादकत्व ।	स्थानगत कृषिको यान्त्रिकीकरण र व्यावसायीकरण गरी उच्च उत्पादन र उत्पादकत्व हांसिल गर्दै बजार सुनिश्चित गर्ने ।
३	पर्यटन	स्थानीय उत्पादन र पर्यटनका बीच कमजोर सम्बन्ध ।	स्थानीय उत्पादनसँग पर्यटकको आकर्षण बढाउदै पर्यटन पूर्वाधारमा लगानी विस्तार गर्ने ।
४	उद्योग	लघु तथा साना उद्योगको मात्र उपलब्धता ।	कृषि तथा वनजन्य प्रशोधन र खनिजजन्य उद्योगहरूको स्थापना र संञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।
५	वाणिज्य	आयातीत उपभोग्य वस्तुनिर्माण सामग्रीको वाहुल्यता र बढ्दो परनिर्भरता ।	स्थानीय श्रोतमा आधारित उपभोग्य वस्तु एवम निर्माण सामग्रीको उत्पादन र बिक्री वितरणमा जोड दिने ।
६	वित्तीय क्षेत्र	पालिकामा अवस्थित बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाको उत्पादन क्षेत्रमा न्यून लगानी ।	वित्तीय संस्थाहरूलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी बढाउन आकर्षित गर्ने ।
७	विप्रेषण	युवा जनशक्ति विप्रेषण बजारमा संलग्न, तर आम्दानीको प्रयोग उपभोग्य बस्तु र सेवा खरिदमा खर्च ।	विप्रेषणबाट हुने बचत परिचालन गरी उत्पादन क्षेत्रमा लगानी गर्ने ।
८	सहकारी	सहकारी क्षेत्रको अधिकांश लगानी अनुत्पादक र उपभोग क्षेत्रमा गएको ।	सहकारी क्षेत्रलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रेरित गर्ने ।
९	वन	जनजीवीकाका वैकल्पिक उपार्जनसँग वन व्यवस्थापन प्रणाली जोडन नसकिएको ।	वैकल्पिक आर्थिक उपार्जन सँगसँगै हुनेगरी वन व्यवस्थापन प्रणाली लागु गर्ने ।
१०	उर्जा	किमरुङ्गखोला, घट्टेखोला, मोदीखोला जस्ता ठाडा खोलामा जलविद्युत आयोजनाको	निजी क्षेत्रको सहकार्यमा जलविद्युत, सौर्य र वायु ऊर्जाको उत्पादन गर्ने ।

क्र.सं.	क्षेत्र	समस्या	चुनौती
		सम्भावना भएर पनि उपयोग हुन नसकेको	
११	पूर्वाधार निर्माण	गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधारको अभाव	निश्चित समय सीमाभित्र निर्धारित लगानीमा आयोजना सम्पन्न गर्ने पद्धतिको विकास गर्ने ।
१२	अपाङ्ग मैत्री पूर्वाधार	विगतमा निर्माण भएका भौतिक पूर्वाधारहरू अपाङ्गमैत्री नभएका ।	नयाँ निर्माणगर्ने भौतिक पूर्वाधारहरू अपाङ्गमैत्री बनाउने ।
१३	वातावरण मैत्री पूर्वाधार	पहाडी धरातलमा पूर्वाधार निर्माणमा प्रयोग भएका डोजरले भू-क्षय, वातावरण प्रदुषित र प्रतिकुल बनेको।	पूर्वाधार निर्माण गर्दा वातावरण मैत्री बनाउनु पर्ने ।
१४	मानव संसाधन विकास	स्थानीय बजारको मागसँग प्रत्यक्ष नजोडिएको र साधारण विषयको वर्चश्व रहेको सैद्धान्तिक शिक्षा प्रणाली ।	बजारको माग र स्थानीय उद्यमसँग जोडिएकोब्यावहारिक एवम प्राविधिक शिक्षामा रुपान्तरण गर्ने ।
१५	सिंचाई	जलाधार क्षेत्रका साना कुलोमा आधारित भएका र टार तथा भिरालो पहाडी भूभागमा सिचाइ सुविधा पुग्न नसकेको ।	पानीको अभाव भएका ठाउँमा पानी संकलनहुने पोखरी निर्माण गर्ने, मौसमी खेतीलाई जोड दिने ।
१६	खानेपानी	खानेपानीको दिगो स्रोत नभएका बस्तीहरूमा नियमित खानेपानीको आपूर्ति गर्ने समस्या ।	दिगो स्रोत नभएका वस्तीमा खानेपानी स्रोत संरक्षण र विस्तार गरी आपूर्ति गर्ने व्यवस्था गर्ने ।
१७	स्वास्थ्य	जनताका स्वास्थ्य समस्या शीघ्र समाधान गर्न बस्तिगत पहुँचमा सामुदायिक अस्पतालको अभाव र कमजोर स्वास्थ्य सेवा प्रणाली ।	बदलिंदो रोगको प्रकृति अनुसार आधारभूत र विशिष्टीकृत सेवा प्रभावकारी रुपमा प्रदान गर्ने प्रणालीमा रुपान्तरण गर्ने ।
१८	लैङ्गिक समानता	कानुनी रुपमा लैङ्गिक समानता प्राप्त भएको तर ब्यावहारिक अभ्यास नभएको ।	लैङ्गिक समानताका कानुनी प्राबधान र ब्यावहारिक अभ्यासमा सामञ्जस्यता विकास गर्ने ।
१९	श्रम र रोजगार	दक्ष र व्यवसायिक मानव संसाधनको अभाव र साधारण शिक्षा आर्जन गरेको र बेरोजगार मानव संसाधन	बजारको माग अनुसार दक्ष श्रम शक्तिको उत्पादनगर्ने र रोजगारका अवसर प्रदान गर्ने।
२०	सूचना र सञ्चार	वडा र बस्तीस्तरमा इन्टरनेट, रेडियो र टिभीको कमजोर पहुँच ।	सूचना र संञ्चार प्रविधिको सबल पहुँच सबै वडामा पुऱ्याउने ।
२१	योजना तर्जुमा	गाउँपालिकाको कमजोरतथ्याङ्क प्रणाली ।	गाउँपालिकामा तथ्याङ्क प्रणाली चुस्त र दुरुस्त बनाउन वडा सूचना केन्द्र र पालिका सूचना केन्द्रको स्थापना गर्ने ।
२२	राजस्व संकलन	राजस्वको संरचना, स्रोत र संकलनमा कमी	राजस्वका स्रोतहरूको पहिचान, विस्तार संरचना सुदृढ गर्ने ।
२३	जलवायु परिवर्तन	जलवायु परिवर्तनले स्थानीय उत्पादनमा प्रतिकुल प्रभाव ।	जलवायु परिवर्तनको प्रतिकुल प्रभाव बहन गर्नसक्ने जलवायु अनुकूलन उत्पादन प्रणालीको विकास गर्ने ।
२४	सुशासन	विद्युतीय शासन प्रणालीको अभावमा सार्वजनिक सेवा चुस्त र प्रभावकारी नभएको ।	विद्युतीय शासन प्रणालीको प्रयोगद्वारा सार्वजनिक सेवा चुस्त र प्रभावकारी बनाउने ।

२.१.२ अवसर

गाउँपालिकामा विकासका अवसर प्राप्त गर्नका लागि आन्तरिक र वाह्य श्रोतहरुको समुचित व्यवस्थापन आवस्यक हुन्छ । प्रादेशिक सदरमुकाम पोखरा महानगरसँग जोडिएर, पोखराबाट बाग्लुङ्गसम्म भूपी राजमार्ग र कोरला - पोखरा - त्रिवेणी निर्माणाधीन लोकमार्गको विकाससँगै हुने पर्यटन र रोजगारका सम्भावनाहरु अन्नपूर्ण गाउँपालिका विकासका उचित अवसरहरु हुन् । अन्नपूर्ण पर्यटकीय पदमार्ग र नयाँ ठाउँमा पर्यटन प्रबर्दनका लागि घरबास पर्यटनको अभ्यास तथा कृषि पर्यटनको आन्तरिक सम्भावनाको व्यवस्थापनले पनि अन्नपूर्णको विकासका अवसरहरुलाई समेट्छ । गण्डकी प्रदेशको राजधानी पोखराका सहायक(सेटलाइट) बजार केन्द्रहरु विकास गर्ने प्रादेशिक योजना अनुसार निर्माण हुने सहायक बजारकेन्द्रको पहुँचमा निर्माणहुने आर्थिक क्रियकलापहरुबाट आर्थिक लाभ लिने सम्भावनाहरू रहनु नै गाउँपालिकाका विकासका अवसरहरू हुन् । यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाक्षेत्रमा रहेका अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र र पञ्चासे जैविकविविधता क्षेत्रसँग जोडिएका लेकाली कृषि प्रणाली र वेसी टार खेतिप्रणालीको कृषि जैविकविविधता यहाँको पर्यटकीय विकासका निम्ति पनि सबल सम्भावना मानिन्छन् । लेकाली खर्कहरुमा किसानहरुको प्रयासमा भएका भेडा, च्याङ्गरा र चौरी पालन लाई प्रवर्द्धन गर्न सकिने र पर्यटन बजारसँग पशुपालन जोडन सकिएमा स्थानीय रोजगार र कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय प्रति आकर्षण बढाउन सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

२.२ गाउँपालिकाका विकासका मुख्य सम्बाहकहरू

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको समृद्धिका लागि नीतिगत रुपमा मुख्य आठ वटा सम्बाहकहरू पहिचान गरिएका छन् । ती हुन् :–

क) कृषि

गाउँपालिका विकासको मेरुदण्डका रुपमा कृषिलाई विकास गर्न विषादीरहित कृषि उत्पादनको वृद्धि, कृषि व्यवसायीकरण र वजारीकरणमार्फत उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि गरी आर्थिक लाभ लिनसकिने अवसरका रुपमा कृषिलाई लिन सकिन्छ ।

ख) पर्यटन

नेपालको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा ३ % योगदान पुऱ्याएको पर्यटन व्यवसायलाई दिगो रुपमा विकास गरी यसको योगदान १० % पुऱ्याउने लक्ष्य लिई १५ औं पञ्च वर्षीय योजना प्रारम्भ भएको छ । यस सन्दर्भमा अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा पर्यटन प्रवर्द्धनका निम्ति त्यहाँका पर्यटन गन्तव्यस्थल र घरबास कार्यक्रमहरुले आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटनका लागि पनि सहयोग गर्ने देखिन्छ । यसका अतिरिक्त गाउँपालिकामा कृषि पर्यटन, साहसिक पर्यटन, साँस्कृतिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्दै गुणस्तरीय पर्यटन सेवा विस्तारमा जोड दिई रोजगार प्रर्वद्धन तथा गरीवी निवारणमा सहयोग पुऱ्याउने अवसरका रुपमा उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

ग) उद्योग

अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा साना उद्योगका रुपमा अधिकांश धानमिलहरु सञ्चालन गर्दै आएको पाइन्छ । उद्यमशीलताको विकास गर्न साना तथा मझौला उद्योगको स्थापना गरी कृषि प्रशोधन उद्योग, निर्माण सामग्री, खनिज उद्योगहरुको विकासमा जोडदिई तिनीहरुका लागि चाहिने कच्चापदार्थको आपूर्ति सकेसम्म आफ्नै गाउँपालिका र छिमेकी गाउँपालिका तथा प्रदेशभित्रबाट व्यवस्था गर्नसके आयात प्रतिस्थापन, स्वदेशी उत्पादनमा वृद्धि रोजगारीमा विस्तार हुदै जाने देखिन्छ ।

घ) पूर्वाधार विकास

अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा भौतिक पूर्वाधारको विस्तार र विकास गर्न, वस्तुको उत्पादन लागत घटाउन र उत्पादनको प्रतिस्पर्धी क्षमता बढाई बजार अर्थतन्त्रको विस्तार गर्ने अवसरका रुपमा सडक यातायातलाई लिन पर्यटन पुर्वाधारका निम्ति अन्नपूर्ण पदयात्रा मार्ग अन्तर्गत नयाँपूलदेखि घान्द्रुक-तातोपानी-छोम्रोङ-भिनु हुदै अन्नपूर्ण वेस क्याम्प पर्दछ भने अर्को तर्फ काँडे-पोथना-प्रितम देउराली-फरेष्टक्याम्प-मर्दी हिमालसम्म पर्दछ ।

ङ) जैविक विविधता

अन्नपूर्ण गाउँपालिका जैविक विविधताले भरिपूर्ण मानिन्छ । जैविकविविधताको संरक्षण गर्ने उदद्देश्यले अन्नपूर्ण क्षेत्र संरक्षण आयोजनाको (ACAP) सन १९८६ मा स्थापना भएको हो । यो आयोजनाले ७६२९ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफललाई समेटेको छ । यस संस्थाले गरेका अनुसन्धानमा १२३३ प्रजातिका फुलफुल्ने वोट विरुवा, १०५ थरी स्तनधारी प्राणी, ५१७ किसिमका चरा, ३४९ थरी पुतली, ४० घिस्रने प्राणी र २३ थरी सर्प एवम् उभयचरहरु उल्लेखित छन् । यो आयोजना राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष अर्न्तगत रहेको छ । यस संस्थाले स्थानीय जनताको सहभागितामा वातावरण संरक्षण र सामाजिक आर्थिक विकासका बीच सन्तुलन कायम गर्ने उदेश्य राखी जैविक विविधताको संरक्षण र संवर्द्धनमा टेवा पुर्याएको पाइन्छ ।

च) सामाजिक एकता

यस गाउँपालिकामा व्राह्मण, क्षेत्री, गुरुङ्ग, मगर, नेवार, दलित र अन्य जातजातिको बसोबास भएको पाइन्छ । यी विभिन्न जातजाति बीच रहनसहनमा विविधता देखिन्छ तापनि पुर्वाधार निर्माण, साँस्कृतिक र सामाजिक विकासमा अनुपम एकता पाइन्छ । यस एकताको प्रयोग अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आर्थिक विकासमा महत्वपूर्ण अवसरका रुपमा लिन सकिन्छ । साथै यस क्षेत्रको साँस्कृतिक सम्पन्नता नै पर्यटक आर्कषणको केन्द्र विन्दु मान्न सकिन्छ ।

छ) ऊर्जा विकास

अन्नपूर्ण क्षेत्र संरक्षण आयोजनामार्फत अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा हाल २० वटा लघु जलविद्युत आयोजनाहरु संचालित छन् । ती आयोजनाहरुमा अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र आयोजना (ACAP) क्यानडाको CIDA, अमेरिकाको WWF, जर्मनीको GEO, ब्रिटिस राजदुतावासको अनुदान लगायत स्थानीय समुदायको योगदानमा रु १२.११ करोडमा संचालित २० वटा आयोजनाहरुबाट ४९३ किलोवाट विद्युत उत्पादन भएको पाइन्छ । यसबाट गाउँपालिकाका १,८५१ घरपरिवार, १६६ होटल तथा रेष्टुरेण्ट र ९ स्कुल तथा मील गरी जम्मा २०२६ जना लाभान्वीत भएको पाइन्छ । यस्ता थुप्रै आयोजनाबाट प्रसस्त लाभ लिन सकिने भएकाले लघु विद्युत आयोजनालाई ऊर्जा विकासको महत्वपूर्ण अवसरका रुपमा लिन सकिन्छ ।

ज) सुशासन

गाउँपालिकाको सुशासन र जवाफदेहिता विकासका लागि संयन्त्रका सबै अङ्गमा विद्युतीय सुशासनको अभ्यासले कार्यक्षमता अभिबृद्धि र भ्रष्टाचार निवारणमा सहयोग पुऱ्याई प्रतिफल प्राप्त गर्न टेवा मिल्नेछ ।

२.३ अन्नपूर्ण गाउँपालिका विकासका दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

सोच

"कृषि, पर्यटन र पूर्वाधारः समृद्ध अन्नपूर्ण निर्माणका प्रमुख आधार"

लक्ष्य

"कृषि र पर्यटन विकासका माध्यमद्वारा गरिबी न्युनीकरणका रणनीति अवलम्बन गर्दै सुशासनयुक्त समृद्ध गाउँपालिका निर्माण गर्ने ।

उद्देश्य

१. स्थानीय स्रोतहरुलाई आर्थिक समृद्धिको आधारका रुपमा विकास गर्दै सामाजिक क्षेत्र विकासका सूचकहरुलाई प्रदेश समृद्धिको मापदण्डमा पुर्याउनु ।
२. समृद्ध गाउँपालिकाका लागि निजी, सहकारी र सरकारी साझेदारीको विकास गर्नु ।
३. गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने सेवाहरुलाई प्रभावकारी, पारदर्शी र उपलब्धिमूलक बनाउदै नागरिकहरुलाई सामाजिक सुरक्षा र सुशासनको अनुभूति गराउनु ।

२.३.१ परिमाणात्मक लक्ष्य

योजनाको अल्पकालिन अवधि (आ.व. २०७६/७७ देखि २०८०/८१) लाइ ध्यानमा राखी परिमाणात्मक लक्ष्यहरू निम्न अनुसार तालिका नं. २.२ मा निर्धारण गरीएका छन् ।

तालिका नं. २.२ गाउँपालिकाको आवधिक समृद्धि र सुखका परिमाणात्मक लक्ष्यहरू

क्र. सं.	सूचकहरु	एकाइ	अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको लक्ष्य		गण्डकी प्रदेशको लक्ष्य		संघीय सरकारको लक्ष्य	
			आधार वर्ष २०७५/७६	वि.सं २०८०/८१	आधार वर्ष २०७५/७६	वि.सं २०८०/८१	आधार वर्ष २०७५/७६	वि.सं २०८०/८१
१	आर्थिक वृद्धिदर	प्रतिशत	५.१	७.४	७.१	१०.२	६.८	९.६
२	प्रतिव्यक्ति कुल आय	अमेरिकीडलर	१००१	१३५०	१,०४३	१,९५६	१,०४७	१,५९५
३	कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	३१.९	२९	२८.२	२३.७	२७.०	२२.३
४	कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	१५.९	१७	१७.४	२२.४	१४.६	१८.१
५	कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा सेवा क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	५२.२	५४	५१.९	५३.९	५७.८	५८.९
६	आम्दानीमा माथिल्लो १० र तल्लो ४० प्रतिशत जनसङ्ख्याको अनुपात (Palma Ratio)	अनुपात	२.५	१.५	१.४	१.१	१.३	१.२५
७	सम्पत्तिमा आधारित जिनी गुणक (Gini Coefficient)	गुणक	०.३२	०.२९	०.३७	०.२६	०.३१	०.२९
८	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको	वर्ष	७२	७५	७१	७७	६९.७	७२
९	मातृ मृत्युदर (प्रतिलाख जीवित जन्ममा)	सङ्ख्या	२.६	१.८	२३९	९९	२३९	९९
१०	पाँच वर्षमुनिका वाल मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	सङ्ख्या	३६	३२	२७	२२	३९	२४
११	साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	७०	९५	५५.६	९५	५८	९०
१२	युवा साक्षरता दर (१५ देखि २४ वर्ष	प्रतिशत	९५	१००	८६	९९	८५	९९
१३	आधारभूत तहमा (१ देखि	प्रतिशत	९५	१००	९४.८	९९	९२.३	९९.५

क्र. सं.	सूचकहरु	एकाइ	अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको लक्ष्य		गण्डकी प्रदेशको लक्ष्य		संघीय सरकारको लक्ष्य	
			आधार वर्ष २०७५/७६	वि.सं २०८०/८१	आधार वर्ष २०७५/७६	वि.सं २०८०/८१	आधार वर्ष २०७५/७६	वि.सं २०८०/८१
	८ कक्षामा) खुद भर्ना दर							
१४	श्रमशक्ति सहभागिता दर	प्रतिशत	३३.२	४३.०	३५.७	५०	३८.५	४८.५
१५	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	१९.६	९	९	४	११.४	६
१६	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको अंश	प्रतिशत	३५.६	४५.०	३९.९	५५	३६.५	५०
१७	राष्ट्रिय र प्रादेशिक लोकमार्ग (कालोपत्रे)	किमी	२८	६०.०	९३७	३४५०	६९७९	१५०००
१८	३० मिनेटको दूरीमा यातायातको पहुँच भएका घर परिवार	किमी	८०	९५	८०	९६	७८.९	९५
१९	विद्युतमा पहुँच पुगेका घरपरिवार	प्रतिशत	९९	१००	८२.५	१००	९०.७	९९
२०	आधारभूत खानेपानीको पहुँच पुगेका घरपरिवार	प्रतिशत	८७	१००	९१.१	१००	८९	९९
२१	ईन्टरनेट प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	३५.१	७०	४८	८०	५५.४	८०
२२	जलविद्युत उत्पादन जडित क्षमता	मेगावाट	०.४९३	१५	४४८.५	३०००	१०७४	५०००
२३	प्रतिव्यक्ति विद्युत खपत (किलोवाट प्रति घण्टा)	किलो वाट	१६२	२५०	१९०	७५०	२४५	७००
२४	कृषि उत्पादकत्व (प्रमुख बाली: धान, मकै र गहुँ)	टन/हेक्टर	२.३ मुरी प्रति रोपनी	३.३	२.७	३.८	२.९	४
सुखका आवधिक लक्ष्य								
१	गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसङ्ख्या (निरपेक्ष गरिबी)	प्रतिशत	१२.८	८.०	१४.९	७.४	१८.७	११
२	बहुआयामिक गरिबिमारहेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१६.१	८.२	१४.२	७.३	२८.६	१३
३	५ वर्ष मुनिका कम तौल भएका वालवालिका	प्रतिशत	२५.४	१७.०	२९	१७.३	२७	१५
४	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.६१	०.६६	०.५९	०.६५	०.५८	०.६२
५	आफ्नै स्वामित्वको आवासमा बसोबास गर्ने परिवार	प्रतिशत	८८.९	९२.०	८१.७	८३	८५.३	८९
६	जीवनकालमा शारीरिक वा मानसिक वा यौन हिंसा पीडित महिला	प्रतिशत	०	०	१६.९	१०	२६.३	१३
७	दर्ता भएका लैङ्गिक हिंसा लगायतका अपराधका घटना र अनुसन्धानको अनुपात	प्रतिशत	१००	१००	८२.७	१००	९६.५	१००
८	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१२	२४	१७	६६	१७	६०

क्र. सं.	सूचकहरु	एकाइ	अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको लक्ष्य		गण्डकी प्रदेशको लक्ष्य		संघीय सरकारको लक्ष्य	
			आधार वर्ष २०७५/७६	वि.सं २०८०/८१	आधार वर्ष २०७५/७६	वि.सं २०८०/८१	आधार वर्ष २०७५/७६	वि.सं २०८०/८१
९	राष्ट्रिय परिचयपत्र प्राप्त गरेका नेपाली नागरिक	प्रतिशत	०	१००	०	१००	०	१००
१०	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकको जन्म दर्ता	प्रतिशत	६८.६	१००	६०.१	१००	५६	१००
११	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका घरपरिवार	प्रतिशत	५७.८	८५	५६	८३	४८.२	७०

नोटः सूचकहरु राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रकाशन गरेको १५ औं योजनाको आधारपत्र र गण्डकी प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षीय योजना आधारपत्र २०७६ बाट साभार गरिएको हो ।

२.३.२ उद्देश्यगत रणनीतिहरु

उद्देश्य १: स्थानीय स्रोतहरुलाई आर्थिक समृद्धिको आधारका रुपमा परिचालन गर्दै सामाजिक क्षेत्र विकासका सूचकहरुलाई प्रदेश समृद्धिको मापदण्डमा पुर्‍याउनु ।
रणनीतिहरू
१.१ स्थानीय संभावनाको खोजी र उपयोग, विभिन्न गाउँपालिका र तहहरू बीच सहकार्य साझेदारी गरी उच्च उत्पादन र उत्पादकत्व हांसिल गर्ने ।
१.२ वैदेशिक रोजगारीबाट आर्जन भएको रकमलाई उत्पादन मूलक कार्यमा प्रयोग हुनेगरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने पर निर्भर र अन्तरनिर्भर अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भरतातर्फ डोऱ्याउने ।
१.३ वन तथा वातावरणको वैज्ञानिक व्यवस्थापन मार्फत् संरक्षण, सम्बर्द्धन र बजारीकरण गरी जनताको आर्थिक उपार्जन गर्ने ।
१.४ समृद्धि प्राप्तिका लागि आर्थिक एजेण्डालाई केन्द्रिय विषय बनाई सार्वजनिक, निजी, सहकारी र सामुदायिक क्षेत्रको सहकार्यमा उत्पादन वृद्धि र रोजगार सृजना गर्दै उच्च आर्थिक बृद्धि दर हांसिल गरी सबै प्रकारका गरिबीको अन्त्य गर्ने ।
उद्देश्य २: समृद्ध गाउँपालिकाका लागि निजी, सहकारी र सरकारी साझेदारीको विकास गर्नु ।
रणनीतिहरू
२.१ आन्तरिक पर्यटनलाई अर्थतन्त्रको प्रमुख आयामका रुपमा विकास गर्ने तथा कृषि र पर्यटनलाई जोडेर आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्ने गरी कृषि विकास रणनीतिलाई पूर्ण कार्यान्वयनमा लैजाने ।
२.२ हालको निर्वाहमूखी कृषि प्रणालीलाई यान्त्रिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्ने, सिँचाइ सुबिधाको विस्तार गर्ने, उच्च उत्पादन दिने खालका उन्नत बिउ र प्राविधिक सहयोगको विस्तार गरी कृषि र पशुपालन क्षेत्रमा उच्च उत्पादन र उत्पादकत्व हांसिल गर्ने ।
२.३ पर्यटन, कृषि र लघु उद्यम जस्ता उत्पादनसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित भएका क्षेत्रका लागि चाहिने भौतिक पूर्वाधारहरू निर्धारित समय र न्यून लागतमा उच्च गुणस्तरयुक्त निर्माण सम्पन्न गरी दिगो र समावेशी आर्थिक बृद्धि गर्ने ।
२.४ गाउँपालिका स्थित विद्यालयहरुलाई प्राविधिक शिक्षातर्फ रुपान्तरण गर्न प्रोत्साहन गरी स्थानीय उत्पादनलाई चाहिने प्राविधिक मानव संसाधनको उत्पादन गर्ने ।
उद्देश्य ३: गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने सेवाहरुलाई प्रभावकारी, पारदर्शी र उपलब्धिमूलक बनाउदै नागरिकलाई सामाजिक सुरक्षा र सुशासनको अनुभूति गराउनु ।
रणनीतिहरू
३.१ गाउँपालिकामा एकल महिला, अपाङ्ग, ज्येष्ठ नागरिक, जोखिममा रहेका बालबालिका र महिला, हिंसा पीडित

	व्यक्ति, सीमान्तकृत सामाजिक समूह, लोपोन्मुख जातिको सामाजिक सुरक्षा सुदृढ गर्ने ।
३.२	आधारभूत शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी र सरसफाइमा गाउँपालिकाका सबै नागरिकको समान पहुँच बृद्धि गर्ने ।
३.३	गाउँपालिकालाई व्यवस्थित र सुरक्षित अवास भएको विकसित क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने ।
३.४	गाउँपालिकाका हरेक वडालाई सूचना प्रविधि, सञ्चार क्षमतामा सुधार गर्दै पारदर्शी, उत्तरदायी र जनताका समस्याप्रति संम्वेदनशील शासन प्रणालीको विकास गर्ने ।
३.५	गाउँपालिकामातथ्याङ्क प्रणालीको विकास र पहुँचका लागि वडा सूचनाकेन्द्र तथा पुस्तकालय सञ्चालन गर्ने ।

२.४ कार्यनीति तथा प्रमुख प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरु

अन्नपूर्ण आवधिक विकास योजनाको मुख्य लक्ष्य गरिबी निवारणका निम्ति, आय तथा रोजगारी अभिवृद्धि गर्ने हो । यस लक्ष्य प्राप्तिका लागि मुख्य प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालन, ग्रामीण पर्यटन र कृषि पर्यटनको प्रवर्द्धन नै प्रमुख मानिन्छन् ।

यी प्राथमिकताहरुको समुचित विकासका साथै सामाजिक र साँस्कृतिक उत्थान गरिवीको न्यूनीकरणका लागि पुर्वाधार, खानेपानी तथा सिंचाई सेवामा विस्तार, शिक्षा र स्वास्थ्यमा सबैको पहुँच तथा गुणस्तर अभिवृद्धि हुने खालका क्रियाकलापहरुलाई पनि उच्च प्राथमिकतामा राखिएको छ । प्रमुख क्षेत्रहरुको क्षेत्रगत लक्ष्य र संक्षिप्त कार्यनीति निम्नअनुसार उल्लेख गरिरहेको छ ।

२.४.१ कृषि, वन तथा वातावरण

प्रसिद्ध पर्यटकीय अन्नपूर्ण क्षेत्रको आन्तरिक र वाह्य पर्यटन व्यवस्थापनबाट नै अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका उत्तरी क्षेत्रका बस्तीहरुमा आर्थिक सक्रियता बढ्ने गरेको छ भने दक्षिणी क्षेत्रका पञ्चासे–चित्रे वा पञ्चासे–भदौरे क्षेत्रमा पर्यटनको सक्रियतासँगै तुलनात्मक रुपमा आर्थिक क्रियाकलापहरु बढाउन सकिने प्रशस्त सम्भावनाहरु पनि रहेका छन् । यसकारण अन्नपूर्णको कृषि, वन र वातावरण क्षेत्र पर्यटनसँग अन्योन्याश्रित रुपमा जोडिएको छ ।

यस गाउँपालिकामा १२.०५% खेती गरेको जमिन र ३८.७१.% वन क्षेत्र रहेको छ । कृषि क्षेत्र मुख्य गरी वन तथा वातावरणमा निर्भर रहेको छ । साथै यहाँको कृषि पर्यटन वातावरणीय पक्षसँगै जलाधार व्यवस्थापनबाट पनि प्रभावित हुदै आएको छ । त्यसकारण जलाधारसँगै कृषि, वन र वातावरण जोगाएर नै यहाँको पर्यटन जोगिने कुरामा दुईमत हुन सक्दैन ।

यस गाउँपालिकाको समृद्धिका लागि यहाँको जमिन को उत्पाकत्व बढाउन आवश्यक रहेको छ । यसका लागि कृषि, वन तथा वातावरणका कार्यक्रमलाई एकीकृतरुपमा विकास गरी अगाडि बढाउन अपरिहार्य देखिएको छ । यसका अतिरिक्त विभिन्न कृषि कार्यहरुका लागि पकेट क्षेत्र पहिचान गरी व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालन कार्यलाई अगाडि बढाईनेछ । पर्यटकीय पहुँचसँगै आकाशे पानीको पुर्नभरण माध्यमद्वारा सिँचाइ व्यवस्था, स्थानीय मूहानहरुको संरक्षण तथा उपलब्ध पानीको व्यवस्थापन गर्नु आजको आवश्यकता रहेको छ ।

यसका लागि निम्नबमोजिमका कार्यनीतिहरू प्रस्ताव गरिएको छ :

(अ) हरेक वडामा कृषिउपज खरिद तथा विक्रिकेन्द्रको स्थापना गरिने छ ।

(आ) हरेक बस्तीहरुमा भएका आहाल र पोखरीहरुको संरक्षण साथै जलाधार क्षेत्रभित्र नयाँ तथा पुराना आहालहरुकोसंजाल निर्माण गर्ने र खोला, खोल्साहरुमा पानी संरक्षणण ड्याम निर्माण गर्दै पानीका मूल वा श्रोत वरिपरि उचित मात्रामा वनको व्यवस्थापन गरिने छ ।

(इ) दिगो वन व्यवस्थापनको अवधारणाका आधारमा सामुदायिक वनका कार्ययोजनाहरू तयार गरी नवीकरण गर्ने र वन समुहहरुलाई समाहित गरी एकीकृत योजना तयार गरिने छ ।

(ई) कृषि र पशुपालन व्यवसायलाई एकीकृतरुपमा विकास गर्दै लगिने छ ।

(उ) प्राङ्गारिक खेतीलाई जोड दिदै एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन पद्दतिको प्रयोग बढाउँदै लगिने छ ।

(ऊ) कृषि सहकारी वा कृषक समूह बनाई मूल्यअभिवृद्धि श्रृङ्खलामा कृषकहरुलाई सहभागी गराइने छ ।

(ए) कृषि वन प्रणालीको विकास गर्नका लागि आवश्यक प्राविधिक सल्लाह तथा आवश्यक औषधीय जडीबुटी र काष्ठका बिरुवा उपलब्ध गराइने छ ।

(ऐ) पशुपालनलाई व्यावसायिक बनाउनका लागि घाँस रोपण कार्यक्रमलाई एकीकृतरुपमा अगाडि लैजाने तथा कम्पोष्टमल र झोलमल उत्पादनलाई व्यावसायीकरण गर्नुका साथै सार्वजनिक जग्गा र निजी बाँझो जग्गाहरुमा घाँस उत्पादनलाई प्रबर्द्धन गरिनेछ ।

(ओ) निजी जग्गाहरुमा खाद्यन्नबाली तथा घाँस रोपणका लागि जग्गा करारमा लिने दिने व्यवस्था गरी कृषि तथा पशुपालन व्यवसायीलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

(औ) सार्वजनिक जग्गा व्यवस्थापनका लागि गरिबीको रेखामुनि रहेका घरधुरीहरुको समूह बनाई घाँस रोपण वा कृषि वनका लागि प्रोत्साहन गरिने छ ।

(अं) वातावरणमा प्रतिकुल प्रभाव पार्ने फोहोर व्यवस्थापनका लागि स्थानीय वडा नागरिक मञ्च र स्थानीय पर्यटन समितिसँगको सहकार्यमा साझेदारी मोडलमा आधारित फोहर व्यवस्थापन गर्ने प्रणालीलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

(अः) गाउँपालिकाको खाद्यन्न आत्मनिर्भरण अभियानलाई स्थानीयकरण गर्न खाद्यको महत्व वुझाउन 'खाना नफालौ' अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।

२.४.२ पर्यटन प्रवर्द्धन

यस गाउँपालिकामा विभिन्न ऐतिहासिक, साँस्कृतिक एवम् प्राकृतिक रमणीय हिमश्रृंखलाहरु विद्यमान भएकाले पर्यटन विकासका लागि मुख्य रुपमा तीन प्याकेजहरु प्रस्ताव गरिएको छ ।

(अ) घरवास पर्यटनः फेवा र मोदी जलाधारसँगै अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र पर्यटनका हिसावले लोकप्रिय मानिएको र अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका हरेक वडाहरु आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटनका लागि गन्तव्य उन्मुख पदमार्गमा पर्ने भएकाले स्थानीय लेकाली कृषि संस्कृतिमा आधारित घरबास पर्यटन विकास गर्दै लगिने छ ।

(आ) गन्तव्य पर्यटनः प्रसिद्ध मुक्तिक्षेत्र र परंपरागत नुन मार्गका रुपमा परिचित लुम्ले–विरेठाँटी–घोरेपानी पदमार्ग, गूराँसे वनका साथै पर्यटनका रुपमा चिनिएका घान्द्रुक–टाढापानी–देउराली-घोरेपानी पदमार्ग, अन्नपूर्ण र माछापुच्छ्रे आधा शिविर पदमार्ग संगै मर्दी हिमाल पदमार्ग अति व्यस्त पर्यटकीय क्षेत्रहरु मानिन्छन् । तसर्थ अन्नपूर्ण गाउँपालिका हुँदै अन्य गन्तव्यमा जानकालागि यसै गाउँपालिकाको बाटो हुदै जान पर्यटकहरुलाई आकर्षण गरेर उनीहरुको बसाइ लम्ब्याउने प्रयास गरिने छ ।

(इ) परिक्रमा पर्यटनः यस गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक तथा साँस्कृतिक महत्वका क्षेत्रमा परिक्रममा पर्यटन हुदै आएको छ । यसको नमुना भनेको मूलतः पञ्चासे परिक्रमा पर्यटन हो । पञ्चासे परिक्रमासँग जोडिएका ढिकुरपोखरी, अँधेरीखोला, भदौरे, पञ्चासे क्षेत्रलाई सल्यान, चित्रे र राम्चे क्षेत्रमा विस्तार गर्न छिमेकी गाउँपालिकाहरूसँग समन्वय गरी पञ्चासे परिक्रमा पर्यटन विस्तार गर्न सकिने छ ।

२.४.३ उद्यम तथा रोजगारी

गाउँपालिकामा विद्यमान उद्यमहरुको स्तरोन्नति तथा नयाँ उद्यमहरुको स्थापना गर्नका लागि उपयुक्त वातावरण सिर्जना गरिनेछ । यसको लागि निम्न कार्यक्रमहरुलाई जोड दिइने छ ।

(अ) निजी क्षेत्रलाई उद्यम स्थापनाका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ भने विपन्न तथा पिछडिएका वर्गलाई उद्यममा संलग्न गराउन आवश्यक पर्ने सिपमूलक तालिम दिई रोजगारीका अवसर सिर्जना गरिनेछ ।

(आ) कृषि उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रशोधन तथा प्याकेजिङ्ग उद्योगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

(इ) उच्च बजार मूल्यका उत्पादनहरु जस्तैः गहत, कफीलाई 'ब्राण्डिङ्ग' गरिनेछ ।

(इ) परम्परागत पेशाहरु जस्तैः आरन लगायत भाडग्रा, काम्लो, झोला, डोका, डाला बुन्ने व्यवसायलाई आधुनिकीकरण गर्न सहायता पुऱ्याइनेछ ।

२.४.४ शिक्षा क्षेत्र

(अ) शिक्षक र शिक्षण संस्था प्राज्ञिक शान्ति क्षेत्रका रुपमा मानिदै आएका छन् । शिक्षा क्षेत्रका सुधारको पहिलो जवाफदेही व्यक्ति शिक्षकहरु नै हुन र उनीहरुका नियमित पठनपाठन र पूर्वतयारीले ठुलो महत्व राख्दछ । तसर्थ शिक्षकलाई शिक्षा क्षेत्रका विकास र वहस बाहेक शिक्षामा राजनीति गर्नबाट निरुत्साहित गर्ने वातावरण बनाइने छ । शैक्षिक कृयाकलापबाहेक अन्य गैर शैक्षिक क्षेत्रमा शिक्षकलाई अघि नसार्ने र सर्न पनि नदिने प्रवृत्तिको विकास गरिने छ ।

(आ) विद्यालयमा विद्युतीय हाजिरीको अभ्यास गर्ने, विहान र बेलुकीको विद्युतीय हाजिरी राख्ने र महिनाको एक पटक प्रिन्ट निकालेर श्रोत व्यक्तिबाट निरीक्षण,अनुगमन र पृष्ठपोषण गर्न लगाइनेछ । प्रारम्भमा हाजिरी शिक्षकबाट शुरु गरी पछि विद्यार्थीमा पनि लागु गर्दै जाने र कुनै विद्यार्थी अनुपस्थित भए सो कोअनुगमन शिक्षक अविभावक दुबैले गर्ने गरी संयन्त्र बनाइनेछ ।

(इ) बाल बालिकाको शैक्षिक गुणस्तर अनुगमनका लागि शिक्षक र अभिभावकको सम्बन्ध र सहकार्य बढाउन विद्यालय डायरी प्रयोगमा ल्याइने छ । विद्यालयमा दिइएको गृहकार्य आफ्ना बच्चा बच्चीले गरे नगरेको बारे जानकारी लिन र विद्यालयले पनि गृहकार्य दिए नदिएको, चेकजाँच गरे नगरेको अविभावकले थाहा पाउन विद्यालयले डायरी तयार गरी विद्यार्थीलाई दिने र विद्यालयले दिएको गृहकार्य गरे/नगरेको अभिभावकले हेरी गरेकोमा सही गरी पठाउने व्यवस्था गरी वालबच्चाको शैक्षिक उपलब्धि अभिभावकबाट समेत अनुगमन गराइने छ ।

(ई) विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक बीचको सन्तुलन कायम गर्ने, विद्यालय व्यवस्थापन समितिले शैक्षिक गुणस्तर सुधारमा शिक्षक, विद्यार्थी र अविभावकका बीच समन्वय र सहकार्य गरिने छ । विद्यालयमा नियमानुसार चल्नु पर्ने प्रशासनिक, शैक्षिक र आर्थिक क्रियाकलापमा प्रत्यक्ष हस्तक्षेप गरिने छैन ।

(उ) विद्यालयले २०० पुर्णाङ्क सम्मका स्थानीय पाठ्यक्रम बनाउन पाउने अवसरलाई स्थानीय परिवेश अनुसारको पाठ्यक्रम निर्माण गरी सदुपयोग गर्ने र शिक्षालाई आवश्यकतामूखी, व्यवहारिक, उत्पादनमूखी, र रोजगारमूखी हुने गरी पाठ्यक्रम बनाइ लागु गर्न प्रेरित गरिनेछ ।

(ऊ) परीक्षाको उत्तरपुस्तिका जाँच्न विद्यालयहरु बीच गोप्यरुपमा साटासाट गरी जाँच गर्ने व्यवस्थाका निम्ति जोड दिइने छ ।

(ए) विद्यालयमा शिक्षकहरु नपुगेको गुनासो व्यवस्थापन गर्न थोरै विद्यार्थी भएका विद्यालयमा बहुकक्षा शिक्षा लागु गर्ने, अनलाइन प्रविधि प्रयोगमा ल्याउने, राम्रा विद्यार्थीलाई प्रोत्साहित गरी पढाउन लगाउने व्यवस्थाका निम्ति जोड दिइने छ ।

(ऐ) सट्टा शिक्षक राखेर वास्तविक शिक्षक बाहिर अरु काममा जाने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न कडा निगरानी गरिने छ ।

(ओ) विद्यालयमा एउटै प्रधानाध्यापक अविछिन्न रुपमा रहने प्रणालीले शैक्षिक सुशासन र नेतृत्व विकास गर्ने परिपाटिमा नकारात्मक असर पार्न सक्ने जोखिम देखिएकाले हरेक विद्यालयमा ३ वर्षको अवधिमा कार्यसम्पादन करारमा आधारित १ पटक नवीकरण गर्न सकिनेगरी प्रधानाध्यापकको कार्यकाल तोकिने छ ।

२.४.५ स्वास्थ्य क्षेत्र

एक गाउँपालिका एक अस्पतालको अवधारणामा गाउँपालिकास्तरीय एकीकृत अस्पतालको सञ्चालन गरिने छ । मानव स्वास्थ्य उपचारका लागि आधुनिक चिकित्सा र आयुर्वेद शाखालाई एकीकृतरुपमा लगिने छ । यसै गरी पालिकाका हरेक वडामा एकीकृत स्वास्थ्य इकाइहरु सञ्चालन गर्ने र एउटै कम्प्लेक्सबाट सम्भव भएसम्म मानव स्वास्थ्य र पशु स्वास्थ्य, वाली उपचार र माटो उपचार सेवाका एकीकृत अवसर उपलब्ध हुने गरी भौतिक संरचना तयार गरिने छ ।

(अ) एक वडा एक स्वास्थ्य चौकी अनुरुप हरेक वडामा स्वास्थ्य सम्बन्धी जनशक्ति उपलब्ध नभइन्जेल कार्यतालिका बनाएर घुम्ती सेवा सञ्चालन गरिने छ ।

(आ) हरेक वडा स्वास्थ्य चौकीहरुमा विशेषज्ञ घुम्ती सेवा, नेत्र परीक्षण शिविर, दन्त परीक्षण शिविर र महिनावारी समस्या परीक्षण तथा पोषण शिक्षा शिविरहरु कार्यतालिका बनाएर सञ्चालनको व्यवस्था मिलाइने छ ।

(इ) प्रस्तावित अन्नपूर्ण अस्पतालमा डिजिटल एक्स–रे, अल्ट्रासाउण्ड, ई.सि.जी. र औषधी प्रयोगशाला सहित २४ सै घण्टा स्वास्थ्य सेवा प्रदान हुने गरी बन्दोबस्त मिलाइने छ ।

(ई) अनमी र नर्सलाई इमर्जेन्सी अब्स्टेट्रिकसको भिडियो एक्सरेको तालिम दिइने छ ।

(उ) हरेक वडाहरुमा चिकित्सक सहितको टोलीले कम्तिमा बर्षमा एक पटक दाँत, आँखा, स्त्रीरोग, पाठेघरको मुखको क्यान्सर र स्तन क्यान्सरको स्क्रिनिंग सेवा उपलब्ध गराइने छ ।

(ऊ) प्रदेश सरकारको समन्वयमा जनरल फिजीसियन, एनेस्थेसिया असिष्टेण्ट र शल्यक्रिया सम्बन्धी सहयोगी ब्यबस्था गरिने छ ।

(ए) हरेक वडा स्वास्थ्य चौकीमा एकीकृत भवन, विद्युत, इन्टरनेट, उपकरण र सरफाइका सुविधाहरु उपलब्ध गराइने छ ।

(ऐ) महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, पशुस्वास्थ्य कार्यकर्ता र ग्रामीण कृषि कार्यकर्ताहरूलाई नियमित पुनर्ताजगी तालिमको व्यवस्था गरिने छ ।

(ओ) यस गाउँपालिकामा भौगोलिक क्षेत्रका आधारमा ३ वटा एम्बुलेन्स सञ्चालन को व्यवस्था गरिने छ । एक वडा एक स्वास्थ्य चौकी र एक एम्बुलेन्सका लागि सामुदायिक संस्थाहरुसँग सहकार्य गरिने छ ।

२.५ कुल ग्राहस्थ्य उत्पादन तथा आर्थिक वृद्धिदर प्रक्षेपण

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको कुल ग्राहस्थ्य उत्पादन तथा औसत आर्थिक वृद्धि दर प्रक्षेपण सम्वन्धमा आ.व. २०७६/७७ मा अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा गरिएको स्थलगत सर्वेक्षणबाट प्राप्त प्राथमिक तथ्याङ्कलाई आधारमानी पञ्चवर्षीय योजना (आ.व.०७६/७७ - आ.व.२०८०/८१) को कुल ग्राहस्थ्य उत्पादन तथा औसत आर्थिक वृद्धिदर प्रक्षेपण गरिएको छ । उक्त प्रक्षेपित अनुमान अनुसार कृषि क्षेत्रको औसत आर्थिक वृद्धिदर ४.१% अनुमान गरिएको

छ भने गैर कृषि क्षेत्रको औसत आर्थिक वृद्धिदर ६.९ % (उद्योग र सेवाको वृद्धि दर क्रमशः ६.६ % र ७.२ %) रहने अनुमान गरिएको छ ।

आ.व. २०७६/७७ मा गण्डकी प्रदेशको नीति तथा योजना आयोगले प्रादेशिक कुल ग्राहस्थ्य उत्पादनकोतथ्याङ्क प्रकाशनमा ल्याएको हुँदा सोही ढाँचामा अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको स्थलगत सर्वेक्षणबाट प्राप्त भएको तथ्याङ्कलाई आधारमानी आ.व.२०७६/७७ मा अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको कुल ग्राहस्थ्य उत्पादन (GDP) उत्पादक मूल्यमा गणना गरिएको छ ।

आ.व. २०७६/७७ मा गरिएको सर्वेक्षणले अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको कुल ग्राहस्थ्य उत्पादनमा प्राथमिक क्षेत्र (कृषि तथा वन, पशुपालन आदि)को योगदान ३१.८७ % द्वितीयक क्षेत्र (उद्योग, खानी तथा भू-गर्भ आदि) को योगदान १५.९३ % र तृतीयक क्षेत्र (सेवा) को योगदान ५२.२० % रहेको पाइएको छ ।

कोरोनाले अर्थतन्त्रमा पुऱ्याएको असर

सन २०१९ को डिसेम्बरबाट छिमेकी मुलुक चीनको वुहान शहरबाट सुरु भएको नोवल कोरोना भाईरस (कोभिड् -१९) रोगले विश्वव्यापी महामारीको रुप लिए पश्चात नेपाल सरकारले पनि त्यस सङ्क्रमणबाट बच्न वि. सं. २०७६ चैत्र ११ देखि बैशाख १५ गतेसम्म पटक पटक गरी देशव्यापी रुपमा बन्दाबन्दी को घोषणाबाट ग्रामीण अर्थतन्त्रले कति क्षति बेहोर्नु पर्‍यो भनी तथ्याङ्क आकलन गर्न प्रक्षेपित कुल गार्हस्थ उत्पादनका सूचकहरुलाई एशियाली विकास बैंकले गरेको प्रारम्भिक अनुमानलाई आधार मानिएको छ । तद्नुरुप कृषिमा न्यून असर (१.१%), खुद्रा तथा थोक व्यापार, खानी तथा भूगर्भ विद्युत, ग्याँस र पानी एबम सामान्य प्रशासन र रक्षामा आंशिक असर (२.१ %) र अन्य सेवामा बढी असर (३.१%) ले ह्रास भएको अनुमानका आधारमा प्रक्षेपण गर्दा आ. व. २०७६/७७ मा अन्नपूर्ण ग्रामीण अर्थतन्त्रमा १ महिनाको अबधीमा कुल ५ करोड ४२ लाख क्षति पुगेको अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं.२.३ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (आ.व. २०७५/७६ को स्थिरमूल्यमा)

क्र.सं	क्षेत्रहरु	आधार वर्ष २०७५/७६	आ.व.२०७६/७७कोरोना अघि	आ.व.२०७६/७७ कोरोना पछि	आ.व. २०७७/७८	आ.व. २०७८/७९	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	औसत वृद्धि दर
१.	**प्राथमिक (कृषि)**	**५९६५**	**६२३३**	**६१६४**	**६५०४**	**६७९४**	**७११४**	**७४९९**	**४.१**
१.१	कृषि तथा वन	४८६५	५०८१	५०२५	५२८९	५४८४	५६३४	५८२२	३.७
१.२	पशुपालन	१०९९	११५०	११३७	१२१२	१३०६	१४७५	१६७१	८.८
१.३	मत्स्यपालन	१	२	२	३	४	५	६	४५.६
	गैर कृषि	**१२७५०**	**१३३२४**	**१२९९५**	**१४११९**	**१५१८०**	**१६५०८**	**१७९९१**	७.१
२	**द्धितियक (उद्योग)**	**२९८१**	**३१०७**	**३०१८**	**३२९२**	**३५४७**	**३८४२**	**४१६७**	**६.७**
२.१	खानी तथा भूगर्भ	१४६	१६१	१५९	१७९	१९६	२१०	२१५	८.१
२.२	उद्योग	७६३	७९८	७७३	८४१	९०२	१००१	११७९	९.२
२.३	विद्युत, ग्याँस तथा पानी	५१८	५५१	५३९	६१४	७३१	८१४	८७०	११.०
२.४	निर्माण	१५५४	१५९७	१५४७	१६५८	१७१८	१८१७	१९०३	४.१

क्र.सं	क्षेत्रहरु	आधार वर्ष २०७५/७६	आ.व.२०७६/७७कोरोना अघि	आ.व.२०७६/७७ कोरोना पछि	आ.व. २०७७/७८	आ.व. २०७८/७९	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	औसत वृद्धि दर
३	**तृतीयक (सेवा)**	**९७६९**	**१०२१७**	**९९३७**	**१०८३७**	**११६३३**	**१२६६६**	**१३८२४**	७.२
३.१	थोक तथा खुद्रा व्यापार	१४७८	१४९९	१४६८	१५४३	१५९५	१६६७	१८२६	४.४
३.२	होटल तथा रेष्टुरेण्ट	२७१३	३०१०	२९१७	३३७९	३७२४	४१३१	४६२०	११.२
३.३	यातायात, भण्डारण र सञ्चार	१०६४	१०९७	१०५३	११०५	११४५	१२१४	१२८४	४.१
३.४	घरजग्गा, वहाल, तथा व्यापारिक क्रियाकलाप	८४२	८४५	८१९	८५५	८८३	९३१	१०१२	३.८
३.५	सामान्य प्रशासन तथा रक्षा	४५१	४८९	४७९	५१२	५२३	५२९	५८२	५.२
३.६	शिक्षा	१३०४	१३२४	१२८३	१३५६	१४७३	१६३०	१७५६	६.२
३.७	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	५९७	६१९	६०६	६३५	६९९	७८०	८८२	८.२
३.८	अन्य सामुदायिक सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवाका क्रियाकलाप	१३२०	१३५४	१३१२	१४५२	१५९१	१७८४	१८६२	७.२
४	**कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (आधारभूत मूल्यमा)**	**१८७१५**	**१९५५७**	**१९११९**	**२०६३३**	**२१९७४**	**२३६२२**	**२५४९०**	**६.४**
५	**खुद वस्तु तथा सेवा उत्पादन कर**	**१२२**	**२३०**	**१२६**	**२००**	**२१०**	**२२०**	**२३०**	**१५.२**
६	**कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादकको मूल्यमा)**	**१८८३७**	**१९७८७**	**१९२४५**	**२०८३३**	**२२१८४**	**२३८४२**	**२५७२०**	**७.१**

परिच्छेद ३: आर्थिक क्षेत्र

यस अध्यायमा अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका बस्ती, वडा भेलाबाट आएका बजेट तथा कार्यक्रमहरु तथा गाउँ कार्यपालिकाका विभिन्न विषयगत समिति र विषयगत निकायहरुसँग छलफल गरी सोका आधारमा तय गरिएको क्षेत्रगत सोच, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरु समावेश गरिएका छन् ।

३.१ कृषि

३.१.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकामा आर्थिक रुपले सकृय जनसङ्ख्याको ठूलो हिस्सा कृषिमा आश्रित छन् । कुल ग्राहस्थ उत्पादनको ३१.९ प्रतिशत योगदान कृषि क्षेत्रबाट हुने गरेको छ । कृषिमा साना र मझौला किसानहरूको बढी संलग्नता रहेको छ । कुल खेतीयोग्य जमिन को १२.०५ प्रतिशत जमिनमा मात्र खेती गरिएको छ । मूलतः कृषि प्रणाली निर्वाहमूखी हुने र यसमा संलग्न श्रमिकहरूको उत्पादकत्व पनि निकै कम भइरहेको हुँदा यस गाउँपालिकाबाट श्रमशक्तिको पलायन बढ्दो छ र खाद्यान्नको उत्पादकत्व पनि न्यून रहेको छ । दिगो विकास लक्ष्य, कृषि विकास रणनीति राष्ट्रिय कृषि नीतिलाई मध्यनजर गर्दै अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको सार्वजनिक, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको साझेदारीमा भूमिको दिगो व्यवस्थापन, कृषिको आधुनिकीकरण, यान्त्रिकीकरण, व्यवसायीकरण तथा बजारीकरण गरी खाद्य सुरक्षित गाउँपालिका बनाउन पर्ने आवश्यकता देखिएकोछ । त्यसैगरी रोजगारी सृजना, गरिबी निवारण र समग्र कृषि अर्थतन्त्रलाई थप सवल बनाउँदै दिगो सामाजिक आर्थिक समृद्धिको आधारशीला तयार गर्न कृषि क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेर कार्य गर्नु पर्ने आवश्यकता छ ।

३.१.२ प्रमुख समस्या

खेतियोग्य जमिन बाँझो राख्ने प्रवृत्ति बढ्दै जाँदा उत्पादनमा ह्रास आउनु, कृषि पेशालाई सम्मानित पेशा र लगानीमैत्री बनाउन नसक्दा युवावर्ग कृषि पेशामा आकर्षित नभई विदेश पलायन हुनु, जलवायुको विविधता तथा भौगोलिक जटिलता अनुकूलनको कृषि प्रणाली विकास नहुनु, कृषिमा निजी क्षेत्रको लगानी कम हुनु, कृषि उत्पादनका लागि प्रविधि विकास तथा यान्त्रिकीकरण र व्यवसायीकरण हुन नसक्नु, रासायनिक मल तथा विषादिको अनियमित प्रयोग र जलवायु परिवर्तनका कारणले बालीहरूमा नयाँ रोग तथा किराहरू देखा पर्नु, कृषि उत्पादनलाई मूल्य श्रृङ्खला तथा कृषि उद्योगसँग जोड्न नसक्दा व्यवस्थित र दिगो तरिकाले उत्पादित वस्तुको वजारीकरण गर्न नसक्नु कृषि क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू हुन् ।

३.१.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

यस गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका अनुदानमूखी कृषि कार्यक्रमहरूको वैज्ञानिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी कार्यक्रमहरूलाई थप परिस्कृत गर्दै लैजानु, वर्षेनी युवा जनशक्तिको विदेश पलायनले गर्दा कृषि क्षेत्रमा देखिएको श्रम अभावलाई सम्बोधन गर्नु, भूउपभोग नीति प्रयोगमा ल्याउनु, जग्गा बाँझो राख्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्दै लेकाली

क्षेत्रमा उच्चपहाडी कृषि प्रणाली र बँसी क्षेत्रमा बजारमुखी कृषि उद्यममा प्रेरित गर्नु र कृषिमा अन्यत्रबाट हुने आयात न्यूनीकरण गर्दै आत्मनिर्भरतातर्फ जानु यस गाउँपालिकाका कृषि विकासतर्फका चुनौतीहरू हुन ।

अवसर

अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा लेकाली, पहाडी र मैदानी तीन किसिमका भू–बनोट भएकाले यहाँको कृषिमा विविधता पाइन्छ। यस विविधताले गर्दा पर्यटन र बजारमूखी उत्पादन गर्न सकिने तथा नजिकै प्रादेशिक राजधानी शहर पोखराको पर्यटन बजारका लागि विषादी रहित कृषि उत्पादनको बजारीकरण गर्नसक्ने सम्भावना कृषि विकासका अवसर हुन् । प्रादेशिक सरकारले मुख्य मन्त्री वातावरण मैत्री नमुना कृषि गाउँको स्थापना गर्ने कार्यमा यस गाउँपालिकालाई पनि समेटेको हुनाले विदेशबाट फर्किएका युवाहरूको सीप, ज्ञान, पुँजी र उन्नत प्रविधिसहित कृषि क्षेत्रमा युवा परिचालन र पर्यटन व्यवसायलाई कृषि उत्पादनसँग जोड्न प्रोत्साहन गर्नु यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

३.१.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुने ।

लक्ष्य

- व्यवसायिक कृषि उत्पादनका लागि कृषकहरुको संस्थागत संरचना स्थापना गर्ने ।
- प्रमुख खाद्यान्नबाली मकै, कोदो, आलु, गहुँ र धान उत्पादनमा आत्मनिर्भरता ल्याउने ।
- फलफूल तथा तरकारी र दलहन बालीको नियमित रुपमा आयात प्रतिस्थापन गर्ने ।

उद्देश्य

१. कृषि समूह तथा सहकारीहरु प्रवर्द्धन गर्नु ।
२. भू-उपयोगका आधारमा स्थानीय योजना निर्माण गर्नु ।
३. कृषि पर्यटन र स्थानीय बजार केन्द्र विकास गर्नु ।
४. जलवायु अनुकूलन कृषि प्रणालीको विकास गर्नु ।

३.१.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १: कृषि समूह तथा सहकारीहरु प्रवर्द्धन गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ किसानहरुलाई फर्म तथा समूहदर्ता मार्फत संगठित गरी परिचालन गर्ने ।	१.१.१ वार्षिक कृषि कार्यपात्रो तर्जुमा गरिने छ । १.१.२ हरेक वडामा विषयगत कृषि समूह निर्माण गरी तिनीहरुलाई सहकारीमा आवद्ध गराई कृषि र पशु उद्यममा आधारित एक घर, एक स्वरोजगार अभियान अगाडि बढाइनेछ ।
१.२ विपन्न परिवार पहिचान गरी सार्वजनिक जग्गामा कृषि उत्पादन गर्नलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	१.२.१ वडास्तरीय विपन्न परिवारको पहिचान गरिनेछ । १.२.२ विपन्न परिवारलाई कृषि र पशु उद्यम सञ्चालन का लागि निजी तथा सार्वजनिक जग्गा लिजमा दिने नीति तर्जुमा गरिनेछ ।
उद्देश्य २: भू-उपयोगको आधारमा स्थानीय योजना निर्माण गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**

२.१ हरेक उत्पादनको पकेटक्षेत्र पहिचान गरी विस्तार गर्ने	२.१.१ हरेक उत्पादनको पकेटक्षेत्र पहिचान र विस्तार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: कृषि पर्यटन र स्थानीय बजार केन्द्र विकास गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
३.१ एकीकृत कृषि पर्यटन र बजारीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	१.३.१ वडा स्तरमा कृषि पर्यटन समन्वय कार्यक्रम लागु गरिनेछ । १.३.३ वडा स्तरीय कृषि बजार केन्द्र सञ्चालन गरिने छ । १.३.४ बजार सूचनाका आधारमा कृषि अनुदान कार्यक्रम लागु गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: जलवायु अनुकूलन रैथाने खाद्य सुरक्षा रणनीति विकास गर्नु ।	
रणनीति	कार्यनीति
४.१ उन्नत प्रजातिको विकासका साथै स्थानीय प्रजातिको संरक्षण र जैविकखेती प्रवर्द्धन गर्ने । ४.२ एकीकृत कृषि, वन तथा पशुपालन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ४.३ खाद्य सुरक्षाका लागि पालिकाको खाद्यन्न वासलात दूरुस्त राख्ने ।	४.१.१ गाउँपालिका स्तरीय विउ वैंक, गोदाम घर तथा सेवा केन्द्र सञ्चालन गरिनेछ । ४.१.२ कन्दमुल तथा वैकल्पिक खाद्य विकास कार्यक्रम लागु गरिनेछ । ४.२.१ एकीकृत कृषि, वन तथा पशुपालन कार्यक्रमलाई अनुदानको प्राथमिकतामा राखिने छ । ४.२.२ बाली तथा पशुधन सुरक्षाका लागि बिमा नीति लागु गरिनेछ । ४.३.१ गाउँपालिकाको खाद्यन्न वासलात सर्वेक्षण गरि आत्मनिर्भरण अभियानलाई स्थानीयकरण गरिने छ । ४.३.२ खाद्यान्नको महत्व बुझाउनका लागि **'खाना नफालौ'** अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।

३.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. कृषिलाई पर्यटनसँग जोड्ने ।

२. एकीकृत कृषि प्रणालीमा प्राथमिकता दिने ।

३. सहकारी प्रणालीमार्फत बजारमूखी उत्पादनमा जोड दिने ।

४.एक वडा एक कृषि बालीलाई प्राथमिकता दिने ।

५.खाद्य वासलात तर्जुमा र 'खाना नफालौ' अभियान सञ्चालन गर्ने ।

३.१.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७/७८	०७८ /७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	वार्षिक कृषि कार्यपात्रो तर्जुमा कार्यक्रम	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	ग पा, कृषि शाखा
	१	१.१	१.१.२	क	कृषक वर्गीकरण कृषि सञ्जाल निर्माण र परिचालन	वडा		४	७	०	०	०	११	गापा, कृषि शाखा
	१	१.१	१.१.३	क	विषयगत कृषक समूह निर्माण र परिचालन	वडा		४	७	०	०	०	११	गापा, कृषि शाखा
	१	१.१	१.१.४	क	एक घर एक कृषि स्वरोजगार कार्यक्रम	सङ्ख्या		११०	११०	११०	११०	११०	५५०	गापाा, कृषि शाखा
	१	१.१	१.१.५	क	कृषियन्त्र–उपकरण सहयोग कार्यक्रम (समुहमा)	सङ्ख्या		११०	११०	११०	११०	११०	५५०	गापा, कृषि शाखा
	१	१.२	१.२.१	क	विपन्न परिवार पहिचान कार्ययोजना तर्जुमा	पटक		१	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	१	गापा,
	१	१.२	१.२.२	क	विपन्न परिवार पहिचान कार्यक्रम	पटक		१	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	१	गापा, वडा कार्यालय
	१	१.२	१.२.३	क	लिजमा विपन्न परिवार कृषि कार्यक्रम (आलु, अदुवा, बेसार , खुर्सानी, कोदो, फापर)	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
	१	१.३	१.३.१	क	कृषि अनुदान नीति तर्जुमा	पटक		१	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	१	गापा, कृषि शाखा
	१	१.३	१.३.२	क	कृषि सामग्री र उन्नत विउ विजनमा अनुदान	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, कृषि शाखा
	२	२.१	२.१.१	क	कृषि पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा विस्तार कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
	२	२.१	२.१.२	क	किसान समुहलाई प्राङ्गारिक मल सीप हस्तान्तरण	वडा		११	११	११	११	११	५५	गापा, कृषि शाखा
	३	३.१	३.१.१	क	वडा स्तरमा कृषि पर्यटन समन्वय कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
	३	३.१	३.१.२	ख	वडा कृषि बजार विकास कार्यक्रम	सङ्ख्या			१	३	३	४	११	गापा, वडा कार्यालय
	३	३.१	३.१.३	ख	कृषि बजार सूचना व्यवस्थापन र कृषि अनुदान कार्यक्रम	सङ्ख्या		०	१	३	३	४	११	गापा, वडा कार्यालय
	३	३.१	३.१.४	क	रैथाने कृषि परिकार तालिम कार्यक्रम	वडा		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
	३	३.१	३.१.५	क	ग्रीनहाउस तरकारी खेती कार्यक्रम	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
	३	३.१	३.१.६	ख	स्थानीय कृषि बजार केन्द्रमा शीत भण्डार	सङ्ख्या			१	३	३	४	११	गापा, वडा कार्यालय

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७/७८	०७८ /७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	४	४.१	४.१.१	क	कृषि तथ्याङ्क गणना तथा अध्यावधिक कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा सूचना केन्द्र
	४	४.१	४.१.२	ख	माटो परीक्षण र वाली उपचार घुम्ती शिविर	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
	४	४.१	४.१.३	ख	रैथाने खाद्यन्न, घाँस विरुवाहरुको तथ्याङ्क बैंक निर्माण	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
	४	४.१	४.१.४	क	रैथाने बाली कन्दमुल ,जडीबुटी र फलफुल खेती तथा मौरी पालन प्रोत्साहन	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
	४	४.१	४.१.५	ख	ग्रामीण कृषि कार्यकर्ता तालिम सहयोग कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
	४	४.२	४.२.१	क	जलवायु मैत्री स्थानीय कृषि शिक्षा (विद्यालय कृषि शिक्षा, टोल कृषि शिक्षा) कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, कृषि शाखा
	४	४.२	४.२.२	ख	एकीकृत कृषि वन(अलैची, टिमुर, आदि) उद्यम सहयोग कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
	४	४.२	४.२.३	ख	बाली बीमासहयोग कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय

***सङ्केत विवरण**: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने,घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्य*

३.१.८ अपेक्षित प्रमुख नतिजा

कृषि														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँ का आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	कृषि पर्यटनको एकीकृत विकासको माध्यमबाट समुदायको समृद्धिमा टेवा पुगेको हुने	कृषक वर्गीकरण कभरेज	प्रतिशत		६	५	०	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	कृषक समूहको सहयोग पाइने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		वडागत कृषि सञ्जाल	सङ्ख्या		११	०	०	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	कृषक समूहको सहयोग पाइने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		विषयगत कृषक समूह	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	कृषक समूहको सहयोग पाइने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		व्यवसायिक कृषि स्वरोजगार	सङ्ख्या		११०	११०	११०	११०	११०	५५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विदेशबाट फर्कनेको सहभागीता हुने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८
		कृषि यन्त्र–उपकरण पहुँच भएका घरधुरी	सङ्ख्या		११०	११०	११०	११०	११०	५५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	कृषि यन्त्र मर्मत केन्द्र अभाव	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	९
		विपन्न परिवार करार खेती सहभागीता	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		स्थानीय पर्यटन बजारमा स्थानीय कृषि उत्पादनको कभरेज	प्रतिशत		३०	५०	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	बाह्य बजार हस्तक्षेप जोखिम	कृषि शाखा, वडा कार्यालय, स्थानीय पर्यटन समिति	२
असर १	बजार तथा उत्पादनशील	कृषि उत्पादन र उपज विक्रिबाट प्राप्त आय (प्रति	रु हजार		२०	३०	४०	५०	६०	२००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	असिना र बाँदर जोखिम	कृषि शाखा, वडा कार्यालय,	२

कृषि														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँ का आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
	सेवा सुविधाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपयोगमा बृद्धि भएको हुनेछ ।	परिवार)											स्थानीय पर्यटन समिति	
		उन्नत विउ बिजनको कभरेज किसान	सङ्ख्या		१००	२००	३००	४००	५००	१५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्थानीय एग्रोभेट र कृषक सञ्जालको सहयोग हुने	कृषि शाखा, वडा कार्यालय, स्थानीय पर्यटन समिति	२
		स्थानीय कृषि बजारमा पुग्न लाग्ने औसत समय	मिनेट		६०	३०	१५	१५	१५	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन		कृषि शाखा, वडा कार्यालय, स्थानीय पर्यटन समिति	२
		स्थानीय कृषि श्रमिक रोजगारबाट मासिक आम्दानी	रु हजार		१५	२०	३०	३०	३०	३०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	यन्त्र र उपकरण दक्षताको कमी	कृषि शाखा, वडा कार्यालय, स्थानीय पर्यटन समिति	८
		कृषि बजार सूचना प्रणालीको कभरेज	वडा		१	४	६	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा सूचना केन्द्रको सहयोग हुने	कृषि शाखा, वडा कार्यालय, स्वडा सूचना केन्द्र	८
		स्थानीय पर्यटनमा रैथाने कृषि परिकार कभरेज	प्रतिशत		३०	५०	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	रैथाने तालिमको कमी	कृषि शाखा, वडा कार्यालय, स्थानीय पर्यटन समिति	८
		स्थानीय पर्यटन बजारमा ग्रीनहाउस तरकारी खेती कभरेज	प्रतिशत		१०	२०	३०	४०	५०	१५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जनशक्तिको कमी	कृषि शाखा, स्थानीय पर्यटन समिति	२
		स्थानीय कृषि बजारमा शीत भण्डार	सङ्ख्या		०	०	०	३	४	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	कृषि सहकारिको	कृषि शाखा, वडा कार्यालय, स	९

कृषि														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँ का आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
												सहयोग हुने		
प्रतिफल १.१	कृषि उत्पादन विविधीकरण तथा व्यवसयिकरण भएको हुनेछ ।	व्यवसायिक कृषि उत्पादनमा संलग्न कृषक	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन बजारमा आधारित	कृषि शाखा, वडा कार्यालय,	८
		सक्रिय ग्रामीण कृषिकार्यकर्ता	सङ्ख्या		२	६	३	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पुराना टिकाउन र नयाँ पाउन गाह्रो	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८
		व्यवसायिक कृषि फर्म	सङ्ख्या		११	२२	३३	४४	५५	१५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पुजी लगानीको कमी	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८
		कृषि सहकारी	सङ्ख्या		२	६	३	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८
		स्थानीय कृषि शिक्षा कभरेज वडा	सङ्ख्या		२	६	३	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विद्यालय सहकार्य हुन सक्ने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	४
		वाली बिमा कभरेज	सङ्ख्या		११	२२	३३	४४	५५	१५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	बिमा संस्था र किसान बीच तालमेल	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय, बाली बिमा संस्था	२

३.२ पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन क्षेत्र

३.२.१ पृष्ठभूमि

लेकाली तथा पहाडी हावापानी अनुकुल भएको अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा कृषि र पर्यटनको सहकार्यबाट लाभ लिने योजनामा पशुपालनको पनि उल्लेख्य योगदान जोडिएको छ । चौरी पालन र भेडा बाखा पालनको अनुकूलता भएको उच्च लेकाली बस्ती पर्यटनका हिसावमा पनि उल्लेखनीय गन्तव्य मार्गका रुपमा परिचित छ । यस अवसरका लागि अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन योजनाले यहाको ग्राहस्थ्य उत्पादनमा योगदानको आकार विस्तार गर्न सहयोगी बन्नेछ । कास्की जिल्लाको एक मात्र चौरी पालन हुँदै आएको अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा पशुपन्छी क्षेत्रमा साना तथा मझौला किसानहरूको बाहुल्यता रहेको छ । मूलतः निर्वाहमूखी पशुपन्छीपालन भएको र उन्नत प्रविधि तथा उत्पादन सामाग्रीहरूको यथोचित उपलब्धता नभएकाले विकासतर्फ आशातित उपलब्धि हुन सकेको छैन । साथै वित्तीय पहुँच सर्वसुलभ नहुनु, बजार पूर्वाधारको विकास नहुनु, मूल्य श्रृंखलामा कार्यगत समन्वय हुन नसक्नु जस्ता कारणहरू पनि पशुपन्छीपालनको विकासमा अवरोधका रुपमा रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा संस्थागतरुपमा बढदै गएको पर्यटन व्यवसायले पशुपन्छीजन्य उत्पादनहरूको बढ्दो मागलाई पूर्ति गर्न यस क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न जरुरी भएको छ ।

३.२.२ प्रमुख समस्या

लेकाली हावापानी उपलब्ध भएको यस अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा पशुपालन व्यवसायका लागि चरनखर्कको उपलब्धताले अनुकूलता दिएको भएपनि यो व्यवसाय लगानी मैत्री वनाउन नसकिएको, युवा वर्ग पशुपालन पेशामा आकर्षित नभै विदेश पलायन हुन थालेका समस्यासँग जुझ्दै आउनु परेको छ । श्रमशक्तिको न्यूनता र उन्नत नश्लका पशुविकासमा सहभागीता हुन नसक्दा स्थानीय पशुपन्छीको उत्पादकत्व कम हुनु र उन्नत जातका पशुपन्छी स्रोतकेन्द्र पनि बन्न सकेका छैनन् । तसर्थ किसानको उत्पादन लागत बढी हुनु, तर मूल्य कम पाउनु, पशुपन्छी प्राविधिकको अभावमा रोगहरुको निरन्तरता बढनु, पशुपन्छी बिमा तथा सुलभ ऋणको उपलव्धता जस्ता सेवामा कृषकको पहुँच कमजोर हुनु नै यसका प्रमुख समस्या मानिन्छन् ।

३.२.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

सरकारी सहयोगका योजना र निजी क्षेत्रको पशुपन्छी पालनका बीचको समन्वय र सहजीकरणमा भौगोलिक विकटताले चुनौती बढाएको छ । मौसमी सूचना प्रणालीको अभावका कारण हिमपातले लेकाली खर्कमा रहेका चौरी र भेडीगोठको क्षति बढदो अवस्थामा रहेको छ । मौसमी सूचना प्रणालीको व्यवस्थापन नहुँदा गतवर्ष २०७५ मा हिमपातले लेकाली खर्कमा रहेका सयौ चौरी र भेडीगोठको क्षति हुन पुगेको पाइन्छ । यसले किसानलाई निराश बनाएको छ । पशुपन्छी बिमा एवम् नयाँ प्रविधिको उपयोग वढाउन किसान र एजेन्सी बीचमा तालमेल नभएकाले समन्वयको कठिनाइ देखिएको छ ।

अवसर

यस गाउँपालिकाका लेकाली खर्कहरुमा किसानहरुको प्रयासमा भएका भेडा, च्याङ्गरा र चौरी पालनलाई प्रवर्द्धन गर्न सकिन्छ । यहाँका संस्थागत तथा ग्रामीण पर्यटन बजारसँग पशुपालनका उपजलाई जोड्न सकिएमा स्थानीय रोजगारी र पर्यटन बजारको आकर्षण बढाउन सकिने देखिन्छ । गुणस्तरीय उत्पादनका लागि नश्ल सुधार र युवा रोजगारको आकर्षण बढाउन सकिएमा पशुपन्छी एवम मत्स्यपालनको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सकिने, गाउँपालिकाका चरन खर्क र चौरी पालन व्यवसायलाई पर्यटन क्षेत्रका बजार केन्द्रमा आवद्ध गरी स्थानीय खपत बढाउन सकिने अवसर रहेको छ ।

३.२.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

पशुपन्छी एवम् मत्स्यपालनजन्य उत्पादन (माछा, मासु, अण्डा दुध) मा आत्मनिर्भर गाउँपालिका बनाउने ।

लक्ष्य

पशुपन्छी जन्य उत्पादनको वृद्धिसँगै मत्स्यपालन व्यवसायलाई व्यवसायीकरण गर्ने ।

उद्देश्य

१. पशुपन्छी तथा मत्स्यपालनलाई व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाइ आयात प्रतिस्थापन गर्नु ।

२. पशुपन्छी तथा मत्स्यपालनजन्य उत्पादनको प्रशोधन गरी मुल्य अभिवृद्धी गर्नु ।

३.२.५ रणनीति र कार्यनीति

उदेश्य १. पशुपन्छी तथा मत्स्यपालनलाई व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाइ आयात प्रतिस्थापन गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ पशुपन्छी जन्य तथा मत्स्यजन्य उत्पादनमा वृद्धिगरी व्यवसायीकरण र विविधीकरणको माध्यमबाटआत्मनिर्भर बनाउने ।	१.१.१ गाउँपालिकामामत्स्यपालन, एकीकृत गोठ सुधार र घाँसेवाली विकासका लागि प्राथमिकता दिइनेछ । १.१.२ पशुपन्छी को नश्ल सुधार र पाडापाडी तथा बाच्छाबाच्छी हुर्काउने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । १.१.३ बिमा भएका गाई भैसीलाई सुत्केरी भत्ता अनुदान दिने कार्यक्रमलाई प्रभावकारी र पारदर्शी बनाइ कार्यान्वयन गरिनेछ । १.१.४ गाउँपालिका स्तरमा पशुपन्छी स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमको सञ्चालन तथा घुम्ती पशु उपचार शिवीर समेत सञ्चालन गरिने छ ।
उदेश्य २. पशुपन्छी तथा मत्स्यपालनजन्य उत्पादनको प्रशोधन गरी मुल्य अभिवृद्धी गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ दुग्ध तथा माछा, मासु उत्पादन व्यवसाय दिगो र व्यवसायिक रुपमा अगाडि वढाउन सरकारी कार्यविधिलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	२.१.१ पशुपन्छी जन्य उत्पादनको मूल्य श्रृङ्खला सुधार, बजार संरचना, सूचना प्रणाली र अन्य पूर्वाधारको विकास तथा सुधार गरिने छ । २.१.२ मत्स्यपालन एवम् पशुपन्छी जन्य उत्पादन (डेरी, फेस हाउस, प्याकेजीङ, ड्राई फुड /सुकुटी प्रशोधन गरिनेछ । २.१.३ चौरी विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २.१.४ चिसोपानी माछापालन कार्यक्रम गरिनेछ । २.१.५ जनशक्ति विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

३.२.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. दुध, अण्डा, मासु र माछामा आत्मनिर्भर गाउँपालिका बनाउने ।

२. पाडा पाडी, पाठा–पाठी, बाच्छा बाच्छी संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

३. चौरी विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

४. चिसोपानी माछापालन कार्यक्रम गर्ने ।

५. जनशक्ति विकास कार्यक्रम लागु गर्ने ।

३.२.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना

क्र .सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	२०७६ /७७	२०७७/ ७८	२०७८ /७९	२०७९/ ८०	२०८० /८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	गाउँ पालिकामा एकीकृत गोठ सुधार कार्यक्रम	वडा प्याकेज		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.१	ख	घाँसेवाली विकास कार्यक्रम	वडा प्याकेज		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.२	ख	पशुपन्छी को नश्ल सुधार कार्यक्रम (AI)	वडा प्याकेज		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.२	ख	पाडापाडी तथा बाच्छाबाच्छी हुर्काउने कार्यक्रम	वडा प्याकेज		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.३	ख	पशु बिमा कार्यक्रम	वडा प्याकेज		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.३	क	बिमित गाई भैसीलाई सुत्केरी भत्ता अनुदान कार्यक्रमलाई	वडा प्याकेज		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.३	ख	पशुपन्छी स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम	पटक		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.३	ख	घुम्ती पशु उपचार शिवीर	पटक		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
	२	२.१	२.१.१	ख	पशुपन्छी जन्य उत्पादनको मूल्य श्रृङ्खला सुधारकार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
			२.१.१	ख	पशुपन्छी बजार संरचना विकास कार्यक्रम	सङ्ख्या		१	२	२	३	३	११	गापा, वडा कार्यालय
			२.१.१	ख	पशुपन्छी बजार सूचना प्रणाली कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
	२	२.१	२.१.२	क	पशुजन्य उत्पादन प्रशोधन सहयोग कार्यक्रम (डेरी, फेस हाउस, प्याकेजीङ, ड्राई फुड (सुकुटी) प्रशोधन उद्योग सहयोग कार्यक्रम)	वडा प्याकेज		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय
	२	२.१	२.१.३	ख	चौरी विकास कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, कृषि शाखा
			२.१.४	ख	चिसोपानीमा ट्राउट माछापालन कार्यक्रम (मोदी भुरुङ्गदी र रती खोला समुदाय साझेदारी जलखेती)	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, कृषि शाखा
	२	२.१	२.१.५	ख	पशुस्वास्थ्य कार्यकर्ता तालिम कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, कृषि शाखा
			२.१.५	ख	चौरी तथा च्याङ्गरा गोठाला तालिम कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, कृषि शाखा

सङ्केत विवरण: क - अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने,ख - गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग - नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ - स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

३.२.८ अपेक्षित प्रमुख नतिजा

पशुपन्छी र मत्स्य विकास										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	ईकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१					
प्रभावः	पशुपन्छी एवम् मत्स्यजन्य उत्पादनको आत्मनिर्भरताबाट समुदायको समृद्धिमा टेवा पुगेको हुने	पशुपालन कृषक समुह	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	कृषक समूहको सहयोग पाइने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		मत्स्यपालन कृषक समुह	सङ्ख्या		१	२	३	४		१०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	कृषक समूहको सहयोग पाइने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		व्यवसायिक पशुपालन स्वरोजगार	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विदेशबाट फर्कनेको सहभागीता हुने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८
		स्थानीय उत्पादनको दुग्ध उपभोग क्षमता	प्रतिशत		५०	६०	८०	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		स्थानीय उत्पादनको अण्डा उपभोग क्षमता	प्रतिशत		५०	६०	८०	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		आफ्नै उत्पादनको मासु उपभोग क्षमता	प्रतिशत		५०	६०	८०	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		स्थानीय पर्यटनमा स्थानीय उत्पादनको कभरेज	प्रतिशत		५०	६०	८०	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		स्थानीय पर्यटन समिति र पशु पालकका बीच उत्पादन बजारीकरण करार	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८

पशुपन्छी र मत्स्य विकास										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	ईकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१					
असर १	बजार तथा उत्पादनशील सेवा सुविधाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपयोगमा वृद्धि भएको हुनेछ ।	पशुजन्य उत्पादन विक्रिबाट प्राप्त आय (प्रति परिवार मासिक)	रु हजार		१०	१५	२०	२५	३०	३०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन बजारमा आधारित	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८
		उन्नत नश्लका चौपायाको कभरेज किसान	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विज्ञकेन्द्रको सहयोग हुने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		स्थानीय गोठाला श्रमिक रोजगारबाट मासिक आम्दानी	रु हजार		१०	१२	१५	१८	२०	२०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	दक्ष गोठाला कमी	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८
		पशु बजार सूचना प्रणालीको कभरेज	वडा		२	३	६	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा सूचना केन्द्रको सहयोग हुने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८
		स्थानीय पर्यटनमा पशुजन्य उपजका परिकार कभरेज	प्रतिशत		३०	५०	६०	८०	१००		अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	२
		सुधारीएको डेरी	सङ्ख्या	१	१	२	३	४	०	१०	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	९
		सुधारिएको फेस हाउस	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	९
		चौरीको चिज उद्योग	सङ्ख्या		०	१	०	०	१	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	हिमाली आयोजनाको सहयोग अपेक्षित	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	९
प्रतिफल	पशुजन्य एवम मत्स्य	व्यवसायिक भेडीगोठ	सङ्ख्या	२	१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, कृषि शाखा, वडा	९

पशुपन्छी र मत्स्य विकास										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	ईकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					२०७६ /७७	२०७७ /७८	२०७८ /७९	२०७९ /८०	२०८०/ ८१					
१.१	जन्य उत्पादन विविधीकरण तथा व्यवसायिकरण भएको हुनेछ ।												कार्यालय	
		सुधारीएका पशुगोठ र भकारो	सङ्ख्या		११०	११०	११०	११०	११०	५५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	९
		उन्नत घाँसेवाली फार्म	सङ्ख्या		१	३	५	२	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विज्ञ केन्द्रको सहयोगमा	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	९
		कृतिम पशु गर्भाधान कभरेज	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विज्ञ केन्द्रको सहयोगमा	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	९
		व्यवसायिक चौरी फार्म	सङ्ख्या	१	१	०	०	०	०	०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विज्ञ केन्द्रको सहयोगमा	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	९
		पाडापाडी तथा वाच्छावाच्छी संरक्षण	सङ्ख्या	२०	१००	२००	४००	६००	१०००	२३००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विज्ञ केन्द्रको सहयोगमा	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय कार्यालय	९
		चिसोपानी माछा पोखरी	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेशकृषि मन्त्रालयको सहयोगमा	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	९
		घुम्ती पशु उपचार कभरेज वडा)	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विज्ञ केन्द्रको सहयोगमा	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८
		सुत्केरी भत्ता अनुदान पाउने गाई भैसी	सङ्ख्या		१००	२००	४००	६००	१०००	२३००	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८

पशुपन्छी र मत्स्य विकास										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	ईकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१					
		ग्रामीण पशुस्वास्थ्य कार्यकर्ता	सङ्ख्या	०	२	४	५	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विज्ञ केन्द्रको सहयोगमा	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८
		पशु उपचार खोप कभरेज	वडा		५	६	०	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विज्ञ केन्द्रको सहयोगमा	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८
		तालिम प्राप्त चौरी तथा च्याङ्गरा गोठाला	सङ्ख्या		१०	१०	१०	१०	१०	५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विज्ञ केन्द्रको सहयोगमा	गापा, कृषि शाखा, वडा कार्यालय	८

३.३ पर्यटन क्षेत्र

३.३.१ पृष्ठभूमि

प्राकृतिक र साँस्कृतिक सम्पदाको धरोहर अन्नपूर्ण गाउँपाललिकामा विद्यमान पर्यटन क्षेत्रहरु सेवामूलक र रोजगारीका दृष्टिकोणले समृद्धिका प्रमुख सम्वाहक मानिन्छन् । यस गाउँपालिकामा रहेका ग्रामीण पर्यटन र संस्थागत (कर्पोरेट) पर्यटनका गन्तव्यहरुले उहिलेको नुनमार्ग देखि अहिलेको मुक्तिनाथ पदमार्ग समेतको ऐतिहासिकता झल्काउँछन् । अन्नपूर्ण परिक्रमा पर्या-पर्यटनका हिसाबले पनि यहाँको आर्थिक तथा सामाजिक समृद्धिमा पर्यटन क्षेत्रले अहम् भूमिका खेलेको पाइन्छ । यहाँ रहेका पर्यटकीय गन्तव्यहरूको विविधीकरण गर्दै नयाँ पर्यटकीय स्थल र उपजहरूको पहिचान पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गरी पर्यटन प्रवर्द्धनको माध्यमबाट रोजगारीका अवसरमा वृद्धि गरी गरिबी न्यूनीकरण गर्दै जनताको जीवनस्तरमा सुधार गर्नु आवश्यक हुन्छ । यस गाउँपालिकामा संञ्चालित रेस्टुरेन्ट र होटेल, घरबासपर्यटन र रिसोर्टहरु करिव ५७१ छन् । हरेक वडामा पर्यटकीय सेवाका लागि न्यूनतम १० देखि अधिकतम १५७ वटा यस्ता निजी प्रयासहरु सक्रिय रहेका छन् । स्थानीय पर्यटन समिति र सूचना केन्द्रलाई वडा सूचना केन्द्रसँग जोडेर नियमन र प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सकिएमा पालिकाको समृद्धिका लागि महत्वपूर्ण सम्बाहक हुनसक्ने भएकाले पर्यटन र स्थानीय कृषिलाई आर्थिक विकासको प्राथमिकतामा राखी कार्य गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

३.३.२ प्रमुख समस्या

पर्यटन विकासका लागि गाउँपालिकाको मात्र एकल प्रयासले सार्थक हुदैन र प्रादेशिक तथा राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रमहरुले पनि स्थानीय पर्यटनको समस्या सम्बोधन गर्ने वा नगर्ने स्थिति पैदा गर्दछन् । पर्यटन वर्षका रुपमा आन्तरिक र वाह्य पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि सन् २०२० लाई पर्यटन वर्षका रुपमा प्रचार प्रसार गर्न केन्द्र देखि प्रादेशिक प्रयास भएतापनि विश्वभर कोभिड १९ नामक कोरोना भाइरस रोगको प्रकोपले स्वास्थ्य क्षेत्रमा प्रतिकुल प्रभाव र मानव स्वास्थ्यमा संकटकाल उत्पन्न भएको छ । यसले सबैतिर पर्यटनको सम्भावना पूर्णरुपमा सिथिल हुन पुगेको छ । तसर्थ पर्यटनमा पाहुनाको जमात बटुल्ने दृष्टिकोणलाई बदलेर स्वास्थ्य र सुरक्षित पर्यटनका लागि पहल गर्नुपर्ने खाँचो देखिएको छ । ग्रामीण तहमा स्थानीय पर्यटन सूचना केन्द्र र डिजिटल पुर्वाधार सम्बन्धी प्रादेशिक संरचना विस्तार नहुनु, स्थानीय उत्पादनसँग पर्यटन व्यवसायको सहकार्य नहुनु, सडक सञ्जालको विस्तारसँगै विश्वप्रसिद्ध पदमार्गमा गरिने पदयात्राको समय अवधि छोटिनु, पर्यटकीय सेवा तथा गन्तव्यको विविधीकरण नहुनु, आन्तरिक पर्यटक तथा घरवास पर्यटन व्यवस्थापनका लागि स्थानीय र प्रादेशिक नीति नहुनु पर्यटन क्षेत्रका समस्याहरू हुन् । यसैगरी अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र आयोजनाले पनि पर्यटकीय क्षेत्र विकास र नियमनमा विगतको व्यवस्था बमोजिम काम गरिरहेकाले एउटै पालिकामा केन्द्रीय आयोजना र स्थानीय पालिकाको दोहोरो भूमिकाका कारण स्थानीय पर्यटन सेवा प्रदायक इकाइहरुमा दुविधा देखिएको छ । तसर्थ अन्नपूर्ण गाउँपालिकालाई सुरक्षित र व्यवस्थित पर्यटकीय गन्तव्य बनाइ पर्यटकीय आर्जनबाट समृद्धिको निर्माण गर्न अबका दिनमा एकीकृत र एकद्धार प्रणालीबाट विकास क्रियाकलाप गरिनुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

३.३.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

यस गाउँपालिकाका ग्रामीण पर्यटन र संस्थागत पर्यटनका सम्भावनाहरुलाई बजारीकरण र दिगो व्यवस्थापन गर्नमा केही चुनौतीहरु देखिएका छन् । स्थानगत पर्यटन सूचना केन्द्र नहुँदा जोखिम बढदो, पदमार्गको व्यवस्थापनमा लगानी साझेदारी बढाउन नसकिएको, कतिपय पर्यटन क्षेत्रमा स्वामित्वको होडबाजी रहेको, पर्यटकीय क्षेत्रको सम्भाव्य जोखिम अध्ययन र व्यवस्थापन योजना नभएकाले एकीकृत लगानी र विकासको प्रयास हुन नपाएको, संरक्षण क्षेत्र समिति गाउँपालिका मातहतमा सञ्चालन तथा परिचालन गर्ने नीतिको अभाव रहनु अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको पर्यटन विकास क्षेत्रका चुनौतिहरु हुन् ।

अवसर

जहाँ चुनौती हुन्छ, त्यही व्यवस्थापकीय सुधार गर्न सकिएमा चमत्कारिक निर्माणको अवसर पनि प्राप्त हुनसक्छ । यही अवधारणाले गाउँपालिकाको नागरिक जीवनमा पर्यटनमैत्री संस्कृति, पर्वतीय पर्यटनको गन्तव्य स्थल र पदमार्ग तथा घरवास पर्यटनको अभ्यास सक्रिय हुनु नै यस गाउँपालिकाका पर्यटन विकासका अवसरहरु हुन । पञ्चासे संरक्षण क्षेत्र र अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रमा पर्यटनका विविधीकरण तथा मौलिक बजारीकरणका अभ्यासहरु मात्रै नभएर अन्नपूर्ण–माछापुच्छ्रे आधार शिविरमा पर्वतारोहण साहसिक पर्यटकीय गन्तव्यहरुको बजारीकरणका सम्भावना पनि यस गाउँपालिकाको पर्यटकीय विकासका अवसरका रुपमा उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

३.३.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

गाउँपालिकामा दिगो, सुरक्षित र व्यवस्थित पर्यटनको विकास हुने ।

लक्ष्य

पर्यटनको विकासले, कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व र स्थानीय रोजगारी बढदै जाने ।

उद्देश्य

१. सुरक्षित र व्यवस्थित पर्यटनका लागि सूचना प्रणालीको स्थापना गर्नु ।

२.पर्यटनमा कृषि र स्थानीय रोजगारीको सघन सहकार्य अभिवृद्धि गर्नु ।

३.३.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १.सुरक्षित र व्यवस्थित पर्यटनका लागि सूचना प्रणालीको स्थापना गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना र वडागत संरचनाको विकास गर्ने	१.१.१ स्थानीय पर्यटन सूचना केन्द्रको वडागत संरचना निर्माण गरिने छ । १.१.२ पर्यटन सेवा दिने ईकाइहरु समावेस गरी स्थानीय पर्यटन समितिको वडागत संरचना निर्माण गरिने छ । १.१.३ पर्यटन सूचना केन्द्रबाट दैनिक रुपमा आउने पर्यटक (घरवास पर्यटन समेत) को गणना र सूचना (सूरक्षा तथा व्यवस्थापन) प्रवाह गरिने छ ।
उद्देश्य २.पर्यटनमा कृषि र स्थानीय रोजगारीको सघन सहकार्य अभिवृद्धि गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ दिगो पर्यटनका निम्ति ग्रामीण बजारमा स्थानीय कृषि उत्पादनको खपत र रोजगारी बढाउने	२.१.१ स्थानीय पर्यटन बजारमा कृषि उपजको खपत बढाउन वडा कृषि सञ्जाल र घरवास पर्यटन तथा स्थानीय पर्यटन समितिका बीच कृषि उपज उत्पादन र खपतकालागि करार प्रणालीको विकास गर्ने २.१.२ पर्यटन उत्पादनमा रोजगार क्षमता सहित स्थानीय जनशक्ति उत्पादन र खपत बढाउने । २.१.३ पर्यटन उपजका रुपमा स्थानीय सम्भावनाहरुको वार्षिक सूचीकरण र बजारीकरण गर्ने

३.३.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. वडागत रुपमा पर्यटन सूचना प्रणालीको विकास गर्ने ।

२. स्थानीय पर्यटन समिति (होटेल, रेष्टुराँ, घरबास पर्यटन इकाइ र पर्यटन क्षेत्र समेटी) निर्माण गर्ने ।

३. पर्यटन, कृषि उपजको खपत र रोजगारी बढाउने ।

३.३.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	वडागत पर्यटन सूचना केन्द्र निर्माण	सङ्ख्या	०	३	३	३	३	०	१२	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.२	क	वडागत पर्यटन समितिको निर्माण	सङ्ख्या	०	३	३	३	३	०	१२	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.३	ख	पर्यटक गणना (घरवास, गन्तव्य, परिक्रमा)	सङ्ख्या	०	३	३	३	३	०	१२	गापा, पर्यटन सूचना केन्द्र
			१.१.३	क	पर्यटन सूचना प्रवाह र बुलेटिन प्रकाशन	पटक	०	१	१	१	१	१	५	वडा सूचना केन्द्र
			१.१.३	ख	सूचीकरण तथा सङ्केतीकरण (पर्यटन इकाइ, क्षेत्र र पदमार्ग)	पटक	०	१	१	१	१	१	५	गापा, पर्यटन सूचना केन्द्र
			१.१.३	ख	पर्यटन आचारसंहिता अभिमूखीकरण	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, पर्यटन सूचना केन्द्र
			१.१.३	क	पर्यटन सेवा तथा सुविधाको अनुगमन र नियमन	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, स्थानीय पर्यटन समिति
			१.१.३	ख	पर्यटन क्षेत्रमा सूरक्षा र जोखिम सूचना बोर्ड निर्माण			१	१	१	१	१	५	गापा, पर्यटन सूचना केन्द्र
	२	२.१	२.१.१	क	प्राङ्गारिक उन्मुख कृषि उपज उत्पादन र खपतका लागि करार(कृषि सञ्जाल र घरवास तथा पर्यटन समिति बीच)	सङ्ख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०	गापा, स्थानीय पर्यटन समिति
			२.१.१	ख	घरबास पर्यटन मेनुका लागि रैथाने परिकार तालिम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, स्थानीय पर्यटन समिति
			२.१.२	ख	पर्यटन गृह जनशक्ति (कुक, वेटर, रिसेप्सन) तालिम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, स्थानीय पर्यटन समिति
			२.१.२	ख	डिजिटल पर्यटन गणना तालिम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, पर्यटन सूचना केन्द्र
			२.१.२	ख	पर्यटन गन्तव्य जुक्ति र जोखिम तथा स्वास्थ्य सुरक्षा	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, स्थानीय

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
					अभिमुखीकरण									पर्यटन समिति
			२.१.२	क	पर्यटन उपकरण मर्मत तालिम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, स्थानीय पर्यटन समिति
			२.१.२	ख	पर्यटन क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण	सङ्ख्या		११	२२	३३	४४	५५	१५५	गापा, स्थानीय पर्यटन समिति

सङ्केत विवरण : क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने,घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

३.३.८ अपेक्षित नतिजा

पर्यटन विकास										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१					
प्रभावः	कृषि, पर्यटन र रोजगारको सहकार्यबाट दिगो र सुरक्षित पर्यटनको विकासमा टेवा पुरयाउने	पर्यटन सूचना केन्द्र	सङ्ख्या		१	२	४	५	०	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन बोर्डको सहयोगमा	गापा,वडा कार्यालय , स्थानीय पर्यटन समिति,	९
		स्थानीय पर्यटन समिति	सङ्ख्या		१	२	४	५	०	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन बोर्डको सहयोगमा		९
		पर्यटक गणना इकाइ	सङ्ख्या		१	२	४	५	०	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन बोर्डको सहयोगमा	गापा, पर्यटन सूचना केन्द	९
		डिजिटल पर्यटन सूचना नेटवर्क	सङ्ख्या		०	१	०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन बोर्डको सहयोगमा		९
		स्थानीय पर्यटन मेनुमा स्थानीय कृषि परिकारको खपत	प्रतिशत (%)	२०	३०	४५	६०	८०	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने	वडा कार्यालय , स्थानीय पर्यटन समिति, वडा कृषि	९
		पर्यटन क्षेत्रमा सूरक्षा र जोखिम	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	अन्नपूर्ण	पर्यटन		१३

पर्यटन विकास											योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)										
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१						
		सूचना बोर्ड									बुलेटिन	समितिको सहयोग हुने	सञ्जाल र घरवास पर्यटन समिति		
असर १	पर्यटन बजार तथा उत्पादनशील सेवाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपयोगमा बृद्धि भएको हुनेछ ।	प्राङ्गारिक उन्मुख कृषि उपज उत्पादन र खपतका लागि करार	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समिति र कृषक सञ्जालको सहयोग हुने			८
		पर्यटन उपकरण मर्मत केन्द्र कभरेज	वडा		२	४	५	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने			९
		सूचना केन्द्रमा जोखिम सूचना तथा स्वास्थ्य सुरक्षा उपकरण कभरेज	वडा		२	४	५	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने	पर्यटन सूचना केन्द्र		१३
		पर्यटन क्षेत्रमा प्रत्यक्ष रोजगार	सङ्ख्या (हजारमा)		१०००	१२००	१५००	१८००	२०००	७५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने	वडा कार्यालय, स्थानीय पर्यटन समिति		८
		पर्यटन क्षेत्रमा अप्रत्यक्ष रोजगार	सङ्ख्या (हजारमा)		१५००	१८००	२०००	२२००	२५००	१००००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने			८
प्रतिफल १.१	पर्यटन व्यवसायी र स्थानीय उत्पादकबीच सघन सहकार्य गर्न गाउँपालिका द्धारा सहजीकरण भएको हुने	व्यवस्थित घरबास पर्यटन	सङ्ख्या	४	५	६	७	८	११	४१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने	वडा कार्यालय, स्थानीय पर्यटन समिति		८
		तालिम प्राप्त टुर गाइड	सङ्ख्या		२०	३०	४०	५०	६०	२००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने			८
		तालिम प्राप्त कुक तथा वेटर	सङ्ख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने			८

पर्यटन विकास										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१					
		ग्रामीण पर्यटकीय गाउँ	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने		८
		व्यवस्थित पर्यटकीय गन्तव्य स्थल	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने		८
		पर्यटकीय स्तरको होटेल तथा रेष्टुरेण्ट	सङ्ख्या	५७१	५	१०	१५	१५	१५	६०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने		८
		पदमार्गमा सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या	०	११	२२	३३	४४	५५	१५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने		६
		व्यवस्थित वनभोज तथा पार्क	सङ्ख्या	१७	११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन समितिको सहयोग हुने		६

३.४ उद्योग, वाणिज्य र आपूर्ति क्षेत्र

३.४.१ पृष्ठभूमि

अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा पर्वतीय पर्यटनको सम्भावना र व्यवसायिक नागरिकको सहभागिता बढदै गएकाले यसले उद्योग, वाणिज्य र आपूर्तिको अवस्थामा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्दछ । प्रायः गाउँपालिका बाहिरका औद्योगिक उत्पादनमा भर पर्नु पर्ने यो गाउँपालिका बाहिरकै वाणिज्य कारोवार र अन्य खाद्य तथा गैरखाद्य आपूर्तिमा यहाँको पर्यटन तथा ग्रार्हस्थ जीवन चल्दै आएकाले प्रदेशको वाणिज्य र आपूर्तिमा निर्भर रहेको पाइन्छ ।

यस गाउँपालिकामा रहेका ५०० भन्दा बढी पर्यटकीय भूमिकाका होटल रेस्टुराँहरू र करिव ६८ घरमा सञ्चालन मा रहेको घरबास पर्यटनले गर्ने पर्यटकीय खपतहरूमा गाउँपालिकाभित्रको उत्पादनको मात्रा जति बढाउन सकिन्छ, उतिनै त्यहाँको आर्थिक सबलतामा टेवा पुर्याउन सकिने छ । यस गाउँपालिकामा हाल सञ्चालन मा रहेका बस्तीगत किराना पसल १७२ र अन्य व्यापार गर्नेहरूका ४३२ वटा पसलहरु छन् । जति सघनरुपमा पर्यटकीय विकास हुन्छ, उति नै आपुर्तिको खाँचो र वाणिज्यको सक्रियता पनि बढ्ने हुन्छ । पर्यटकीय बजारको खाँचोमा गरिने आपूर्तिको न्यूनीकरण गर्नका लागि यस गाउँपालिकामा उत्पादन र बजारीकरणका अभ्यासलाई सघन पारेर समृद्धिका सम्भावना बढाउनु आवश्यक देखिएको छ । साथै सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता र साझेदारीमार्फत् आयात प्रतिस्थापन एवम् तुलनात्मक तथा प्रतिस्पर्धात्मक लाभका क्षेत्रहरुको पहिचान, विकास र विस्तार गर्दै व्यापार तथा वाणिज्य क्षेत्रलाई थप सबल बनाउन यस क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखी कार्य गर्नुपर्ने आवश्यकता छ । पर्यटन व्यवसायका लागि आपूर्ति व्यवस्था, सरल, सहज, भरपर्दो र विश्वसनीय हुन आवश्यक देखिन्छ । आपूर्ति व्यवस्था सहज राख्न प्रभावकारी संयन्त्रको र प्रणालीको व्यवस्था गर्न जरुरी छ । यस गाउँपालिकामा नियमित र सहज रुपमा गुणस्तरीय अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाहरूको आपूर्ति हुने वातावरण सृजना गर्न तथा उपभोक्ता हित संरक्षण गर्नु पनि आवश्यक छ । नागरिकहरूको दैनिक जीवनयापन गर्न आवश्यक वस्तु एवम् सेवा, खाद्यान्नको व्यवस्था, स्वास्थ्य उपचारका लागि आवश्यक औषधी, सामग्री र पेट्रोलियम पदार्थ सहज, सुलभ र उचित मूल्यमा उपभोक्ताले पाउने व्यवस्था गर्नु र स्वस्थ र प्रतिस्पर्धी बजार संयन्त्रमार्फत् आपूर्ति व्यवस्थापन गर्नुका साथै अत्यावश्यक उपभोग्य वस्तुमा सहज पहुँचको वातावरण निर्माण गर्नु स्थानीय सरकारको पनि महत्वपूर्ण जिम्मेवारी हुन आउँछ ।

३.४.२ प्रमुख समस्या

भौगोलिक विकटताका कारण पातलो बस्ती, छरिएका बसोबास र छिमेकी शहर पोखरा महानगरको बजार प्रणालीसँग जोडिएर कारोबार संचालन हुँदै आएको अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा स्थानीय उत्पादनको प्रयास गर्ने दक्ष जनशक्तिको कमी र व्यवसाय गर्नेहरुले पोखरामा उपलब्ध सामग्रीहरूको खरिद गरी आफ्नो घरेलु खाँचो टार्ने तथा पर्यटकीय व्यवस्थापन गर्दै आइरहेका छन् । यहाँबाट निकासी हुने भनेको दूध र तरकारी मात्र हो भने आपूर्ति गर्नु पर्ने सामग्रीमा खाद्य र गैरखाद्य बस्तुको सूची लामो हुन्छ । अवका दिनमा पर्यटन खाँचोका लागि आपूर्ति गर्ने बस्तुका विकल्पहरू स्थानीयस्तरमा नै निर्माण गर्न सकिएमा र राजमार्गको आन्तरिक पर्यटन बजार र पोखराको पर्यटकीय बजारमा यस गाउँपालिकाको निकासी बस्तुको आकार बढाउन पूर्वाधार, निकासी योजना र लगानी नहुनु नै यहाँको वाणिज्य क्षेत्रको प्रमुख समस्या हो ।

३.४.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

यस गाउँपालिकाको पर्यटन बजार र घरेलु उपभोगमा खपतहुने माछा मासु, फलफूल दुध तथा दुधजन्य पदार्थहरू, तरुल, आलु पिंडालु र कोदोबाट निर्मित बेकरी उत्पादन, प्रशोधित पिउने पानी, मह जस्ता वस्तुहरूको स्थानीय उत्पादन गर्न जोड दिनु पर्ने खाँचो देखिएको छ भने गाउँपालिका बाहिरबाट ल्याउने बस्तुको तुलनामा भित्रबाट निकासी गर्न सकिने कृषि तथा गैरकृषि उपजहरुको मात्रा बढाइ आपुर्ति सन्तुलन गर्नु पर्ने यस गाउँपालिकाका चुनौतीहरू हुन् ।

अवसर

लेकाली हावापानीको बस्तीमा उत्पादित प्राङ्गारिक मलमा आधारित विषादी रहित कृषि उपजहरु ग्रामीण पर्यटन बजारमा पोखरामहानगरको पर्यटन बजार भन्दा उच्च मूल्यमा खपत गर्न सकिने अवसर छ । कालीगण्डकी कोरिडोरदेखि महानगरको पर्यटन बजारसम्म लेकाली कृषि उत्पादनको आपूर्ति बढाउन र स्थानीय पर्यटन बजारमा खपत हुने बस्तुमा स्थानीय उत्पादनको मात्रा बढाउन सकिएमा रोजगार तथा आपूर्ति सन्तुलनमा ठुलो टेवा पुर्‍याउन सकिने देखिन्छ ।

३.४.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

- आपूर्ति व्यवस्थापन र सन्तुलनका लागि स्थानीय उत्पादनमा साझेदारी प्रणाली अपनाउने ।

प्रमुख लक्ष्य

- पर्यटनमा आधारित घरेलु तथासाना उद्योग विस्तार गरी स्थानीय रोजगारी प्रर्वद्धन गर्ने ।

उद्देश्य

१.घरेलु तथा साना उद्योग विस्तारमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्नु ।

२.स्थानीय उद्योग विकासमा सरकारी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको साझेदारी विस्तार गर्नु ।

३.४.५ रणनीति तथा कार्यनीति

उद्देश्य १.घरेलु तथा साना उद्योग विस्तारमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ स्थानीय उत्पादन अभिवृद्धि योजनामा लगानी बढाउने ।	१.१.१ लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरुको प्रवर्द्धन गरिनेछ । १.१.२ स्थानीय बजारमा खपत हुने श्रमशक्तिको विकास र समन्वयका लागि सहजीकरण गरिनेछ ।
उद्देश्य २. स्थानीय उद्योग विकासमा सरकारी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको साझेदारी विस्तार गर्नु ।	
रणनीति	कार्यनीति
२.१ सार्वजनिक–निजी साझेदारी नीतिको अवलम्वन गर्ने ।	२.१.१ स्थानीय उद्यमीहरुलाई संगठित र व्यवसायिक बनाउन मद्दत गरिनेछ । २.१.२ विप्रेषणको आयलाई उत्पादनमूलक काममा लगानी गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

३.४.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१.पर्यटन बजारको खपत प्रणालीमा स्थानीय उद्योगको उत्पादन बढाउने ।

२. उद्यम तथा उद्यमशीलताको विकासमा सार्वजनिक–निजी–साझेदारी अभ्यासको सहभागीताबाट रोजगारी बढाउने ।

३.४.७ पर्यटन विकास

प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	परम्परागत खाद्य पदार्थ प्रशोधन उद्योग सहयोग कार्यक्रम	प्याकेज		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.१	क	नेपाली कागज उद्योग प्रोत्साहन कार्यक्रम	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.१	ख	जडीबुटी उद्योग स्थापना सहयोग कार्यक्रम	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
	१	१.१	१.१.२	ख	प्राविधिक श्रमशक्ति उत्पादन कार्यक्रम (कृषि यन्त्र मर्मत, वायरिङ्ग, प्लम्बिङ, सवारी मर्मत, घरेलु उपकरण मर्मत तालिम)	सङ्ख्या		२५	२५	२५	२५	२५	१२५	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.२	क	परम्परागत सीप र प्रविधि संरक्षण कार्यक्रम (आरन, घट्ट, सूचीकार, चर्मकार, बाजा, भाङ्गग्रा, आदि)	सङ्ख्या		२५	२५	२५	२५	२५	१२५	गापा, वडा कार्यालय
	२	२.१	२.१.१	ख	स्वच्छ व्यवसाय विकास कार्यक्रम (व्यवसाय अभिलेखन ,अनुगमन तथा आपुर्ति र बजार सूचना केन्द्र कार्यक्रम)	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय , वडा सूचना केन्द्र
		१.१	१.१.२	ख	श्रमिक बैक तथा विप्रेषण व्यवस्थापन कार्यक्रम(सार्वजनिक निजी साझेदारी)	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने,घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

३.४.८ प्रमुख परिमाणात्मक नतीजा

नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)						योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
				(आधार वर्ष ०७५/७६	२०७६ /७७	२०७७/ ७८	२०७८ /७९	२०७९/ ८०	२०८० /८१					
अन्नपूर्ण बुलेटिन अन्नपूर्ण बुलेटिन अन्नपूर्ण बुलेटिन अन्नपूर्ण बुलेटिन	बाह्य आपूर्ति बस्तुहरु स्थानीय लघु उद्योगबाट उत्पादन बढाइ स्थानीय रोजगार र आपूर्ति सन्तुलनमा टेवा पुगेको हुने ।	परम्परागत खाद्य पदार्थ प्रशोधन उद्योग	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	घरेलु उद्योग विकास कार्यालये	गापा, वडा कार्यालय	९
		नेपाली कागज उद्योग	सङ्ख्या		१	१	१	०	०	३	अन्नपूर्ण बुलेटिन	घरेलु उद्योग विकास कार्यालयको	गापा, वडा कार्यालय	९
		जडीबुटी उद्योग	सङ्ख्या		१	१	१	०	०	३	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला वन कार्यालयको	गापा, वडा कार्यालय	९
		आपूर्ति तथा बजार सूचना केन्द्र	सङ्ख्या		१	३	४	४	०	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	पर्यटन सूचना केन्द्र र वडा सुचना केन्द्को	गापा, वडा कार्यालय वडा सूचना केन्द्र	९
		श्रमिक बैक तथा विप्रेषण व्यवस्थापन ईकाइ	सङ्ख्या		१	३	४	४	०	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विप्रेषण अनियमित	गापा, वडा कार्या	९
		पर्यटन बजारको आपूर्तिमा स्थानीय घरेलु उत्पादनको कभरेज	प्रतिशत		३०	४०	५०	७५	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्थानीय पर्यटन समितिको	गापा, वडा कार्यालय स्थानीय पर्यटन समिति	९
असर १	स्थानीय घरेलु उद्योग र वाणिज्यको एकीकृत परिचालनबाट स्थानीय उत्पादनको	स्वच्छ व्यवसाय विकास कार्यक्रम कभरेज	वडा		१	२	३	५	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, वडा कार्यालय	९
		बजार अनुगमन कभरेज	वडा		१	२	३	५	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला नापतौल र प्रशासनको	गापा, वडा कार्यालय	९
		श्रमिक परामर्श कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सामी परियोजना	गापा, वडा कार्यालय	९

नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)						योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
				(आधार वर्ष ०७५/७६	२०७६ /७७	२०७७/ ७८	२०७८ /७९	२०७९/ ८०	२०८० /८१					
	उपलब्धता, गुणस्तर र उपयोगमा बृद्धि भएको हुनेछ।											सहयोगमा		
		व्यवसायिक परामर्श कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वित्तीयसंस्था	गापा, वडा कार्यालय	९
		विप्रेषण व्यवस्थापन कार्यक्रम (कभरेज उद्यमी)	सङ्ख्या		५०	१००	१००	१००	२००	५५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वित्तीयसंस्था	गापा, वडा कार्यालय	९
		सहज आपूर्ति (कभरेज वडा केन्द्र)	सङ्ख्या		१	२	३	५	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, वडा कार्यालय	९
प्रतिफल १.१	उद्यम तथा व्यवसायको सिर्जना र विकास तथा व्यवसायिकतामा अभिबृद्धि भएको हुनेछ।	विजुली वायरिङ्ग जनशक्ति	सङ्ख्या		२२	२२	२२	२२	२२	११०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सिपविकास तालिम केन्द्रको	गापा, वडा कार्यालय	८
		प्लम्बिङ जनशक्ति	सङ्ख्या		२२	२२	२२	२२	२२	११०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	,,	गापा, वडा कार्यालय	८
		सवारी मर्मत	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	,,	गापा, वडा कार्यालय	८
		घरेलु उपकरण मर्मत जनशक्ति	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	,,	गापा, वडा कार्यालय	८
		सुधारिएको आरन	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	,,	गापा, वडा कार्यालय	८
		सुधारिएको घट्ट,	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	,,	गापा, वडा कार्यालय	८
		सुधारिएको रैथाने सुचीकार,	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	लक्षीत वर्ग	गापा, वडा कार्यालय	८
		सुधारिएको रैथाने चर्मकार,	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	,,	गापा, वडा कार्यालय	८
		रैथाने बाजा समुह	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	,,	गापा, वडा कार्यालय	९
		भाडग्रा उत्पादन समुह	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण	,,	गापा, वडा	८

नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)						योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
				(आधार वर्ष ०७५/७६	२०७६ /७७	२०७७/ ७८	२०७८ /७९	२०७९/ ८०	२०८० /८१					
											बुलेटिन		कार्यालय	
		उद्यम तथा व्यवसायमा संलग्न युवा	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	युवा क्लव	गापा, वडा कार्यालय	८
		उत्पादन तथा बजारीकरण सहकारी	सङ्ख्या		१	२	३	५	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहकारीको सहयोगमा	गापा, वडा कार्यालय	८
		उद्यम सृजना तथा विकासमा तालिम प्राप्त उद्यमी	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वित्तीय संस्थाको	गापा, वडा कार्यालय	९
		व्यवसायिक सीपमूलक तालिम प्राप्त व्यक्ति	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सीप विकास तालिम केन्द्रको	गापा, वडा कार्यालय	९

३.५ सहकारी तथा वित्त व्यवस्थापन क्षेत्र

३.५.१ पृष्ठभूमि

सहकारीताका माध्यमबाट आर्थिक तथा सामाजिक उद्यमशिलताको विकासले अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको समृद्धिमा टेवा पुर्याउन सक्छ । बजारमूखी अर्थतन्त्रको अभ्यासले सघनरुप लिएको अवस्थामा सहकारीतालाई आर्थिक विकासको तिन खम्बा मध्येमा एक महत्वपूर्ण आधारस्तम्भ स्वीकार गरिन्छ । यस गाउँपालिकामा उत्पादक, उपभोक्ता, वित्तीय, बहुउद्देश्यीय र सेवाको क्षेत्रमा गरी विभिन्न सहकारी संघ संस्थाहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । छरिएर रहेको श्रम, सीप, पुँजी, प्रविधि र ज्ञानलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गरी गरिबी न्यूनीकरण, स्वरोजगारी तथा उत्पादनमुलक रोजगारीको सिर्जना, सामाजिक उद्यमशीलताको विकास र उत्पादकत्व बृद्धि गर्दै आयातलाई प्रतिस्थापन गर्न ग्रामीण क्षेत्रमा सहकारीको विकास र वित्तीय संस्थाहरुको सक्रियता आवश्यक हुन्छ ।

३.५.२ प्रमुख समस्या

समुदायका विषयगत खाँचो पूरा गर्न र लगानी जुटाउन सक्ने निजी प्रयासहरूको एकीकृत अभ्यासबाट सहकारी सदस्यहरुको आय आर्जनको सहयात्रा तयगर्नु सहकारीको वास्तविक प्रेरक पक्ष हो । सहकार्यको जुटाइबाट सामाजिक र सामुहिक विकासका असुविधालाई सहजीकरण गर्दै सम्भावनामा रुपान्तरण गर्न सक्ने सहकारिताको उपादेयता बारेमा पर्याप्त जानकारी नहुनु, सहकारी संघसंस्थामा विधिको अज्ञानता वा पर्याप्त प्रशिक्षणको कमीले अनुशासन तथा सुशासनको अवस्था सन्तोषजनक नहुनु, सहकारी क्षेत्रको पुँजी उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी तथा परिचालन हुन नसक्नु, विषयगत विकासका प्रयासमा वास्तविक सहकारीताको मोडलमा परिचालन गर्न नसकिनु यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन् । यसैगरी वित्तीय साक्षरता र सामाजिक उत्तरदायित्व बहनका क्षेत्रमा वित्तीय कम्पनीहरुको सहकार्यको परिचालन र उद्यमशीलता विकासका क्षेत्रमा साझेदारी हुन नसक्नु यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।

३.५.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

सहकारी सम्बन्धी प्रादेशिक नीतिगत, कानुनी संस्थागत संरचना निर्माण गर्नु, उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धिका लागि उत्पादनशील एवम् व्यावसायिक क्षेत्रमा सहकारीको योगदान अभिवृद्धि गर्नु, सहकारी संस्थाहरूमा सीमान्तकृत, बञ्चितीकरणमा परेका वर्ग, आय वर्ग तथा समुदायलाई समेटी समावेशी बनाउनु, सहकारी संस्थाहरूमा संस्थागत वित्तीय अनुशासन बढाउनु, सहकारी संस्था सञ्चालन व्यवस्थापनका लागि क्षमता र दक्षता अभिवृद्धि गर्नु र प्रादेशिक नियमनकारी निकायको संरचना स्थापना गरी सहकारी संस्थाहरुको प्रभावकारी नियमन गर्नु यस क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् ।

अवसर

यस गाउँपालिकामा कृषि, पर्यटन र उद्यमशीलता विकासका लागि वचत तथा ऋण लगानी गर्ने वित्तीय तथा सहकारी सस्थाहरुको आवश्यकता हुन्छ त्यसैले पूँजीलाई कृषि तथा कृषिमा आधारित उद्यमशीलताको विकासमा परिचालन गर्न वित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरूलाई प्राथमिकतामा राखिन्छ साथै विप्रेषण बजार र पर्यटन बजारबाट आर्जित पूँजीलाई सामाजिक तथा आर्थिक विकासमा परिचालन गर्नका लागि सहकारी तथा वित्तीय संस्थासँग रहेको पूँजीलाई उत्पादनको क्षेत्रमा आकर्षित गर्न संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकारका बीच समन्वय भइ वचत तथा ऋण लगानी मैत्री नीतिहरु निर्माण हुनु, निजी क्षेत्र र सहकारी क्षेत्र बीच सहकार्य वृद्धि हुदै जानु, सहकारी संचालकहरू उत्पादनको क्षेत्रमा लगानी गर्न थप उत्सुक हुनु यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् । अझ कृषि सहकारीहरुको परिचालनबाट कृषि क्षेत्रमा उद्यमशीलता विकासमा सकारात्मक टेवा पुर्याउने अवसर रहेको छ ।

३.५.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

समृद्ध गाउँपालिकाका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको सार्थै हरेक वडा बस्तीमा सहकारीको स्थापना गर्ने ।

लक्ष्य

ग्रामीण उद्यमशीलता विकासका लागि वित्तीय संस्थाहरुको वस्तीगत पहुँचमा विस्तार र साझेदारी कायम गर्ने ।

उद्देश्य

१. विप्रेषणबाट प्राप्त आम्दानीलाई स्थानीय उत्पादन र रोजगारी वृद्धिमा लगाउनु ।

२. वित्तीय संस्थाहरूको साझेदारीबाट वस्तीगत उद्यमको विकास गर्नु ।

३.५.५ रणनीति र कार्यनीति

उदेश्य १. विप्रेषणबाट प्राप्त आम्दानीलाई स्थानीय उत्पादन र रोजगारी वृद्धिमा लगाउनु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ विषयगत सहकारी संस्थाहरुको समन्वयबाट स्थानीय उत्पादन प्रणाली बलियो बनाउने ।	१.१.१ कृषकहरूलाई विषयगत सहकारी संस्थाहरुको माध्यमबाट स्थानीय उत्पादनमा परिचालन गरिने छ ।
उदेश्य २.वित्तीय संस्थाहरूको साझेदारीबाट वस्तीगत उद्यमको विकास गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ वित्तीय संस्थाहरुको सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तरगतको स्रोत परिचालनबाट सामाजिक उद्यमशीलता विकासमा टेवा पुर्याउने ।	२.१.१ गरिवी निवारण र समाज परिचालनका लागि गठित सामुदायिक संस्थाहरुलाई आय आर्जनका क्षेत्रमा परिचालन गरिनेछ । २.१.२ सामाजिक पूँजी र उद्यम विकासका क्षेत्रमा सहकारी वित्तीय संस्थाहरुसँग साझेदारी गरिनेछ ।

३.५.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. एक कृषि सहकारी एक विशेष उत्पादन कार्यक्रम ।
२. सहकारी खेती कार्यक्रम ।
३. सहकारी व्यवसाय साझेदारी कार्यक्रम ।
४.सामाजिक उत्तरदायित्व साझेदारी कार्यक्रम ।
५. सामाजिक व्यवसाय विकास कार्यक्रम ।

३.५.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	घ	एक कृषि सहकारी एक विशेष उत्पादन कार्यक्रम	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय, कृषि शाखा
			१.१.१	घ	सहकारी खेती कार्यक्रम	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	गापा, वडा कार्यालय, कृषि शाखा
	२	२.१	२.१.१	घ	सहकारी व्ययवसाय साझेदारी कार्यक्रम	सङ्ख्या		२	३	५	७	११	२८	गापा, वडा कार्यालय, कृषि शाखा
			२.१.२	घ	सामाजिक उत्तरदायित्व साझेदारी कार्यक्रम (व्यावसायिक योजना)	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
			२.१.२	घ	सामाजिक व्यवसाय विकास कार्यक्रम (लघुवित्त कार्यक्रम)	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय

सङ्केत विवरण : क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने,ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने,घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

३.५.८ अपेक्षित नतिजा

सहकारी तथा वित्तीय व्यवस्थापन										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँ का आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१					
प्रभावः	स्थानीय श्रम, र सीपमा आधारित उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि भई आयातमा न्यूनीकरण भएको हुने	कृषि सहकारी उद्यम	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहकारीको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	८
		सहकारी खेती	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहकारीको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	८
		सहकारी व्ययवसाय	सङ्ख्या		२२	२२	२२	२२	२२	११०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहकारीको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	८
		सामाजिक उत्तरदायित्व	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण	वित्तीय	गापा, वडा	९

सहकारी तथा वित्तीय व्यवस्थापन														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँ का आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१					
		साझेदारीमा व्यावसायिक योजना									बुलेटिन	संस्थाको समन्वयमा	कार्यालय	
		लघुवित्त कार्यक्रम	सङ्ख्या		५५	५५	५५	५५	५५	२७५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वित्तीय संस्थाको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	८
असर १	वित्तीय संस्थाहरुको सामाजिक उत्तरदायित्वले उद्यमशीलता विकास भएको हुने ।	कृषि सहकारी रोजगार सृजना	सङ्ख्या		४४	४४	४४	४४	४४	२२०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहकारीको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	८
		सहकारी खेती रोजगार	सङ्ख्या		५५	५५	५५	५५	५५	२७५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहकारीको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	८
		सहकारी व्ययवसाय रोजगार	सङ्ख्या		३३	३३	३३	३३	३३	१६५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहकारीको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	८
		व्यावसायिक उद्यम युवा	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहकारीको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	८
		लघुवित्त महिला उद्यमशीलता कभरेज	सङ्ख्या		२५	२५	२५	२५	२५	१२५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वित्तीय संस्थाको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	५
प्रतिफल १.१	सहकारी खेती, उद्योग, सेवा र व्यवसायको विकास तथा प्रवर्द्धनका लागि भौतिक पूर्वाधारको विकास भएको हुने ।	सहकारी सुपथ मूल्य पसल			१	२	३	५	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहकारीको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	८
		सहकारी फलफूल प्रशोधन उद्योग			१	२	३	५	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहकारीको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	९
		सहकारी कृषि बजार			१	२	३	५	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहकारीको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	८

३.६ भूमि व्यवस्थापन क्षेत्र

३.६.१ पृष्ठभूमि

अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा रहेका लेकाली खर्क र टारी खेतका अतिरिक्त सीमित खेती तथा बसोवास योग्य जमिन को वर्गीकरण नगरिकन अव्यवस्थित बसोवास भइरहेको छ । तसर्थः भूमि र भूमिस्रोतको समुचित व्यवस्थापन गरी यसबाट प्राप्त हुने लाभलाई न्यायोचित रुपमा वितरण गरिनुपर्छ । खाद्य सुरक्षा र सम्प्रभुता कायम गर्दै दिगो विकासले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य प्राप्त गर्न समेत उपलब्ध सीमित भूमि तथा भूमिस्रोतको संरक्षण तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न आवश्यक छ । भूमिको समुचित उपयोग सुनिश्चित गर्न भूमि वर्गीकरण भू–उपयोग योजना तयार गरी कृषकहरुको भूमिमा पहुँच बढाई यस क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्दै जानुपर्ने हुन्छ । खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्न जलवायु र माटो अनुकुलको खाद्यान्न उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने, नागरिक बसोबासको समुचित व्यवस्थापन तथा जीवीकोपार्जनको प्रबन्ध गर्दै सामाजिक न्याय र समृद्धिका लागि भूमिको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

३.६.२ प्रमुख समस्या

बेंसी तथा लेकमा खेती गरिने, सीप ज्ञान र परम्पराहरू एवम् एकीकृत भूमि व्यवस्थापनका उपायहरू संयोजन हुन नसक्दा कृषियोग्य भूमिको संरक्षण र गैरकृषियोग्य भूमिको यथोचित उपयोगका अभ्यासहरू बीचमा सन्तुलन कायम हुन सकेको छैन । खेतियोग्य भूमि बाँझै राख्ने तथा खण्डीकरण गर्ने प्रवृत्ति बढ्दै जानुले कृषि उत्पादकत्वमा ह्रास आई खाद्य सुरक्षामा चुनौती थपिएको छ । भूमिको उपयोग र क्षमता अनुसारको भू-उपयोग सूचना प्रणालीको विकास हुन नसक्नु, अव्यवस्थित र अनियन्त्रित बसोबास बढ्दै जानु र आधारभुत बस्ती पुर्वाधारको पहुँच विस्तार गर्न समेत सहजता हुन नसक्नु यस क्षेत्रका विद्यमान समस्याहरू हुन् ।

३.६.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

खेतियोग्य जमिन मा बसोबास बढनु, बसोबासको ढाँचा सुरक्षित र व्यवस्थित नभइ साँघुरो र शहरी उपकरणको पहुँच अनुकुल नहुनु , जोडिएर बनेका घरको अग्नी तथा अन्य विपदका बेला जोखिम नियन्त्रणका उपाय कमजोर हुनु, भू-क्षय, वाढी र पहिरो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने नोक्सानीको क्षतिपूर्ति नहुनु, जमिन खण्डीकरणका कारण उत्पादन भन्दा लागत बढी आउने भएकाले कृषि व्यवसाय प्रति बेवास्ता बढुदै जानु, भूमि व्यवस्थापन क्षेत्रका चुनौती देखिएका छन् । खेती गर्नेले पनि बढी उत्पादन गरि खाद्य सुरक्षित गर्ने नाममा विषादी र रसायनिक प्रयोग गरेकाले खेतियोग्य माटोको उर्वरता र स्वच्छतामा ह्रास आउदै गरेको अवस्था पनि पर्यटकीय क्षेत्रका रुपमा विकास हुदै गरेको अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका लागि चुनौतीका रुपमा देखिएको छ ।

अवसर

खेतीयोग्य र बस्तीयोग्य जमिन को वर्गीकरण गरी संघीय सरकारद्धारा लागु गरिएको भू-उपयोग योजनालाई स्थानीयकरण गर्न सकिने, लेक तथा बेंसीमा हुने मौलिक खेतीलाई जोड दिई कृषि पर्यटन प्रर्वद्धन गर्ने, तरकारी, फलफुल, औषधीजन्य संरक्षण गर्ने र पर्यटनमा बैकल्पिक खाद्यान्न समेत समन्वय गरी लैजान सकिने यस पालिकाका अवसरहरू हुन् । यसैगरी जग्गाको चक्लाबन्दी प्रति कृषकको आकर्षण बढाउँदै खेतियोग्य जमिन को चक्लावन्दी र उत्पादनका लागि जग्गा भाडामा लिने दिने प्रथाको विकास भूमि उपयोगलाई अवसरमा रुपान्तरण गर्न सकिन्छ । त्यसैगरी अतिविपन्न अव्यवस्थित बसोबासलाई जनता आवास कार्यक्रमका मोडलमा व्यवस्थित बनाउन सकिने सम्भावना छ ।

३.६.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

वैज्ञानिक रुपमा भूमिको दिगो व्यवस्थापन गर्ने ।

लक्ष्य

भू-बनोटमा आधारित व्यवसाय र बस्ती विकासको विस्तार गर्ने ।

उद्देश्य

१. भूमिको उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रयोग गरि आय बढाउँदै गरिवी न्यूनीकरण गर्नु ।

२. खेती योग्य जमिन छुटयाई बाँझो र पर्ती जमिनहरुको सदुपयोग गर्दै वैकल्पिक खेती विस्तार गर्नु ।

३.६.५ रणनीति र कार्यनीति

१. भूमिको उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रयोग गरि आय बढाउँदै गरिवी न्यूनीकरण गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१.भू-उपयोग नीति २०७२ बमोजिम भूमिको वर्गीकरण गरी एकीकृत बस्ती विकास गर्दै जाने ।	१.१.१ भूमी व्यवस्थापन योजना अनुसार उत्पादन तथा बसोबासको व्यवस्था मिलाउन नमूना क्षेत्रको विकास गरिनेछ ।
२. खेती योग्य जमिन छुटयाई बाझो र पर्ति जमिन हरुको सदुपयोग गर्दै वैकल्पिक खेती विस्तार गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ भू-परिस्थीतिलाई सुरक्षित राख्दै आवश्यकता अनुसार वैकल्पिक खाद्यान्नको खेती विस्तार गर्ने ।	२.१.१ जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग नक्शा(Risk Sensitive Land Use Map) को तयारी गरिनेछ । २.१.२ बाँझो र पर्ती जमिनमा वैकल्पिक खेती विस्तार गरिनेछ ।

३.६.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१.भूमि उपयोग योजना स्थानीयकरण गर्ने ।

२.व्यवस्थित बसोवास योजना तर्जुमा गर्ने ।

३.जनता आवास कार्यक्रम लागु गर्ने ।

४.पर्ती जमिन मा बैकल्पिक खेती कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

५.जोखिम संवेदनशीलतालाई ध्यानमा राखी भू-उपयोग नक्साङ्कन गर्ने ।

३.६.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	ख	भूमि वर्गीकरण र भूमि उपयोग योजना	पटक		१	०	०	०	०	१	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.१	ख	व्यवस्थित बसोवास योजना तर्जुमा	पटक		१	०	०	०	०	१	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.१	ख	भूमि नापी कार्यक्रम	वडा		३	३	३	२	०	११	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.१	ख	जनता आवास कार्यक्रम	वडा		०	३	३	३	२	११	गापा, वडा कार्यालय
	२	२.१	२.१.१	क	भू–उपयोग अनुगमन र अनुदान सीफारिस कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
			२.१.१	ख	माटोको स्वस्थता संरक्षण कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
			२.१.२	क	जोखिम बस्ती पहिचान र स्थानान्तरण कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय
			२.१.२	क	पर्ती जमिन मा बैकल्पिक खेती तथा घाँसखेती कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, वडा कार्यालय

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने,ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने,घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

३.६.८ अपेक्षित नतिजा

भूमि व्यवस्थापन										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	**वै**ज्ञानिक भूमि व्यवस्थापनबाट दिगो भू उपयोग र वस्ती विकास प्रणाली स्थापना भएको हुने	भूमि वर्गीकरण र वैज्ञानिक भूमि उपयोग योजना पालना गर्ने वडा	सङ्ख्या		३	३	३	२	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, वडा कार्यालय	१२
		व्यवस्थित बसोवास भएका वडा	सङ्ख्या		३	३	३	२	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, वडा कार्यालय	११
		जनता आवास कार्यक्रम कभरेज वडा	सङ्ख्या		३	३	३	२	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गैससको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	११
		भूमि नापी कार्यक्रम कभरेज वडा	सङ्ख्या		३	३	३	२	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	नापीतथा मालपोत कार्यालयको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	१२
असर १	भूमि स्रोतको दिगो र विवेकशील प्रयोगको वातावरण सृजना भएको हुने	भू–उपयोग अनुगमन प्रणाली पालना वडा	वडा		३	३	३	२		११	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, वडा कार्यालय	१२
		माटोको स्वस्थता परीक्षण शिविर	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	माटो परिक्षण निर्देशनालयको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	२
		जोखिम बस्ती स्थानान्तरण वडा	सङ्ख्या		३	३	३	२		११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	लक्षीत वर्गको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	१
		पर्ती जमिन मा बैकल्पिक खेती (कन्दमुल आदि) कभरेज	हेक्टर		१	२	३	४	५	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा कृषि सञ्जालको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	२
		पर्ती जमिन मा घाँसखेती कभरेज	हेक्टर		१	२	३	४	५	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	व्यवसायिक पशुफार्मको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	२
प्रतिफल	जोखिमपूर्ण बसो बास र	जोखिम घरबस्ती स्थानान्तरण	सङ्ख्या		१०	१०	१०	१०	१०	५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	लक्षीत वर्गको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	१

भूमि व्यवस्थापन										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
१.१	भूमिहीनका लागि सुरक्षित आवास पहुँच बृद्धि भएको हुने	जनता आवास कभरेज परिवार	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	लक्षीत वर्गको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	११
		स्वस्थ माटो अभियान कभरेज	प्रतिशत		१०	२०	४०	८०	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा कृषि सञ्जालको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	२
		पर्ती जमीनमा कन्दमुल उत्पादन	मे.टन		५	७	१०	१५	२०	५७	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा कृषि सञ्जालको समन्वयमा	गापा, वडाकार्यालय	२
		पर्ती जमीनमा डालेघाँस उत्पादन	मे.टन		५	७	१०	१५	२०	५७	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा कृषि सञ्जालको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	२

३.७ खानी तथा खनिज क्षेत्र

३.७.१ पृष्ठभूमि

अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा परम्परागत रुपले खनिज अन्वेषण र उत्खननका अभ्यास भए तापनि पछिल्ला दिनहरूमा खानी उत्खननको कार्य प्रायः निस्कृय अवस्थामा छ । ढुङ्गाखानी, तामाखानी, फलाम खानी, चूनढुंगा, कमेरो तथा रातो माटो लगायतका खनिजहरू रहेको भए तापनि सघन रुपमा उत्खनन र सदुपयोग हुन सकेको छैन । यसका लागि पहिचान भईसकेका खनिजहरूको थप अध्ययन र उत्खनन् गरी खनिजमा आधारित उत्पादनमूलक तथा निर्माण जन्य उद्योगहरू सञ्चालन गर्न र सम्भावित अन्य खानी तथा खनिजहरूको अन्वेषण गरी आवश्यक व्यवस्थापन गर्न जरुरी देखिन्छ । यस्ता उद्योगको प्रवर्द्धन र विकासले खनिजजन्य वस्तुहरूको आयात घट्ने र स्थानीय रुपमा नयाँ रोजगारी सृजना हुने, पूर्वाधार निर्माणका लागि आवश्यक खनिजजन्य कच्चा पदार्थको सहज उपलब्धतामा मद्दत पुग्दछ । यसका लागि तत्परता, अनुसन्धान, नयाँ प्रविधि, नयाँ सोच र पर्याप्त बजेटको खाँचो पर्ने देखिन्छ ।

३.७.२ प्रमुख समस्या

यस गाउँपालिकामा खानी तथा खनिज उद्योगहरूका बारेमा श्रोतहरुको यथार्थ विवरण अर्थात 'इन्भेन्ट्री' र विस्तृत लेखाजोखा हुन बाँकी रहेको छ । यसपूर्व भएका अध्ययन, अनुसन्धानहरूको एकीकृत तथ्याङ्क नहुनु, अन्वेषण तथा उत्खनन्का लागि आवश्यक विशेषज्ञ, ज्ञान, सीप, उपकरणहरूको अपर्याप्तता रहनु, अन्वेषण कार्य महँगो हुँदा बजेटको अपर्याप्तता हुनु, उद्यमीहरूको क्षमता र दक्षता वृद्धि गर्न नसक्नु आदि यस क्षेत्रमा समस्याहरू हुन् ।

३.७.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

यस गाउँपालिकामा रहेको खनिज श्रोतमा प्रदेश र केन्द्र सरकारको पनि साझा अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने हुनाले तीनै तहका सरकारबीच तादाम्य हुने गरी आवश्यक कानुन तथा नियमहरू तय गर्नु, खनिज उद्योगको क्षेत्रमा देशभित्र नै उल्लेख्य काम नभएकाले अनुभवसिद्ध भू-इन्जिनयरिङ तथा भौगर्भिक अन्वेषणकर्ता तथा उद्यमीहरूको सेवा प्राप्त गर्नु, धाऊ पहिचान गर्ने र उत्खनन् कार्य गर्दा खनिज नभेट्टिने सम्भावना पनि हुने हुँदा समयमा नै सूक्ष्म अनुसन्धान गर्न पनि चुनौतीका रुपमा लिन सकिन्छ । यसैगरी खानीको उत्खननले हुने वातावरणीय विनाश रोक्नु पनि यस क्षेत्रको चुनौती मानिन्छ । समग्रमा राज्यस्तरमा नै खनिज इन्भेन्ट्री र उपयोग तथा बजारीकरण नीति बन्न नसकेको अवस्थानै यो क्षेत्रको मुख्य चुनौती मानिएको छ ।

अवसर

हिमाली भागदेखि नदी किनारसम्म भौगर्भिक विविधता भएको यस गाउँपालिकामा धेरै प्रकारका खनिजहरूको प्रचुर सम्भावना रहनु, राजनीतिक स्थायित्व र स्थानीय सरकारको खनिजसम्बन्धी इच्छाशक्तिमा वृद्धि हुनु, खानीहरूको अन्वेषण, सर्वेक्षण र उत्खनन् बारेमा चासो बढदै जानु, ऊर्जाको उपलब्धता बढ्दै जानु, लगानीमैत्री वातावरणमा सुधार हुनु, पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरूले तीव्रता लिनु सकारात्मक पक्ष हुन । यस गाउँपालिकामा खनिज उत्खननका आधारमा स्थानीय खपत र बजारीकरणको अवसर निर्माण हुनेछ ।

३.७.४ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

खनिज पदार्थको दिगो व्यवस्थापन एवम् वातावरणमैत्री उपयोग गर्ने ।

लक्ष्य

सम्भाव्य खनिज पदार्थको पहिचान र व्यवस्थापन योजना तयार गर्ने ।

उद्देश्य

१. सम्भाव्य खानीक्षेत्रहरु पहिचान गरी तिनीहरुको संरक्षण तथा उपयोग गर्ने योजना बनाउनु ।

२.दिगो र वातावरणमैत्री विधिमा खनिज पदार्थहरुको उपयोग गर्नु ।

३.७.५ रणनीति र कार्यनीति

१. सम्भाव्य खानीक्षेत्रहरु पहिचान गरी तिनीहरूको संरक्षण तथा उपयोग गर्ने योजना बनाउनु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ स्थानीय स्तरका सम्भाव्य खानी अन्वेषण तथा बजारीकरण नीति बनाउने ।	१.१.१ स्थानीय स्तरमा खानी अन्वेषण गरिने छ । १.१.२ वातावरणमैत्री तरिकाले खनिज पदार्थको उत्खनन गरिने छ।
२.दिगो र वातावरणमैत्री विधिमा खनिज पदार्थहरुको उपयोग गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ वातावरणमैत्री खनिज व्यवस्थापन गर्ने ।	२.१.१. स्थानीय गिटी ढुङ्गा, बालुवा माटो लगायतका खानी सञ्चालन गरिनेछ ।

३.७.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१.खनिज इन्भेन्ट्री (खोज) कार्यक्रम ।

२.खनिज उत्खनन कार्यक्रम ।

३.वातावरण मैत्री खनिज उद्योग प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।

३.७.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	ख	खनिज इन्भेन्ट्री कार्यक्रम	वडा		३	४	४	०	०	११	गापा, वडा कार्यालय
			१.१.२	ख	खनिज उत्खनन कार्यक्रम	पटक		०	३	४	४	०	११	गापा, वडा कार्यालय
	२	२.१	२.१.१	ख	खनिज उद्योग प्रवर्द्धन तथा वातावरण अनुगमन	पटक		३	४	४	०	०	११	गापा, वडा कार्यालय

सङ्केत विवरण : क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने,घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

३.७.८ अपेक्षित नतिजा

खानी तथा खनिज श्रोत व्यवस्थापन										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७६/७७	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२					
प्रभावः	स्थानीय खानी तथा खनिज श्रोतको अन्वेषण, उत्खनन र विकासद्वारा वैकल्पिक योगदानमा वृद्धि भएको हुने	गाउँपालिकाको सम्भाव्य खनिज क्षेत्र पहिचानका लागि स्थलगत सर्वेक्षण भएका वडाहरु	प्रतिशत		१	२	४	४	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	खानी विभागको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	९
असर १	खानी तथा खनिज श्रोतको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक नीतिगत तथा संस्थागत संरचना निर्माण भएको	खानी सञ्चालन सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन गरी आवश्यक प्रक्रिया अघि बढेका वडाहरु	सङ्ख्या		०	१	२	४	४	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला समन्वय समितिको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	९

खानी तथा खनिज श्रोत व्यवस्थापन										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७६/७७	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२					
	हुने													
प्रतिफल १.१	खनिज उत्खनन अनुमति प्राप्त उद्योगहरूको लाभ लागत विश्लेषण भई उत्खनन् र बजारीकरण सुरु हुने	खनिज उत्खनन अनुमति पाइसकेका उद्योगहरू	सङ्ख्या		०	१	२	४	४	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	उद्योग विभागको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	९
		पालिकामा संचालित खानी तथा खनिज उद्योगहरूको वातावरणीय अनुगमन	सङ्ख्या		०	०	१	२	४	७	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला समन्वय समितिको समन्वयमा	गापा, वडा कार्यालय	१२

परिच्छेद ४: सामाजिक विकास

४.१ शिक्षा

४.१.१ पृष्ठभूमि

शिक्षा सामाजिक विकासको पूर्वाधार हो । शिक्षा विना सामाजिक आर्थिक रूपान्तरण गर्न कठिन हुन्छ । यसै गाउँपालिकाको समृद्धिका लागि यहाँका नागरिकहरूको सामाजिक जीवन र व्यवहारमा परिवर्तन हुन शिक्षाको आवश्यकता हुन्छ । राज्यप्रदत्त सेवाबाट नागरिकको सन्तुष्टि वृद्धि गर्न स्थानीय सरकारको जवाफदेहीता सम्वन्धी आधार तय गर्नका लागि पनि नागरिकहरूमा समयानु कुल प्राविधिक शिक्षा र ज्ञानको विस्तार गर्नु जरुरी हुन्छ । अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको समृद्धिका लागि जवाफदेही स्थानीय सरकार र सम-सामयिक नागरिक शिक्षा लगायत विद्यालय शिक्षालाई व्यवहारिक र जीवन उपयोगी वनाउन शिक्षाको संरचना, पाठ्यक्रम एवम् पठन पाठन शैलीमा नै परिमार्जन गर्नु समयको माग हुन आएको छ ।

४.१.२ प्रमुख समस्या

यस गाउँपालिकामा विद्यालय शिक्षाका लागि सरकारी लगानीमा सामुदायिक शिक्षा र निजी लगानीको संस्थागत शिक्षा प्रणाली सञ्चालन मा छन् । सामुदायिक विद्यालय लगायतका शैक्षिक संस्थाको स्थानगत वितरणमा वैज्ञानिक नक्साङ्कन हुन नसक्दा अनावश्यक रूपमा छिरलिएका विद्यालयमा गरिएको लगानी सदुपयोग हुन नसक्नु, सामुदायिक विद्यालयहरूमा पर्याप्त जनशक्ति, उपयुक्त प्रविधियुक्त भौतिक पूर्वाधारलगायत आवश्यक पर्ने साधन स्रोतको व्यवस्थापन गर्न भौगोलिक विकटताका कारण नसकिएको अवस्था विद्यमान छ । साथै यस गाउँपालिकामा बस्तीअनुसार विद्यालयको व्यवस्थापन नहुनु र विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षाको व्यवस्था गर्न नसक्नु पनि प्रमुख समस्याका रुपमा देखिएका छन् ।

४.१.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

यस गाउँपालिकामा भौगोलिक विकटतामा रहेका वस्तीका बालबालिकाका लागि विद्यालयको व्यवस्थापन गर्न नसकिनु र भएका विद्यालयमा शैक्षिक सामग्रीहरूको यथोचित उपलब्धता गराउन पनि चुनौती देखिएको छ । त्यसैगरी विद्यालयका शिक्षकहरूमा दलीय राजनीतिक भागवण्डाका कारण समुन्नत शिक्षाका लागि क्षमतावान्, जिम्मेवारी वहन गर्ने व्यक्तित्व परिचालन गर्न पनि चुनौती देखिएको छ ।

अवसर

विद्यालयमा प्रविधि युक्त भौतिक पूर्वाधारहरूको उचित व्यवस्थापन गर्न सकिएमा यस गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा प्रणालीमा सुधार ल्याउने अवसर देखिन्छ । एकीकृत बस्ती विकास र विद्यालय शिक्षाका लागि समुदाय र स्थानीय सरकारको सहकार्यको सम्भावना नै यहाँको शिक्षा विकासको अवसर हो । विद्यालय शिक्षालाई व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गर्न गाउँपालिकाले एकीकृत विद्यालय शिक्षा निर्देशिका तर्जुमा गरी लागु गर्न सकिएमा अन्नपूर्णको शैक्षिक अवस्थामा गुणात्मक सुधार ल्याउन सकिन्छ ।

४.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

व्यवहारिक तथा जीवन उपयोगी विद्यालय शिक्षा हुनु पर्ने ।

लक्ष्य

शिक्षामा सबैको पहुँच र शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गरी प्रतिस्पर्धी, उद्यमी एवम् सक्षम जनशक्ति उत्पादनबाट सामाजिक रूपान्तरण गर्ने ।

उद्देश्य

१.सबै विद्यालयहरुलाई प्रविधियुक्त पूर्वाधार लगायत शिक्षक, शिक्षण सामग्री, शिक्षण विधि, परीक्षा प्रणाली र शैक्षिक गुणस्तरले युक्त बनाउँदै लैजाने ।

२. विद्यालय शिक्षा सर्वसुलभ बनाउने र जनचेतनाका लागि सार्वजनिक पुस्तकालय स्थापना गर्नु ।

४.१.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १. सबै विद्यालयहरूलाई प्रविधियुक्त पूर्वाधार लगायत शिक्षक, शिक्षण सामग्री, शिक्षण विधि, परीक्षा प्रणाली र शैक्षिक गुणस्तरयुक्त बनाउँदै लैजानु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ विद्यालयहरूलाई नतिजामुखी बनाउनविद्यालय शिक्षालाई सुधार गर्ने ।	१..१.१ शिक्षालाई समय अनुकूल, व्यवहारिक बनाउनका लागि गाउँपालिका स्तरीय शिक्षा निर्देशिका बनाइ लागु गरिनेछ ।
उद्देश्य २. विद्यालय शिक्षा सर्वसुलभ बनाउने र जनचेतनाका लागि सार्वजनिक पुस्तकालय स्थापना गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१.सामुदायिक विद्यालयमा सबै बस्तीका बालबालिकाको पहुँच पुर्‍याउन आवश्यकता अनुसार समायोजन गर्ने ।	२.१.१ बाल–बालिका, यूवा तथा वयस्क नागरिकहरुमा पढने संस्कृतिको विकासका लागि वडाहरुमा सामुदायिक अध्ययन केन्द्र तथा ग्रामीण पुस्तकालय सञ्चालन गरिनेछ । २.१.२ निम्न तथा मध्यम वर्गबाट विद्यालय तहमा उत्कृष्ट अङ्क ल्याउने जेहेन्दार एक छात्र एक छात्रालाई क्याम्पसमा उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न छात्रवृत्ति प्रदान गरिनेछ । २.१.३ युवा वर्गलाई रोजगारमा पहुँच वढाउन लोकसेवा आयोग तयारी कक्षा सञ्चालनमा सहयोग गरिनेछ ।

४.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१.विद्यालय शिक्षा सुधार कार्यक्रम ।

२.सामुदायिक विद्यालय पहुँच कार्यक्रम ।

३. सार्वजनिक पुस्तकालय कार्यक्रम ।

४.रोजगार शिक्षा कार्यक्रम ।

४.१.७ शिक्षाक्षेत्रका प्रमुख कार्यक्रमहरु

शिक्षाक्षेत्रका प्रमुख कार्यक्रमहरू														
क्र. सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६/७७	०७७ /७८	०७८/ ७९	०७९/ ८०	०८०/ ८१	योजना आबधिक जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	ख	विद्यालय शिक्षा निर्देशिका तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	पटक		१	०	०	०	०	१	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	१	१.१	१.१.१	क	सामुदायिक विद्यालय प्रअ कार्यसम्पादन करार	सङ्ख्या		५२	०	०	५२	०	१०४	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	१	१.१	१.१.१	क	सामुदायिक विद्यालय व्यवस्थापन समिति कार्यसम्पादन करार	सङ्ख्या		५२	०	०	५२	०	१०४	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	१	१.१	१.१.१	ख	सामुदायिक विद्यालय सामाजिक परीक्षण निर्देशिका तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	पटक		१	०	०	०	०	१	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	१	१.१	१.१.१	क	मागमा आधारित शिक्षण सिकाई तालिम कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	१	१.१	१.१.१	क	विद्यालय शिक्षक कार्यसम्पादनको विद्युतीय अभिलेखन कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	१	१.१	१.१.१	क	शैक्षिककार्य योजना कार्यान्वयन सहयोग कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	१	१.१	१.१.१	क	मातृभाषा आधारभूत शिक्षा कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	१	१.१	१.१.१	क	पूर्ण साक्षरता अनुशरण कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	१	१.१	१.१.१	क	शिक्षक–विद्यार्थी–अभिभावकको आचार संहिता तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	पटक		१	०	०	०	०	१	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	१	१.१	१.१.१	क	शिक्षा पुरस्कार र अक्षय कोष निर्देशिका तर्जुमा	पटक		१	०	०	०	०	१	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	२	२.१	२.१.१	क	सामुदायिक अध्ययन केन्द्र तथा एक			०	३	४	४	०	११	गापा, शिक्षा शाखा, वडा

शिक्षाक्षेत्रका प्रमुख कार्यक्रमहरू														
क्र. सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना आबधिक जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
					वडा एक पुस्तकालय									कार्यालय
	२	२.१	२.१.२	क	जेहेन्दार विद्यार्थी उच्चशिक्षा छात्रवृत्ति (२ जना)	सङ्ख्या		२	२	२	२	२	१०	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	२	२.१	२.१.२	क	सार्वजनिक विद्यालय शैक्षिक सामग्री सहयोग कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
	२	२.१	२.१.३	क	लोकसेवा आयोग तयारी कक्षा सहयोग कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय
			२.१.३	ख	अन्नपूर्ण परिचय पाठ्यक्रम तर्जुमा तथा जीवनोपयोगी वैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

४.१.८ अपेक्षित नतिजा

शिक्षा विकास										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँ का आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	प्रतिस्पर्धात्मक विद्यालय शिक्षाका लागि विद्यालयमा पहुँच, शिक्षण तथा व्यवस्थापन प्रणालीको	शिक्षणमा प्रविधियुक्त र व्यवस्थापनमा जवाफदेही भएका बिद्यालय	प्रतिशत		५०	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विद्यालय व्यवस्थापन समतिको सहयोग हुने	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय	४
		१५ देखि ६० वर्ष सम्मका लेखपढ गर्न	प्रतिशत	५९.९६	६०	६५	७०	७५	८०	८०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक	गापा, शिक्षा	४

शिक्षा विकास										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँ का आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
	गुणस्तर सुधार भएको हुनेछ।	सक्ने जनसङ्ख्या										मञ्चको सहयोग हुने	शाखा, वडा कार्यालय	
		१५ मिनेटमा आधारभूत विद्यालयमा पहुँच भएका परिवार	सङ्ख्या	१३१४	१४०००	१५०००	१७००	१८००	२००००	२०००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	बस्ती विकास र यातायात सुलभ हुने	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय	४
		एक वडा एक सार्वजनिक पुस्तकालय	सङ्ख्या	०	०	३	४	४	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुने	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय	४
असर १	माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा सबै बालबालिकाको पहुँचमा पुर्‍याइने छ।	प्रारम्भिक बालविकास कक्षामा भर्ना भएका ५ बर्षसम्मका बालबालिका	प्रतिशत	८९.९६	९०	९१	९२	९३	९४	९४	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वालविकास केन्द्रको सहयोग भएको हुने	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय	४
		आधारभूत तहमा भर्ना भएका ६ बर्ष पुगेका बालबालिका	प्रतिशत	८९.९६	९०	९१	९२	९३	९४	९४	अन्नपूर्ण बुलेटिन	आधारभुत विद्यालयको सहयोग भएको हुने	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय	४
		आधारभूत तहमा अध्ययनरत (६-१४ बर्ष) बालवालिका	प्रतिशत	७९.९३	८०	८१	८२	८३	८४	८४	अन्नपूर्ण बुलेटिन	आधारभुत विद्यालयको सहयोग भएको हुने	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय	४

शिक्षा विकास										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँ का आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
		माध्यमिक तहमा अध्ययनरत (१४-१५वर्ष) सम्मका बालबालिका	प्रतिशत	१३.९१	१५	१८	२०	२२	२५	२५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	माध्यमिक विद्यालयको सहयोग भएको हुने	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय	४
		उच्च माध्यमिक (१०+२) तहमा अध्ययनरत (१६-१७ वर्ष) विद्यार्थी	प्रतिशत	६.१४	७	८	९	१०	११	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	माध्यमिक विद्यालयको सहयोग भएको हुने	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय	४
प्रतिफल १.१	विद्यालयमा बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्न उपयुक्त कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ।	वालमैत्री आधारभूत पूर्वाधार र सुविधा (भवन, शौचालय, खानेपानी, खेलकुद मैदान, घेरावार, फर्निचर) उपलब्ध विद्यालय सङ्ख्या	प्रतिशत	१८.९	२५	५०	७५	९०	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	केन्द्रिय शिक्षा मन्त्रालयको विद्यालयको सहयोग भएको हुने	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय	४
		सरोकारवालाहरूको क्षमता विकास गरिएका विद्यालय संख्या	सङ्ख्या		१०	२०	२७	०	०	५७	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विद्यालय व्यवस्थापन समतिको सहयोग हुने	गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय	५
		शैक्षिक सरोकारवालाहरूको आचारसँहिता निर्माण र कार्यान्वयन भएको अवस्था	प्रतिशत		५०	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय	५

४.२ स्वास्थ्य र पोषण

४.२.१ पृष्ठभूमि

सामाजिक समृद्धिका निम्ति जसरी शिक्षाको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ, त्यसरी नै नागरिकहरूको स्वास्थ्य र पोषणको सबाल पनि महत्वपूर्ण मानिन्छ । सामाजिक पुँजी निर्माणका लागि स्वस्थ नागरिक चाहिने र उनीहरुका लागि स्वास्थ्य र पोषण व्यवस्थापन गर्नमा स्थानीय सरकारको भूमिका अति आवश्यक मानिएको छ । मानवलाई सुरक्षित राख्न नेपाल सरकारले स्थानीय तहका प्रत्येकवडा भित्र एउटा स्वास्थ्य चौकी सञ्चालन गर्ने नीति लिएको छ । यसै क्रममा अन्नपूर्ण गाँउपालिकामा पनि स्वास्थ्य चौकीहरू स्थापना हुने क्रममा छन् । यस गाँउपालिका भित्र बस्ने अधिकांश घरपरिवारहरूले बिरामी पर्दा स्वास्थ्य चौकीको सेवामा निर्भर रहेका हुन्छन् भने केही मात्रामा गाँउपालिका भन्दा बाहिर पोखरामा रहेका अस्पतालमा जाने गरेको पाइन्छन् । साथै यस गाउँपालिकामा सरकारी तवरबाट एलोपेथी उपचार र आयुर्वेदिक उपचार प्रणाली अपनाउने विद्यालय शिक्षा सर्वसुलभ बनाउने र समुदायमा पुस्तकालय संस्कृतिको विकास गर्ने । मुख्य दुई प्रकारका स्वास्थ्य संस्था क्रियाशील देखिन्छन् । आयुर्वेदिक उपचार प्रणालीका लागि लुम्ले आयुर्वेद औषधालय सञ्चालन मा छ भने एलोपेथी उपचार प्रणाली अपनाउने ९ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरू सञ्चालनमा छन् ।

मानव विकास सूचकाङ्कका आधारमा बालबालिकाको मृत्युदर हेर्दा नेपालमा प्रति हजार जीवित जन्ममा ३२ रहेको छ भने गण्डकी प्रदेशमा त्यसको आकार २३ जना प्रति हजार रहेको छ, जवकि अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा २३ जना प्रति हजार रहेको छ । त्यस्तै शिशु मृत्युदर प्रति हजार जीवित जन्ममा २१ रहेको राष्ट्रिय आँकडामा गण्डकी प्रदेशको १५ जना प्रति हजार रहेको र अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको १० जना प्रति हजार रहेको छ ।

सरसफाइका हिसाबले खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भइसकेको र बालबालिका स्वास्थ्यका हिसावले पूर्ण खोपयुक्त गाउँपालिका भइसकेको अवस्थामा अब पूर्ण सरसफाईको दिशामा अभिमूखीकरण र पूर्णखोपको निरन्तरता कायम राख्नका लागि पनि स्थानीय सरकारले योजनाबद्ध सेवा र स्रोत व्यवस्थापन गर्नु जरुरी छ ।

४.२.२ प्रमुख समस्या

यस गाउँपालिकामा आधुनिक एलोपेथी उपचार र परम्परागत आयुर्वेदिक उपचार प्रणालीबाट सेवा दिने दुई प्रकारका स्वास्थ्य संस्था क्रियाशील भएता पनि दुबैको सन्तुलित र प्रभावकारी सेवा प्रवाह भएको देखिदैन ।

सबै नागरिकहरूले अपेक्षा गरे अनुरुपको स्वास्थ्य सेवाको सहज पहुँचमा कमी रहनु, स्वास्थ्य जनशक्ति उत्पादन र उपयोगबीच सामन्जस्यता हुन नसक्नु, स्वास्थ्य संस्थाहरूमा आवश्यकता अनुसारको आधुनिक उपकरण र विशेषज्ञ चिकित्सकको कमी हुनु, राजमार्ग र ग्रामीण क्षेत्रका दूर्घटना तथा विपदजन्य स्वास्थ्य समस्याहरू विद्यमान रहनु यस गाउँपालिकाका मुख्य स्वास्थ्य समस्याहरू हुन् ।

विभिन्न मुलुकबाट यस गाउँपालिकामा आउने पर्यटकहरूको सम्पर्क सँगै स्थानीय व्यक्तिको खानपान तथा जीवन शैलीमा आएको परिवर्तनका साथै जलवायु परिवर्तनले बढ्दो खाद्य असुरक्षा तथा प्राकृतिक विपद्ले हुने मानवीय स्वास्थ्य समस्याहरू र प्रतिजैविक (एन्टिवायोटिक) औषधीको समुचित प्रयोग हुन नसक्नु समस्याका रुपमा देखिएका छन् । साथै यौनजन्य रोगहरूको लागि जनचेतनाको कमी, निशुल्क सरकारी औषधीहरू सहज नहुनु, मातृ मृत्युदर अपेक्षित रुपमा घटाउन नसक्नु, प्रजनन् योग्य उमेरका महिला र पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाहरूको पोषणमा सुधार हुन नसक्नु, स्वास्थ्य सेवामा निजी क्षेत्रको व्यवस्थापन तथा नियमन यथोचित हुन नसक्नु जस्ता समस्याहरू पनि यस गाउँपालिकाको स्वास्थ्य व्यवस्थापनका सबालमा टडकारो देखिएका छन् ।

४.२.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

स्थानीय सरकारको जबाफदेहिता अर्न्तगत गाउँपालिकाका सबै क्षेत्रमा नागरिकको समतामूलक पहुँच स्थापित गर्नु, निःशुल्क आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवालाई सर्वसुलभ रुपमा उपलब्ध गराउनु, स्वास्थ्य उपचारमा हुने उच्च व्यक्तिगत खर्च घटाउनतर्फ गाउँपालिकाले ठोस कदम चाल्नु पर्ने चुनौतीहरू हुन् । भौगोलिक विकटताका कारण कतिपय बस्तीमा एम्बुलेन्ससेवा समेत सञ्चालन गर्न नसकिएको अवस्था छ भने भएका २ एम्बुलेन्स पनि सञ्चालन गर्न सकिएको छैन । भौगोलिक विकटत भएका वडाहरूमा स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूले उच्च प्राविधिक क्षमतामा सेवा दिन र त्यहाँ यथोचित जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन ।

साथै नयाँ–नयाँ भाइरस रोगहरू बढने जोखिम नियन्त्रणको क्षमता बनाउन नसकिएका अवस्थाहरू छन् भने गाउँपालिकाका ५ स्थानमा स्वास्थ्य चौकी, ४ स्थानमा सामुदायिक स्वास्थ्य संस्था, १७ स्थानमा गाउँघर क्लिनिक, १९ स्थानमा खोप क्लिनिकका भरमा स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापन गर्नु परेको छ । यसका अतिरिक्त बस्ती स्तरमा रहेका ११४ जना महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाबाट स्वास्थ्य शिक्षा परिचालन गरिएको अवस्था छ । यस गाउँपालिकामा हालसम्म कुनै निजी तथा गैरसरकारी अस्पताल सञ्चालनमा छैनन् । हाल सञ्चालनमा रहेको आयुर्वेद औषधालयको कार्यक्षमता र प्रभावकारीताबारे गाउँपालिका र जनस्वास्थ्य सेवा कार्यालयमा नियमित रिपोर्टिङ्ग प्रणालीको विकास गर्न बाँकी नै देखिन्छ । त्यसै गरी गाउँपालिकाको नयाँ वडा सीमाना कायम गरिए पछि वडा नं १, ३ र १० मा कुनै पनि स्वास्थ्य संस्था उपलब्ध नभएको अवस्था विद्यमान छ ।

अवसर

स्थानीय तहले स्वास्थ्य समस्याहरूको पहिचान गरी स्रोत साधनको परिचालन गर्ने वातावरणको सृजना भएको वर्तमान परिप्रेक्षमा अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका सम्भावना र स्थानीय जनसहभागिताबाट स्वास्थ्य सेवाका अवसर जुट्नु पनि व्यवस्थापकीय दृष्टिकोणले अवसर नै मान्नुपर्छ । स्वास्थ्य क्षेत्रमा नागरिकको चेतना तथा चासो बढ्दै गएको पर्यटकीय गन्तव्य र पदमार्गका रुपमा रहेका अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका कतिपय वडामा स्वास्थ्य सेवा केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन मा प्रादेशिक सरकार र केन्द्रीय सरकारको सहयोग जुट्ने अवसर देखिएको छ । हरेक स्थानीय तहमा एक अस्पताल सञ्चालन गर्ने केन्द्रीय सरकारको नीति पनि हाम्रा लागि अवसरका रुपमा मान्न सकिन्छ ।

यसैगरी पर्यटकीय गन्तव्यका रुपमा पहिचान बनाएको अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा घरवास पर्यटनसँगै प्राकृतिक चिकित्सा र आयुर्वेद सेवा विस्तारको पनि उत्तिकै सम्भावना छ । पछिल्ला दिनमा पर्यटनसँग ध्यान, योग र आयुर्वेदको सम्बन्ध जोडिदै आएको अवस्थालाई हामीले पर्यटन र स्वास्थ्य विकासको सम्भावनालाई समन्वय गर्ने अवसर पनि निर्माण भएको देखिन्छ ।

४.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

स्वास्थ्य सेवाको दिगो व्यवस्थापन ।

लक्ष्य

सबै नागरिकलाई आधारभूत गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाहरू उपलब्ध गराउने ।

उद्देश्य

१.आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच तथा गुणस्तर वृद्धि गर्नु ।

२.एकीकृत स्वास्थ्य सेवामार्फत सबै नागरिकहरूलाई स्वस्थ जीवनयापनको आधार निर्माण गर्नु

३. बढ्दो क्रममा रहेको नसर्ने रोगहरूको प्रकोपलाई स्वस्थ्य जीवन शैलीमार्फत नियन्त्रण गर्नु ।

४.२.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १ आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच तथा गुणस्तर वृद्धि गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ गाउँपालिका स्तरीय अस्पताल स्थापना गरी स्वास्थ्य प्रविधिलाई सहज र सेवायुक्त बनाउने ।	१.१.१ अन्नपूर्ण गाउँपालिका स्तरीय अस्पताल स्थापनका लागि प्रादेशिक र संघीय सरकारको सहभागिता जुटाइने छ । १.१.२ एक वडा एक स्वास्थ्य चौकी तथा स्वास्थ्य संस्थाहरु स्थापना गरिने छ । १.१.३ निशुल्क वितरित हुने औषधीहरु सबै वडा स्वास्थ्य चौकीबाट वितरण गरिने छ । १.१.४ प्रदेश स्तरीय स्वास्थ्य संस्थाको साझेदारीमा आँखा, मुटु, मृगौला तथा स्त्री रोग सम्बन्धी शिविरहरु सञ्चालन गरिने छ ।
उद्देश्य २. एकीकृत स्वास्थ्य सेवामार्फत सबै नागरिकहरुलाई स्वस्थ्य जीवन यापनको आधार निर्माण गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ सबै वडाहरुमा स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी बनाउन वडा स्वास्थ्य चौकीलाई प्रविधियुक्त बनाउने ।	२.१.१.स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा आयुर्वेद र आधुनिक चिकित्सा पद्धतिको स्वास्थ्य सेवा एकीकृत रुपमा उपलब्ध गराइने छ । २.१.२ कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । २.१.३ शारीरिक, मानसिक, आध्यात्मिक स्वास्थ शिक्षा सेवा आम मानिसमा पुऱ्याइ नसर्ने रोगहरुको प्रकोपलाई स्वस्थ्य जीवनशैलीमार्फत नियन्त्रण गरिने छ ।

४.२.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१.एकीकृत स्वास्थ्य सेवा निर्देशिका तर्जुमा र कार्यान्वयन ।

२.अन्नपूर्ण अस्पताल निर्माण ।

३.स्वास्थ्य शिक्षा र स्वास्थ्य स्वयंसेवा कार्यक्रम ।

४.२.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	एकीकृत स्वास्थ्य सेवा निर्देशिका तर्जुमा आधुनिक चिकित्सा आयुर्वेद सेवा एकीकरण र विस्तार कार्यक्रम													
	१	१.१	१.१.१	ख	एकीकृत स्वास्थ सेवा निर्देशिका तर्जुमा	पटक		१	०	०	०	०	१	गापा,स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
		स्वास्थ्य व्यवस्थापन कार्यक्रम												
			१.१.१	ग	अन्नपूर्ण अस्पतालको स्थापना	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			१.१.१	ग	रोग पहिचान प्रयोगशाला स्थापना कार्यक्रम	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			१.१.२	ख	वडा स्वास्थ्य चौकीको विस्तार (वडा १,३,१०)	वडा	८	३	०	०	०	०	११	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			१.१.२	ख	वडामा २४ घण्टे प्रसुती सेवा कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			१.१.३	ग	निशुल्क औषधि कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			१.१.४	ख	साझेदारी स्वास्थ्य शिविरहरु सञ्चालन	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
		समुदाय स्वास्थ्य शिक्षा र स्वयंसेवा कार्यक्रम												
	२	२.१	२.१.१	ग	वडा स्वास्थ्य संस्था र सेवा स्तरोन्नति कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			२.१.१	ख	आयुर्वेद सेवा इकाइ विस्तार कार्यक्रम	सङ्ख्या		३	४	४	०	०	११	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			२.१.२	ख	स्वास्थ्य जनशक्ति क्षमता अभिवृद्धि र प्रोत्साहन	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			२.१.३	क	जेष्ठ नागरिकको स्वास्थ्य बिमाकार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, स्वास्थ्य शाखा,

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/ ७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९/ ८०	०८० /८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
														वडा कार्यालय
			२.१.३	ख	विद्यालय त्रैमासिक स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम	पटक		४	४	४	४	४	२०	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			२.१.३	ख	माध्यमिक विद्यालय नर्सिङ स्टाफ व्यवस्थापन	वडा		६	५				११	गापा,स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			२.१.३	ख	स्वस्थ्य स्वयंसेविका तालिम तथा प्रोत्साहन	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा,स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			२.१.३	ख	धामी झाँक्री र एम्बुलेन्स चालकलाई प्राथमिक स्वस्थ्य अभिमूखीकरण	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा,स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			२.१.३	क	एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन तथा मर्मत	सङ्ख्या			१	१	१		३	गापा,स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय
			२.१.३	क	प्रकोप व्यवस्थापन कोष	रु. लाख		५	५	५	५	५	२५	गापा,स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

४.२.८ अपेक्षित नतिजा

स्वास्थ्य र पोषण सेवा										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/ ७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९/ ८०	०८० /८१					
प्रभावः	एकीकृत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच, गुणस्तर तथा उपयोगमा	एकीकृत स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन	सङ्ख्या	०	३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयको सहयोग हुने	गापा,स्वास्थ्य शाखा , वडा कार्यालय	३
		२४ घण्टे प्रसुती सेवा	सङ्ख्या		३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण	अन्नपूर्ण अस्पताल	गापा, स्वास्थ्य	३

स्वास्थ्य र पोषण सेवा										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
	अभिवृद्धि भएको हुनेछ।	विस्तार									बुलेटिन	स्थापना भएको हुने	शाखा, वडा कार्यालय	
		पूर्ण दरबन्दी स्वास्थ्य चौकीहरु	सङ्ख्या		३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयको सहयोग हुने	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३
		स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्य कर्मीको सङ्ख्या	सङ्ख्या	३२	२	२	२	२	२	१०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयको सहयोग हुने	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३
		सबै खोप लिएका बाल बालिकाको प्रतिशत	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३
असर १	निःशुल्क आधारभूत, गुणस्तरीय एवम् विशिष्टीकृत स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकको पहुँच विस्तार भएको हुने छ।	सामान्य सबै प्रकारका रोगको उपचार हुने स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या		३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा सेवा केन्द्रको सहयोग हुने	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३
		निजी तथा समुदायमा आधारित स्वास्थ्य कर्मी	प्रतिशत	०							अन्नपूर्ण बुलेटिन		निजी तथा गैसस	३
		अस्पताल र स्वास्थ्य संस्थामा बच्चा जन्माउने प्रतिशत	प्रतिशत	५८.६८	६०	६५	७०	७५	८०	८०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा सेवा केन्द्रको सहयोग हुने	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३
		आयुर्वेद सेवा विस्तार कार्यक्रम	पटक		३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा सेवा केन्द्रमा सेवा उपलब्ध हुने	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३
		साझेदारी स्वास्थ्य शिविर	पटक		४	४	४	४	४	२०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयको सहयोग हुने	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३

स्वास्थ्य र पोषण सेवा										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
		निशुल्क ३४ थरीका औषधीहरुको पहुँच र वडा स्वास्थ्य इकाइको निर्माण	वडा		३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयको सहयोग हुने	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३
अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्वयंसेवाको अवधारणा अनुरुप स्वास्थ्य सेवा सुधारमा नागरिक मैत्री स्वास्थ्य सेवामा नागरिकहरुको पहुँच र सहभागिता विस्तार भएको हुनेछ ।	जेष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा अपाङ्ग मैत्री स्वास्थ्य संस्थाहरूको सङ्ख्या	सङ्ख्या		३	४	५	०	०	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुने	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३
		विद्यालय त्रैमासिक स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम	सङ्ख्या		४	४	४	४	४	२०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सहयोग हुने	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३
		मा.वि नर्सिङस्टाफ व्यवस्थापन	सङ्ख्या		४	६	८	०	०	१८	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयको सहयोग हुने	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३
		प्राथमिक स्वास्थ्य अभिमुखीकरण पाएका धामी झाँक्री र एम्बुलेन्स चालकहरु	सङ्ख्या		२५	२५	२५	२५	२५	१२५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयको सहयोग हुने	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३
		स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न ३० मिनेट वा सो भन्दा कम समय लाग्ने परिवार	प्रतिशत	५०.९३	५१	५३	५५	५७	६०	६०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सवै बस्तीमा सडक यातायात पहुँच	गापा, स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय	३

४.३ भाषा, साहित्य, सास्कृति र सम्पदा

४.३.१ पृष्ठभूमि

विकासका आयामहरुमा जाति, भाषा, धर्म, कला र साहित्यका साथै पुरातात्विक साँस्कृतिक सम्पदाहरुलाई पनि सामाजिक पुँजीका रुपमा लिइन्छ । यीनै सामाजिक पुँजीले गाउँपालिकाको सामाजिक र साँस्कृतिक विकासमा नागरिक सहभागितालाई आकर्षण गर्ने अन्तरिक शक्तिका रुपमा काम गरेका हुन्छन् । यहाँका विभिन्न जात जाति, भाषाभाषीको मौलिक एवम् परम्परागत संस्कृतिको जगेर्नाका साथै भावी पुस्तालाई समयानु क'ल हस्तान्तरण गर्दै जानु आवश्यक छ भने पुरातात्विक एवम् ऐतिहासिक सम्पदाको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नु पनि उत्तिकै जरुरी छ । यी सम्पदाहरु सामाजिक पुँजी र नयाँ पुस्तालाई सामाजिकीकरण गर्ने साँस्कृतिक सम्पत्तिका हुनुका साथै पर्यटकीय दृष्टिले आर्थिक सम्पत्ति पनि मानिन्छन् ।

४.३.२ प्रमुख समस्या

यस गाउँपालिकामा भाषा साहित्य विकासको अध्ययन गर्दा नेपाली भाषा र साहित्य बढी विकास भएको र अन्य भाषा साहित्यको समुचित विकास हुन नसकेको अवस्था छ । बहुजातीय तथा बहुभाषिक यस गाउँपालिकाका आफ्नै किसिमका सँस्कृति र रीतिरिवाजहरू छन् । यहाँ बसोबास गर्ने जातिहरु विशेषगरी ब्राह्मण, क्षेत्री, गुरुङ्ग, मगर, तामाङ नेवार, थकाली छन् । यी जातिहरुको संस्कृतिमा वाह्य संस्कृतिको पनि प्रभाव बढ्दो छ । यसलाई व्यवस्थापन गर्न पनि नसकिएको अवस्था विद्यमान छ । ऐतिहासिक कास्की राज्यको पश्चिमी सीमाना तथा नुनमार्गका लागि जोडिएको पोखरा-चन्द्रकोट- विरेठाँटी -घोरेपानी-तातोपानी-मुस्ताङ्ग (हाल मुक्तिनाथ मार्ग भनिने) मार्गमा रहेका पाटी, ठाँटी, पौवा र पुरातात्विक सम्पदा-चौतारी तथा पोखरीहरु यस गाउँपालिकाका ऐतिहासिक सम्पदा हुन् । पुरातात्विक महत्वका दृष्टिकोणले यी ठाउँ तथा वस्तुहरू उचित संरक्षण र सम्बर्द्धन हुन नसक्दा लोप हुने वा विनाश हुने खतरा छ । त्यसैले यस्ता ऐतिहासिक सम्पदा तथा पुरातात्विक वस्तुहरूको संरक्षण र उचित संरक्षण नभई जीर्ण हुदै जानु यस क्षेत्रका मुख्य समस्या मानिन्छन् ।

४.३.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

धार्मिक, साँस्कृतिक महत्व वोकेको र ऐतिहासिक व्यापार मार्गको पहिचान बनाएको अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा विद्यमान साँस्कृतिक सम्पदा र प्रचलनहरूको अध्ययन तथा अनुसन्धानका साथै संरक्षणको यथोचित कार्य हुन सकेको छैन । हरेक जाति र समूहका आफ्नै मौलिकता र अर्का समूहसँग अन्तरसम्बन्धित सीप, ज्ञान, अनुभव र संस्कारहरु साँस्कृतिक सम्पदाका रुपमा विद्यमान छन् । तिनीहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु, बढ्दो विश्वव्यापीकरणले प्राचिन सम्पदा र सँस्कृति विचलनमा थपिएको चुनौतीको सामना गर्न सँस्कृति प्रेमीहरुको संगठन कमजोर रहेको छ । यस गाउँपालिकाको मौलिक संस्कृतिको संरक्षण र संवर्द्धनमा ध्यान पुऱ्याउनु, पुरातात्विक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको एकीकृत अभिलेख तयार गर्नु नै यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरू हुन् ।

अवसर

स्थानीय सहभागिता र साँस्कृतिक पुँजीका आधारमा नयाँपुस्तालाई सुसूचित गर्ने तथा पर्यटकीय विकासका लागि पनि स्थानीय कला र सम्पदाको संरक्षण सम्वन्धी चेतना अभिवृद्धि हुदै आएको छ । घरबास पर्यटनका माध्यमबाट नयाँ ग्रामीण पर्यटनको विकास हुनुका साथै संस्थागत पर्यटनको गन्तव्य स्थल तथा पदयात्रा पर्यटनको लक्षित क्षेत्र अन्नपूर्ण गाउँपालिका हुन पुगेको छ । यहाँ पर्यटकीय अभिमुखीकरणद्वारा सम्पदा र सँस्कृति बचाउँनका लागि व्यवसायिक समुहहरूको चासो सिर्जना गर्ने सम्भावना बढाएको छ साथै यहाँ रहेका बहुजातीय सँस्कृति तिनीहरुको समिश्रण र ग्रामीण पर्यटनले गाउँपालिकालाई ग्रामीण संग्रहालयका रुपमा विकास गर्ने अवसर देखाएको छ भने वडा नागरिक सचेतना केन्द्र लगायत नागरिक अभियन्ताहरू प्रवर्द्धन हुदै जाँदा कला, सँस्कृति र सम्पदा क्षेत्रको विकासलाई महत्वपूर्ण अवसरका रुपमा लिन सकिन्छ ।

४.३.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

बहु साँस्कृतिक पहिचान र सहअस्तित्वपूर्ण सद्भावमा आधारित समाजको निर्माण ।

लक्ष्य

भाषिक, साँस्कृतिक, धार्मिक, पुरातात्विक एवम ऐतिहासिक सम्पदाहरूको संरक्षण र संवर्द्धन हुनेछ ।

उद्देश्य

१. सबै जातीय समुदायहरूको साँस्कृतिक परम्पराहरूको जगेर्ना गर्नु ।

२.ऐतिहासिक, पुरातात्विक सम्पदा र संगीत–कलाको संरक्षण गर्नु ।

४.३.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १. सबै जातीय समुदायहरूको साँस्कृतिक परम्पराहरूको जगेर्ना गर्ने ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ दीर्घकालिन विकासका लागि जातीय–साँस्कृतिक परम्परा संरक्षणमा सँस्कृतिकर्मी र सम्पदाप्रेमीलाई संगठित गराइ परिचालन गर्ने ।	१.१.१ स्थानीय जातजातिहरुको पर्व, असल परम्परा एवम् जात्राहरुको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गरिने छ ।
उद्देश्य २. ऐतिहासिक, पुरातात्विक सम्पदा र संगीत–कला संरक्षण गर्ने ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ वडाका विभिन्न ऐतिहासिक, पुरातात्विक सम्पदा र संगीत–कला क्षेत्रका सूचना सम्प्रेषण र सम्वर्द्धन गर्न नागरिक सचेतना केन्द्र र वडा सूचना केन्द्रलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	२.१.१ ऐतिहासिक, पुरातात्विक सम्पदाको अभिलेखन तथा पर्यटकीय गन्तव्यमा जोड्ने कार्य गरिने छ । २.१.२ नागरिक सचेतना केन्द्रको सक्रियतामा वडा सूचना केन्द्रको सभाकक्षमा नाटक तथा कला संगीतका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गरिने छ ।

४.३.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१.साँस्कृतिक परम्परा एवम् जात्राहरुको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन ।

२.ऐतिहासिक, पुरातात्विक सम्पदा र कलाको संरक्षण ।

३.सम्पदाको अभिलेखन तथा पर्यटकीय गन्तव्यमा जोड्ने कार्यसम्पन्न ।

४.वडा सूचना केन्द्रको स्थापना ।

४.३.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६/७७	०७७ /७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	साँस्कृतिक परम्परा एवम् जात्राहरुको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	गापा, , सामाजिक विकास शाखा वडा कार्यालय
	२	२.१	२.१.१	क	ऐतिहासिक, पुरातात्विक सम्पदाको मर्मत तथा सम्भार	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	गापा, सामाजिक विकास शाखा वडा कार्यालय
			२.१.१	ख	सम्पदाको अभिलेखन तथा पर्यटकीय गन्तव्यमा समायोजन	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	गापा, सामाजिक विकास शाखा वडा कार्यालय
			२.१.१	क	वडा पुस्तकालयको सभाकक्षमा नाटक तथा कला मञ्चन	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	गापा, सामाजिक विकास शाखा वडा कार्यालय
			२.१.१	ख	घरवास पर्यटनका बीच कला प्रतियोगिता(वार्षिक)	सङ्ख्या	१	१	१	१	१	१	५	गापा, सामाजिक विकास शाखा वडा कार्यालय

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने,ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने,घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

४.३.८ अपेक्षित नतिजा

भाषा, साहित्य, सँस्कृति र सम्पदा										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	भाषा, साहित्य, सङ्गीत तथा नाट्यकला र ललितकला क्षेत्रको संरक्षण तथा विकास भएको हुनेछ।	साँस्कृतिक परम्परा एवम् जात्राहरुको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन समिति गठन भएको हुने	सङ्ख्या	०	५	६	०	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुने	गापा,सामाजिक विकास शाखा , वडा कार्यालय	११
असर १	सम्पदा र सँस्कृतिलाई पर्यटनसँग जोडेर संरक्षण तथा बजारीकरण गरिएको हुने छ।	ऐतिहासिक, पुरातात्विक सम्पदा अभिलेखन तथा मर्मत भई पर्यटकीय गन्तव्यमा समायोजन भएको हुने	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्थानीय पर्यटन समितिको सहयोग हुने	गापा,सामाजिक विकास शाखा, वडा कार्यालय	११
प्रतिफल १.१	नागरिक सचेतना केन्द्र मार्फत वडागत प्रतियोगितात्मक सम्बर्द्धन कार्य भएको हुने छ।	वडा पुस्तकालयको सभाकक्षमा नाटक तथा कला मञ्चन	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुने	गापा,सामाजिक विकास शाखा , वडा कार्यालय	११
		घरवास पर्यटनका बीच कला सँस्कृति प्रतियोगिता(वार्षिक)	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्थानीय पर्यटन समितिको सहयोग हुने	गापा, सामाजिक विकास शाखा , वडा कार्यालय	११

४.४ जनसंङ्ख्या व्यवस्थापन्

४.४.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या हरेक तहको सरकारका लागि जनशक्ति विकासको आधार मानिन्छ । जनसङ्ख्याको बहुआयामिक संरचनाले स्थानगत रुपमा उत्पादक र उपभोक्ता मात्र प्रतिनिधित्व नगरी व्यक्तिगत घटना (जन्म, मृत्यु, विवाह, सम्बन्धबिच्छेद, बसाइँसराई) का चर र चरित्रहरुका बारेमा प्रष्ट गर्दछ । त्यसैले जनसङ्ख्यालाई विकासका लागि साधन र साध्य दुवैका रुपमा हेरिन्छ । मुलुकको विकासका लागि आर्थिक, सामाजिक साधनहरुको परिचालन मानवीय श्रोतबाट हुने भएकाले विकास योजना निर्माण गर्दा यसका विविध पक्षहरुको अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषणका लागि जनसङ्ख्याको विवेचना अपरिहार्य हुन्छ ।

अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा करिव १२६ बस्तीहरु अन्तर्गत ११ वडामा ५५६८ घरधुरी अवस्थित छन् । घरधुरी सर्वेक्षण २०७६ अनुसार यस गाउँपालिकामा पुरुषको सङ्ख्या १२,३९१ (५१.२ प्रतिशत) र महिलाको सङ्ख्या ११,८०४ (४८.८ प्रतिशत) रहेको छ भने तेश्रो लिङ्गीमा ३ जना उल्लेख छन् । गाउँपालिकाको जनघनत्व ५८ जना प्रति वर्ग किमि रहेको छ भने प्रतिपरिवार औसत सदस्य सङ्ख्या ४ जना रहेको छ । जनसाङ्ख्यिक लाभांशको रूपमा रहेको उत्पादनशील जनसङ्ख्यालाई गणनागर्दा नेपालको सक्रिय जनसङ्ख्या ५६.९ प्रतिशत रहेको, गण्डकी प्रदेशमा ५७ प्रतिशत रहेको छ भने अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा ६५.१७ प्रतिशत रहेको पाइन्छ । अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको उत्पादनशील जनसङ्ख्या ६५.१७ प्रतिशत मध्येमा श्रमशक्ति सहभागिता दर (१५ देखि ६० वर्ष)को स्थिति ३३.१९ प्रतिशत मात्र रहेको छ भने बेरोजगारी दर १९.६ प्रतिशत रहेको छ । अतः यस गाउँपालिकाको उत्पादनशील जनसङ्ख्यालाई आर्थिक रुपले सक्रिय जनशक्तिमा रुपान्तरण गरेर नै समृद्धिमा परिचालन गर्नु आजको आवश्यकता रहेको छ ।

४.४.२ प्रमुख समस्या

यस गाउँपालिकाको सामाजिक संरचनामा बसाइँसराईको चाप निकै देखिन्छ । नजिकैको पोखरा महानगरपालिकामा कामको खोजी देखि समुन्द्रपारको श्रमबजारमा रोजगारीमा जानेहरु पनि सहरी सुविधाका लागि पोखरामा नै बसोवास गर्ने प्रचलन देखिएको छ । यस परिस्थितिले गर्दा गाउँबाट करिव ६७३ परिवार गाउँको सम्पत्ति यथावत राखी अन्यत्र अप्रत्यक्षरुपमा बसाइँसरेको अवस्था विद्यमान छ । यसरी जनसाङ्ख्यिक लाभांशको रूपमा रहेको उत्पादनशील यूवा जनशक्ति विदेशिने क्रम जारी रहनु, ज्येष्ठ नागरिकको जनसङ्ख्या बढ्दो क्रममा हुनु, विकासको असन्तुलित वितरण, जलवायु परिवर्तन र प्राकृतिक प्रकोप लगायत वि.सं. २०७६ चैत्र ११ गतेदेखि नेपालमा सुरु भएको कोरोना भाइरसका कारणले मानिसहरूको स्वतस्फूर्त बसाइँसराई प्रभावित भई जनसङ्ख्या वितरणमा प्रतिकुल प्रभाव पार्दा जनसङ्ख्या र विकासका बीच असन्तुलन बढ्दै जाने स्थिति जनसाङख्यिक व्यवस्थापन क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरु हुन् ।

४.४.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

जनसाङ्ख्यिक सूचक र आर्थिक तथा भौतिक विकासका सूचकहरू बीच सन्तुलन कायम गर्नु, उत्पादनशील जनशक्तिलाई रोजगारीका माध्यमबाट गाउँपालिकामै राख्ने वातावरणको निर्माण गर्नु, विदेशबाट स्वदेशमा आई बसोबास गर्नेहरूको सीप र पुँजीको समुचित व्यवस्थापन गर्नु चुनौती रहेको छ । यसैगरी स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगारी र खानेपानी जस्ता आधारभूत सुविधा सहितको एकीकृत बस्तीको विकास गर्नु, सन्तुलित तथा समानुपातिक विकास मार्फत् आन्तरिक बसाइँसराइलाई व्यवस्थित गर्नु स्थानीय तहमा तथ्याङ्क बैंकको निर्माण र विस्तार गर्नु जस्ता चुनौतीहरु यस गाउँपालिकामा रहेका छन् ।

अवसर

जनसङ्ख्याको करिव ६५.१७ प्रतिशत आर्थिकरुपले सक्रिय तथा उत्पादनशील जनसङ्ख्या हुनु गाउँपालिकाको जनसाङ्ख्यिक क्षेत्रको राम्रो अवसर हो । यो मध्ये ३३.१९ प्रतिशत रोजगारमा संलग्न रहेको छ भने बेरोजगारी आँकडा १९.६ प्रतिशत रहेको छ । यो बेरोजगारी आँकडा न्यूनीकरण गरी रोजगारी वृद्धि गर्न सकिने सक्रिय जनसङ्ख्याको प्रतिशतले नै गाउँपालिकाको आर्थिक विकासको गति निर्धारण गर्दछ । यस गाउँपालिकामा अझै पनि ३१.९८ प्रतिशत जनसङ्ख्या आर्थिक रुपले योगदान गर्न सक्ने अवसरको खोजीमा छन् । त्यही अवसरको खोजीमा रहेको जनसङ्ख्या नै यहाँको विकासका लागि जनशक्तिको अवसर हो । सानो तथा गुणस्तरीय परिवारको अवधारणालाई अधिकांश परिवारले आत्मसात गर्नु, वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त विप्रेषण सीपलाई गाउँपालिकाको प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा लगानी हुने अनु क'ल वातावरण हुनु, रैथाने रोजगारीका अवसरहरूको सिर्जना हुनु, एकीकृत बस्ती विकास लगायतका कार्यक्रमहरू मार्फत् बसाइँसराईको व्यवस्थापन गर्नुपर्छ भन्ने पक्षमा सबैको एकमत रहनु, जनसङ्ख्या व्यवस्थापनका अवसरहरु मानिन्छन् । तसर्थ यस गाउँपालिकामा कृषि र पर्यटनको सहकार्यबाट स्थानीय उत्पादनको खपत गरी आयात प्रतिस्थापन गर्ने र स्थानीय पर्यटन बजारमा स्थानीय उत्पादनले नै माग पूरागर्ने क्षमतामा रुपान्तरण गर्नका लागि यो उत्पादनशील जनशक्तिको अवसर बन्न सक्ने छ ।

४.४.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

दिगो विकास र जनसङ्ख्या बीच समाञ्जस्यता कायम गरी जीवनस्तरमा गुणस्तरीय सुधार गर्ने ।

लक्ष्य

आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसङ्ख्याको ठूलो हिस्सा गाउँपालिकामा नै परिचालन भएको हुनेछ ।

उद्देश्य

१. जनसङ्ख्या व्यवस्थापन सहितको एकीकृत बस्ती विकासमा साझेदारी गर्नु ।
२. परामर्श तथा तालिमको माध्यमद्वारा युवाहरुमा परिवार व्यवस्थापन, स्वयंसेवा र स्वरोजगारतर्फ अभिमुखीकरण गर्नु ।

४.४.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १.जनसङ्ख्या व्यवस्थापन सहितको एकीकृत बस्ती विकासमा साझेदारी गर्ने ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ गाउँपालिकामा सम्भाव्य थप रोजगार क्षेत्र पहिचान गरी जनशक्ति परिचालनका लागि तालिम तथा सहजीकरण गर्न वित्तीय सँस्थासँग सहकार्य गर्ने ।	१.१.१ युवाहरुको गाउँफर्क अभियान र स्थानीय स्वरोजगारमा उनीहरुको योगदानको अवसर निर्माण गरिनेछ ।
उद्देश्य २. परामर्श तथा तालिमको माध्यमद्वारा युवाहरुमा परिवार व्यवस्थापन, स्वयंसेवा र स्वरोजगार तर्फ अभिमुखीकरण गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
२.१ युवाहरुको व्यक्तित्व विकासका लागि स्वयंसेवा र परिवार व्यवस्थापनका क्षेत्रमा सहजीकरण गर्ने ।	२.१.१ युवा स्वयंसेवा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २.१.२ परिवार व्यवस्थापन कार्यक्रममार्फत वडाका घर गणना(नम्बरिङ) परिवारको लगत अध्यावधिक गर्ने (प्रोफाइल अपडेट) र युवाहरुका लागि विवाह र परिवार परामर्श शिविर सञ्चालन गरिनेछ ।

४.४.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

- युवाहरूको गाउँफर्क अभियान ।
- युवा स्वरोजगार कार्यक्रम ।
- युवा स्वयंसेवा कार्यक्रम ।
- घर गणना र वडा परिवारको लगत विवरण ।
- युवाहरूका लागि विबाह र परिवार परामर्श शिविर ।

४.४.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	ख	युवाहरुको गाउँफर्क अभियान	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	गापा
			१.१.१	घ	युवा स्वरोजगार कार्यक्रम (युवा इलम तालिम, विउपुँजी र स्वरोजगार योजना)	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	गापा ,सामाजिक विकास शाखा
	२	२.१	२.१.१	ख	युवा स्वयंसेवक कार्यक्रम (विकास स्वयंसेवकका रुपमा करारमा काम गर्ने)	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	गापा , सूचना केन्द्र, वडा कार्यालय
			२.१.२	क	घर गणना(नम्वरिङ) कार्यक्रम (विकास स्वयंसेवक परिचालन)	वडा		११	११	११	११	११	५५	गापा ,सूचना शाखा, वडा कार्यालय
			१.१.२	क	वडा परिवार लगत विवरण अध्यावधिक(प्रोफाइल अपडेट) (वडा सूचना केन्द्र)	वडा		११	११	११	११	११	५५	गापा,सूचना शाखा, वडा कार्यालय
			१.१.२	ख	युवाहरुका लागि विबाह र परिवार परामर्श शिविर (३ क्लस्टरमा)	सङ्ख्या		३	३	३	३	३	१५	गापा,सामाजिक विकास शाखा

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरूको सहकार्यमा गर्ने

४.४.८ अपेक्षित नतिजा

जनसङ्ख्या व्यवस्थापन										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	पालिकाको जनसङ्ख्या अभिलेख दुरुस्त राख्न र परिवार व्यवस्थापन गर्नमा	घर गणना (नम्वरिङ) अभियान	पटक	०	१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवा र गण्डकी प्रदेश युवा स्वयंसेवा कार्यक्रमको	गपा सूचना केन्द्र, वडा सूचना केन्द्र, पर्यटन सूचना केन्द्र	

जनसङ्ख्या व्यवस्थापन														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याईंका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
	युवाहरुको सक्रियता वृद्धि भएको हुनेछ।	विकास स्वयंसेवक परिचालन	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सहयोग हुने	गापासूचना केन्द्र, वडा सूचना केन्द्र, पर्यटन सूचना केन्द्र	११
		गाउफर्क अभियान	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सम्पर्क मञ्चहरुको सहयोग हुने	गापा,सामाजिक विकास शाखा	११
		विवाह र परिवार परामर्श शिविर (क्लस्टरमा)	पटक		३	३	३	३	३	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	युवा क्लवको सहयोग हुने	गापा ा,सामाजिक विकास शाखा	११
असर १	विकास स्वयंसेवक परिचालनका माध्यमबाट जनसाङ्ख्यिक सूचना व्यवस्थापन हुनेछ।	वडागत पारिवार लगत विवरण तयार भएको हुनेछ।	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्वयंसेवक परिचालन र वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुने	गपा सूचना केन्द्र, वडा सूचना केन्द्र	११
		युवा स्वरोजगार तालिमप्राप्त भएको हुनेछ ।	प्रतिशत	०	१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला युवा परिषदको सहयोग भएको हुने	गापा,सामाजिक विकास शाखा	११
		गर्भवती, सुत्केरी र नवजात शिशुको सूचना अभिलेखन भएको हुनेछ	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा सेवा केन्द्र र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवीकाहरुको सहयोग हुने	गपा सूचना केन्द्र , वडा सूचना केन्द्र ,स्वास्थ्यशाखा	८
		स्थानीय कृषि बजार र आपूर्तिको सूचना अभिलेखन भएको हुनेछ।	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा कृषि सञ्जाल र कृषि ज्ञान केन्द्रको सहयोग हुने	गापा सूचना केन्द्र, वडा सूचना केन्द्र, कृषि शाखा	३

जनसङ्ख्या व्यवस्थापन										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याईंका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
		पर्यटक गणना तथा सूचना केन्द्र अध्यावधिक भएको हुनेछ	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश पर्यटन मन्त्रालयको सहयोग हुने	गापा सूचना केन्द्र, वडा सूचना केन्द्र, पर्यटन सूचना केन्द्र	८
प्रतिफल १.१	परिवार नियोजन र व्यवस्थापनका क्षेत्रमा युवा, वयस्क र जेष्ठ नागरिकहरुको भूमिका सहजीकरण हुनेछ ।	जेष्ठ नागरिक सम्मेलन	पटक		३	३	३	३	३	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुने	गापा, सामाजिक र स्वास्थ्य शाखा	८
		उद्यमी युवा सम्मेलन	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुने	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१६
		विवाह पूर्व किशोरी-किशोर सम्मेलन	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुने	गापा, सामाजिक र स्वास्थ्य शाखा	९
		नवविबाहित युवती सम्मेलन	पटक		३	३	३	३	३	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुने	गापा, सामाजिक र स्वास्थ्य शाखा	१६

४.५ लक्षितवर्ग व्यवस्थापन

४.५.१ पृष्ठभूमि

सामाजिक विकासका लागि नेपाल सरकारले विभिन्न लक्षित समुदायलाई मुलधारमा ल्याएर विकासको सहभागिता, सन्तुष्टि र सहजता बढाउने अभियान स्वरुप लक्षितवर्ग केन्द्रित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आएको छ । जनता प्रति जवाफदेही विकास क्रियाकलापका लागि स्थानीय सरकारले लक्षित समूह र समूदायलाई समेटेर विकास योजना तर्जुमा गर्नु सामाजिक विकासका दृष्टिकोणले पनि अति आवश्यक मानिन्छ । सामाजिक विकासका लागि आठ लक्षित वर्गमा पर्ने जेष्ठ नागरिक, बालबालिका, महिला, अपाङ्ग, अशक्त, दृष्टिविहिन, दलित, जनजाति, र द्वन्द्वपिडित लक्षित कार्यक्रमलाई जोड दिनु आवश्यक देखिन्छ ।

लक्षितवर्ग कार्यक्रमले जेष्ठ, दलित, एकल महिला, विधवा महिला, पूर्ण अशक्त (अपाङ्गता) अति अशक्त वा अपाङ्गता भएका व्यक्ति, वालवालिका र जनजाति तथा द्वन्द्वपिडित परिवारलाई विकास क्रियाकलापको मुलधारमा ल्याउने र विकासको प्रतिफल वितरणमा पनि उनीहरुको सहभागिताका निम्ति सामाजिक परिचालनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न प्रेरित गर्दै आएको छ । यी लक्षित समुह भित्र पनि सामाजिक संरक्षण गर्नु पर्ने र विपन्न अवस्थामा रहेका सीमान्तकृत समूदायको क्षमता विकास र सशक्तिकरणका लागि विभिन्न मोडलहरु पहिले देखिनै प्रयोगमा आइरहेका छन् । तसर्थ ती कार्यक्रमहरुको सिकाइलाई पनि आत्मसात गरेर भविष्यका लागि योजना बनाउनु आवश्यक हुन्छ ।

४.५.२ प्रमुख समस्या

यस गाउँपालिकामा लक्षितवर्गका लागि सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण गर्ने, गरीवसँग विश्वेश्वर र महिला विकास समूह मार्फत लघुकर्जा क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, दक्षिण एसियाली गरीवी निवारण कार्यक्रमका वेलादेखि प्रवर्द्धन गरिदै आएका ग्रामीण विकास कार्यक्रमको परिमार्जित संस्करणका रुपमा सामाजिक परिचालन कार्यक्रम र पछिल्ला दिनमा गरीवी निवारण कोषसँगको सहकार्यमा हुने गरेका लघु परियोजनाहरु समेत लक्षितवर्ग विकासका लागि केन्द्रित कार्यक्रमहरू हुन ।

यस गाउँपालिकामा केन्द्रीय सरकारले लक्षित वर्गका लागि वर्षेनी दिने गरेको सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण र विपन्न तथा सीमान्तकृत वालवालिका पोषणका लागि दिएको पोषण सहयोगवाट विद्यालयमा रहेका वालवालिकालाई पोषण भत्ता वितरण तथा भरपाइ प्रमाणित गर्ने काम मात्रै हुदै आएको छ । हाल सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणमा अनियमितता नहोस भनेर बैकिङ्ग प्रणालीमार्फत वितरण गर्दै आएको अवस्था पनि छ । यस परिस्थितिले कतिपय अशक्त र वृद्ध नागरिकलाई बैंक पुग्न कठिन हुने हुँदा बैकिङ्ग प्रणाली नै समस्यापूर्ण हुने गरेका अवस्था पनि छन् । विगतमा गरीवी निवारण र सामाजिक परिचालनका लागि गाउँविकास समिति मातहतमा गठन गरिएका र समपुरक कोष समेत थपेर लघु कर्जा परिचालन गरिएका, महिला उद्यमशील कर्जा कोष परिचालनको स्वामित्व र नियमन अभ्यासमा नयाँ संरचानाको गाउँपालिकाले नचिन्ने तथा स्वामित्व लिन नसकेका कारण व्यवस्थापकीय समस्या देखिएको छ । लक्षित समूदायका लागि समपुरक कोष मार्फत वितरण गरिएको विउ पुँजी परिचालन गर्ने सामुदायिक समूहको अभिलेखन र कर्जा परिचालन तथा सामाजिक विकासका लागि गठन गरिएका नागरिक सचेतना केन्द्र, वडा नागरिक मञ्च र बस्तीगत महिला तथा पूरुष र मिश्रीत समूहको व्यवस्थापन तथा तिनीहरुको परिचालन गर्न सकिने सम्भावनालाई स्थानीय सरकारले ध्यान नदिएको अवस्थामा सामाजिक पुँजी र सम्भावनाको श्रोत ओझेल पर्दै जानु समस्या मानिन्छ ।

४.५.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

जेष्ठ नागरिक र दलित समूहलाई सामाजिक सुरक्षा भत्ता, स्वास्थ्य उपचार सहयोग र बीमाकार्यक्रमले सम्बोधन गरिएको छ भने आर्थिक उत्पादनशील अवस्थामा रहेका एकलमहिला, विधवा र युवा (किशोर किशोरी) हरुका लागि व्यक्तित्व विकास र आयमूलक काममा प्राथमिकता दिनु पर्ने तथा वालवालिकाको हकमा पोषण स्वास्थ्य, शिक्षामा पहुँच बढाउँदै वालश्रम नियन्त्रण, यौनजन्य र घरेलु हिंसाबाट मुक्त राख्नका लागि सचेत हुनुपर्ने चुनौती देखिएको छ ।

बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७५, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, को व्यवस्थाका साथै दिगो विकास लक्ष्यमा समेत बालबालिकाको गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य, तिनीहरूमाथि हुने हिंसा, शोषण, दुर्व्यवहार, उपेक्षाको अन्त्य र सुरक्षित पहुँचयोग्य वातावरण तथा किशोर–किशोरीमाथि हुने सबै प्रकारका विभेदको अन्त्य गर्ने कुरा राष्ट्रिय लक्ष्यमा समावेश गरिएकाले सोही अनुरूप अन्नपूर्ण गाउँपालिकाले पनि उक्त विषयहरूलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । यसैगरी युवाहरु परदेशको श्रम बजारमा जान उत्साहित हुने, गाउँमा संरक्षणको अभावमा जेष्ठ नागरिकहरू समस्याग्रस्त हुने स्थिति विद्यमान रहेकाले स्थानीय सरकारका लागि यी चुनौतीका विषय हुन र यिनीहरुको यथोचित सम्बोधन गर्दै विकास योजना निर्माण गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

अवसर

विकासका लागि नयाँ परिस्थितिको खोजी गर्नु भन्दा भएको परिस्थितिलाई नयाँ तरीकाले व्यवस्थापन गर्दै चुनौतीलाई चमत्कारमा रुपान्तरण गर्न र जटीलताबाट जुक्ति निकाल्ने प्रयासमा केन्द्रित हुन सकेमा गाउँपालिकाको विद्यमान परिस्थितिमा तमाम अवसरहरु प्राप्त गर्न सकिन्छ । यस गाउँपालिकामा हरेक टोल र वडामा रहेका नागरिक मञ्च, आमा समूह र अन्य नागरिक सचेतना केन्द्रहरु तथा यस गाउँपालिकाका लक्षितवर्ग विकासका सम्भावनाका संम्वाहक हुन् । यसैगरी हरेक टोल वस्ती वडामा विस्तार भएको नागरिक सचेतना केन्द्रलाई व्यवस्थापन गरेर वडा नागरिक मञ्च तथा वडा सूचना केन्द्र सञ्चालनमा ल्याउन सकिएमा यस गाउँपालिकामा रहेका लक्षित समूहलाई विकासको मुलधारमा ल्याउन सकिने सम्भावना रहेको छ । वडा नागरिक मञ्च र वडा सूचना केन्द्रसँगै गाउँपालिकाले नागरिक उजुरी, गुनासो र सुशासन प्रत्याभुतिका लागि हटलाइन टेलिफोन प्रणाली विकास गर्न सकिएमा नागरिक समस्याका सूचनाहरू मुलधारमा आउने र वेलैमा व्यवस्थापन गर्न सकिने देखिन्छ । तसर्थ नागरिकहरुको दिगो तथा प्रभावकारी सुरक्षा प्रणालीका लागि नागरिक सूचना र सहभागिताको मोडल अपनाउन सकिने अवसर रहेको छ ।

४.५.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

सामाजिक सहअस्तित्व र सहकार्यमा आत्मानिर्भर र मर्यादित जीवनको प्राप्ति ।

लक्ष्य

विकासको मूलधारमा पहुँच नपुगेका लक्षितवर्ग र समूहलाई सामाजिक सुरक्षा र विकास साझेदारीमा न्यायोचित पहुँचको वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. सामाजिक समावेशीकरणमा स्थानीय संरचनाका आधारमा सबै लक्षितवर्गको समानुपातिक प्रतिनिधित्व प्रवर्द्धन गर्नु ।

२. लक्षितवर्गको आधारभूत स्वास्थ्य तथा शिक्षामा र सामाजिक मूलप्रवाहीकरणमा पहुँच वृद्धि गर्नु ।

४.५.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १. सामाजिक समावेशीकरणमा स्थानीय संरचनाको आधारमा सबै लक्षितवर्गको समानुपातिक प्रतिनिधित्व प्रवर्द्धन गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ स्थानीय तहका विकास व्यवस्थापन तथा श्रोत परिचालनको अनुगमन प्रणालीमा लक्षित वर्गको समावेशी सहभागिता सम्बन्धी नीति अवलम्वन गर्ने ।	१.१.१ स्थानीय उपभोक्ता समिति र वडा नागरिक मञ्चमा नागरिक सहभागिता निर्धारण गर्दा लक्षित वर्गको समावेशी मान्यता अनुसार महिला, तथा दलीत र जनजाती समूदायको प्रतिनिधित्व गराउने । १.१.२ समावेशी सहभागिता सबलीकरण गर्न जातीय तथा लैङ्गीक विभेदका विरुद्ध कानूनी साक्षरता र रोजगार पहुँचका लागि गाउँपालिकामा सूचना डेस्क स्थापना गरिने छ ।
	१.१.३ सामाजिक रुपमा कमजोर रहेका वर्गहरुलाई संरक्षण गरी तिनीहरुको सामाजिक पहुँच बढाउन सामाजिक परिचालन र जेष्ठ नागरिक बिचार चौतारी सञ्चालन गरिने छ । १.१.४ बाल विवाहमुक्त गाउँ, असक्त, असहाय, बेबारिसे व्यक्तिहरुको संरक्षणका लागि अस्थायी संरक्षण केन्द निर्माण गरिने छ ।
उद्देश्य २. लक्षितवर्गको आधारभूत स्वास्थ्य तथा शिक्षामा र सामाजिक मुलप्रवाहिकरणमा पहुँच वृद्धि गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ महिलाहरुको शारीरिक, मानसिक तथा सामाजिक सुरक्षाको अवस्थालाई सुदृढ गर्न न्यायसमितिको क्षमता, दक्षता, योजनाहरूको विशेष प्रवर्द्धन गर्ने ।	२.१ .१ असक्त तथा अपाङ्गहरुको हकहित, सुरक्षा र क्षमता अभिवृद्धिका लागि सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमका साथै आय आर्जनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छ ।
	२.१.२ कुरिति,अन्धविश्वास र महिला हिंसा न्यूनीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । २.१.३ लक्षितवर्गका परम्परागत स्वरोजगार सीप संरक्षण सहजीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।

४.५.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. लक्षितवर्गका लागि सामाजिक परिचालन कार्यक्रम ।

२. लक्षितवर्ग स्वरोजगार सहजीकरण कार्यक्रम ।

३. सबै प्रकारका कुरिति अन्धविश्वास र महिला हिंसा न्यूनीकरण कार्यक्रम ।

४. अशक्त, असहाय र बेबारिसे व्यक्तिहरुको संरक्षणका लागि अस्थायी संरक्षणकेन्द्र निर्माण ।

४.५.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/ ७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	समावेशी मान्यता अनुसार महिला, तथा दलित र जनजाति समूदायको समावेशी प्रतिनिधित्व	वडा		११	११	११	११	११	५५	गापा, सामाजिक विकास शाखा
			१.१.२	ख	कानुनी साक्षरता र रोजगार सूचना डेस्क स्थापना गर्ने,	वडा		११	११	११	११	११	५५	गापा, सामाजिक विकास शाखा
			१.१.३	क	जेष्ठ नागरिक बिचार चौतारी सञ्चालन	वडा		११	११	११	११	११	५५	गापा, सामाजिक विकास शाखा
			१.१.४	क	बेबारिसे व्यक्ति अस्थायी संरक्षणकेन्द्र निर्माण	वडा		११	११	११	११	११	५५	गापा, सामाजिक विकास शाखा
			१.१.४	घ	सामाजिक परिचालन कार्यक्रम	वडा		१	१	१	१	१	५	गापा, सामाजिक विकास शाखा
	२	२.१	२.१.१	क	विपन्न छात्रछात्रालाई व्यवसायिक तथा प्राविधिक छात्रवृत्ति कार्यक्रम	प्याकेज		१	१	१	१	१	५	गापा, सामाजिक विकास शाखा
			२.१.१	ख	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम	प्याकेज		१	१	१	१	१	५	गापा, सामाजिक विकास शाखा
			२.१.१	ख	अपाङ्गमैत्री कार्यक्रम	प्याकेज		१	१	१	१	१	५	गापा, सामाजिक विकास शाखा
			२.१.२	ख	कुरीति,अन्धविश्वास र महिला हिंसा न्यूनीकरण कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, सामाजिक विकास शाखा
			२.१.३	क	लक्षितवर्गका परम्परागत स्वरोजगार सीप संरक्षण सहजीकरण कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, सामाजिक विकास शाखा

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

४.५.८ अपेक्षित नतिजा

लक्षितवर्ग कार्यक्रम										योजना अवधिका उपलब्धि	पुष्ट्याईका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	(आधार वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	सामाजिक सहअस्तित्व र समावेशी सहकार्यको भावना विकास भइ समूदायमा लक्षितवर्ग सशक्तिकरण भएको हुनेछ।	वडागत रुपमा लक्षितवर्ग समावेशी वडा नागरिक मञ्च पुनर्गठन	सङ्ख्या	५	११		११		११	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्च	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१६
		सामाजिक परिचालन कार्यक्रममा सहभागी समूहको विस्तार	सङ्ख्या		३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्च	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१६
		गाउँ नागरिक सचेतना केन्द्र पुनर्गठन	सङ्ख्या	०	१		१		१	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्च	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१६
असर १	समूदायमा सामाजिक परिचालनका माध्यमबाट निर्माण भएका नागरिक दवाव समूहको संस्थागत विस्तार भएको हुनेछ।	वाल क्लवहरूको पुनर्गठन र विस्तार भएको हुनेछ।	सङ्ख्या	५९	११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्च	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१६
		टोल विकास संस्थाको पुनगठन विस्तार भएको हुनेछ	प्रतिशत	३०	२२	२२	२२	२२	२२	११०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१६
		जेष्ठ नागरिक समूहको वडागत विस्तार भएको हुनेछ।	प्रतिशत	१	३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्च	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१६
		वस्तीगत आमा समूह निर्माण	सङ्ख्या	२८	५०	५०		०	०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्च	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१६
		युवा क्लव गठन	सङ्ख्या	३१	११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१६

लक्षितवर्ग कार्यक्रम										योजना अवधिका उपलब्धि	पुष्ट्याईका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	(आधार वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
		गरीवी निवारण कार्यक्रममा सहभागी महिला	सङ्ख्या	३४७	२२	२२	२२	२२	२२	११०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको	गापा, सामाजिक विकास शाखा	५
प्रतिफल १.१	लक्षितवर्गका क्षमता विकाससँगै विपन्न वालबालिकाको शैक्षिक पहूँचमा विकास, वेवारिसे नागरिक संरक्षण र कुरिति नियन्त्रण भएको हुनेछ।	वालविवाह, कुरीती र महिला हिंसा नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको	गापा, सामाजिक विकास शाखा	५
		अपाङ्गता मैत्री क्रियाकलाप	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१
		वेवारिसे नागरिक संरक्षण केन्द्र सञ्चालन	सङ्ख्या		३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश सामाजिक मन्त्रालयको	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१६
		दलीत तथा विपन्न वालबालिका छात्रवृत्ति कार्यक्रम	सङ्ख्या		२	२	२	२	२	१०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको	गापा, सामाजिक विकास शाखा	१६
		लक्षितवर्ग स्वरोजगार सहजीकरण	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको	गापा, सामाजिक विकास शाखा	८
		युवा प्रतिभा कार्यक्रम (खेलकुद)	सङ्ख्या		३	३	३	३	३	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश सामाजिक मन्त्रालयको	गापा, सामाजिक विकास शाखा	३

४.६ श्रम तथा रोजगार

४.६.१ पृष्ठभूमि

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको समृद्धिकालागि कृषि क्षेत्रको योगदानसँगै गैर कृषि क्षेत्रको योगदानलाई पनि सबल पार्दै विकासका श्रोतहरुको सन्तुलन कायम गर्नु आवश्यक हुन्छ । यस गाउँपालिकाका कृषि, पर्यटन र व्यापार सँगै श्रम तथा रोजगार क्षेत्रमा जनशक्तिको विकास अपरिहार्य हुन्छ । विश्वव्यापी कोरोना भाइरस संक्रमण नियन्त्रण पछि बैदेशिक रोजगारमा रहेका श्रमिक फिर्ता हुन सक्ने सम्भावना रहेकाले तिनीहरुलाई स्थानीय श्रमबजारमा रोजगारका अवसर सृजना गर्नु पनि आवश्यक हुन्छ । यस गाउँपालिकामा १५–६० वर्ष उमेर समूहका ६५.१७ प्रतिशत श्रम योग्य नागरिक भएपनि १९.६ प्रतिशत बेरोजगार रहेका छन् । रोजगार प्राप्त जनशक्ति मध्येमा पनि ३५.५६ प्रतिशत मात्र औपचारिक श्रम बजारमा संलग्न रहेका छन् । साथै यस गाउँपालिकाको श्रम बजारमा स्थानीय यूवाको सहभागिता बढाउन र स्थानीय श्रम शक्तिको व्यवसायिक श्रमबजारमा उपयोग गरी बेरोजगारी दरलाई तल झार्नु आजको आवश्यकता हो ।

४.६.२ प्रमुख समस्या

यस गाउँपालिकाको पर्यटन तथा श्रमबजारमा स्थानीय जनशक्तिको सहभागिता बढाउने सबालमा उनीहरुमा उद्यमशीलताको विकास, स्वरोजगार प्रवर्द्धनप्रति चासो कम रहनु, युवा विदेश पलायन हुनु, कोरोनाका कारण वैदेशिक रोजगार सुरक्षित र भरपर्दो हुन नसक्ने अवस्था आउनु, स्थानीय तहमा रोजगारीको सृजना प्रर्याप्त हुन नसक्नु, वैदेशिक रोजगारीको सीप र पूँजीलाई उत्पादनमा जोड्न नसक्नु, निजी क्षेत्रलाई रोजगार मैत्री लगानीमा प्रोत्साहन गर्न नसक्नु, श्रमबजार सूचना प्रणाली विकास हुन नसक्नु नै यस क्षेत्रका मुख्य समस्याहरु हुन् ।

४.६.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

गाउँको सामाजिक तथा आर्थिक समृद्धिकालागि श्रमलाई सीप, प्रविधि, उत्पादन र बजारसँग जोड्नु, उत्पादनशील क्षेत्रको पहिचान र स्थानीय रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्नु, अनौपचारिक क्षेत्रका रोजगारीलाई औपचारिक क्षेत्रको दायरामा ल्याउनु, रोजगारमूलक उद्यमशीलता विकास गर्नु, श्रमको उत्पादकत्व वृद्धि मार्फत् आर्थिक विकासका सम्भावनाहरूलाई फराकिलो वनाउनु, जस्ता यस क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् । यस गाउँपालिकामा श्रमिक सूचना केन्द्रको विकास गर्न र परम्परागत श्रमिक समूहको संवर्द्धन गर्ने प्रकृया नै नथालिएको, गाऊँपालिकाका जनशक्ति शहरमुखी हुनु र गाउँका लागि श्रमिकको पर्याप्त अवसर र सहभागिता सन्तुलन गर्न नसकिएको, असल श्रम सम्वन्धको विकास र श्रमको उत्पादकत्व वृद्धि अनौपचारिक श्रमिक पाठशाला संञ्चालनका लागि ध्यान नपुगेको यस गाउँपालिकाको श्रम व्यवस्थापन क्षेत्रका चुनौतिहरु हुन् ।

अवसर

यस गाउँपालिकामा रहेका श्रमयोग्य जनशक्ति बैदेशिक श्रम तथा रोजगारीका क्षेत्रमा सहभागी हुँदा उनीहरुबाट प्राप्त सीपलाई स्थानीय श्रमशक्तिमा रुपान्तरण गर्नु यस गाउँपालिकाको महत्वपूर्ण अवसर हो । स्थानीय पर्यटन श्रमबजारमा बढदो श्रमशक्तिको माग र पोखरा महानगर क्षेत्रका पर्यटन बजारमा खपत हुने कृषि उपजको मागका लागि आवस्यक कृषि श्रम र रोजगार समेत अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका लागि अवसर बनेको छ । साथै व्यवसायिक क्षेत्रमा श्रमको सम्मान र सरकारी ज्यालाको पालना हुन थाल्नु, बैदेशिक श्रम तथा रोजगार सम्वन्धी संस्थाहरु नागरिकहरुका बीचमा पहुँच व्यवस्थित हुनथालेको, सामाजिक संघ–संस्थाहरु श्रम र रोजगारीका क्षेत्रमा क्रियाशिल हुन थालेको अवस्था पनि श्रम क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

४.६.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

स्थानीय श्रमशक्तिको विकास र रोजगारीको सिर्जना ।

लक्ष्य

गाउँपालिकाको श्रमशक्तिलाई स्थानीय रोजगारीमा सहभागिता बढाइ वेरोजगारी न्यूनीकरण गर्ने ।

उद्देश्य

१. स्थानीय श्रम बजारमा रोजगारीका अवसरहरू विस्तार गर्नु ।

२. वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त सीप र आर्जनलाई उपयोगमा ल्याउनु ।

४.६.५ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: स्थानीय श्रम बजारमा रोजगारीका अवसरहरू विस्तार गर्नु ।	
१.१ युवा स्वरोजगारका लागि जिल्ला युवा परिषद तथा केन्द्रिय युवा परिषद संगको सहकार्य गर्ने ।	१.१.१ रोजगार सूचना केन्द्र स्थापना गरी श्रम बजारको माग अनुसार श्रमशक्तिको आपूर्ति गरिनेछ । १.१.२ श्रम र ज्याला बीचको सन्तुलन कायम गरिनेछ ।
रणनीति	**कार्यनीति**
उद्देश्य २: वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त सीप र आर्जनलाई उपयोगमा ल्याउनु ।	
२.१ वैंकिङं प्रणाली मार्फत विप्रेषण आय भित्र्याई उत्पादनमूलक लघु तथा साना उद्योग, पर्यटन, कृषि व्यवसाय र रोजगारमूलक सेवा क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।	२.१.१ स्थानीय श्रम बजार मार्फत आवश्यक व्यवसायका लागि सीप विकास तालिम र सहुलियत दरको कर्जा व्यवस्था गरिनेछ ।

४.६.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१.स्वरोजगारका लागि व्यवसायिक तालिम कार्यक्रम ।

२.रोजगार सूचना केन्द्र सञ्चालन कार्यक्रम ।

३.वैदेशिक रोजगारी सुरक्षा परामर्श कार्यक्रम ।

४.विप्रेषण व्यवस्थापन कार्यक्रम ।

५.युवाउद्यमी स्वरोजगार कर्जा कार्यक्रम ।

४.६.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्यनीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	स्थानीय स्वरोजगारका लागि व्यवसायिक तालिम कार्यक्रम	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	गापा,सामाजिक विकास शाखा
			१.१.१	ख	रोजगार सूचना केन्द्र सञ्चालन कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा,सामाजिक विकास शाखा
			१.१.२	क	श्रम ज्याला सन्तुलनका लागि सहजीकरण तथा अनुगमन	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा,सामाजिक विकास शाखा
	२	२.१	२.१.१	ख	वैदेशिक रोजगारी सुरक्षा परामर्श कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा,सामाजिक विकास शाखा
			२.१.१	ख	विप्रेषण व्यवस्थापन कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा,सामाजिक विकास शाखा
			२.१.१	घ	युवा उद्यमी स्वरोजगार तथा सुलभ कर्जा कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा,सामाजिक विकास शाखा

सङ्केत विवरण : क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने ।

४.६.८ अपेक्षित नतिजा

लक्षितवर्ग कार्यक्रम										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	श्रम बजारमा सक्रिय योगदान गर्ने सक्ने युवाहरु युवा परिषद संगको सहकार्यमा ग्रामीण युवा उद्यम विकास र युवा लक्षित राष्ट्रिय स्वरोजगारमा योगदान गर्न सक्ने क्षमताको विकास हुनेछ।	स्थानीय स्वरोजगारका लागि व्यवसायिक तालिम	सङ्ख्या	५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	घरेलु विकास कार्यालयको	गापा,सामाजिक विकास शाखा	९
		वैदेशिक रोजगारी सुरक्षा परामर्श कार्यक्रम	सङ्ख्या		३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सामी परियोजनाको सहयोग हुने	गापा,सामाजिक विकास शाखा	९
		स्थानीय रोजगार सम्मेलन	सङ्ख्या	०	१		१	०	१	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्थानीय वित्तीयसंस्थाको	गापा,सामाजिक विकास शाखा	९
असर १	रोजगार सूचना केन्द्रको सक्रियताकले स्थानीय श्रम बजार र श्रमिक बीचको सम्बन्ध उत्पादनमा केन्द्रित भइ स्थानीय बजारमा स्थानीय जनशक्तिको खपत बढाउने छ।	रोजगार सूचना केन्द्र सञ्चालन र रोजगार पहुँच वृद्धि	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्थानीय पर्यटन समिति र व्यापार समितिको	गापा,सामाजिक विकास शाखा	८
		विप्रेषण व्यवस्थापन कार्यक्रम	प्रतिशत	३०	२२	२२	२२	२२	२२	११०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्थानीय वित्तीयसंस्थाको	गापा,सामाजिक विकास शाखा	८

लक्षितवर्ग कार्यक्रम										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रतिफल १.१	स्थानीय श्रम तथा रोजगारको बजार माग सम्बोधन गर्न प्रशिक्षण र सहुलियत पूर्ण कर्जाका लागि सरकारी तथा निजी क्षेत्रसँग साँझेदारी बढेको हुनेछ।	यूवा उद्यमी स्वरोजगार कर्जा कार्यक्रममा सहभागी	सङ्ख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्थानीय वित्तीयसंस्थाको	गापा,सामाजिक विकास शाखा	८
		श्रमकार्यस्थल सुरक्षा अभिमूखीकरण	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	घरेलु विकास कार्यालयको	गापा,सामाजिक विकास शाखा	८
		श्रम ज्याला सन्तुलनका लागि सहजीकरण तथा अनुगमन	सङ्ख्या		३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुने	गापा,सामाजिक विकास शाखा	८

परिच्छेद ५: पूर्वाधार विकास

५.१ पुल, सडक तथा यातायात

५.१.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि जति नागरिक र सामाजिक सम्पर्कका माध्यमहरूसघन हुन सक्छन् उति नै विकासको गतिले तिव्रता लिन्छ । आर्थिक तथा सामाजिकसम्पर्क सघन पार्ने माध्यममा सडक यातायात महत्वपूर्ण मानिन्छ । सडक यातायातको विकासले उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न, स्वास्थ्य र शिक्षा सेवामा पहुँच उपलव्ध गराउदै रोजगारी सिर्जना गर्न, गरिबी न्यूनीकरण गर्न र समग्र सामाजिक र आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याउन उल्लेखनीय योगदान गर्ने भएकाले सडकलाई विकासको बाहक नै मानिन्छ । मानवीय सम्पर्कका सहयोगी माध्यम सडक संजाल अन्तर्गत सवारी गुड्ने सडक मात्र नभएर पदमार्ग, मोटर पुल तथा झोलुङ्गे पुल समेतले बाह्रैमासे आवतजावतको प्रत्याभूति गराउँदछन् । अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका करिब १२६ बस्तीमा करिब ५४ प्रतिशत घर परिवारले सडक सुबिधा उपभोग गर्दै आएको देखिन्छ । बाँकी ४६ प्रतिशत परिवार भने ठुला सडक सुविधाबाट बञ्चित छन् । तर ठुला सडक सुबिधा नभए पनि ती घरपरिवारलाई आफ्नो घरसम्म जान घोडेटो जस्ता बाटा उपलब्ध छन । दुर्गम गाउँबस्तीमा पहुँच पुऱ्याउन झोलुंगे पूलको योगदान महत्वपूर्ण रहेको हुन्छ । यातायात पूर्वाधारको बढ्दो माग र आवश्यकतालाई अध्ययन अनुसन्धानमार्फत् दिगो विकास र व्यवस्थापन गर्दै लैजानु पर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

५.१.२ प्रमुख समस्या

अन्नपूर्ण गाउँपालिकालाई पर्यटकीय विकासका माध्यमबाट अब्बल बनाउने अपेक्षा राखिएको अवस्थामा आवश्यक आपुर्ति सन्तुलन तथा निकासीका लागि सडकयातायातको स्थितिलाई मजबुत गर्नुपर्ने हुन्छ । पोखराबाट बाग्लुङ्ग जाने लोकमार्गले गाउँपालिकालाई जोडदै जाने भएकाले यसले नै मुख्य सडकको प्रतिनिधित्व गर्दछ । यसै सडकसँग जोडिएर अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको कृषि, पर्यटन, पूर्वाधार र अन्य गाउँपालिका तथा जिल्लासँगको सम्पर्क सघन बनाएको छ । तर पनि दुर्गम भौगोलिक विकटता र छिरलिएका बस्तीलाई जोडेर यातायातको व्यवस्थापन हुन नसक्नु, यातायातका पूर्वाधारमा अपेक्षित विकास नहुनु, सडकको स्पष्ट वर्गीकरण नहुनु, मापदण्ड विना योजना पहिचान तथा छनोट हुनु, आवश्यक पूर्वतयारीविना योजना कार्यान्वयनमा लैजानु, निजी क्षेत्रको व्यावसायिक क्षमतामा समायनु क'ल वृद्धि नहुनु, गुणस्तरीय निर्माण सामग्रीको सहज उपलब्धता हुन नसक्नु, बजेटको विनियोजन र सञ्चालनमा कुशलताको अभाव हुनु, प्राविधिक संसाधन क्षमतामा अपेक्षाकृत् वृद्धि नहुनु, सडक प्रति सर्वसाधारणको अपनत्वमा कमी हुनु, आयोजना व्यवस्थापनमा सुशासन कायम राख्न गर्नुपर्ने उपायहरूको अवलम्बन नहुनु, ठेक्का व्यवस्थापनमा कमजोरी रहनु, सडक लम्बाइ वृद्धिका साथै मर्मत सम्भारको दायित्व वृद्धि भए अनुरुप स्रोत व्यवस्थापन नहुनु नै यस क्षेत्रका विद्यमान समस्याहरू हुन् । मध्यपहाडी राजमार्गका रुपमा रहेको पोखरा बाग्लुङ्ग लोकमार्गको वैकल्पिक मार्ग नहुनु, न्यून गुणस्तरको सडक सञ्जाल विस्तारले पर्यटन पदमार्गमा वाधा उत्पन्न हुनु, हिलाम्मे धुलाम्मे सडकका कारण पर्यटकहरूका लागि असुबिधा बढनु, प्रयाप्त अध्ययन तथा बिना डिजाइन नै सडक निर्माण हुनु, र मोटरबाटो साँघुरो हुनु यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।

५.१.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

हिमाली उच्च-पर्वतीय लेकाली बस्तीदेखि मोदी, भुरुङ्गदी तथा अन्य खोलाका गल्छी र अँधेरी खोलाको आकस्मिक भलबाढी समेतको सामाना गर्नु पर्ने गाउँपालिकाका सडकहरुको नियति छ । विगतदेखि नै बस्तीगत परिस्थितिलाई विकास सन्तुलनका हिसावले योजना निर्माण गर्न नसकिएका कारण सबै बस्तीमा भरपर्दो र दिगो सडकको पहुँच चुनौतीपूर्ण भइरहेको छ । भौगोलिक तथा भौगर्भिक अवस्थाका बीच आर्थिक र सामाजिक गतिविधिलाई गतिशील बनाउन योगदान गर्न सक्ने सडक संजाल पहिचान गरी निर्माण गर्नु, सीमित लगानीमा उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग गर्दै गुणस्तरीय सडक निर्माण गर्नु, सानातिना आयोजनामा बजेट छर्ने प्रवृत्तिको अन्त्य गर्नु, व्यापार, ब्यवसाय तथा उत्पादन बढाउन मद्दत पुर्याउन सक्ने रणनीतिक महत्वका सडक निर्माणमा केन्द्रित हुनु, वातावारणीय पक्षलाई ध्यानमा राखेर गुणस्तरीय सडक निर्माण गर्नु, दुर्गम गाउँ बस्तीमा आवश्यकताका आधारमा झोलुङ्गे पूल निर्माण गरी आवत–जावतको पहुँच पुऱ्याउनु, पर्यटकीय पदमार्ग विकास तथा ब्यवस्थापन गर्नु, सडक तथा पदमार्गको संरक्षण, मर्मत सम्भार तथा ब्यवस्थापन कार्यलाई दिगो बनाउनु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौती हुन् । स्थानीय जनशक्ति परदेशतर्फ पलायन हुनु र स्थानीय सहभागिता बिना नै सडक सञ्जाल लगायत पूल निर्माण हुने गरेको, स्थानीय स्तरमा प्राविधिक जनशक्तिको कमी हुनु, प्राथमिकता बिना नै सडक निर्माण गर्ने कार्यमा होडबाजी र यातायातमा सिण्डीकेट प्रणाली हावी हुनुले यस गाउँपालिकाको सडक यातायात व्यवस्थापनमा चुनौती थपिएको छ ।

अवसर

पर्यटकीय बस्ती जोडिने गरी सडक तथा पदमार्गको व्यवस्थापन गर्दा स्थानीय सहभागिता बढ्न सक्ने, उपयोगमा नआएका झोलुङ्गे पूलहरुलाई यथोथित स्थानमा स्थानान्तरण गर्न सकिने सम्भावनाले पनि सडक पहुँच विस्तारमा अवसर देखिएको छ । पर्यटकीय महत्व र कृषि बजारलाई ध्यान दिइ सडक निर्माणमा स्थानीय तह, प्रदेश र संघीय सरकार बीचको साझेदारी को सम्भावना बन्दै गएको अवस्थाले यस क्षेत्रका अवसरहरू पनि बढ्दै गएका छन् ।

५.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

सडक यातायात सञ्जाललाई आर्थिक समृद्धिको मेरुदण्डका रुपमा विकास गर्ने ।

लक्ष्य

प्रदेश सदर मुकाम देखि गाउँपालिकाका सबै वडा केन्द्रसम्मको सडक यातायात सबै याममा चल्नेगरी विकास गर्ने ।

उद्देश्य

१. सडक यातायात पूर्वाधारको विकास तथा विस्तार गर्दै सबै वडाकेन्द्रसम्म सडक पुर्याउनु ।

२. सडक विस्तारलाई आर्थिक कार्यक्रमसंग जोडेर लैजानु ।

५.१.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : १.सडक यातायात पूर्वाधारको विकास तथा विस्तार गर्दै सबै वडाकेन्द्रसम्म सडक पुर्‍याउनु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ सडक निर्माणको औचित्य तथा महत्व र दिगोपना हेरेर सडकको नयाँ ट्र्याक खोलिनेछ ।	१.१.१. सबै वडा केन्द्र, घनाबस्ती–बजार र पर्यटन जोडने गरी अन्नपूर्ण चक्रपथ निर्माण गरिने छ । १.१.२ नियमित यातायात सूचारु भएका सडक र शाखा सडकहरुको स्तरोन्नती गरिने छ । १.१.३ यातायात सेवा विस्तार र व्यवस्थित गर्न निर्देशिका तर्जुमा गरिने छ ।
उद्देश्य : २ सडक विस्तारलाई आर्थिक कार्यक्रमसंग जोडेर लैजानु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ रोजगारी र आय आर्जनमा बढावा दिनसक्ने कृषि तथा पशुपन्छी र गैर कृषि उद्यम केन्द्रित क्षेत्रमा सडक पहुँच र उद्यम सञ्चालनलाई प्ररित गर्ने ।	२.१.१. गाउँ र बस्तीलाइ खास आम्दानी र रोजगारी हुने पर्यटकीय आकर्षण र बजार केन्द्र जोडने सडकलाई प्राथमिकता दिएर निर्माण गरिने छ । २.१.२ भैराखेको पर्यटकीय पदमार्ग स्तरोन्नति र नयाँ पदमार्गको खोजी गरिनेछ । २.१.३ बस्ती जोडने स्थानमा मोटर पुल निर्माण र झोलुङ्गे पुल स्थानान्तरण गरिने छ । २.१.४ नियमित यातायात सञ्चालन हुँदै आएका कच्ची सडकहरुको स्तरोन्नती तथा कालोपत्रे गरिनेछ ।

५.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. अन्नपूर्ण चक्रपथ निर्माण योजनाको कार्यान्वयन ।

२. बस्ती र वडा जोड्ने सडक तथा पुल मर्मत तथा हेरचाह कार्यक्रम ।

३. यातायात सेवा निर्देशिका तर्जुमा ।

४. मोटर पूल निर्माण र झोलुङ्गे पुल स्थानान्तरण ।

५. नियमितरुपमा सडक कालोपत्रे गर्ने ।

६. आकस्मिक मर्मत संभार कोष सञ्चालन ।

५.१.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

सडक यातायात र पुल क्षेत्र														
क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	अन्नपूर्ण चक्रपथ निर्माण योजना (रेखांङ्कन, वातावरणीय सम्भाव्यता अध्ययन र विस्तृत योजना)	पटक		१	०	०	०	०	१	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.२	क	बस्ती र वडा जोडने सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति	प्याकेज		१	१	१	१	१	५	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.३	ख	यातायात सेवा निर्देशिका तर्जुमा (भाडा व्यवस्थापन र प्रदूषण मापदण्डसमेत)	प्याकेज		१	०	०	०	०	१	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
	२	२.१	२.१.१	ख	पदमार्ग मर्मत तथा नयाँ विस्तार कार्यक्रम	प्याकेज		११	११	११	११	११	५५	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.३	ख	मोटर पुल निर्माण	प्याकेज		१	१	१	१	१	५	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.३	क	पदमार्गका झोलुङ्गे पुल मर्मत तथा स्थानान्तरण	प्याकेज		१	१	१	१	१	५	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.४	ख	सडक कालोपत्रे	किमि		५	५	५	५	५	२५	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.४	क	सडक पुल आकस्मिक मर्मत संभार कोष सञ्चालन	प्याकेज		१	१	१	१	१	५	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा

सङ्केत विवरणः क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैंले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

५.१.८ अपेक्षित नतिजा

सडक यातायात क्षेत्रका प्रमुख कार्यक्रमहरु										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	यातायात पूर्वाधारको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन भई नागरिकहरूको पहुँच वृद्धि भएको हुने छ	अन्नपूर्ण चक्रपथ निर्माणका का लागि रेखाङ्कन, वातावरणीय सम्भाव्यता अध्ययन र विस्तृत योजना तयार भएको हुनेछ।	प्याकेज		१	१	०	०	०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
		गाउँपालिकाका बस्ती र वडा केन्द्र जोडने सडक ट्र्याक खोलिएको हुनेछ	सङ्ख्या		६	५	०	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
असर १	आर्थिक विकासमा योगदान गर्ने रणनीतिक महत्वका यातायात पूर्वाधार सुदृढ भएको हुने	पदमार्ग मर्मत	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
		नयाँ पदमार्ग खोज तथा विस्तार कार्यक्रम	सङ्ख्या		६	५	०	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्थानीय पर्यटन समितिको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
		मोटर पुल निर्माण	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
		पदमार्गका झोलुङ्गे पुल मर्मत तथा स्थानान्तरण	सङ्ख्या		८	८	८	८	८	४०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
प्रतिफल १.१	रणनीतिक सडकहरूको निर्माण र यातायात सेवाको निर्देशिका अनुसार स्तरवृद्धि भएको हुने	वडा बस्तीमा सडक यातायात सञ्जाल जोडिएको हुनेछ	सङ्ख्या		६	५	०	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
		पालिका क्षेत्रकालागि प्रदूषण मापदण्ड र भाडा दर तथा सेवा स्तरीयताको यातायात सेवा निर्देशिका तर्जुमा	पटक		१		०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
		नियमित सवारी योग्य सडक कालोपत्रे हुने छ।	किमि		५	५	५	५	५	२५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५

५.२ भवन, बस्ती तथा शहरी विकास

५.२.१ पृष्ठभूमि

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको बसोबास ढाँचा अवलोकन गर्दा बागलुङ्ग – पोखरा राजमार्ग आसपासको बजार केन्द्रमा बढदो घनत्व र विकट भौगोलिकतामा छिरलिएको पातलो बसोवास छ । दुर्गम गाऊँ जस्तै चरित्रको यो बसोबास पर्यटकीय केन्द्रहरुमा हुने कारोबारका कारण साना गुजुमुज्ज बस्ती र आसपासका अन्य बस्ती छरिएर रहेका छन् । पशुपालनका लागि खर्क र गोठ बनाइएका स्थानमा पर्यटन पदमार्ग परेका कारण व्यवसायीक सुविधाका लागि बसेका बस्तीहरु पशुपालन र पर्यटन व्यापारमा बढी केन्द्रीत छन् । भ–ूवनोट र बस्तीका आधारमा विश्लेषणगर्दा अधिकांश जनसङ्ख्याको बसोवास ग्रामीण चरित्रको नै छ । आन्तरिक रुपमा शहरोन्मुख बसाइसराइको सङ्केत देखिएपनि निकट छिमेकी पोखरामहानगरको पर्यटन र उपभोक्ता बजार लक्षित उत्पादन प्रणालीले यस गाउँपालिकालाई पनि प्रभाव पार्न थालेको छ । शहरी व्यवसायीहरूले यहाँको जमिन किनेर व्यवसायिक कृषि र पर्यटनको सम्भावना निर्माण गर्न खोजिरहेकाले भोलिका दिनमा त्यो चाप सघन हुनसक्ने सङ्केत देखिएको छ । यसकारण पर्यटन गन्तव्य मार्ग र लोकमार्ग छेउको बाक्लो बस्ती र अन्यत्र पातलो बस्ती भएको यो पालिकामा भवन विकास र बस्ती तथा शहरी पूर्वाधार विकासका लागि बेलैमा मापदण्ड बनाउनु आवश्यक छ । भविष्यमा हुनसक्ने शहरीकरणको प्रभाव व्यवस्थापन गर्नका लागि राष्ट्रिय भवन संहितालाई संस्थागत गर्दै ग्रामीण तथा शहरी वस्तिहरूमा सुरक्षित, स्वास्थ्यकर, वातावरण मैत्री र किफायती भवन निर्माण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन भवन निर्माण क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखी कार्य गर्नु पर्ने आवश्यकता छ ।

५.२.२ प्रमुख समस्या

गाउँपालिकाको भवन, बस्ती तथा शहरी विकास क्षेत्रका समस्याहरु मूलतः तीन चरित्रका छन् । भवन मापदण्ड विनाका घरहरुको बाहुल्यता, शहरी पूर्वाधार र यन्त्र उपकरण प्रयोगमा ल्याउन साँघुरा र पातला बस्तीका कारण अप्ठेरो हुने र भौगोलिक हिसावमा जोखिम हुन सक्ने क्षेत्रमा बसोबास गर्नेहरूलाई सुरक्षित क्षेत्रमा ल्याउन बस्ती विकासको प्रयास नहुनु नै मूल समस्या हुन । भवन निर्माण आचारसंहिता पूर्णरुपमा कार्यान्वयन नहुनु, निर्माण मापदण्डमा एकरुपकता नहुनु, ईन्जिनियरको सुपरीवेक्षणबिना भवन निर्माण हुनु, भवन निर्माण गर्ने कामदार तथा प्राविधिकको क्षमता तथा दक्षता वृद्धि हुन नसक्नु, गुणस्तरीय भवन निर्माणको लागि आवश्यक निर्माण सामग्रीको उत्पादनमा ध्यान जान नसक्नु, ऐतिहासिक र स्थानीय पहिचानयुक्त भवन निर्माण गर्नेतर्फ कम चासो रहनु, समूहगत रुपमा भवन निर्माण हुन नसक्नु, आयातित निर्माण सामग्रीको प्रयोग वृद्धि हुदै जानु र भवन निर्माण खर्च अत्यधिक महँगो हुदै जानु नै यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन् । ग्रामीण क्षेत्रमा आवासको निर्माण गर्दा प्राविधिकको परामर्श नलिनु, स्थानीय निर्माण सामाग्री कम गुणस्तरका हुनु र सुरक्षित, स्वास्थ्य र सुविधायुक्त आवास नहुनु, सामूहिक आवास निर्माणमा जनचासो नहुनु, भूउपयोग नीति अनुसार बस्ती विकास नहुनु, विभिन्न स्थानीय तहहरूको मापदण्ड विपरित आवास निर्माण हुनु तथा मापदण्ड अनुसार भएको वा नभएको अनुगमन गर्ने कार्य प्रभावकारी नहुनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन् ।

५.२.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

ग्रामीण बजार केन्द्रहरुमा चुस्त यातायात सुविधा, पर्याप्त गुणस्तरीय खानेपानी, बिजुली तथा सूचना प्रणालीको व्यवस्था गर्नु, सबै नागरिकको शिक्षा स्वास्थ्यमा पहुँच पुऱ्याउनु, प्रत्येक शहरमा दिगो आय तथा रोजगारका अवसर सिर्जना गरी बसाइँसराईको चापलाई न्यूनीकरण गर्नु, प्रविधिमा आधारित उत्पादन प्रणाली र गतिशील आर्थिक गतिविधि सहितको पालिका बनाउनु, सुरक्षित प्रदूषणमुक्त र उपलब्ध साधन स्रोतहरूको उचित उपयोग तथा दिगो व्यवस्थापन भएको पर्यटकीय बस्ती बनाउनु यस क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् । यसैगरीनागरिकको वातावरणमैत्री सुरक्षित आवासको हकलाई सम्मान गर्दै भौगोलिक हिसाबले बिकट र छरिएर रहेका तथा विपदको जोखिममा रहेका घर परिवारलाई सुविधासम्पन्न, वातावरणमैत्री आवासको व्यवस्थापन र बिपन्न

तथा अव्यवस्थित रुपले बसोबास गरेका घर परिवारलाई उचित व्यवस्था गर्नु, लोकमार्गलाई आँगनको रुपमा प्रयोग गर्ने गरी बस्ती विस्तारित हुँदै जानु बनेका वस्तिमा ढल निकास नहुनु, वातावरणमैत्री इन्जिनियरिङ्ग बिना नै बस्ती बिस्तार हुनु यस क्षेत्रका मुख्य चुनौती हुन् ।

अवसर

पर्यटकीय सम्भावनाका कारण यस क्षेत्रको बस्ती र भवन तथा शहरी विकासका सबालहरुमा प्रादेशिक र संघीय सरकारको पनि चासोमा पर्नु, शहरी पूर्वाधार भएका स्थानमा बसाइँसराई बढ्नु, एकीकृत बस्ती विकास प्रति निजी क्षेत्रको आकर्षण बढ्नु, योजनाबद्ध तरिकाले जग्गा विकास तथा ब्यवस्थापन, पूर्वाधार विकास र आवास निर्माण गर्दै स्थानीय पहिचानयुक्त बस्ती बसाल्ने सम्भावना रहनु, विकट र विपद्को उच्च जोखिममा रहेका गरिब, न्यून आय भएका परिवारका लागि न्यून लागतका आवास कार्यक्रम सञ्चालन हुनु, अति सीमान्तकृत, दलित, लोपोन्मुख, अति विपन्नका लागि जनता आवास कार्यक्रम सञ्चालनका लागि समुदायको चासो बढ्नु, सडक तथा अन्य पूर्वाधार विकासले ग्रामीण परिवेश पुनर्निर्माण हुने, पर्यटन र बस्ती विकासलाई जोडेर भवन निर्माणको आचारसंहिता पालना गर्न सकिने, घरबास पर्यटन र स्थानीय बजार केन्द्र जोड्ने गरी आयमूलक कियाकलाप गर्न सकिने यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

५.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

समृद्ध अन्नपूर्णका लागि व्यवस्थित बस्ती विकास एवम सुरक्षित आवासको पहुँच सवैमा पुऱ्याउने ।

लक्ष्य

सुरक्षित, वातावरण मैत्री एवम सुलभ ग्रामीण बस्ती विकासका आधार तय गर्ने ।

उद्देश्य

१. एकीकृत बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र विपन्न घर परिवारलाई व्यवस्थापन गर्नु ।

२. स्थानीय बजार केन्द्रहरुलाई एकीकृत बजार ब्यावस्थापनका रुपमा विकास गर्नु ।

५.२.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १ एकीकृत बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र विपन्न घर परिवारलाई व्यवस्थापन गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ भौगोलिक हिसाबले विकट र छरिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका र सीमान्तकृत घर परिवारलाई एकीकृत बस्ती निर्माण गरी स्थानान्तरण गर्ने ।	१.१.१ स्थानीय र प्रादेशिक सरकार समेतको सहभागितामा , निजी क्षेत्र तथा लक्षित वर्गको सहकार्य तथा सहलगानीमा भौगोलिक हिसाबले विकट र छरिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका घर परिवारका लागि सुरक्षित, वातावारणमैत्री, सुलभ, आधार भूत सुविधायुक्त र मौलिक पहिंचान बोकेका एकीकृत बस्ती निर्माण गरिनेछ । १.१.२ अति सीमान्तकृत र विपन्नका लागि जनता आवास कार्यक्रम अन्तर्गत एकीकृत आवासको व्यवस्था गरिनेछ । १.१.३ विपन्न घरलाई अग्नीसूरक्षा कार्यक्रम अन्तरगत अग्नी जोखिम न्युनिकरण गर्न भान्छाकोठा र छानो सुधारमा सहयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य २. स्थानीय बजार केन्द्रहरुलाई एकीकृत बजार ब्यावस्थापनका रुपमा विकास गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**

२.१ स्थानीय बजार केन्द्रहरु र वडा केन्द्रहरुको एकीकृत व्यवस्थापनका लागि एकीकृत भवन निर्माण गरी सरकारी सेवा र व्यवस्थित बजारको विकास गर्ने ।	२.१.१ हरेकवडा केन्द्रलाई स्थानीय आर्थिक एवम् प्रशासनिक विकास बिन्दुको रुपमा विकास गर्न एकीकृत भवन निर्माण गरी सेवा प्रदान गरिने छ । २.१.२ एकीकृत आवास, सुलभ शौचालय र ढल तथा फोहर व्यवस्थापनका लागि प्रोत्साहन गरिने छ २.१.३ एक वडा एक विपद आवास गृह निर्माण गरिने छ । २.१.४ स्थानीय बजार केन्द्रको विकास गरी विक्री व्यवस्थापन कार्य करार सेवामा सञ्चालन गरी गाउँपालिकाको आयश्रोत वृद्धिका साथै बजार विकास गरिने छ । २.१.५ सरकारी र सार्वजनिक जमिन को अभिलेखन, नक्साङ्कन र प्रमाणीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।

५.२.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. सरकारी र सार्वजनिक जमिन अभिलेखन, नक्शांकन र प्रमाणीकरण कार्यक्रम ।

२. एकीकृत बस्ती निर्माण ।

३. विपन्न घर परिवारलाई अग्नीसूरक्षा कार्यक्रम ।

४. हरेकवडा केन्द्रमा एकीकृत भवन निर्माण ।

५. शौचालय र ढल तथा फोहर व्यवस्थापन ।

६. एक वडा एक विपद आवास गृह निर्माण ।

७. स्थानीय बजार केन्द्रको विकास र करार सेवा सञ्चालन ।

५.२.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

प्रमुख कार्यक्रमहरु														
क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	ख	एकीकृत बस्ती योजना तथा जग्गा व्यवस्थापन	सङ्ख्या		११	०	०	०	०	११	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.१	क	एकीकृत बस्ती निर्माण तथा हस्तान्तरण	सङ्ख्या		०	६	५	०	०	११	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.२	क	जनता आवासका लागि जग्गा व्यवस्थापन	सङ्ख्या		११	०	०	०	०	११	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.२	ख	जनता आवास निर्माण तथा हस्तान्तरण	सङ्ख्या		०	६	५	०	०	११	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.३	क	विपन्न घर परिवारलाई अग्नीसूरक्षा कार्यक्रम	सङ्ख्या		११०	११०	०	०	०	२२०	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
	२	२.१	२.१.१	क	वडा तथा पालिका केन्द्र जग्गा व्यवस्थापन	सङ्ख्या		१२	०	०	०	०	१२	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.१	ख	वडा तथा पालिका केन्द्रमा एकीकृत भवन निर्माण (न्यूनतम आठ वटा शाखा सहित)	सङ्ख्या		०	६	६	०	०	१२	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.२	क	सामुदायिक शौचालय निर्माण	सङ्ख्या		३	४	४	०	०	११	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.३	क	एक वडा एक विपद आवास गृह निर्माण	सङ्ख्या		०	६	५	०	०	११	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.४	ख	स्थानीय हाटबजार केन्द्र विकास योजना	सङ्ख्या		११	०	०	०	०	११	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.४	घ	स्थानीय हाटबजार केन्द्र निर्माण र करार सेवामा सञ्चालन	सङ्ख्या		०	६	५	०	०	११	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.५	ख	सरकारी र सार्वजनिक जमिन अभिलेखन , नक्साङ्कन र प्रमाणीकरण कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

५.२.८ अपेक्षित नतिजा

भवन, बस्ती तथा शहरी विकास										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	गाउँपालिकाका वडा केन्द्रहरु प्रशासनिक तथा आर्थिक केन्द्रका रुपमा विकास भई व्यवस्थित र दिगो बस्ती विकास भएको हुने छ।	एकीकृत बस्ती निर्माण	सङ्ख्या		११	११	०	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको सहयोग हुने	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	११
		वडा तथा गाउँपालिका केन्द्रमा एकीकृत भवन निर्माण (न्यूनतम आठ वटा शाखा सहित)	सङ्ख्या		०	६	६	०	०	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	११
		स्थानीय बजार केन्द्र निर्माण र करारमा सञ्चालन	सङ्ख्या		०	६	५	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	९
असर १	सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवनहरुमा आधारभुत पूर्वाधार सहितको नागरिक सेवाको पहुँच सहज हुने छ	जनता आवास कार्यक्रमको वडागत कभरेज (न्यूनतम २० परिवार)	सङ्ख्या		०	६	५	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयका	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	११
		जनता आवास कार्यक्रमबाट सुरक्षीत आवास पहुँच हुने परिवारको सङ्ख्या			०	०	११०	११०	०	२२०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	११
		घरवाट ३० मिनेटको पैदल दूरीमा वडा सेवा केन्द्र पहुँच भएको जनसङ्ख्याको अनुपात	सङ्ख्या		०	६	६	०	०	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	११
		विद्यालय तथा सेवाकेन्द्रहरुमा शौचालय, खानेपानी र	सङ्ख्या		३	४	४	०	०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश सामाजिक विकास मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	४

भवन, बस्ती तथा शहरी विकास										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
		विद्युत सेवा उपलब्धताको अनुपात												
प्रतिफल १.१	वडागत वस्तीहरु व्यवस्थित शहरी पूर्वाधार उन्मुख भएका हुने छन् ।	वडागत हाट बजार सञ्चालन	सङ्ख्या		०	६	५	०	०	११	अन्तपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भौतिक मन्त्रालयको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	८
		हाट बजारमा सामुदायिक शौचालय	सङ्ख्या		०	६	५	०	०	११				६
		एक वडा एक विपद आवास गृह निर्माण	सङ्ख्या		०	६	५	०	०	११				११
		एक बस्ती एक खुल्ला सार्वजनिक स्थान/पार्कहरूको विकास	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्तपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	११
		सरकारी र सार्वजनिक जमिन अभिलेखन , नक्साङ्कन र प्रमाणीकरण भएको हुने छ	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्तपूर्ण बुलेटिन	गण्डकी प्रदेश भूमि व्यवस्था मन्त्रालयका	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	११

५.३ सिँचाइ

५.३.१ पृष्ठभूमि

अति वर्षा मापन हुने गरेको लुम्ले कृषि अनुसन्धान केन्द्र यस अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा अवस्थित छ । यहाँ मनसुनी वर्षाको समयमा बढी वर्षा हुँदा भल र पानीका जरुवा–मूलहरु पलाउने गर्दछन् । यीनै वर्षाको भल र पानीका मूल श्रोतहरुबाट यहाँका पहाडी, भिराला टारी खेतमा पुरानो कुलो प्रणालीवाट सिँचाइ हुने गरेको छ । कतिपय खोला किनारका फाँटहरुमा साना तथा मझौला सिँचाइ प्रणालीबाट धानखेतमा सिँचाइ हुने गरेको छ । यस गाउँपालिकामा हालै गरिएको सर्भेक्षणका आधारमा ३१ वटा पानीका श्रोतहरुबाट ९ वडाका ६१ वटा साना टारी र फाँटहरुमा सिँचाइ हुने गरेको छ भने बाँकी २ वटा वडाहरु(६ र १०) मा कुनै सिंचाइयोग्य श्रोत नभएको अवस्था विद्यमान छ । यी अधिंकाश श्रोतहरु हिउँदे याममा निस्कृय र वर्षा याममा सक्रिय हुने चरित्रका छन् । पर्यटकीय सम्भावनासँग कृषिको समन्वय गर्दै आन्तरिक उत्पादनबाट पर्यटन बजारको माग आपुर्तिले कृषि र पर्यटन क्षेत्रको उद्देश्य पुरा गर्न यहाँका हिउँदे याममा वैकल्पिक सिँचाइको सम्भावना विकास गरी बजार माग सम्बोधन गर्न सक्ने क्षमतामा रुपान्तरण गर्नु पर्ने आवस्यकता छ । यसकारण अन्नपूर्ण गाउँपालिकाले पानीका श्रोतहरुको निरन्तरताका लागि वर्षामा पानी सङ्कलन र मूल रिर्चाज गर्ने पोखरी प्राणालीको अभ्यास पनि थालनी भएको छ । मूलको संरक्षण र श्रोतको दिगो उपयोग प्रणाली निर्माण गरी सिँचाइ योग्य क्षेत्रमा सिंचाइको उपलब्धता बढाउन योजनाबद्ध प्रयासको आवस्यकता छ । बाह्रै महिना सिंचाई हुनसक्ने अंधेरी फाट, रतीफाँटहरु उपभोक्ताहरुको आवासिय दूरीका कारण बल्लतल्ल एक वाली धान खेती मात्रै लिने गरिएको पाइन्छ । अधिंकाशतः खेती मौसमी सिंचाइमा भर पर्नुपर्ने बस्ती नजिकका टारी तथा सेरा (फाँट) हरुमा नयाँ खेतीका विधि तथा ढाँचाहरूको अभ्यास गर्नु आवस्श्यक देखिएको छ । साथै गाउँपालिकाको खाद्य सूरक्षा समेतलाई सम्बोधन गर्न यीनै टारी, सेरा तथा फाँटहरुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाई खाद्य सूरक्षा गरिबी निवारणमा योगदान पुऱ्याउन सिंचाइको मुख्य भूमिका रहने हुँदा उच्च प्राथमिकताका साथ सिंचाइसम्बन्धी कार्य गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

५.३.२ प्रमुख समस्या

पर्यटकीय बजारका खाद्य सम्बन्धी माग सम्बोधन गर्न पोखराको आपुर्ति बजारमा भर पर्नु पर्ने र आफना उत्पादनशील खेतहरुमा सिँचाइ योजना बनाई योजनाबद्ध विकास तथा व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, दिगो सिंचाइको व्यवस्था गर्न नसक्दा उत्पादकत्व कम हुने र खाद्यान्न उत्पादन प्रति कृषक तथा समुदायको उत्साहजनक आकर्षण नहनु, परम्परागत कृषक कुलोहरूको आधुनिकीकरण तथा सुधार हुन नसक्नु, सिँचाइ सुविधा पुगेको भूमिमा खण्डीकरण तथा अव्यवस्थित बसोबास हुन गई पानीको अधिकतम प्रयोग नहुनु तथा आवश्यकता रहेको ठाउँमा सिंचाइको व्यवस्था गर्न नसक्नु, थोरै पानीको प्रयोग गरी धेरै भू–भागमा सिँचाइ गर्न सकिने प्रविधिहरूको कम उपयोग हुनु, बस्ती नजिकका नदी र नालाहरूबाट अनियन्त्रित रुपमा नदीजन्य निर्माण सामग्री निकाल्ने प्रवृतिले गर्दा कुलोको बाँध भन्दा खोलाको 'बेड–लेभल' गहिरिदै जाँदा सिँचाइ योजनाहरू जोखिममा पर्ने र भू–क्षय बढ्दै जानु, अन्य भौतिक पूर्वाधारहरूको तुलनामा सिँचाइ पूर्वाधारप्रति समुदायहरूको चासो कम रहनु र परम्परागत कुला सिचाइ प्रणाली संरक्षणको अभाव हुनु सिँचाइ क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।

५.३.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

गाउँपालिकामा उपलब्ध सिंचाइका श्रोतहरु ठाडा खोला हुनाको कारण बाँध बाध्न र जोगाउनु चुनौतीपूर्ण छ । यहाँका मोदी, अँधेरी, रती र छोमरोङ्ग खोला नजिकका फाँटहरुमा दिगो सिंचाइको व्यवस्था गर्नु, उच्च लेकाली भू–भागहरूमा उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग गरी सिँचाइ सुविधा पुऱ्याउनु, सञ्चालनमा रहेका कुलो–सिँचाइ आयोजनाहरूको मर्मत सम्भार गरी तिनीहरुको अधिकतम प्रयोग गर्नु, सिँचाइ सेवा शूल्क सङ्कलन कार्य

प्रभावकारीबनाई आयोजनाहरूको मर्मत सम्भार, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई दिगो बनाउनु, सिँचाइ आयोजना विकासप्रति समुदायको चासो वृद्धि गर्नु, जलवायु परिवर्तन तथा नदीजन्य निर्माण सामग्रीको अव्यवस्थित दोहनले सिँचाइ क्षेत्रमा पारेको प्रतिकूलप्रभावको पहिचान गरी असर न्यूनीकरण गर्नु सिँचाइ क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् ।

अवसर

सिँचाइ क्षेत्रमा सुधार गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउने, पर्यटन बजारको माग सम्बोधन गर्ने प्रदेश सरकारको पनि चासो रहेको र निजी कृषि उद्यमीहरुले व्यवसायिक कृषिका लागि वैकल्पिक सिँचाइ प्रविधिमार्फत कृषियोजनाहरुमा सहभागी हुन उत्सुकता देखाएका, साथै प्रदेश सरकारको बातावरण मैत्री कृषि योजनामा यसै गाउँपालिकाको व्यवसायिक कृषि समेत समेटिएको हुँदा सतही सिंचाइबाट वर्षेबाली र थोपा सिँचाइ वैकल्पिक सिंचाइबाट हिउँदेबाली उत्पादनका व्यवसायिक योजनाहरुको सम्भावना बढदै जानु यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

५.३.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

सम्पूर्ण कृषियोग्य भूमिमा बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा पुऱ्याउने ।

लक्ष्य

सिँचाइ प्रणालीको दिगो विकास र कुशल व्यवस्थापन गरी कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. सिञ्चित क्षेत्र विस्तारका लागि परम्परागत सिंचाइको सुधार गर्नु ।

२. जलस्रोतको बहुउद्देश्यीय उपयोगमा जोड दिदै कुशल व्यवस्थापन गर्नु ।

५.३.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : १. सिञ्चित क्षेत्र विस्तारका लागि परम्परागत सिँचाइको सुधार गर्नु	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ सिँचाइ क्षेत्र विस्तारका लागि परम्परागत कुलाहरु सुधार र सञ्चालन गर्ने ।	१.१.१. परम्परागत कुला सिँचाइ आयोजनाहरुको सुधार र सञ्चालन गरिने छ । १.१.२ हरेक वडा कृषक सञ्जालको सहभागितामा जलउपभोक्ता समूहको निर्माण र वडागत साना सिँचाइ योजना तयार गरी व्यवस्थित रुपमा सिँचाइको व्यवस्था मिलाइने छ ।
उद्देश्यः २. जलस्रोतको बहुउद्देश्यीय उपयोगमा जोड दिदै कुशल व्यवस्थापन गर्नु	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ सिँचाइ स्रोतको बहुउद्देश्यीय उपयोगका विकल्पहरु प्रयोग गर्न प्रोत्साहित गर्दै कुशल व्यवस्थापन क्षमता विकास गर्ने ।	२.१.१. जलउपभोक्ता समूहलाई सिँचाइ स्रोतको बहुउद्देश्यीय उपयोगका विकल्पहरुबारे अभिमुखीकरण गरिने छ । २.१.२ हरेक जल उपभोक्ता समूहको सहभागितामा करेसाबारी सिँचाइ प्रणाली सुदृढ गरिने छ ।

५.३.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. परम्परागत कुलो सिँचाइहरुको सुधार र सञ्चालन ।

२ वडा कृषक सञ्जालको सहभागितामा जलउपभोक्ता समूहको निर्माण ।

३. जलउपभोक्ता समूहलाई बहुउद्देश्यीय उपयोगमा अभिमुखीकरण ।

४ करेसाबारी सिँचाइ आयोजना सञ्चालन ।

५.३.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/०७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८/ ७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१.	क	परम्परागत कुलो सिंचाइहरुको सुधार र सञ्चालन कार्यक्रम	प्याकेज		११	११	११	११	११	११	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.२	क	वडा जलउपभोक्ता(सिंचाइ) समूह निर्माण	सङ्ख्या		११	०	०	०	०	११	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
	२	२.१	२.१.१.	क	जलश्रोतको सङ्कलन र बहुउद्देश्यीय उपयोगबारे समूह अभिमुखीकरण	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.२	क	करेसाबारी सिँचाइ आयोजना (थोपा सिंचाइ, स्पिङकलर,घैंटो सिंचाइ, पोखरी सिंचाइ)	प्याकेज		११	११	११	११	११	११	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

५.३.८ अपेक्षित नतिजा

सिँचाइ क्षेत्र										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७ /७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	परम्परागत कुलो सिँचाइहरुको सुधार गर्न जल उपभोक्ताहरुको संगठित प्रयासमा वृद्धि भएको हुनेछ।	वडागत जल उपभोक्ता समूह गठन भइ हरेक २ वर्षमा पुनरगठन भएको हुनेछ।	सङ्ख्या		११		११	०	११	३३	गापाा बुलेटिन	जलउपभोक्ता समूहको सहयोग हुने	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
		खाद्य सूरक्षामा थप वृद्धि भएको हुनेछ।	प्रतिशत		१०	१५	२०	२५	३०	३०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा कृषि सञ्जालको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५

सिँचाइ क्षेत्र														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
												सहयोग हुने		
असर १	जलउपभोक्ताहरुमा सिंचाइका लागि श्रोतको संरक्षण र बहुउद्देश्यीय उपयोगको ज्ञान विस्तार भइ करेसाबारी योजना सञ्चालन हुने छ	जलश्रोतको संरक्षण र बहुउद्देश्यीय उपयोगबारे जल उपभोक्ता अभिमुखीकरण	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जलउपभोक्ता समूहको सहयोग हुने	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
		वडागत करेसाबारी सिँचाइ आयोजना (थोपा सिंचाइ, स्प्रिङकलर, घैंटो सिंचाइ, पोखरी सिंचाइ)	सङ्ख्या		२००	२००	२००	२००	२००	१०००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा कृषि सञ्जालको सहयोग हुने	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
प्रतिफल १.१	वडागत कृषि सञ्जाल र जलउपभोक्ता समूहको सहभागितामा सिंचित श्रोत्रको विस्तार र कुशलता पुर्वक व्यवस्थापन हुने छ	खेतियोग्य जमिन मा सिंचित क्षेत्रको विस्तार हुने छ	प्रतिशत		५	१०	१५	२०	२५	२५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जलउपभोक्ता समूहको सहयोग हुने	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
		सिँचाइ सेवा शूल्क सङ्कलन गर्ने कार्य प्रभावकारी भएको हुनेछ	वडा		११	११	११	११	११	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जलउपभोक्ता समूहको सहयोग हुने	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५
		सिँचाइ जल उपभोक्ता समितिको विस्तार भइ नियमित वडा संरचना पुनर्गठन र प्रभावकारी सञ्चालन भएको हुनेछ	सङ्ख्या		११	२२	३३	४४	५५	१५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुने	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	१५

५.४ खानेपानी तथा सरसफाइ

५.४.१ पृष्ठभूमि

हरेक परिवारलाई आधारभूत रुपमा खानेपानीको पहुँचमा समावेश गर्न र पूर्ण सरसफाइ अभियानतर्फ उन्मुख गराउन एक घर एक धारा अभियान चलाउँदै आएको यस गाउँपालिकामा सबै घर परिवारमा सुरक्षित खानेपानी धारा पुऱ्याउन सकिएको छैन । कतिपय बस्तीमा कुवाको पानी, मूलको पानी, कहीँ खोलाको पानी पिउने अवस्था छ । पर्यटकीय सेवाका लागि कतिपय व्यवसायिक होटलहरूमा जारको पानी पिउने अभ्यास देखिएको छ । यस गाउँपालिकामा हाल बहाल रहेका घरधूरी ५,५६८ मा ११३ घरपरिवारले सार्वजनिक धाराको पहुँचबाट खानेपानीको जोहो गरेका छन् भने जम्मा ३,१६६ घरमा मात्र पाइप धाराको पानी प्रयोग हुने गरेको छ । यसरी हेर्दा अझैपनि कुल २,४०२ घरमा पाइपवाला धाराको पहुँच पुग्न बाँकी नै रहेको छ । पहिलेका दिनमा सार्वजनिक धाराहरुबाट पानीको उपभोग गर्ने चलन भएतापनि अव सेवाकरका हिसावले प्रत्येक घरधूरीमा आधारभूत खानेपानी सेवाको पहुँच पुर्याउनका लागि एक घर एक धारा अभियानलाई निरन्तरता दिई खानेपानी सेवा विस्तारगर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

५.४.२ प्रमुख समस्या

यस गाउँपालिकामा खानेपानी र सरसफाइको सबाललाई एकीकृत गरेर हेर्नु पर्ने आवश्यकता छ । धारा नपुगेका करिव १,५३४ घरमा मूलको पानी पिउने गरिएको छ । यस्ता मूलहरु वर्षादका ६ महिना मात्र नियमित हुने गर्दछन् भने बाँकी ६ महिनामा श्रोतको न्यूनता हुने गरेको छ । यो श्रोत पनि वर्षादको भौगर्भिक रिचार्ज र भण्डारणमा भरपर्ने भएकाले यसले जलवायु परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर खेप्नु पर्दछ । पर्यटकीय पदमार्गहरूको सम्पर्कमा रहेका करिव १,२१३ घरधूरीले जारको पानी पनि प्रयोग गर्ने गरेको जनाएका छन् । यसैगरी जारको पहुँच नहुने दुर्गम पर्यटकीय क्षेत्रका बासिन्दाहरुले घरेलु प्रशोधनका जुक्तिहरु प्रयोग गरी मूलको पानी निर्मलीकरण गर्ने गर्दछन् । अझै पनि करिव १३.०६ प्रतिशत घरहरुमा जोखिमपूर्ण असुरक्षित पानीको श्रोतमा भर पर्नुपर्ने र तुलनात्मक रुपमा पानी निर्मलीकरणका प्रयास कमजोर देखिएको छ । बस्तीगत सरसफाइ र पर्यटकीय सम्भावनाको विकासका लागि घरेलु फोहर र पदमार्गमा हुने फोहर व्यवस्थापनका साथै सार्वजनिक शौचालयको आवश्यकता देखिएको छ । यसै गाउँपालिकाका ११ वडामध्ये हालसम्म १,४,९ मा सार्वजनिक शौचालय नभएको अवस्था र अन्य ८ वडाका पदमार्गमा जम्मा १३ वटा मात्र शौचालय रहेको अवस्था विद्यमान छ । यसैगरी फोहोर पानीको व्यवस्थापनका लागि व्यवस्थित ढल नभएको तथा घरायसी प्रयोजनबाट निस्कने फोहरपानीको समेत दिगो व्यवस्थापन हुन नसकेको यस क्षेत्रको मुख्य समस्या हुन आएको छ ।

५.४.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

असुरक्षित खानेपानीका कारण अधिकांश रोगहरू लाग्ने र विस्तार हुने गरेको अवस्थामा सबै घरधुरीमा प्रशोधित पानी पुऱ्याउनु र पानी प्रशोधनका जुक्तिहरुबाट शुद्धीकरण गरेपछि मात्र पिउने बानीको विकास गर्न चुनौती देखिएको छ । यसैगरी व्यक्तिगत सरसफाइका सबालमा दिसा गरेपछि साबुन पानीले हात धुने अभ्यासको विस्तार गर्नु पर्ने, अव्यवस्थित ठोस फोहोरको व्यवस्थापन र सडक आसपासको बसोबासमा धुँवा धुलो र ध्वनि प्रदूषण पनि चूनौतिका रुपमा देखिएका छन् । पर्यटकीय पदमार्गहरुमा पर्याप्त सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्थापन, सरसफाइ तथा ढल निकास र फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि ल्याण्डफिल्ड क्षेत्रको व्यवस्था नहुनु समेत यस क्षेत्रका चुनौती देखिएका छन् । यसैगरी कतिपय बस्तीमा खानेपानीका मूहानहरुको स्वामित्वका लागि छिमेकी गाउँपालिकासँग भएका विवाद पनि चुनौतीका रुपमा देखिएका छन् ।

अवसर

खानेपानी तथा सरसफाइका क्षेत्रमा निजी तथा सामुदायिक संस्थाहरुको चासो तथा लगानी आकर्षण हुँदै जानु, आयोजनाको छनौट, सञ्चालन र व्यवस्थापनमा उपभोक्ता तथा समुदायको सहभागिता सघन हुनु, ग्रामीण बस्ती नजिकै पानीका स्रोतहरू जस्तै खोलानाला, मूलको उपलब्धता प्रचुर मात्रामा रहनु, जलाधार क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापनमा समुदायको चासो बढ्दै जानु, बस्तीबाट निस्कने फोहोर मैलाको दिगो व्यवस्थापनमा निजी र सामुदायिक क्षेत्रको सहभागिता वृद्धि हुँदै जानु पनि यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् । पर्यटकीय बस्ती घान्द्रुक र छोमरोङ्ग (वडा ११) मा सामुदायिक प्रयासमा फोहोर मैला सङ्कलन केन्द्र सञ्चालन मा रहेको र यो अनुभव अन्य बस्तीमा पनि विस्तार गर्ने अवसर रहेको छ ।

५.४.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

सबैका लागि सुरक्षित तथा गुणस्तरिय खानेपानीको उपलव्धता ।

लक्ष्य

- सबै जनसङ्ख्यालाई आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा उपलब्ध गराउने ।

उद्देश्य

१. आधारभूत खानेपानी सुविधा सबै घर परिवारमा पुऱ्याउनु ।

२. आधारभूत सरसफाइ सुविधा सबै घर परिवारमा पुऱ्याउनु ।

५.४.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : १. आधारभूत खानेपानी सुविधा सबै घर परिवारमा पुऱ्याउनु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१. सबै घरधूरीमा आधारभूत खानेपानी सुविधा पुऱ्याउन खानेपानी श्रोत संरक्षण र व्यवस्थापनमा सरकारी, गैह्रसरकारी संस्था एवम सामुदायिक क्षेत्रको सहभागिता परिचालन गर्ने	१.१.१ खानेपानीको स्रोत संरक्षण तथा दिगो आपूर्तिको लागि पानीका मूहान वरीपरिका जलाधार क्षेत्रको व्यवस्थापन गरिने छ । १.१.२ खानेपानीका मूहानहरुको सूचिकरण र वडा स्तरीय व्यवस्थापन समिति बनाइ नियमित सेवाहरु सन्चालन गरिने छ । १.१.३ खानेपानी सेवालाई प्रभावकारी बनाउन वडा स्तरमा खानेपानी प्राविधिकको व्यवस्था गरी परिचालन गरिने छ ।
उद्देश्य :२. आधारभूत सरसफाइ सुविधा सबै घर परिवारमा पुऱ्याउनु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१. सबै बस्तीलाई पूर्ण सरसफाइ अभियान तर्फ मूखीरत गर्न सार्वजनिक निजी साझेदारी मोडल अवलम्वन गर्ने	२.१.१ सडक जक्सन तथा पदमार्ग देउरालीमा पानीको श्रोत सहित सार्वजनिक शौचालयको निर्माण गरिने छ । २.१.२ बस्तीगत फोहरमैला व्यवस्थापनमा साझेदारी माध्यम अपनाइने छ । २.१.३ फोहरमैला प्रशोधनका लागि प्रविधि अपनाउने जनशक्ति व्यवस्थापन गरिने छ ।

५.४.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. खानेपानीका स्रोतको पहिचान र व्यवस्थापन ।

२. खानेपानीका स्रोत तथा जलाधार संरक्षणका लागि पोखरीको निर्माण ।

३. वडा स्तरीय व्यवस्थापन समिति निर्माण ।

४. खानेपानी प्राविधिक उत्पादन सम्वन्धी तालिम कार्यक्रम ।

५. सडक जक्सन तथा पदमार्ग देउरालीमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण ।

६. बस्तीगत फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि साझेदारी कार्यक्रम कार्यन्वयन ।

७. फोहरमैला प्रशोधन प्राविधिक तालिमको व्यवस्था ।

८. फोहरमैला प्रशोधन प्रविधि सहयोग कार्यक्रम

५.४.७ खानेपानी क्षेत्रका प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८/ ७९	०७९ /८०	०८० /८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१.	ख	खानेपानीका स्रोत पहिचान तथा व्यवस्थापन (इन्भेन्ट्री)	पटक		१	०	०	०	०	१	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.२	क	खानेपानी स्रोत तथा जलाधार संरक्षणका लागि रिचार्ज पोखरी	सङ्ख्या		२२	२२	२२	२२	२२	११०	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.३.	क	वडा स्तरीय खानेपानी व्यवस्थापन समिति गठन	वडा		११	०	११		११	३३	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.३.	ख	खानेपानी पहुँच : एक घर एक धारा	सङ्ख्या		५००	५००	५००	५००	५००	२५००	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.३	ख	खानेपानी प्राविधिक उत्पादन तालिम	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
	२	२.१	२.१.१	क	सडक जक्सन तथा पदमार्ग देउरालीमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.२	ख	बस्तीगत फोहरमैला प्रशोधनका लागि व्यवस्थापन साझेदारी कार्यक्रम	वडा		११	०	११	०	११	३३	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.३	ख	फोहरमैला प्रशोधन प्राविधिक जनशक्ति तालिम (जना)	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.३	ख	फोहरमैला प्रशोधन प्रविधि सहयोग कार्यक्रम	प्याकेज रु. लाख		१०	१०	१०	१०	१०	५०	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

५.४.८ अपेक्षित नतिजा

खानेपानी तथा सरसफाइ														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	(आधार वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८९/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	खानेपानीको स्रोतको पहिचान र जलाधार संरक्षण सहित हरेक घरधूरीमा पिउने पानीको धारा उपलब्ध भएको हुने छ।	वडागत खानेपानी उपभोक्ता समूह गठन भइ हरेक २ वर्षमा पुनर्गठन भएको हुने छ	सङ्ख्या		११		११		११	३३	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुनेछ	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	६
		खानेपानी स्रोत तथा जलाधार संरक्षणका लागि रिचार्ज पोखरीको निर्माण गरिने छ	सङ्ख्या		२२	२२	२२	२२	२२	११०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश वन मन्त्रालयको सहयोग हुनेछ	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	६
		एक घर एक धारा अभियानबाट लाभान्वित हुने घरधूरी	सङ्ख्या		५००	५००	५००	५००	५००	२५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुनेछ	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	६
असर १	खानेपानी व्यवस्थापन र सरसफाइका लागि समुदाय साझेदारी क्रियाकलाप सञ्चालन हुने छन्।	खानेपानी मूहान र धारा संरक्षणका लागि योगदान(शूल्क) दिनसक्ने घरधूरी हुनेछन्	सङ्ख्या		५००	१०००	२०००	४०००	६०००	६०००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	खानेपानी उपभोक्ता समूहको सहयोग हुनेछ	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	६
		बस्तीगत फोहरमैला प्रशोधनका लागि व्यवस्थापन साझेदारी योगदान दिनसक्ने घरधूरी	सङ्ख्या		३००	५००	१०००	२०००	३०००	३०००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुनेछ	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	६

खानेपानी तथा सरसफाइ														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	(आधार वर्ष ०७५/७६ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८९/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रतिफल १.१	खानेपानी व्यवस्थापन, फोहरमैला व्यवस्थापन समिति र प्राविधिक जनशक्तिको उपलब्धता सहित पर्यटकीय क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालयहरुमा पहुँच बढेको हुने छ।	खानेपानी प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सिपविकास तालिम केन्द्रको सहयोग हुनेछ	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	६
		सडक जक्सन तथा पदमार्गमा सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुनेछ	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	६
		फोहरमैला प्रशोधन प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश वन मन्त्रालयको सहयोग हुनेछ	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	६
		फोहरमैला प्रशोधन तथा व्यवस्थापन केन्द्र सञ्चालन (२ वर्षे करार)	वडा		११	०	११	०	११	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुनेछ	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	६
		ढल निकास र फोहर व्यवस्थापन अनुगमन गर्ने उपभोक्ता समिति गठन	वडा		११	०	११	०	११	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको सहयोग हुनेछ	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	६

५.५ ऊर्जा तथा विद्युत

५.५.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको दिगो विकासका लागि विद्यूत तथा बैकल्पिक ऊर्जाको उत्पादन तथा पहुँच विस्तारले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । यस गाउँपालिकाका घरेलु उपयोगमा खाना पकाउने इन्धनहरुको रुपमा करिव ८३ प्रतिशत घरमा दाउराको प्रयोग हुदै आएको छ भने दोश्रो तहमा एलपी ग्याँस ६३ प्रतिशत घरमा प्रयोग हुदै आएको छ । यसैगरी ४ प्रतिशत घरमा भने वायो ग्यास उपयोग हुदै आएको अवस्था छ । खाना पकाउने प्रयोजनका हिसावमा बिजुली प्रयोग गर्ने घरधूरी करिब २० प्रतिशत छन् भने अझै केही घरधूरी (०.२ प्रतिशत)मा मट्टीतेलको प्रयोग हुदै आएको छ । घरेलु उज्यालोका लागि अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा झण्डै सबै घरधूरी ५,५१४ (९४.२३ प्रतिशत) मा बत्ती बाल्न विद्युतीय ऊर्जा प्रयोग हुने गरेको छ । यस गाउँपालिकाका कुल घरधूरीको ५३२ (करीव १० प्रतिशत) घरले सोलार, ५९ (१.०६ प्रतिशत) ले मट्टीतेल र ३३ (०.६ प्रतिशत) घरधूरीले मात्र वायोग्याँसको प्रयोग गर्ने गरेको अवस्था विद्यमान छ । ठाडा खोलाको प्रचुरता उपलब्ध भएकाले यहाँ लघु जलविद्युत्को सम्भावना उच्च रहेको छ । हालसम्म २० वटा लघु जलविद्युत् आयोजना निर्माण भैसकेका छन् । साथै घान्द्रुकमा सन् १९९२ मा ५० कि. वा. क्षमताको लघु जलविद्युत आयोजना निर्माण भए पश्चात् अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र भित्र अन्य लघु जलविद्युत आयोजनाहरुले पनि निरन्तरता पाएका छन् । यस गाउँपालिकामा विभिन्न दातृ संस्थाहरुबाट संचालित १७ वटा र निजी क्षेत्रबाट संचालित ३ वटा गरी कुल २० वटा लघु जलबिद्युत आयोजनाहरु सञ्चालन मा छन् । लघु जलविद्युत आयोजनामा कुल लागत १२ करोड ११ लाख लगानी भएकोमा निजी क्षेत्रले ३७ लाख लगानी गरेका छन् । यी आयोजनाहरुबाट ४९३ कि.वा. बिजुली उत्पादन हुने र त्यसबाट कुल १,८५१ घरपरिवार, १६६ होटल तथा रेष्टुरा र अन्य (मील, विद्यालय) ९ गरी जम्मा २,०२६ घरधूरी लाभान्वित भएको पाईन्छ । यस गाउँपालिकामा विद्युत ऊर्जाको पहुँच भएका घरधूरीमा सौर्य ऊर्जा प्रायः पानी तताउन र ज्यादै न्यून रुपमा वत्ति बाल्न प्रयोग भएको देखिन्छ । सथै स्थानीय जलश्रोतबाट उत्पादित विद्युत ऊर्जा र विकट भौगोलिक क्षेत्रमा सौर्य ऊर्जाको विस्तारबाट उज्यालो अन्नपूर्णको निर्माण गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

५.५.२ प्रमुख समस्या

ऊर्जा क्षेत्रका समस्यालाई उपयोग शैली र उत्पादन प्रणालीसँग जोडेर हेर्न सकिन्छ । यस गाउँपालिकामा स्थानीय स्रोतमा आधारित ऊर्जाको प्रयोग नगरी आयातित उर्जामा निर्भरता बढीरहेको अवस्था नै समस्या हो भने अर्कातिर भिरालो क्षेत्रबाट अत्याधिक चापसहित बग्ने ठाडा खोलाहरुबाट विद्युत निकाल्न सकिने सम्भावना भएतापनि हालसम्म विद्युत् उत्पादन र अनुमति प्रदान गर्ने सम्पूर्ण अधिकार केन्द्रीय सरकारमा निहित रहनु, सर्वेक्षण अनुमति देखि विद्युत् खरीद सम्झौता गर्दा सम्मका कार्य प्रक्रिया, जग्गा ब्यवस्थापन र वातावरणीय अध्ययन कार्य झन्झटिला र केन्द्रीकृत हुनु, विद्युत् वितरण प्रणालीको गुणस्तर खाना पकाउन तथा उद्योग सञ्चालन गर्नलाई समेत मिल्ने गरी विस्तार हुन नसक्नु, विद्युतीय सवारी साधन प्रबर्द्धन गर्न आवश्यक चार्जिङ्ग स्टेसनहरूको निर्माण नहुनु, सौर्य उर्जाका उपकरणहरुको सहुलियत बजार उपलब्ध नहुनु ऊर्जा क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू हुन् भने स्थानीय तहमा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रर्द्धधन, विकास र ब्यवस्थापन दक्षता उपलब्ध नहुनु पनि यस क्षेत्रका मुख्य समस्याहरू मानिन्छन् ।

५.५.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

ऊर्जा क्षेत्रका सबालमा सबैभन्दा ठुलो चुनौती भनेकै सम्भाव्यता अध्ययन हुन बाँकी रहनु हो । विद्युत् उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण र समग्र ऊर्जा क्षेत्र ब्यवस्थापन गर्न स्थानीय सरकारका रुपमा गाउँपालिकाको संरचना स्थापना गर्नु, सार्वजनिक निजी साझेदारीको मान्यतामा आधारित निजी क्षेत्रमा उपलब्ध साधनस्रोत तथा प्रविधिलाई आकर्षित गर्दै आयोजनाहरू बनाएर गाउँपालिकाको राजस्वमा वृद्धि गर्दै दिगो अर्थतन्त्रको आधारशीला

तयार गर्नु, इन्धन प्रयोगको ढाँचामा परिवर्तन गर्दै एलपी ग्याँस र पेट्रोलियम पदार्थलाई विद्युतले प्रतिस्थापन गरी इन्धन आयात घटाउने र विद्युत्को आन्तरिक खपत बढाउनु, बत्ती बाल्नका लागि निर्माण गरिएका पुराना वितरण प्रणालीलाई खान पकाउन, विद्युतीय सवारी साधन चलाउन र लघु उद्योगमा खपत गर्न पनि उपयुक्त हुने गरी स्तरोन्नति गर्नु, विद्युतीय सवारी साधनको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न चार्जिङ्ग केन्द्रहरूको विस्तार गर्नु, आयोजनाहरू संचालित खोलाहरूमा आएका बाढीजन्य जोखिम र वातावरणीय असरहरूको पहिचान गरी समाधानका उपायहरू पहिल्याउदै आयोजनाको दिगो व्यवस्थापन गर्नु जलविद्युत् क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् । हालैका वर्षहरुमा विद्युतको केन्द्रिय प्रशारण लाईन विस्तार भए संगै केही लघु जलविद्युत आयोजनाहरु प्रयोग विहीन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ । यसबाट आउन सक्ने समस्या निराकरणका लागि ती आयोजनाहरुलाई गाउँस्तरमै लघु उद्योगहरु जस्तैः बेकरी, कुटानी/ पिसानी, काठ मील, दूध सङ्कलन केन्द्र र कृषि उपज खरिद विक्री केन्द्र सञ्चालन गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

अवसर

पर्यटकीय क्षेत्रका रुपमा पहिचान बनाएको यस अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा ठाडा खोलामा आधारित लघु जलविद्युत आयोजनाको सम्भावना, सौर्य तथा वायु ऊर्जाको सम्भावना उच्च देखिन्छ । लघु जलविद्युत्, सुधारिएको पानी घट्ट, सौर्य ऊर्जा, सुधारिएको चुलोको निकै आकर्षण देखिन्छ । स्वच्छ ऊर्जाको विकास र प्रयोगमा विश्वव्यापी लहर आउनु, नेपाल सरकारले नवीकरणीय ऊर्जा विकासलाई प्राथमिकतामा राख्नु तथा व्यवस्थापन गर्न सक्ने जनशक्ति विकास हुँदै जानु, गाउँपालिकामा लघु विद्युत तथा सौर्य ऊर्जाको प्रविधि प्रवर्द्धनमा वित्तीय संस्था तथा निजी क्षेत्रको सहभागिता बढाउँदै कार्बन न्यूनीकरण परियोजनाका रुपमा विकास गर्दै लैजान सकिने अवस्था रहनु ऊर्जा क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

५.५.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

विद्युतीय ऊर्जाको दिगो विकास गरी उज्यालो अन्नपूर्ण गाउँपालिका बनाउने ।

लक्ष्य

केन्द्रीय विद्युत प्रशारण सेवा सबै घरधूरीमा पुऱ्याइ सकिने छ ।

उद्देश्य

१.घरायसी तथा उत्पादन प्रयोजनका लागि विद्युतीय ऊर्जा विस्तार गर्नु ।

२.जलविद्युत विकासमार्फत विद्युत व्यवस्थापनलाई दिगो र भरपर्दो बनाउनु ।

५.५.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १: घरायसी तथा उत्पादन प्रयोजनका लागि विद्युतीय ऊर्जा विस्तार गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ प्रत्येक बस्तीमा विद्युत प्रसारण विस्तार गर्ने	१.१.१ विद्युत प्रसारण नपुगेका बस्तीमा विद्युत लाइन विस्तारमा पहल गरिनेछ । १.१.२ विद्युत सम्भाव्यता नभएका क्षेत्रमा वैकल्पिक ऊर्जाबाट विद्युतीकरण गरिनेछ । १.१.३ विपन्न र विद्युत नपुगेका बस्तीमा सौर्यवत्ती सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २: जलविद्युत विकासमार्फत विद्युत व्यवस्थापनलाई दिगो र भरपर्दो वनाउनु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ लघु जलविद्युत उत्पादन	२.१.१ लघु जलविद्युत उत्पादन सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।

को सम्भाव्यता पहिचान गरी ऊर्जाको व्यवसायिक विकास गर्ने ।	२.१.२ घरेलु उद्योग तथा पर्यटन व्यवसायमा लघु जलविद्युत उपयोग गर्न निजी क्षेत्र र समुदायलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । २.१.३ विद्युत प्रसारण लाइनको नाङ्गो तारबाट हुने जोखिम तथा दुर्घटनाबाट बच्न साविक सबै वडा तथा घरधूरी लाभान्वित हुने गरी कालो तार व्यवस्थापन गरिनेछ ।

५.५.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१ विद्युत लाइन विस्तार कार्यक्रम ।

२ वैकल्पिक ऊर्जाबाट विद्युतीकरण कार्यक्रम ।

३ विपन्नलाई सौर्यवत्ती सहयोग कार्यक्रम ।

४ लघु जलविद्युत उत्पादन सम्भाव्यता अध्ययन कार्यक्रम ।

५ लघु जलविद्युत उपयोग प्रोत्साहन कार्यक्रम ।

६ नाङ्गो तारको जोखिम न्युनिकरणका लागि कालोतार व्यवस्थापन कार्यक्रम ।

५.५.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१.	क	विद्युत लाइन विस्तार	प्याकेज रु. लाख		२	२	२	२	२	१०	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.२	क	वैकल्पिक ऊर्जाबाट विद्युतीकरण	प्याकेज रु. लाख		२	२	२	२	२	१०	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		१.१	१.१.३.	क	विपन्न घरलाई सौर्यवत्ती सहयोग	प्याकेज रु. लाख		२	२	२	२	२	१०	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
	२	२.१	२.१.१.	ख	लघु जलविद्युत उत्पादन सम्भाव्यता अध्ययन	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
		२.१	२.१.२	क	लघु जलविद्युत उपयोग प्रोत्साहन	सङ्ख्या		०	२	३	४	५	१४	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा
	२	२.१	२.१.३	ख	नाइगो तारको जोखिम न्युनीकरणका लागि कालोतार व्यवस्थापन साझेदारी	प्याकेज रु. लाख		२	२	२	२	२	१०	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने,ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

५.५.८ अपेक्षित नतिजा

ऊर्जा तथा विद्युत क्षेत्र										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५ /७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१					
प्रभावः	अन्नपूर्णका सबै घरधूरीमा विद्युतीय वा सौर्य ऊर्जा पुगेर उज्यालो अन्नपूर्ण	राष्ट्रिय विद्युत सेवा पुगेका घर	सङ्ख्या	३६६३	२०	२०	२०	२०	२०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	नेपालविद्युत प्राधिकरणको सहयोग हुने	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	७
		लघुजल विद्युत सेवा पुगेका घर	सङ्ख्या	१८५१	२०	२०	२०	२०	२०	१००				७

ऊर्जा तथा विद्युत क्षेत्र														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५ /७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१					
	अभियान सम्पन्न भएको हुने छ।	सौर्य ऊर्जा सेवा पुगेका घर	सङ्ख्या	५३२	२०	२०	२०	०	०	६०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वातारण मन्त्रालयको सहयोग हुने	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	७
		विद्युत ऊर्जा नपुगेका घर	सङ्ख्या	५४	३४	१४	०	०	०	०				७
असर १	लघु जल विद्युत सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने र अतिविपन्न घरलाई सौर्यबत्ति सहयोगमा साझेदारी पुगेको हुने छ।	लघु जलविद्युत उत्पादन सम्भाव्यता अध्ययन	सङ्ख्या		०	१	०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वातारण मन्त्रालयको सहयोग हुने	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	७
		अति विपन्न घरलाई सौर्यवत्ती सहयोगका लागि साझेदारी कार्यक्रम	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वातारण मन्त्रालयको सहयोग हुने	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	७
प्रतिफल १.१	व्यवसायीक संस्थामा लघु जलविद्युत ऊर्जा खरीदमा प्रोत्साहन तथा नाङ्गो विद्यूत तारको जोखिम हटाउन कालो ताराको व्यवस्थापन गरिने छ।	व्यवसायीक संस्थालाई लघु जलविद्युत उपयोग प्रोत्साहन कार्यक्रम	सङ्ख्या		१०	१०	१०	१०	१०	५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	७
		नाङ्गो विद्युत तारको जोखिम न्युनिकरणका लागि कालोतार व्यवस्थापन साझेदारी	मिटर हजारमा		१०	१०	१०	१०	१०	५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चको	गापा, पूर्वाधार विकाश शाखा	७

५.६ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

५.६.१ पृष्ठभूमि

सहभागिता मूलक विकासका लागि सुशासन र सञ्चार पहुँच आधारभूत सर्तहरु हुन् । यस गाउँपालिकाका नागरिकहरुको विकासमा सहभागिता वृद्धि र सरकारको जवाफदेहितासहित नागरिक संतुष्टी बढाउन गाउँपालिकाका नागरिकहरुमा सञ्चार प्रविधिको पहुँच र पूर्वाधार विकास महत्वपूर्ण हुन आउँछ । विद्युतीय सूचना प्रणालीका माध्यमबाट शासनको व्यवस्थापन गर्ने डिजिटल शासनको सञ्जालीकरण अभ्यासमा अन्य स्थानीय तहको सक्रियतालाई ध्यानमा राख्दै संचारप्रविधि मैत्री पूर्वाधार विकासका लागि अन्नपूर्णले पनि रणनीतिक योजना बनाउनु आवश्यक रहेको छ । गाउँपालिकाका सबै बस्तीहरुमा रेडियो सूचना पहुँच पुऱ्याउनका निम्ति प्राविधिक व्यवस्थाका लागि नेपाल सरकार सञ्चार प्रविधि मन्त्रालयसँग सहकार्य गर्न र गाउँपालिकामा स्थानीय एफ. एम. रेडियो सञ्चालन गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गर्नु आवश्यक भएको छ । यस गाउँपालिकामा स्थानीय मिडिया विकास नभइसकेको अवस्थामा अन्य छिमेकी गाउँपालिकाका सञ्चार माध्यमलाई समेत नागरिक सरोकारका सूचना प्रकाशन तथा प्रसारणका लागि प्रोत्सान गर्नु पर्ने र वडागत सूचनाको पहुँच विकासका लागि वडा सूचना केन्द्र र वडा पुस्तकालयको विकास आवश्यक देखिएको छ । वडाको सूचना केन्द्र र पुस्तकालयका माध्यबाट स्थानीय पत्रपत्रिकाहरूको पहुँचका लागि सहजीकरण गर्न र छिमेकी गाउँ तथा नगरपालिकाबाट प्रकाशन, प्रसारण हुने मिडियामा अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको जनहितकारी सन्देशको नियमित उठान तथा समेट्ने कार्य (कभरेज) प्रति नागरिक–सामुदायिक अन्तर्सम्बन्ध निर्माण र विकासका लागि सूचनाको उपयोग र रणनीति निर्माण लगायत हुलाक प्रणालीको आधुनिकीकरणका लागि पनि सूचना प्रविधि प्रयोगमा सुधार ल्याउन आवश्यक देखिन्छ ।

५.६.२ प्रमुख समस्या

यस गाउँपालिकामा कुनै पनि पत्रपत्रिका प्रकाशन हुने गरेको छैन । राजधानी तथा जिल्ला सदरमुकामबाट प्रकाशन हुने सबैजसो दैनिक अखबारहरु, साप्ताहिक र मासिक पत्रिकाहरु नै सडक तथा पैदल मार्ग हुँदै विभिन्न स्थानमा पुग्ने गरेका छन् । यस्तै अन्य जिल्लाहरुबाट प्रकाशन भएका पत्रिकाहरु पनि हुलाकमार्फत आउने गरेका छन् । यस गाउँपालिकाभित्र कुनै पनि रेडियो स्टेसन नभएकाले गाउँपालिकास्तरीय आकस्मिक सूचना प्रवाहमा समस्या देखिएको छ । अन्यत्रबाट प्रशारण भएका रेडियो फ्रिक्वेन्सी वेव ओझेल परेका कारण कतिपय बस्तीमा पहुँच कमजोर भएकाले खबर सुन्न समस्या भइरहेको पाइन्छ ।

यस गाउँपालिकाभित्र दुई वटा मात्र इलाका हुलाक कार्यालय (बिरेठाँटी र नागडाँडा) रहेका छन् । घान्द्रुक, लुम्ले र सल्यानमा भने अतिरिक्त हुलाक रहेका छन् । यिनै हुलाकहरुको भरमा पुरानो सञ्चार प्रणाली चलेको छ भने पछिल्ला दिनमा सरकारी कार्यालयहरुमा ब्रोड व्यण्डमा आधारित इन्टरनेट र मोवाइल सेवा प्रयोगकर्ताहरूमा डाटामा आधारित इन्टरनेट सेवा चलेको भएतापनि सुलभ र सहज पहुँच भने हुन सकेको छैन ।

यातायात सुविधा तथा विद्युतमा भएको पहुँचसँगै यस गाउँपालिकामा रेडियो, टि.भी. तथा दूरसञ्चारको प्रयोग अत्यधिकमात्रामा बढ्दै गएको छ । साथै नेपाल टेलिकम, एनसेल र स्मार्ट फोनहरुले पनि काम गर्ने गरेको पाईएको छ । यस गाउँपालिकाका सबै वडाहरुमा सिडिएमए, एडिएसएल, मोबाइल सेवा नेपाल टेलिकम, एनसेल जस्ता कम्पनीहरूले उपलब्ध गराएको अन्य सेवा पातलो र छरिएको बस्तीमा प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्न समस्या भएको छ । छरिएर रहेका बस्तीमा केवल नेटवर्कबाटमात्र टेलिफोन सेवा पुऱ्याउन प्राविधिक कठिनाइ हुनुका साथै, बढी खर्चिलो हुने देखिएको हुँदा त्यस्ता स्थानहरूमा तारविहीन(वायरलेस) प्रणालीबाट सेवा पुऱ्याउनु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

५.६.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

सबै वडाहरूमा टेलिफोन नेटवर्क सेवाको स्तरोन्नति गर्न नसकिएको र गाउँपालिकाको कार्यालय तथा ११ वटै वडा कार्यालयमा जडान गरिएको इन्टरनेटको सुधार तथा बस्तीगत सूचना केन्द्र र पुस्तकालयमा त्यो सेवा विस्तारका लागि तार र ताररहित प्रविधिबाट इन्टरनेट सेवा विस्तारमा चुनौती देखिएको छ । गाउँपालिकाका समुदायको सञ्चार प्रविधिमा पहुँचका हिसावले कम्प्युटर र ईन्टरनेटको सुविधा क्रमशः ११.६६ % र १५.९१ % परिवारमा मात्र सीमित रहेको पाइन्छ । त्यसैले आधुनिक डिजिटल प्रविधिमा नागरिकहरुको पहुँच बढाउनु चुनौतीपूर्ण रहेको छ । सञ्चार माध्यम र प्रविधिको ग्रामीण भेगसम्म पहुँच विस्तार गर्नु र पालिका भित्रका पर्यटकीय क्षेत्रहरूमा तारयुक्त प्रविधिलाई निरुत्साहित गर्दै ताररहित प्रविधिको प्रयोगलाई बढावा दिनु आवश्यक भएको छ । सञ्चार माध्यमहरूलाई विश्वसनीय र जवाफदेही बनाउँदै गुणस्तरीय सेवा प्रदायकका रुपमा विकास गर्नु पनि चुनौतीपूर्ण रहेको छ । यसका अतिरिक्त स्थानीय विकासका लागि जनचेतना अभिवृद्धि गर्न ग्रामीण टेलीसेन्टरका रुपमा रहेका संरचनाहरुलाई वडा सूचनाकेन्द्रका रुपमा व्यवस्थित गर्नु पनि यस क्षेत्रका चुनौती रहेका छन् ।

अवसर

यस गाउँपालिकाको २८.६५% परिवारसँग रेडियोसेट रहेको र टेलिभिजनमा पहुँच हुने परिवारको सङ्ख्या भने ७१.०५% रहेको छ । त्यस्तै यस गाउँपालिकामा ८५.२६ % परिवारमा टेलिफोन तथा मोवाईलको पहुँच रहेको छ । ग्रामीण क्षेत्रसम्म सञ्चार माध्यमहरूको पहुँचमा क्रमश वृद्धि हुदै जानु, प्रदेश भित्रका अधिकांश स्थानीय तहको केन्द्रसम्म इन्टरनेट सेवा पुग्नु, इन्टरनेट सेवा प्रदायकहरूको सङ्ख्या बढ्दै जाँदा गुणस्तरमा समेत प्रतिस्पर्धात्मक अवस्था सिर्जना हुदै जानु, डिजिटल साक्षरता बढ्दै जानु, बहुसङ्ख्यक जनताको हातमा मोवाइल सेवा पुग्नु यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

५.६.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

सूचना र सञ्चार, अन्नपूर्ण विकासका मुल आधार ।

लक्ष्य

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिले ग्रामीणस्तरीय जनजीवनलाई सहज तुल्याउने ।

उद्देश्य

१. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सुरक्षित, भरपर्दो र आकर्षक वनाई स्थानीय विकासमा योगदान पुऱ्याउनु ।

२. आम नागरिकमा विकासका सूचना समाचार लगायत सञ्चारको पहुँचमा पुऱ्याउनु ।

५.६.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्यः १.सूचना प्रविधिलाई भरपर्दो र पहुँचयोग्य बनाई स्थानीय विकासमा योगदान पुऱ्याउनु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ स्थानीय बस्ती र पर्यटकीय विन्दुहरुमा सञ्चार प्रविधिको पहुँच विस्तार गर्न नेपाल टेलीकम र प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गर्ने ।	१.१.१ दिगो सञ्चार पहुँचका लागि सबै बस्तीमा टेलीफोन र इन्टरनेट पहुँच पुर्याउन बेस ट्रान्ससिभर स्टेसन(Base Transceiver Station (**BTS**) र नया सेवा थप्न सञ्चार प्रविधि मन्त्रालय, दुरसञ्चार र प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गरिने छ ।

उद्देश्यः २.२.आम नागरिकमा विकासका सूचना समाचार लगायत सञ्चारको पहुँचमा पुऱ्याउनु ।	
रणनीति	कार्यनीति
२.१ स्थानीय नागरिकमा आमसञ्चारको पहुँच विस्तार गरी विकासमा टेवा पुऱ्याउने गरी सहकारीमा आधारित मिडिया विकास र साझेदारी प्रोत्साहन गर्ने ।	२.१.१. दिगो सूचना पहुँचका सहकारी र समुदायलाई मिडिया स्थापना र एफ एम रेडियो सञ्चालन का लागि सहजीकरण गरिनेछ । २.१.२. गाउँपालिकाको सूचना प्रसारणका लागि मिडिया साझेदारी गरिनेछ । २.१.३. गाउँपालिकाको वडा पुस्तकालयलाई वडा सूचना केन्द्रका रुपमा विकास गर्न पत्रपत्रिका र सूचना प्रविधि उपकरण जडान तथा सेवा विस्तार गरिनेछ ।

५.६.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१ टेलीफोन र इन्टरनेट पहुँचका लागि बेस ट्रान्ससिभर स्टेसन (Base Transceiver Station (**BTS**) स्थापना ।

२ सहकारी/समुदायमा आधारित एफ. एम. रेडियो सञ्चालन ।

३. मिडिया साझेदारी कार्यक्रम ।

४.वडा पुस्तकालय/सूचना केन्द्रमा पत्रपत्रिका र सूचना प्रविधि उपकरण जडान ।

५.६.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८/ ७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१.	क	टेलीफोन र इन्टरनेट पहुँचका लागि बेस ट्रान्ससिभर स्टेसन(Base Transceiver Station (**BTS**)स्थापना पहल	सङ्ख्या		१	२	०	०	०	३	गापा, सूचना केन्द्र
	२	२.१	२.१.१	घ	सहकारी/समुदायमा आधारित एफ. एम. रेडियो सञ्चालन सहयोग	सङ्ख्या		१		०	०	०	१	गापा, सूचना केन्द्र
		२.१	२.१.२	क	मिडिया वर्गीकरण र साझेदारी	प्याकेज रु. लाख		५	५	५	५	५	२५	गापा, सूचना केन्द्र
	२	२.१	२.१.३	क	वडा पुस्तकालयमा पत्रपत्रिका सहयोग	प्याकेज रु. लाख		११	११	११	११	११	५५	गापा, सूचना केन्द्र
		२.१	२.१.३	क	वडा सूचना केन्द्रमा सूचना प्रविधि उपकरण जडान	प्याकेज रु. लाख		११	११	११	११	११	५५	गापा, सूचना केन्द्र

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

५.६.८ अपेक्षित नतिजा

सूचना तथा सञ्चार प्रविधि										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/ ७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभाव:	अन्नपूर्णका सबै बस्तीहरुमा रेडियो र मोबाइल तथा	टेलीफोन र इन्टरनेट पहुँचका लागि बेस ट्रान्ससिभर स्टेसन(Base Transceiver	सङ्ख्या		०	१	२		०	३	अन्नपूर्ण बुलेटिन	नेपाल टेलिकमको	गापा, सूचना केन्द्र	१६

सूचना तथा सञ्चार प्रविधि														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
	इन्टरनेट सेवाको पहुँच विस्तार भएको हुने छ।	Station (BTS)थप हुनेछ												
		रेडियो श्रोता पहुँच घरधूरी	प्रतिशत	२८.६५		२०	४०	०	०	६०	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, सूचना केन्द्र	१६
		केवल टेलिभिजन दर्शक पहुँच घरधुरी	सङ्ख्या	७१.०५		१०	१०	०	०	२०	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, सूचना केन्द्र	१६
		मोवाइल, फोन सेवाको पहुँच घरधुरी	सङ्ख्या	८५.२६		५	१२	०	०	१७	अन्नपूर्ण बुलेटिन	नेपाल टेलिकम बाट	गापा, सूचना केन्द्र	१६
असर १	स्थानीय समुदाय र सहकारीको सहभागितामा स्थानीय एफ रेडियो स्थापना र सुचाना पहुँचमा विस्तार भएको हुने छ।	समुदायिक एफ. एम. रेडियो सञ्चालन	सङ्ख्या	०	०	१	०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्थानीय सहकारी बाट	गापा, सूचना केन्द्र	१६
		गाउँपालिका मिडिया साझेदारी (पत्रिका र रेडियोसँग सहकार्य)	सङ्ख्या		५	५	५	५	५	२५	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, सूचना केन्द्र	१६
प्रतिफल १.१	वडामा सूचना केन्द्र र पुस्तकालय मार्फत सूचना र मिडिया सहकार्यमा वृद्धि भएको हुने छ।	वडा सूचना केन्द्र	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चबाट	गापा, सूचना केन्द्र	१६
		वडा पुस्तकालय	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५				१६
		इन्टरनेट प्रयोगकर्ता कभरेज घरधुरी	प्रतिशत	१५.९१	१०	१०	१०	१०	१०	५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	नेपाल टेलिकम बाट	गापा, सूचना केन्द्र	१६
		वडास्तरमा रहेका सबै कार्यालयहरुमा इन्टरनेटको सेवाको सुविधा पुगेको हुनेछ।	प्रतिशत		५०	५०	०	०	०	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	नेपाल टेलिकम बाट	गापा, सूचना केन्द्र	१६

परिच्छेद ६: सुशासन तथा संस्थागत विकास क्षेत्र

६.१ सुशासन तथा जनशक्ति र सेवा व्यवस्थापन

६.१.१ पृष्ठभूमि

लोकतन्त्रको मूलभूत मर्म र मान्यता अनुसार नागरिक सेवा प्रदायक संस्थाहरुको सेवा प्रवाह क्षमतालाई चुस्त र दुरुस्त राखेर नागरिक सेवामा तयार गरिएका स्थानीय सरकारको सांगठनिक तथा प्राविधिक क्षमता सहित सेवा व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक हुन्छ । संस्थागत क्षमता सहितको जवाफदेही स्थानीय शासन सञ्चालन र नागरिक प्रति उत्तरदायी स्थानीय सरकारका लागि प्रखर जनशक्ति र सेवा व्यवस्थापन कौशलतामा क्रमीकरुपमा सुधार गर्दै लैजानु आवश्यक हुन्छ । यसका लागि नागरिकहरुको आधारभूत घटना पञ्जीकरण र तथ्याङ्क व्यवस्थापन तथा प्रशासनिक सेवा प्रबाहका लागि व्यक्ति–परिवारका आधारभूत तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्दै सेवोग्राहीहरुको अवस्था अनुसार सेवा प्रदायक संस्थाको क्षमता विकासका लागि कार्यालय, जनशक्ति तथा सेवा व्यवस्थापनको कौशलताका निमित्त योजना बनाउनु आवश्यक हुन्छ ।

६.१.२ प्रमुख समस्या

बदलिदो परिवेशमा जवाफदेही स्थानीय शासन सञ्चालन का लागि गाउँपालिकाको न्याय सम्पादन, जनशक्ति परिचालन र नियमित तथा आकस्मिक सेवा व्यवस्थापन चुस्त र दूरुस्तरुपले लैजान, नागरिकका लागि न्यायको पहुँचमा सहजता र विश्वसनियता निर्माण गर्न, स्थानीय सरकारसँग आएका सीमित गुनासा तथा उजुरीहरुको सुनुवाइ र न्यायिक सेवा प्रदान गर्नका लागि रितपूर्वक प्रमाण सङ्कलन र विश्लेषणका आधारमा न्याय सम्पादनका लागि वकील र पैरवी तथा परम्परागत ज्ञानको प्रयोग गर्ने वातावरण बनाउन मुख्य समस्या देखिएको छ । सेवा प्रवाहको क्षमता र कौशलताका लागि आवश्यक पर्ने विषयगत विज्ञको व्यवस्थापन गर्न र नागरिकहरुको समस्याका लागि कौशलतापुर्वक शिघ्र कार्य सम्पादन गर्न पनि समस्या भइरहेको छ । यसैगरी सेवाग्राहीहरुका लागि भौगोलिक कठिनाइका कारण गाउँपालिका र वडा सेवा केन्द्रको सञ्चालन, विद्युतीय प्रणालीबाट सूचनाको जानकारी प्रदान गर्न र सूचनाको हक संरक्षणमा समेत समस्या रहेको देखिन्छ ।

६.१.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

गाउँपालिकाको आवश्यकताका आधारमा कर्मचारी संगठनको निर्माण र दरवन्दी पूर्ति गरी वडा केन्द्रमा सबै सेवाको पहुँच पुर्याउन र नागरिक पहुँचमा स्थानीय शासनको विस्तारबाट सुरक्षा तथा सन्तुलनको अवस्था निर्माण गर्नु गाउँपालिकाको वर्तमान चुनौती हो । राजश्व वाँडफाँडको हिस्सा र आन्तरिक आयको आकारमा स्थानीय चालु खर्चको व्यवस्थापन गर्नु पर्ने हुँदा पर्याप्त जनशक्तिको उपलब्धता भन्दा पनि न्यून जनशक्तिका भरमा अधिक समस्याहरुसँग अन्तरसम्वन्धित भइ कार्य सम्पादन गर्नु हालका लागि गाउँपालिकाको चुनौती देखिएको छ । अझ ठोस रुपमा भन्नु पर्दा स्वतन्त्र न्याय सम्पादनको प्रतिवद्धता कायम गर्ने, गाउँपालिकाको सङ्गठन तालिका बनाएर नियमित कार्य दुरुस्त राख्न प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गर्ने, गाउँपालिका केन्द्र र वडा कार्यालयसम्म सडक, सूचना र प्रविधिको पहुँच विस्तार गर्दै भरपर्दो ईन्टरनेट सेवाका लागि टेलीकम सेवा प्रदायकहरुसँग प्रतिस्पर्धात्मक सहकार्य गर्नु गाउँपालिकाका योजनागत चुनौतीहरू रहेका छन् ।

अवसर

गाउँपालिकाको सुशासन तथा संस्थागत विकासका लागि वडागत पहुँचमा सेवाको विस्तारका सम्बन्धमा वडा कार्यालयसंगै वडा सूचना केन्द्र, पर्यटन सूचना केन्द्र, पुस्तकालय, नागरिक मञ्च तथा विकास स्वयंसेवक परिचालनका माध्यमबाट सुशासन तथा संस्थागत क्षमता विकासमा टेवा पुऱ्याउने सम्भावना रहेको छ । यसले

नागरिक मैत्री एवम् बस्ती स्तरमा विस्तारीकरण र नागरिकमा सुख र सन्तुष्टिको मात्रा वृद्धिगर्ने अवसर बनेकोछ। नागरिक सन्तुष्टिको मात्रा विस्तार गर्नका लागि न्यायिक समिति र मेलमिलापकर्ताको कार्यतालिका बनाइ शीघ्र न्याय सम्पादनको व्यवस्था गर्ने, आवश्यकता अनुसार कर्मचारी संगठनको संरचना पुनरावलोकन गर्दै चुस्त र दुरुस्त बनाउने, गाउँपालिका र वडा सेवाकेन्द्रमा एकीकृत सेवा प्रवाहको रणनीति अवलम्बन गर्दै नागरिक पहुँचको अवसर बढाउने, गाउँपालिका, वडा सेवा केन्द्र, स्थानीय सूचना केन्द्रका क्रियाकलापहरु डिजिटल प्रणालीबाट अध्यावधिक गर्ने अभ्यासका योजनाले गाउँपालिकाको नागरिक सहभागिता मैत्री विकासको अवसर बढाउने अपेक्षा गरिएको छ।

६.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

स्थानीय सुशासन सहित सुरक्षित एवम् शान्तिपूर्ण अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको निर्माण।

लक्ष्य

अन्नपूर्ण गाउँपालिका कार्यालय लगायत सेवाकेन्द्रहरूमा दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन सहित सुशासनको व्यवस्था गर्ने।

उद्देश्य

१. दक्ष जनशक्ति सहित एकीकृत भवनबाट सेवाहरु सरल र प्रभावकारी रुपमा प्रदान गर्नु।

२. नागरिकमैत्री सुशासनको पालना गर्दै जवाफदेही प्रशासनको व्यवस्थापन गर्नु।

६.१.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १. दक्ष जनशक्ति सहित एकीकृत भवनबाट सेवाहरु सरल र प्रभावकारी रुपमा प्रदान गर्नु।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ वडा कार्यालयबाट दक्ष जनशक्ति सहित एकीकृत सेवा प्रवाह गर्ने।	१.१.१ हरेक वडा कार्यालयलाई एकीकृत वडा सेवा केन्द्रका रुपमा विकास गरिनेछ । १.१.२ वडासेवा केन्द्रमा आधारभूत सेवाका क्षेत्रमा दक्ष जनशक्ति संरचना तयार गरी व्यवस्थापन गरिनेछ । १.१.३ पर्याप्त र प्रभावकारी कर्मचारी आपूर्तिको विशेष योजना बनाइ लागु गरिनेछ । १.१.४ जनप्रतिनिधिलाई विषयगत कार्य विभाजन गरी जिम्मेवारी तोकिने छ। १.१.५ जनप्रतिनिधि र कर्मचारीलाई क्षमता विकास तालिम, भ्रमण लगायतका अवसरहरु प्रदान गरिनेछ।
उद्देश्य २. नागरिक मैत्री सुशासनको पालना गर्दै जवाफदेही प्रशासनको व्यवस्थापन गर्नु।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ उत्कृष्ट सेवामार्फत गाउँपालिकालाई सक्षम र जन उत्तरदायी बनाउन पारदर्शिता र जवाफदेहीताका सूचकहरुको पालना गर्ने।	२.१.१ सार्वजनिक सेवाको सुशासन र पारदर्शिता तथा जवाफदेहीताका लागि निश्चित विधि विकास गरी नागरिक सन्तुष्टी मापन र सुनुवाइ गरिनेछ। २.१.२ सार्वजनिक प्रशासनको प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि नागरिक वडापत्र, गुनासो सुनुवाई, र कर्मचारी कार्यसम्पादन करार गर्ने र लगबुक प्रणालीको पालना गरिनेछ। २.१.३ वडा तथा विषयगत कार्यालयले गरेका हरेक योजनाहरुको आवधिक लेखाजोखा गर्ने र वार्षिक रुपमा सार्वजनिक सुनुवाई तथा सामाजिक

	परीक्षण गरिनेछ । २.१.४ आवधिक योजनाको मध्यावधि समिक्षा तेस्रो वर्षमा गर्ने तथा अन्तिम मूल्याङ्कन पाँचौ वर्षमा गरिनेछ । २.१.५ नागरिक गुनासो र सूचनाको शीघ्र सुनुवाइका लागि निशुल्क टोलफ्री टेलिफोन हटलाइन सञ्चालन मा ल्याइनेछ । २.१.६ योजना, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीको श्रेस्ता व्यवस्थापन र नियमित प्रकाशन गरी पारदर्शी बनाइनेछ । २.१.७ न्यायिक समितिको कार्यक्षमता अभिवृद्धि गर्न अध्ययन र तालिमहरु वृद्धि गरिनेछ । २.१.८ शान्ति सुरक्षाका लागि प्रदेशको समन्वयमा इलाका प्रहरी पोष्टको व्यवस्था गरिनेछ ।

६.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१ एकीकृत वडा सेवा केन्द्र सञ्चालनमा दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन ।

२ जनप्रतिनिधि, न्यायिक समिति र कर्मचारीलाइ क्षमता विकास तालिम कार्यक्रम ।

३ सार्वजनिक सुनुवाइ र सामाजिक परीक्षणको निर्देशिका तर्जूमा ।

४ नागरिक वडापत्र, गुनासो पेटिका र कर्मचारी कार्यसम्पादन करार लगबुक कायम ।

५ वार्षिक रुपमा सार्वजनिक सुनुवाई तथा सामाजिक परीक्षण ।

६ आवधिक योजनाको मध्यावधि समिक्षा एवम् अन्तिम मूल्याङ्कन ।

७ नागरिक गुनासोका लागि हेलो अन्नपूर्ण हटलाइन सेवा सञ्चालन ।

८ योजना, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीको नियमित प्रकाशन ।

९ शान्ति सुरक्षाका लागि प्रदेशको समन्वयमा इलाका प्रहरी पोष्टको व्यवस्था गर्ने ।

६.१.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना

क्र. सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	योजनाका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	एकीकृत वडा सेवा केन्द्र निर्माण	सङ्ख्या		५	६	०	०	०	११	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			१.१.१	क	कर्मचारी आपूर्तिको विशेष योजना	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			१.१.१	ख	वडासेवा केन्द्रमा दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन	सङ्ख्या		५	६	०	०	०	११	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			१.१.१	क	जनप्रतिनिधिलाई विषयगत कार्य विभाजन	सङ्ख्या		१	०	०	१	०	२	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			१.१.१	क	क्षमता विकास तालिम माग सङ्कलन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			१.१.१	ख	जनप्रतिनिधि र कर्मचारीलाई क्षमता विकास तालिम र भ्रमण	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			१.१.१	ख	विकास स्वयं सेवक परिचालन	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
	२	२.१	२.१.१	ख	सार्वजनिक सुनुवाइ र सामाजिक परीक्षणको कार्यविधि तर्जूमा ।	पटक		१	०	०	०	०	१	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			२.१.२	क	नागरिक वडापत्र, गुनासो पेटिका र कर्मचारी कार्यसम्पादन करार लगबुक पालना	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			२.१.३	क	वडाका हरेक योजनाहरुको आवधिक लेखाजोखा	पटक		३	३	३	३	३	१५	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			२.१.४	क	वार्षिक रुपमा सार्वजनिक सुनुवाई तथा सामाजिक परीक्षण	पटक		२	२	२	२	२	१०	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			२.१.४	क	लैंगिक बजेट परीक्षण कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			२.१.४	ख	आवधिक योजनाको मध्यावधि र अन्तिम मूल्याङ्कन	पटक		०	०	१	०	१	२	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा

क्र. सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	योजनाका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
			२.१.५	क	नागरिक गुनासोका लागि हेलो अन्नपूर्ण हटलाइन सेवा	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			२.१.६	क	योजना, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीको नियमित प्रकाशन	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			२.१.७	ख	न्यायिक समिति कार्यक्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा
			२.१.८		शान्ति सुरक्षाका लागि प्रदेशको समन्वयमा इलाका प्रहरी पोष्टको व्यवस्था गर्ने	आवश्यक तानुसर								गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

६.१.८ अपेक्षित नतिजा

सुशासन तथा जनशक्ति र सेवा व्यवस्थापन										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधार हरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९/८०	०८० /८१					
प्रभावः	जवाफदेही स्थानीय शासन सहित दक्ष जनशक्ति र वडागत सेवा केन्द्रहरुको पहुँच विस्तार भइ दिगो सुशासन हुने छ।	वडा सेवा केन्द्रबाट एकीकृत सेवा	वडा		६	११	११	११	११	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नगरिक मञ्चबाट	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		वडा सेवामा विषयगत कर्मचारीहरुको पूर्ण उपलब्धता	प्रतिशत		७०	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		जनप्रतिनिधिलाई विषयगत विज्ञता र रुचीका आधारमा कार्य विभाजन	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६

सुशासन तथा जनशक्ति र सेवा व्यवस्थापन														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधार हरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
		पारदर्शीता र जवाफदेहीताका लागि नागरिक सुनुवाईको कार्यविधि तर्जूमा	पटक		१	०	०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश नीति तथा योजना आयोगबाट	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		शिक्षा लगायत अन्य सार्वजनिक सेवा प्रदायक प्रमुखहरुसँग आवधिक कार्यसम्पादन करार र पालनाको अनुगमन	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विद्यालय प्रशासनबाट	गापा, शिक्षा शाखा	१६
असर १	जवाफदेही र जनउत्तरदायी शुसासनका लागि कर्मचारी र जनप्रतिनिधिको कार्यविभाजन र सेवा प्रवाहको आवधिक समीक्षा र मूल्यांकन प्रणाली विकास गरिनेछ ।	कर्मचारी दरवन्दी संरचना र आपूर्तिको विशेष योजना	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		वडासेवा केन्द्रमा दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन	प्रतिशत		७५	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		जनप्रतिनिधिहरुको जिम्मेवारी क्षेत्रमा क्षमता विकास तालिममा सहभागिता	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला समन्वय समितिबाट	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		कर्मचारीहरुको जिम्मेवारी क्षेत्रमा क्षमता विकास तालिममा सहभागिता	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश स्टाफ कलेजबाट	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक सुनुवाईका सीप अभिमुखीकरण	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	परामर्शदाता संस्थाहरुबाट	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		वडाका हरेक योजनाहरुको चौमासीक लेखाजोखा	पटक		३	३	३	३	३	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक	योजना तथा प्रशासन शाखा	१६

सुशासन तथा जनशक्ति र सेवा व्यवस्थापन										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधार हरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९/८०	०८० /८१					
												मञ्चबाट		
		सोधपुछ र सहायता कक्ष सेवा	सङ्ख्या		१२	१२	१२	१२	१२	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
प्रतिफल १.१	पालिकाका हरेक सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्था र साझेदार परियोजनाहरुको लाभ विश्लेषण र सुशासन परीक्षण गरिने छ।	सामाजिक परीक्षण	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	परामर्शदाता संस्थाहरुबाट	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		सार्वजनिक सुनुवाई	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	परामर्शदाता संस्थाहरुबाट	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		लैंगिक बजेट परीक्षण	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	परामर्शदाता संस्थाहरुबाट	गापा,योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		नागरिक वडापत्र व्यवस्थापन(वडा सेवा केन्द्र र गाउँपालिकामुख्यालय)	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		गुनासो-पेटिका नियमित अभिलेखन तथा सुनुवाइको रिपोर्टीङ्ग (हरेक वडा हरेक हप्ता)	पटक		५०	५०	५०	५०	५०	११	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडासूचना केन्द्रबाट	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		कर्मचारी कार्यसम्पादन करारको लगबुक	पटक		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		योजनाहरुको आवधिक अनुगमन तथा लेखाजोखा	चौमासिक		३	३	३	३	३	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	योजना अनुगमन समितबाट	गापा,योजना तथा प्रशासन शाखा	१६

सुशासन तथा जनशक्ति र सेवा व्यवस्थापन										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधार हरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
		आवधिक योजनाको मध्यावधि र अन्तिम मूल्याङ्कन	पटक		०	०	१	०	१	२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश नीति तथा योजना आयोगबाट	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		हेलो अन्नपूर्ण हटलाइन सेवा	वर्ष		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	नेपाल टेलिकमबाट	गापा, योजना तथा प्रशासन शाखा	१६
		वडा सूचना केन्द्रका तथ्यहरुलाई समेटेर अन्नपूर्ण विकास इ–बुटेटिन (मासिक प्रकासन) र वितरण	मासिक		१२	१२	१२	१२	१२	६०	अन्नपूर्ण बुलेटिन		वडा तथा गापा, सूचना केन्द्र	१६
		गाउँपालिकामा आएका मुद्धाहरु छिटो, छरितो र न्यायिक प्रणाली अनुसार सम्पादन हुनेछन्	प्रतिशत		७५	९०	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, न्यायिक समिति	१६

६.२ सूचना प्रविधि तथा प्रशासकीय सुशासन

६.२.१ पृष्ठभूमि

सूचनाको सहभागिता र योगदानको पारदर्शिताका आधारमा विकासवाट प्राप्त लाभलाई दिगोरुपमा लिन सकिन्छ । विद्युतीय प्रविधिको विकाससँगै आधुनिक सूचना प्रविधिको पहुँचमा आएका गाउँपालिकाका सबै सरकारी तथा संस्थागतक्रियाकलापहरु जोड्न सकेमा सूचना भण्डारण, विश्लेषण र शीघ्र कार्यसम्पादनमा सहयोग पुग्ने र अन्ततः स्थानीय शासन तथा संस्थागत विकासमा सकारात्मक प्रभाव पार्न सघाउने भएकाले गाउँपालिका कार्यालयको परिसरमा सूचना प्रविधिको उच्चतम प्रयोग गर्ने क्षमता विस्तार गरी सूचना र प्रशासनको व्यवस्थापनमा सुधार गर्न आवश्यक रहेको छ ।

६.२.२ प्रमुख समस्या

हरेक वर्ष मानवीय क्रियाकलापमा आउने परिवर्तन र नविन गतिशीलताले तथ्याङ्कीय व्यवस्थापनमा जटिलता थपिंदै गएको र विकास व्यवस्थापनमा होस वा प्रकोप र विपद न्यूनिकरण गर्न होस सही तथ्याङ्कीय सूचनाको अभावका कारण लक्षित समूहसम्म विकासको प्रतिफल पुऱ्याउन सकिएको छैन र अनुमानका भरमा, पूरानो सूचनाका आधारमा मात्र योजना तर्जूमा गर्नुपर्दा योजना र धरातलीय बास्तविकताका बीच फराकिलो अन्तर देखिएको छ । वास्तविक योजनाका लागि स्थानगत तथ्याङ्कको आवश्यकता पूरा गर्न सूचना प्रविधिको व्यवस्थित उपयोगको पहुँच विस्तार नहुनू गाउँपालिकाक्षेत्रको मूल समस्या हो । यस गाउँपालिकाका आर्थिक गतिविधी प्रशासनका तथ्याङ्कहरू, घरबास पर्यटनको उपयोग र चाहिने स्रोतको व्यवस्थापन गर्न तथा पर्यटकीय चहलपहलसँगै जोखिमका सूचनाहरुको आदान प्रदान गर्न नसक्नु, गाउँपालिकाको उत्पादन, लघु तथा साना उद्योगको अवस्था, श्रमबजार र व्यापारका सूचनाहरु आवधिक सूचना प्रणालीमा व्यवस्थित गर्न कठिन हुनु जस्ता समस्याहरु प्रमुख मानिन्छन ।

६.२.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

गाउँपालिकाको विकासमा लगानीको मात्रा बढाउन स्थानीय श्रोतको खोजी र लगानी जुटाउनु पर्ने अनिवार्यता रहन्छ । विकास तर्फ उन्मूख हुनका लागि पनि नागरिक सहभागिताको सरल उपाय अपनाउनु बान्छनीय हुन्छ । यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आय क्षमता र राजश्व बाँडफाडको हिस्सा बापत पाएको अंश नै वास्तविक श्रोत हो । अन्य स्रोत त केन्द्रीय सरकारले चाहेको बेला, शर्त सहित र केन्द्रीय योजनाको अङ्गका हिसाबमा मात्र लगानी गर्ने भएकाले स्थानीय सूचनाको व्यवस्थापन गर्न आन्तरिक आयको विकल्प निर्माण गर्न चुनौती बन्दै आएको छ । यसका लागि राजश्व सङ्कलनका दरमा वृद्धि नगरिकन दायरा बढाउने नीतिको अवलम्वन गर्दै सबै नागरिकहरुबाट समतामा आधारित योगदानका हिसावमा आयको व्यवस्थापन गर्नु गाउँपालिकाको मूल चुनौती हो । यो चुनौती सामना गर्न यहाँको सूचना प्रविधि संजालमा सामाजिक आर्थिक क्रियाकलापहरुको व्यवस्थित अभिलेखन गर्न अत्यन्त जरुरी हुन्छ ।

अवसर

गाउँपालिकाको विद्युतीय शासनको व्यवस्थापनले गाउँपालिकालाई डिजिटल नेटवर्कमा ल्याउने मात्र नभइ नागरिक समस्याको शीघ्र सुनुवाई र प्रशासनको चुस्त व्यवस्थापनमा समेत सघाउने हुँदा अवसरका नवीन विकल्पहरु निर्माण हुने छन् । सूचना प्रविधि प्रयोगको व्यवस्थापनले व्यवस्थित बजार प्रणाली र राजस्व सङ्कलन प्रणालीलाई सूचकमा आधारित दायरा विस्तार गर्ने अवसर निर्माण गर्ने छ । प्रशासकीय सुशासनबाट गाउँपालिकाको आत्मनिर्भरताको गति मापन र परनिर्भरता न्यूनीकरण गर्ने उपायका लागि समेत अवसर निर्माण हुनेछ ।

६.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

- सूचना प्रविधि मैत्री गाउँपालिकाको निर्माण ।

लक्ष्य

सूचना प्रविधिमा आधारित प्रशासकीय शासन प्रणालीको विकास गर्ने ।

उद्देश्य

१. अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका सार्वजनिक र सामुदायिक सेवाहरुमा डिजिटल सेवा सञ्जाल निर्माण गर्नु ।

६.२.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १. अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका सार्वजनिक र सामुदायिक सेवाहरूमा डिजिटल सेवा सञ्जाल निर्माण गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ गाउँपालिका सूचना केन्द्रलाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाउने	१.१.१ डिजिटल अन्नपूर्ण कार्यक्रमः सबै वडा, सूचना केन्द्र, पुस्तकालय, विद्यालय, घरबास पर्यटन तथा सरकारी कार्यालयहरुमा इन्टरनेटको पहुँच विस्तार गरिनेछ । १.१.२ हरेक घर गणना(नम्बरिङ्) गर्दै नागरिक र परिवारको डिजिटल प्रोफाइल संग्रह र अद्यावधिक गरिनेछ । १.१.३.गाउँपालिकाको प्रोफाइललाई वार्षिक रुपमा अद्यावधिक गरिनेछ । १.१.४.प्राविधिक लागत अनुमानका आधारमा सिफारिस गर्दा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरिनेछ ।
१.२ स्थानीय सरकार र साझेदार परियोजनाहरुको कार्यप्रगति सूचना प्रविधिका माध्यमबाट नियमित आदान प्रदान गर्दै सार्वजनिक सेवाप्रवाह र विकास प्रक्रियालाई जवाफदेही र पारदर्शी बनाउने ।	१.२.१ डिजिटल सूचना प्रणाली सार्वजनिक–सामुदायिक–निजी साझेदारीमा संचालित वडा सूचना केन्द्र, स्थानीय पर्यटन समितिबाट संचालित पर्यटन सूचना केन्द्र र गाउँपालिकाका अङ्ग तथा शाखा र इकाइहरुले सूचकमा आधारित तथ्यांकहरु अनिवार्यरुपमा नियमित गाउँ सूचना केन्द्रमा संप्रेषण गर्ने प्रणाली लागु गरिनेछ । १.२.२ गाउँ सूचना केन्द्रहरुबाट दैनिक, साप्ताहिक सूचना अपडेट गर्ने र मासिक प्रगति विवरण - अन्नपूर्ण बुलेटिन प्रकाशन तथा वितरण गरिनेछ । १.२.३. स्थानीय युवाहरुमा सूचना प्रविधिमैत्री क्षमता विकासको तालिम सञ्चालन गरिनेछ । १.२.४ टेलिकम सेवा प्रदायक र समूदायका बीच स्थानीय सञ्चार प्रविधि व्यवस्थापन साझेदारी गरिनेछ । १.२.५ गाउँपालिका सूचना केन्द्रबाट दैनिक, साप्ताहिक सूचना अपडेट गर्न र मासिक प्रगति विवरण सम्बन्धी अन्पूर्ण गाउँपालिका बुलेटिन(अन्नपूर्ण बुलेटिन) प्रकासन र वितरण गरिनेछ ।

६.२.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. डिजिटल अन्नपूर्ण कार्यक्रम ।

२. नागरिक र परिवारको डिजिटल प्रोफाइल कार्यक्रम ।

३. गाउँपालिकाको प्रोफाइल अद्यावधिक कार्यक्रम ।

४. प्राविधिक लागत अनुमान र प्रसाशनिक सिफारिस डिजिटल कार्यक्रम ।

५. अन्नपूर्ण गाउँपालिका बुलेटिन प्रकाशन तथा वितरण कार्यक्रम ।

६. सूचना प्रविधि मैत्री क्षमता विकासको तालिम ।

७. टेलिकम सेवा प्रदायक र समुदायका बीच व्यवस्थापन साझेदारी कार्यक्रम ।

६.२.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र. सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	डिजिटल अन्नपूर्ण कार्यक्रम(सबै वडा, सूचना केन्द्र, पुस्तकालय, विद्यालय, घरवास पर्यटन तथा सरकारी कार्यालयहरुमा इन्टरनेट पहुँच विस्तार)	सङ्ख्या		५५	५५	०	०	०	११०	गपा सूचना केन्द्र
			१.१.२	क	घर गणना(नम्बरिङ्) कार्यक्रम	प्याकेज		५६००	१००	१००	१००	१००	६०००	गापा सूचना केन्द्र
			१.१.२	क	नागरिक र परिवारको डिजिटल प्रोफाइल कार्यक्रम	सङ्ख्या		५६००	१००	१००	१००	१००	६०००	गापा सूचना केन्द्र
			१.१.२	क	गाउँपालिकाको प्रोफाइल अद्यावधिक	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा सूचना केन्द्र
			१.१.३	क	प्राविधिक लागत योजना र प्रसाशनिक सिफारिस डिजिटल कार्यक्रम(वडा र गाउँपालिका)	सङ्ख्या		१२	१२	१२	१२	१२	६०	गापा सूचना केन्द्र
	१	१.२	१.२.१	क	डिजिटल सूचना प्रणाली कार्यक्रम (डिजिटल एप निर्माण र सञ्चालन) वडा सूचना केन्द्र, पर्यटन सूचना केन्द्र र गाउँपालिकाका शाखा बाट तथ्याङ्कहरु गाउँ सूचना केन्द्रमा सम्प्रेषण गर्ने प्रणाली ।)	प्याकेज रु. लाखमा		५	०	०	०	०	५	गापा सूचना केन्द्र
			१.२.२	क	अन्नपूर्ण बुलेटिन प्रकाशन तथा वितरण गर्ने (गाउँ सूचना केन्द्रहरुबाट दैनिक , साप्ताहिक सूचना अपडेट गर्ने र मासिक प्रगति विवरण - अन्नपूर्ण इ–बुलेटिन प्रकाशन तथा वितरण गर्ने)	सङ्ख्या		१२	१२	१२	१२	१२	६०	गापा सूचना केन्द्र
			१.२.३	ख	सूचना प्रविधि मैत्री क्षमता विकासको तालिम	प्याकेज रु लाखमा		२	२	२	२	२	१०	गापा सूचना केन्द्र
			१.२.४	क	टेलिकम सेवा प्रदायक र समूदायका बीच व्यवस्थापन साझेदारी कार्यक्रम	प्याकेज रु लाखमा		१	१	१	०	०	३	गापा सूचना केन्द्र

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

६.२.८ अपेक्षित नतिजा

सूचना प्रविधि तथा प्रशासकीय सुशासन										योजना अवधिका उपलब्धि	पुष्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	सेवा प्रदायक निकायहरुमा डिजिटल सञ्जाल निर्माण र विद्युतीय सूचना प्रणालीको प्रयोगले सुशासनको पहुँच विस्तार हुनेछ।	डिजिटल अन्नपूर्ण कार्यक्रमबाट सबै वडा, सूचना केन्द्र, पुस्तकालय, विद्यालय, घरबास पर्यटन तथा सरकारी कार्यालयहरुमा इन्टरनेटको पहुँच विस्तार भएको हुनेछ।	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	नेपाल टेलिकम, बाट सहयोग हुने	गापा सूचना केन्द्र	१६
असर १	पालिकाका सबै घर, परिवार र नागरिकको डिजिटल अभिलेख निर्माण भइ सेवा प्रवाहको चुस्तता निर्माण भएको हुनेछ।	सबै वस्तीका घर नंबरिङ्ग भएको हुनेछ।	प्रतिशत		७०	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चबाट सहयोग हुने	गापा सूचना केन्द्र	१६
		नागरिक र परिवारको डिजिटल प्रोफाइल तयार भएको हुनेछ।	प्रतिशत		७०	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	विकास स्वयंसेव कहरुबाट सहयोग हुने	गापा सूचना केन्द्र	१६
		गाउँपालिकाको प्रोफाइल अद्यावधिक भएका हुनेछ।	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा सूचना केन्द्र	१६
		प्राविधिक लागत योजना र प्रसाशनिक सिफारिस डिजिटल भएको हुनेछ।	प्रतिशत		७०	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा सूचना केन्द्र	१६
प्रतिफल १.१	पालिकाको सबै सेवा प्रदायकहरु डिजिटल सूचना प्रणालीबाट सूचना	डिजिटल एप बाट वडा सूचना केन्द्र, पर्यटन सूचना केन्द्र र गाउँपालिकाका शाखा बाट तथ्याङ्कहरु गाउँ सूचना केन्द्रमा	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वेव परामर्श दाताबाट सहयोग	गापा सूचना केन्द्र	१६

सूचना प्रविधि तथा प्रशासकीय सुशासन														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुष्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
	सम्प्रेषणमा पोख्त स्थानीय प्रशासनका प्रभावकारीता वृद्धि भएको हुनेछ।	संप्रेषण हुनेछ।										हुने		
		गाउँ सूचना केन्द्रहरुबाट दैनिक, साप्ताहिक सूचना अपडेट गर्दै मासिक रुपमा अन्नपूर्ण इ–बुलेटिन प्रकाशन तथा वितरण भएको हुनेछ।	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा सूचना केन्द्र	१६
		सूचना प्रविधि मैत्री क्षमता विकासको तालिमबाट लाभान्वीत भएका हुनेछन्।	सङ्ख्या		२५	२५	२५	२५	२५	१२५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश सरकार बाट सहयोग हुने	गापा सूचना केन्द्र	१६
		समुदायको साझेदारीमा सञ्चार प्रविधि व्यवस्थापनमा साझेदारी भएको हुनेछ।	सङ्ख्या		०	१	१	१	१	४	अन्नपूर्ण बुलेटिन	स्थानीय सञ्चार माध्यम बाट सहयोग हुने	गापा सूचना केन्द्र	१६

६.३ राजस्व परिचालन तथा वित्तीय सुशासन

६.३.१ पृष्ठभूमि

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको राजश्व परिचालन र वित्तीय सुशासन व्यवस्थापनका लागि सूचना प्रविधिमा आधारित प्रणालीलाई जोड दिदै सरकारी खर्चमा मितव्ययिता ल्याउन एकल खाताकोष प्रणाली र राजस्व व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको पालना गर्नु आवश्यक देखिन्छ । सार्वजनिक खर्चको पारदर्शिता अभिवृद्धि गर्न यस गाउँपालिकाका कार्यक्रम तथा खर्चलाई सार्वजनिकीकरण गर्ने पद्धतिको समेत अनुसरण गरिनेछ ।

६.३.२ प्रमुख समस्या

आन्तरिक आयको तुलनामा चालु खर्चमा भएको बढोत्तरीसँगै वित्तीय सुशासनको स्थिति खस्कदै जानु, वेरुजुको मात्रामा वृद्धि हुदै जानु, आर्थिक उत्तरदायित्व तथा जवाफदेहीताको अवस्था कमजोर हुनु, विकास खर्च अपेक्षित रुपमा नहुनु र सरकारी क्षेत्रको खर्चमा मितव्ययिता अपनाउन नसक्नु नै यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन् ।

६.३.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

जनतालाई करको बोझ नथप्ने गरी र उनीहरुमा सहभागिता तथा सहजता बढ्ने गरी राजश्व सङ्कलन हिस्सेदारी बाँडफाडका लागि संघ, प्रदेश लगायत अन्नपूर्ण संरक्षणक्षेत्रहरु संगको समन्वयमा कार्यनीति बनाइ लागु गर्नु यस गाउँपालिकाका आन्तरिक चुनौतीहरु हुन । नेपाल सरकारको संघीय वित्तीय ढाँचा अनुरुप प्राप्त हुने अनुदानमा हिस्सेदारी बाडफाँड समयमै प्राप्त गर्नु, समयमै कार्यक्रम स्वीकृत गरी वार्षिक खरीद योजना तयार गर्नु, समयमा ठेक्का बन्दोबस्त गर्नु, पूँजीगत खर्च वृद्धि गर्नु, आन्तरिक लेखापरीक्षण तथा नियन्त्रण प्रणाली सुदृढीकरण गर्नु, अनुगमन कार्यक्रमलाई यथार्थपरक बनाउनु, खरीद कार्यलाई सार्वजनिक खरीद ऐनको मर्म अनुरुप मितव्ययी र प्रतिस्पर्धी बनाउदै लगी आर्थिक वर्षको अन्त्यमा वा सालवसालीमा मात्र अत्यधिक खर्च गर्ने प्रवृत्तिमा रोक लगाउने कार्य गर्नु थपचुनौतीपूर्ण रहेका छन् ।

अवसर

यस गाउँपालिकाको लेखा प्रणालीलाई सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली, सार्वजनिक सेवा लेखामान (NEPSAS) तयारगरी सो अनुसार प्रतिवेदन तयारी प्रणालीको विकास गरिनु अवसरका रुपमा रहेका छन् । बस्तीगत बजार केन्द्रको राजश्व सङ्कलनका लागि सार्वजनिक–सामुदायिक साझेदारी मोडल अभ्यास गर्ने, वित्तीय अनुशासन सबल गर्न सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षणको पालना नै अवसरका रुपमा रहेका छन् ।

६.३.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

आत्मनिर्भरता उन्मूख आन्तरिक आयमा वृद्धि र सन्तुलित वित्तीय सुशासन ।

लक्ष्य

सार्वजनिक आय र व्ययलाई व्यवस्थित, पारदर्शी गर्दै पँजीगत खर्चलाई प्रभावकारी बनाउने ।

उद्देश्य

- गाउँपालिकाको सार्वजनिक आय व्ययलाई व्यवस्थित र पारदर्शी वनाउनु ।

६.३.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १ गाउँपालिकाको सार्वजनिक आय व्ययलाई व्यवस्थित र पारदर्शी वनाउनु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढीकरण गर्ने ।	१.१.१ वित्तीय व्यवस्थापनका सबै क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई विस्तार गरी बजेट सूचना प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
	१.१.२ स्थानीय राजस्व वृद्धिका लागि एकीकृत कर प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्न कर्मचारीहरुको क्षमता विकास गरिनेछ ।
	१.१.३ योजनाको लाभ-लागतका आधारमा बजेट विनियोजन पद्धतिको विकास गर्दै दीर्घकालीन आयस्रोत हुने नयाँ सम्भावनाहरुमा लगानी गरी करको दायरा विस्तार गरिनेछ ।
	१.१.४ विकास आयोजनाहरूको ठेक्कापट्टा निर्धारित समयभित्रै गर्ने तथा विद्युतीय बोलपत्रको दायरालाई विस्तार गर्न विद्युतीय आर्थिक कार्यप्रणालीको सुदृढीकरण गरिनेछ ।

६.३.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. योजनाको लाभ-लागतका आधारमा बजेट विनियोजन पद्धतिको विकास ।

२. कर्मचारीलाई राजस्व परिचालन क्षमता वृद्धि सम्वन्धी तालिम ।

३. बजेट सूचना प्रणालीको विकास ।

४. दीर्घकालीन आयस्रोतहरुमा लगानी र करको दायरामा विस्तार ।

५. एकीकृत करका लागि विद्युतीय आर्थिक कार्य प्रणालीको सुदृढीकरण ।

६. सार्वजनिक खर्च कार्यविधि निर्माण र कार्यान्वयन ।

६.३.७ प्रमूख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना

क्र. सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
			१.१.१	क	योजनाको लाभ-लागतका आधारमा बजेट विनियोजन पद्दतिको विकास गर्ने ।	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा राजश्व तथा लेखा शाखा
			१.१.२	ख	कर्मचारीलाई राजस्व परिचालन क्षमता वृद्धि तालिम ।	सङ्ख्या		१५	२०	२०	२०	२०	९५	गापा राजश्व तथा लेखा शाखा
			१.१.३	ख	बजेट सूचना प्रणालीको विकास गर्ने ।	सङ्ख्या		१	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१	गापा राजश्व तथा लेखा शाखा
			१.१४	क	दीर्घकालीन आय स्रोतहरुमा लगानी र करको दायरा विस्तार ।			१	१	१	१	१	५	गापा राजश्व तथा लेखा शाखा
			१.१.५	क	विद्युतीय आर्थिक कार्य प्रणालीको सुदृढीकरण गर्ने ।	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा राजश्व तथा लेखा शाखा
			१.१.६	ख	सार्वजनिक खर्च कार्यविधि बनाइ लागु गर्ने ।	पटक		१	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१	गापा राजश्व तथा लेखा शाखा

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने,ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने,घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

६.३.८ अपेक्षित नतिजा

राजस्व परिचालन तथा वित्तीय व्यवस्थापन														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	गाउँपालिकाको सार्वजनिक आय र व्यय व्यवस्थित, पारदर्शी र अनुमानयोग्य भई विकास प्रक्रिया प्रभावकारी भएको हुनेछ।	गाउँपालिकाको खर्च संरचना बार्षिक रुपमा अद्यावधिक हुने	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा राजश्व तथा लेखा शाखा	१७
		विद्युतीय आर्थिक कार्य प्रणालीको सुदृढीकरण गर्ने	सङ्ख्या		०	१	०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश सरकार आर्थिक मन्त्रालय	गापा राजश्व तथा लेखा शाखा	१७
असर १	सार्वजनिक आय र खर्च प्रणालीको प्रभावकारितामा वृद्धि भएको	गाउँपालिकाको आय व्यय विवरण वार्षिक रुपमा प्रकाशन गर्ने	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा राजश्व तथा लेखा शाखा	१७
प्रतिफल १.१	वित्तीय व्यवस्थापन सम्वन्धी निकायको संस्थागत सुदृढीकरण भई राजश्व परिचालनको क्षमतामा वृद्धि	राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि तालिममा सहभागी कर्मचारी	सङ्ख्या		१५	२०	२०	२०	२०	९५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश स्टाफ कलेजवाट	गापा राजश्व तथा लेखा शाखा	१७
		लाभ-लागतका आधारमा योजना तथा कार्यक्रमका लागि वार्षिक बजेट विनियोजन गर्ने पद्दतिको विकास	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा राजश्व तथा लेखा शाखा	१७

६.४ सामुदायिक तथा सामाजिक संस्था व्यवस्थापन

६.४.१ पृष्ठभूमि

सहभागितामूलक विकासका लागि नागरिकहरुमा जनचेता बढाउँदै अनौपचारिक रुपमा विकासको मूलधारमा समावेश गर्न र विकासका लागि नागरिक दवाव समूहका रुपमा समूदायमा क्रियाशील सामुदायिक तथा सामाजिक संघ संस्थाहरूलाई आर्थिक तथा सामाजिक विकासका सहयोगीको रूपमा मानिएको छ । दिगो विकासका लक्ष्यले नागरिक समाजसँगको साँझेदारीलाई जोड दिएको छ । गाउँपालिकाको सामाजिक आर्थिक विकासमा नागरिक सहभागिता अभिमूख गर्न गाउँपालिकामा कार्यरत सामुदायिक/सामाजिक संघ संस्थाहरूलाई एउटै छातामुनि समेटी गाउँपालिकाको लक्षित विकास प्रयासमा सरिक गराउने वातावरण निर्माण गर्नु र उनीहरूबाट प्रवाह हुने स्रोतको समुचित उपयोग गर्दै, सेवा प्रभावकारी र पारदर्शी बनाई जनताको जीवनस्तरमा सुधार गर्ने गराउनेतर्फ जोड दिनु परेको छ । यस सन्दर्भमा सामाजिक संघ संस्थाको भूमिकामा गाउँपालिकाले लक्षित गरेका समष्टिगत विकास सूचकहरू हासिल गर्नेतर्फ केन्द्रित गराउनु आवश्यक छ ।

६.४.२ प्रमुख समस्या

सामाजिक संघ/संस्थाहरुलाई विकासका लागि नागरिक परिचालन गर्ने सहयोगी संस्थाका रुपमा लिन सकिन्छ । यिनीहरुले बाह्य श्रोतको परिचालनबाट अल्पकालिन रुपमा आन्तरिक विकासमा टेवा पुर्याउने गर्दछन् । यिनीहरुको पहुँचबाट प्राप्त स्रोतलाई एकद्धार प्रणालीमा समावेश गरेर परियोजना सञ्चालन नीति बनाउन नसक्नु यस क्षेत्रको मूल समस्या हो । संघीय संरचना अनुरूप सामाजिक संघ संस्था परिचालनका लागि नीति तथा कानूनहरू तर्जुमा हुन नसक्नु, सरकार र सामाजिक संघ संस्थाहरू बीचको सहकार्यका क्षेत्रहरूलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउन नसक्नु, सामाजिक संघ संस्थाहरूको कार्यक्रममा दोहोरोपना हुनु, परियोजनाहरूको प्रभावकारी सुपरीवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन नहुनु, एकीकृत सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणाली नहुनु, सामाजिक संघ संस्थामा आन्तरिक सुशासनको कमी हुनु, सामाजिक संघसंस्था मार्फत् वैदेशिक सहायता परिचालन भैरहेको भए तापनि लगानी अनुसार अपेक्षित प्रतिफल हासिल हुन नसक्नु, नियमनकारी निकाय प्रभावकारी नहुनु यस क्षेत्रका समस्या हुन् ।

६.४.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

गाउँपालिकाको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने योजनामा लगानी गर्नुभन्दा दाता निकायलले तोकिएको सीमा भित्र लगानी प्रवाह गर्ने गैससहरुको कार्यशैलीलाई गाउँपालिकामैत्री क्रियाकलापमा रुपान्तरण गर्नु, गैरसरकारी संघ संस्थाद्वारा संचालित परियोजनालाई एकद्वार प्रणालीमार्फत् सहजीकरण तथा परिचालन गर्नु, अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संघ संस्थाबाट परिचालन हुने आर्थिक स्रोतलाई पारदर्शी बनाई गाउँपालिकाको लेखा प्रणालीमा आवद्ध गराउनुका साथै गैरसरकारी संस्थाबाट प्राप्त स्रोतलाई गाउँपालिकाको समन्वयमा प्राथमिकताका क्षेत्रमा परिचालन गर्नु, सामाजिक संघ संस्थाहरूको सेवालाई ग्रामीणमूखी वनाउनु, सामाजिक तथा आर्थिक विकासमा गैरसरकारी क्षेत्रको योगदान मापन गर्ने सूचक तयार गर्नु र प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संस्थागत सुदृढीकरण गर्नु यस क्षेत्रका चुनौती हुन् ।

अवसर

जैविक विविधता सँगै अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा सामाजिक र साँस्कृतिक संस्थाहरूमा पनि विविधता छ । स्थानीय नागरिकहरूमा समावेशी चेतना र विकासका लागि अग्रसर गर्न सकारात्मक हस्तक्षेपका सबालमा विभिन्न वडा र समुदायमा लक्षित क्रियाकलाप गर्ने सस्थाहरूका सहजीकरणले सामाजिक गरिवी न्यूनीकरणमा टेवा पुर्याउने सम्भावना छ । संस्था दर्ता ऐन २०३४ अनुसार निर्माण गरिएका गैसस र विगतमा गरिबी निवारणका लागि निर्माण गरिएका विभिन्न सामुदायिक विकास संघ संस्थाहरुको समाज परिचालन प्रणालीसँग जोडिएका सामुदायिक संस्थाहरु गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरुमा क्रियाशील छन् ।

यिनै सस्थाहरुको संलग्नतामा निर्माण गरिएको वडा नागरिक मञ्च तथा नागरिक सचेतना केन्द्रहरूलाई वडाको सामाजिक पुँजी निर्माणका क्षेत्रमा परिचालन गर्ने, वडा सूचना केन्द्रमा विकास स्वयंसेवक परिचालन गर्ने र लक्षित वर्गका क्रियाकलापमा सहजीकरण गर्न सामाजिक तथा सामुदायिक संस्थाहरूको साँझेदारी भूमिकालाई अवसरको रुपमा लिइएको छ ।

६.४.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

सामाजिक संस्थामा सुशासन र जवाफदेहीता गरिबी निवारणमा साझेदारीता ।

लक्ष्य

सामाजिक संघ संस्थाहरूलाई विकास साझेदारको रूपमा स्वीकार गदै सामाजिक पुँजी परिचालन गर्ने ।

उद्देश्य

१. गाउँपालिकाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा संघसंस्थाको परिचालन, व्यवस्थापन र नियमन गर्नु ।

२. सामुदायिक संस्थाहरूमा रहेको स्थानीय समूहका कोषलाई एकीकृत गरी दिगो व्यवस्थापन गर्नु ।

६.४.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १: गाउँपालिकाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा संघ संस्थाको परिचालन, व्यवस्थापन र नियमन गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ गाउँपालिकाको आवधिक लक्ष्यमा सघाउ पुग्नेगरी संस्थाको दीर्घकालीन योजना बनाउन प्रेरित गर्ने	१.१.१ सामाजिक संस्थाहरुलाई विशेषज्ञता र कार्यक्षेत्रको अनुभवका आधारमा वर्गीकरण गरी विषयगत विकास क्रियाकलापमा साझेदार बनाइने छ । १.१.२ सामाजिक संघ संस्थाहरूले सञ्चालन गर्ने परियोजना र लगानीलाई स्थानीय तहको वार्षिक बजेट तथा योजनामा समावेश गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य २: सामुदायिक संस्थाहरूमा रहेको स्थानीय समूहको कोषलाई एकीकृत गरी दिगो व्यवस्थापन गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ सामुदायिक संस्थाहरुलाई गरिबी निवारण कार्यको साझेदारका रुपमा परिचालन र कोषको एकीकृत नियमन गर्ने ।	२.१.१ स्थानीय समूहको कोषलाई एकीकृत गरी दिगो व्यवस्थापन र नियमन गरिनेछ । २.१.२ विभिन्न गरिबी निवारण कार्यक्रम मार्फत सञ्चालित घुम्तीकोष, ग्रामीण स्वालम्बन कोष र युवा स्वरोजगार कोषहरुबाट संचालितअनुदान र ऋणका कार्यक्रमहरु समन्वयात्मक रुपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

६.४.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. सामाजिक संघ संस्थाहरूको वर्गीकरण ।

२. सामाजिक संघ संस्थाहरूका परियोजनालाई गाउँपालिकाको वार्षिक योजनामा समावेश ।

३. गाउँपालिकाका आवधिक योजनामा गैससहरूको साझेदारी ।

४.स्थानीय सामुदायिक समूह र संस्था अभिलेखन तथा कोषको एकीकृत व्यवस्थापन ।

५. घुम्तीकोष, स्वालम्बन कोष र स्वरोजगार कोषको अनुदान र ऋणको प्रभावकारिता अनुगमन ।

६.४.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

प्रमूख कार्यक्रमहरु														
क्र. सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	सामाजिक संघ संस्थाहरुको वर्गीकरण	पटक		१	०	०	०	०	१	गापा सामाजिक विकास शाखा
			१.१.२	क	सामाजिक संघ संस्थाहरूका परियोजना गाउँपालिकाको वार्षिक योजनामा समावेश	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा सामाजिक विकास शाखा
			१.१.२	क	गाउँपालिकाका आवधिक योजनामा गैससरूको साझेदारी	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा सामाजिक विकास शाखा
	२	२.१	२.१.१	क	स्थानीय सामुदायिक समूह र संस्था अभिलेखन तथा कोष एकीकृत व्यवस्थापन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा सामाजिक विकास शाखा
			२.१.२	क	घुम्तीकोष, स्वालम्बन कोष र स्वरोजगार कोषको अनुदान र ऋण प्रभावकारिता अनुगमन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा सामाजिक विकास शाखा
			२.१.२	क	वडा नागरिक मञ्चलाई वडा सूचना केन्द्रको स्वयंसेवी साझेदारका रुपमा परिचालन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा सामाजिक विकास शाखा

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

६.४.८ अपेक्षित नतिजा

सामुदायिक तथा सामाजिक संस्था व्यवस्थापन										जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	पुस्ट्याइँका आधारहरु	योजना अवधिका उपलब्धि	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७६ /७७	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	०८१/ ८२					
प्रभावः	सामुदायिक संघ संस्थाहरुको वर्गीकरण र विशिष्टीकरण सहित एकद्वार प्रणालीमार्फत गैससहरू परिचालन हुनेछन् ।	सामाजिक संघ संस्थाहरुको वर्गीकरणको आधार तर्जूमा	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	अन्नपूर्ण गाउँपालिका गैसस सञ्जाल बाट	गापा सामाजिक विकास शाखा	१७
		वर्गीकृत पहिचानको विषय क्षेत्रमा योजना पेशगर्ने गैससहरू	सङ्ख्या		१	२	३	४	५	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	अन्नपूर्ण गाउँपालिका गैसस सञ्जालबाट	गापा सामाजिक विकास शाखा	१७
		पालिकाका आवधिक योजनामा गैससहरूको साझेदारी	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	अन्नपूर्ण गाउँपालिका गैसस सञ्जालबाट	गापा सामाजिक विकास शाखा	१७
असर १	विशिष्टीकृत सेवामार्फत गैसस क्षेत्रको लगानी पारदर्शी, प्रभावकारी र नतीजामूखी बन्नेछ ।	गैससको आर्थिक योजना, कार्यान्वयन र प्रगति मापन गाउँपालिकाबाट स्वीकृत तथा प्रमाणीकरण	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा सामाजिक विकास शाखा	१६
		स्थानीय सामुदायिक समूह र संस्था अभिलेखन तथा कोषको एकीकृत व्यवस्थापन			१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्च र गाउँ सचेतना केन्द्रबाट	गापा सामाजिक विकास शाखा	१६
प्रतिफल १.१	वडा नागरिक मञ्च मार्फत लक्षितवर्ग तथा समूदायको सशक्तिकरण र मूलप्रवाहीकरणमा विशेष सहयोग पुग्नेछ ।	घुम्तीकोष, स्वालम्बन कोष र स्वरोजगार कोषको अनुदान र ऋण प्रभावकारिता अनुगमन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चबाट	गापासामाजिक विकास शाखा	१६
		वडा नागरिक मञ्चलाई वडा सूचना केन्द्रको स्वयंसेवी साझेदारका रुपमा परिचालन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चबाट	गापा सामाजिक विकास शाखा	१६

परिच्छेद ७: वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

७.१ वन, वातावरण, जैविक विविधता र भू तथा जलाधार संरक्षण

७.१.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको भौगोलिक भिन्नतासँगै वन तथा वातावरण र जैविक सम्पदामा पनि विविधता रहेको छ । पञ्चासे र अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रका रुपमा चिनिएका विविध वनस्पतिको गर्दा यहाँको वन, वातावरण र भू तथा जलाधारले एकीकृत सम्पदाको पहिचान बोकेको छ । यो सम्पदा वनस्पतिमा मात्र सीमित नभएर साँस्कृतिक र आयुर्वेदीय स्रोतको भण्डारका रुपमा पनि भएकाले एउटै पर्यावरणीय तत्वको फरक फरक आयामका रुपमा वन,वातावरण, जैविक विविधता र भू तथा जलाधार क्षेत्रहरु रहेका छन् । यही पर्यावरणीय जैविकता र जलाधार यहाँको जीवन हो, पर्यटन हो र सम्पदाको स्रोत पनि हो । यस गाउँपालिकाको सम्पदालाई एकीकृत रुपमा नै विकास गर्न सकेमा यहाँको समृद्धिका लागि यो सम्पदा एक ऊर्जा बन्न सक्छ । यहाँको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरण जैविक विविधताको संरक्षणबाट नै यहाँको जलाधार र भूमि सम्पदा संरक्षणको मर्म जोडिएको हुँदा गाउँपालिकाको वातावरणीय स्वस्थता कायम गर्दै समृद्धिका लागि योजना बनाउनु आवश्यक हुन्छ । हामीले अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको वातावरणीय परिस्थिति नविगारीकन आफ्ना जीविकाका योजना व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक हुन्छ । यसका लागि वातावरणीय नकारात्मक असर बढाउने खालका कार्यको न्यूनीकरण र पर्यावरणीय विविधता संरक्षण गर्ने खालका भू तथा जलाधार वन तथा वातावरण संरक्षणमैत्री कृयाकलाप स्थानीय स्तरबाट सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।

७.१.२ प्रमुख समस्या

हामीले वातावरण बनाउनु पर्दैन, भइरहेको वातावरण जोगाउन र बिगार्ने तत्वको न्यूनीकरण गर्न सकेमा मात्र पनि गाउँपालिकाको वातावरणीय सम्पदाले छिमेकी गाउँपालिकामात्र नभएर समग्र देशमा सकारात्मक ऊर्जाको प्रवाह गर्न सक्छ । गाउँपालिकामा विस्तारित सडक सञ्जालसँगै बढ्दो सवारी यातायात र डिजेल पेट्रोलको खपत, फोहोरमैला उत्सर्जन, प्लास्टिकजन्य फोहोर निष्कासनको क्रम बढ्न सक्छ, त्यसतर्फ सचेत हुनु पर्छ । पर्यावरणीय सन्तुलन र जलवायुमा आएको फेरब्दलले वन र वनस्पतिक सम्पदामा मिचाहा प्रजातिका नयाँ वनस्पतिको प्रकोप हाम्रा लागि वातावरणीय समस्या भएका छन् । मिचाहा प्रजातिका वनस्पतिको मूल्य र महत्व के छ भन्ने बारेमा अनुसन्धान गर्न बाँकी नै छ, तर यसले पूराना परिचित महत्वपूर्ण अन्नबाली, काष्ठ र जैविक सम्पदालाई समेत नोक्सान पुर्याउन थालेकाले मानवीय संरक्षणका लागि परम्परागत वनस्पति तथा जैविक सम्पदाको संरक्षणमा बेलैमा सचेत हुनु जरुरी भएको छ । वन सम्पदालाई जैविक सम्पदाको आधार मान्नु पर्ने र जलाधार स्वस्थतासँग हाम्रो वातावरणीय स्वच्छता र पर्यटनको आधार समेत जोडिएको हुँदा वन तथा जलाधारको संरक्षण प्रति वेवास्ता हुनु, जलाधारमा विषादिको प्रयोग, वातावरण संरक्षण र पूर्वाधार विकास बीच सामन्जस्यता स्थापित हुन नसक्नु जस्ता प्रमुख समस्याहरु रहेका छन् । यसैगरी वनपैदावरलाई वैज्ञानिक लेखाजोखा गरी उत्पादनसंग जोड्न र समुदाय–सरकार साझेदारीलाई प्रोत्साहन दिन नसक्नु यस क्षेत्रका मूल समस्या हुन आएका छन् ।

७.१.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

यस गाउँपालिकाको जैविक विविधता र वनस्पतिक सम्पदा अतुलनीय रहेता पनि यहाँको जलाधारको संरक्षण र स्वस्थतासँगै पर्यटन तथा जन जीविकाका सबालहरु जोडिएका हुनाले जलाधारको स्वस्थ्यता र स्वच्छता जोगाउनु चुनौतीपूर्ण बन्दै गएको छ । पर्यटन र चहलपहलसँगै ढल निकास तथा फोहरमैला व्यवस्थापन, वातावरणमैत्री विकास संस्थागत हुन नसक्नु, पहाडी क्षेत्रमा ठुला डोजरको प्रयोग हुनु, खोला खोल्सा लगायत सार्वजनिक

स्थलहरूबाट ढुंगा, गिट्टी, वालुवा, माटोको अत्यधिक र अनियन्त्रित रुपमा प्रयोग हुनु, प्राकृतिक स्रोतको अधिक दोहन, प्रविधि विकाससँगै विकिरणयुक्त वस्तुको उत्पादन, पर्यटकको अत्याधिक चापलाई व्यवस्थापनका लागि उत्पादन बढाउन माटोमा रासायनिक मलको प्रयोग र जलाधार क्षेत्रमा विषादी प्रयोगका कारण यहाँको पर्यावरणीय सन्तुलनमा नकारात्मकता प्रवेश गर्न सक्ने सङ्केत देखिएको छ ।

अवसर

यस गाउँपालिकाको जैविक विविधता र जलाधारको स्रोत नै पर्यापर्यटनको स्रोत हो । अन्नपूर्ण हिमश्रृङ्खला, पञ्चासे जैविक विविधताको क्षेत्र र अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र सँगै यहाँका विभिन्न जलश्रोत मूहानको भण्डारण र पूर्णभरण (रिचार्ज पोखरी) मा योगदान दिने पोखरीहरुको संरक्षण गर्न सकेमा यहाँको वन र जैविकतासँगै पर्या पर्यटनबाट निरन्तर लाभ लिन सकिने अवसर बनेको छ । वैज्ञानिक वन लेखाजोखा (इनभेन्ट्रि) गरेर जडीबुटी केन्द्रको स्थापना, वन पैदावरको सङ्कलन केन्द्रको स्थापना, व्यवसायिक जडीबूटी खेती र आयुर्वेद प्रणालीमा बजारीकरण, वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन, पराम्परागत खर्क व्यवस्थापन लगायत कच्चापदार्थको उत्पादनमा सामुदयिक साझेदारीका अवसरहरु यहका मूल अवसर मानिन्छन् ।

७.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

गाउँपालिकामा विद्यमान वन जलाधार र जैविक विवधताको दिगो व्यवस्थापन गर्ने ।

लक्ष्य

जैविक सम्पदाको संरक्षण र वातावरण सन्तुलन कायम गर्दै पन पैदावारको उचित प्रयोगद्धारा स्थानीय जीविकोपार्जनमा सुधार ल्याउने ।

उद्देश्य

१. दिगो वन व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्नु ।
२. सुरक्षित जलाधार र जैविक सम्पदाबाट प्राप्तहुने लाभको न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्नु ।

७.१.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १: दिगो वन व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१.वनको वैज्ञानिक लेखाजोखा गरी भौतिक उपयोगमा आधारित पैदावार उत्पादकत्वमा जोड दिने ।	१.१.१. वनको वैज्ञानिक लेखाजोखा गरिनेछ । १.१.२ वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापनका लागि वन उपभोक्ता समूह र संरक्षण समूहको क्षमता विकासमा सहकार्य गरिनेछ । १.१.३ जैविकता संरक्षण र विपद न्यूनीकरणका उपाय अपनाउँदै समुदायलाई जडीबूटी खेती तथा विपद नियन्त्रणमा प्रेरित गरिनेछ । १.१.४ वन र बस्तीबिचको द्वन्द्व न्यूनीकरण गर्न निजी वन तथा बारी कान्लामा भएको रुखको सदुपयोग काठ ओसार-पसारलाई सरलीकृत गरिनेछ ।
उद्देश्य २ :सुरक्षित जलाधार र जैविक सम्पदाबाट प्राप्तहुने लाभको न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्ने ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ सुक्खा क्षेत्र , भू–क्षय र पानीका मूहान जोखिम न्यूनीकरण र जलाधार	२.१.१ जोखिमयुक्त पहिरोको पहिचान गरी नियन्त्रणमूखी कार्यक्रम गरिनेछ । २.१.२ जलाधार आसपासका वासिन्दा संगठित गरी जलाधार सरक्षणमा परिचालन गरिनेछ ।

संरक्षण कार्यक्रम लागु गर्ने	२.१.३ जलाधार क्षेत्रमा 'वातावरणीय मूल्य भुक्तानी'कार्य लागु गरिने छ । २.१.४ वर्षाको पानी सङ्कलन र पुनर्भरण पोखरी निर्माण तथा औषधीजन्य वृक्ष र पिपलवृक्ष रोपण अभियान सञ्चालन गरिनेछ । २.१.५ पानीका मूहान क्षेत्र संरक्षण, खोला खहरेमा हरित पेटी निर्माण प्राथमिकता दिई सञ्चालन गरिनेछ । २.१.६ वन तथा जलाधार सूचना कर्नरका लागि सरोकारवालासँग सहकार्य गरिनेछ ।

७.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. वनको वैज्ञानिक लेखाजोखा ।

२. वन उपभोक्ता समूह र संरक्षण समूहलाई क्षमता विकास तालिम कार्यक्रम ।

३. जैविक विविधता संरक्षण एवम् जडीबूटी खेती प्रवर्द्धन ।

४. विपद न्यूनीकरण तथा वन-बस्ती बीच द्वन्द्व न्यूनीकरण ।

५ जोखिमयुक्त पहिरोको नियन्त्रण ।

६ जलाधार आसपासका बासिन्दाको सङ्गठन र परिचालन ।

७ जलाधार क्षेत्रमा 'वातावरणीय मूल्य भुक्तानी' नीति तर्जूमा र कार्यान्वयन ।

८ वर्षाको पानी सङ्कलन र पुनर्भरण पोखरी निर्माण तथा पिपलवृक्ष रोपण ।

९. मिचाहा प्रजातिको रोकथाम कार्यक्रम ।

१० वन तथा जलाधार सूचना कर्नर कार्यक्रम ।

७.१.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र. सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्यनीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	योजना अवधिका लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	ख	वनको वैज्ञानिक लेखाजोखा	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	गापा वातावरण शाखा
			१.१.२	ख	वन उपभोक्ता समूह र संरक्षण समूहलाई क्षमता विकास तालिम	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा वातावरण शाखा
			१.१.२	ख	पैदावार उपयोग सरलीकरण नीति तर्जूमा			१		०	०	०	१	गापा वातावरण शाखा
			१.१.३	क	व्यवसायिक जडीबूटी खेती र प्रशोधन केन्द्र सहयोग ।	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा वातावरण शाखा
			१.१.४	क	विपद तथा वन-बस्ती बीच द्वन्द्व न्यूनिकरण कार्यक्रम	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा वातावरण शाखा
			१.१.४	क	विपद् व्यवस्थापन कोष कार्यविधि तर्जूमा			१	०	०	०	०	१	गापा वातावरण शाखा
	२	२.१	२.१.१	ख	वन पैदावार उपयोग सरलीकरण नीति तर्जूमा	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	गापा वातावरण शाखा
			२.१.२	ख	जलाधार संरक्षण समूह गठन र अभिमुखीकरण तालिम	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा वातावरण शाखा
			२.१.३	ख	जलाधार क्षेत्रमा वातावरणीय मूल्य भुक्तानी नीति तर्जूमा र कार्यान्वयन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा वातावरण शाखा
			२.१.४	ख	वर्षा पानी सङ्कलन र जल पुनर्भरण पोखरी निर्माण तथा पिपलवृक्ष रोपण	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा वातावरण शाखा
			२.१.४	ख	मिचाहा प्रजाती रोकथाम कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा वातावरण शाखा
			२.१.५	ख	वन तथा जलाधार सूचना कर्नर	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा वातावरण शाखा

७.१.८ अपेक्षित नतिजा

वन, वातावरण, जैविक विविधता र भू तथा जलाधार संरक्षण														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	(आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
प्रभावः	वातावरणमैत्री विकास मार्फत् सफा, स्वच्छ र हरित वातावरण सहितको समृद्धि हांसिल भएको हुनेछ	वनको वैज्ञानिक लेखाजोखा प्रणाली सुरु गरिनेछ ।	सङ्ख्या		१	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला वन कार्यालयबाट सहयोग हुने	गापा वातावरण शाखा	१५
		प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र प्रभाव मूल्याङ्कनका आधारमा परियोजना तर्जूमा	सङ्ख्या			१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश वन मन्त्रालयबाट सहयोग हुने	गापा वातावरण शाखा	१५
		संरक्षित क्षेत्र समेत बनले ढाकेको क्षेत्र	प्रतिशत	३७							अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा वातावरण शाखा	१५
असर १	वातावरणीय जोखिम न्यूनीकरण र जलाधार संरक्षणको लागि पूर्वाधारहरु निर्माण भएको हुने छ	विपद तथा वन-बस्ती बीच द्वन्द्व न्यूनीकरण कार्यक्रम	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश वन मन्त्रालयबाट सहयोग हुने	गापा वातावरण शाखा	१५
		जलाधार संरक्षण समूह गठन र अभिमुखीकरण तालिम	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	भू तथा जलाधार कार्यालयबाट सहयोग हुने	गापा वातावरण शाखा	१५
		पैदावार उपयोग सरलीकरण नीति तर्जूमा	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश वन मन्त्रालयबाट सहयोग हुने	गापा वातावरण शाखा	१५
प्रतिफल १.१	जैविक र जलाधार सम्पदाको संरक्षणबाट वातावरणीय मूल्य	वन तथा जलाधार सूचना कर्नर	सङ्ख्या		१	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहबाट सहयोग हुने	गापा वातावरण शाखा	१५
		जलाधार शुद्धिकरणका लागि पिपल रोपण	सङ्ख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चबाट	गापा वातावरण शाखा	१५

वन, वातावरण, जैविक विविधता र भू तथा जलाधार संरक्षण										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	(आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१					
	भुक्तानी प्रकृयाको थालनी हुनेछ ।	अभियान										सहयोग हुने		
		वर्षाको पानी सङ्कलन र जल पुनर्भरण पोखरी निर्माण तथा पिपलवृक्ष रोपण	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चबाट सहयोग हुने	गापा वातावरण शाखा	१५
		जलाधार क्षेत्रमा वातावरणीय मूल्य भुक्तानी नीति तर्जूमा र कार्यन्वयन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	भू तथा जलाधार कार्यालयबाट सहयोग हुने	गापा वातावरण शाखा	१५
		मिचाहा प्रजाति रोकथाम कार्यक्रम	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला वन कार्यालयबाट सहयोग हुने	गापा वातावरण शाखा	१५
		व्यवसायिक जडीबूटी खेती र प्रशोधन केन्द्र सहयोग कार्यक्रम ।	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	जिल्ला वन कार्यालयबाट सहयोग हुने	गापा वातावरण शाखा	१५

७.२ जलवायू अनूकुलन तथा विपद् व्यवस्थापन

७.२.१ पृष्ठभूमि

शहरी क्षेत्रमा हुने गरेको हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनका कारण जलवायु प्रणालीमा आएको अनपेक्षित परिवर्तनले कृषि तथा अन्य जैविक क्षेत्र उच्च जोखिममा परेको पाईन्छ । नेपालमा बढी वर्षामापन हुने क्षेत्र लुम्ले अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा अवस्थित भएको, मौसमी पात्रो अनुकुल नभइ बेमौसमी कालमा पनि वर्षा, खडेरी, गर्मी र चिसोका घटनाहरू वृद्धि भएको महसुस गरिएको छ । चट्याङ्ग, असिना, भूकम्प, भू–क्षय, आगलागी, बाढी, पहिरो, अनावृष्टि, अतिवृष्टि, आदिबाट सृजित अस्तव्यस्त अवस्थालाई समाजमा विपद भन्ने बुझिन्छ । जलवायुको गतिशील परिवर्तनले कृषि, खानेपानी, स्वास्थ्य, वन, जलस्रोत, र हिमाली पर्यटन लगायत अन्य दैनिक जीवन पद्धतिमा समेत असर गरेको अवस्थालाई जलवायु परिवर्तनको असर भन्ने बुझिन्छ ।

जलवायु परिवर्तनका कारण पूराना पानीका मूहान सुक्नु र अति वर्षाले भलबाढीको प्रकोप बढ्नु, भू–क्षय हुनु एवम् हिमाली पर्यटनमा बेमौसमी आँधी र पहिरो आउने घटनासँगै तापक्रमको वृद्धिले झिंगा, भुसुना र लामखुट्टेको पनि बृद्धि भई विभिन्न सरुवा रोगको सङ्केत देखिनुका साथै कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रमा पनि वालीमारा झार तथा रोगकीराको आगमनले नकारात्मक असर पारेको छ । यसले खाद्य सुरक्षामा थप नकरात्मक प्रभाव देखिन थालेको छ भने जलवायुको परिवर्तित अवस्था अनुसार खेतीपातीमा सुधार गर्ने सीप र दक्षताको अभावका कारण खाद्य वासलातको सन्तुलन नै जोखिममा पर्ने सङ्केत देखिएको छ ।

७.२.२ प्रमुख समस्या

जलवायु परिवर्तनका लागि प्रभाव पार्ने यावत कारणहरु मध्ये जमिन माथिको वायुमण्डलको तापक्रम बढ्नु, पर्यटन, कृषि, जैविक विविधता र ऊर्जा लगायतका क्षेत्रहरू ग्रामीणवासीको जीविकोपार्जनमा समेत प्रतिकुल प्रभाव पर्नु, जटिल भौगोलिक अवस्था अनुरुप विभिन्न किसिमका प्रकोपहरू, संवेदनशील तथा जोखिमपूर्ण हिमाली क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनको बढी असर हुने र अनुसन्धान तथा तथ्याङ्कको कमी हुनुका साथै जलवायुको मुद्दा मूलप्रवाहीकरण तथा आन्तरिकीकरण नहुनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन् । यसैगरी दैवी प्रकोप पूर्व योजनाको सम्भाव्यता अध्ययनमा प्रोत्साहन गर्ने, प्रकोप नियन्त्रणका लागि बस्तीगत संयन्त्रको निर्माण गर्ने, विपद व्यवस्थापन क्षेत्रमा नीतिको तर्जुमा, विपद व्यवस्थापनका पराम्परागत ज्ञान र अभ्यासको जर्गेना गर्नु पनि विपद व्यवस्थापन क्षेत्रका मूल समस्याहरु हुन् ।

७.२.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

वढ्दो शहरीकरणका कारण भएको हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनको परिणामको असर ग्रामीण जनजीवनले पनि भोग्नु परेको छ । विश्व वातावरणीय प्रणालीको सदस्य भएपछि सबैले साझा पृथ्वीको दशा भोग्नु पर्ने हुन्छ । भौतिक पूर्वाधार सम्वन्धि आयोजनाले वातावरणमा पारेको असरको अनुगमन गरी नियमन गर्नु तथा जलवायु परिवर्तनका प्रतिकुल प्रभावहरू न्यूनगरी अनुकूलन क्षमता बृद्धि गर्नु, आवश्यक पर्ने जनशक्ति, सीप, दक्षताको अभाव तत्काल पूरा गरी प्रभावकारी तुल्याउनु, संवेदनशील र कमजोर भू–बनोट भएका हिमाली क्षेत्र र लेकाली खर्कहरु संरक्षण गर्नु चुनौतीपूर्ण रहेको छ । यस गाउँपालिकाको बस्तीगत जलवायु अनुकूलनका सूचकहरुको नियमित नाप जाँच गरी अभिलेखन गर्न, वर्षेपानी सङ्कलनका लागि पूराना पोखरीको संरक्षण र नयाँ बिस्तार गर्न, स्थानीय पाठ्यक्रममा जलवायु अनुकूलन सम्बन्धी शिक्षा समावेश गर्न र उन्नत तथा स्थानीय जातका बिउको प्रयोग बढाउनु यस क्षेत्रका प्रमूख चुनौतीहरु हुन् । यसैगरी विपद पूर्वानुमान सूचना प्रणालीको प्रभावकारी व्यवस्था नहुनु, विपद व्यवस्थापनमा दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनु, विपद् व्यवस्थापनको आधुनिकीकरण प्रकृयाको अवलम्वन

लगायत नयाँ प्रविधि तथा उद्धार सामग्रीको अभाव हुनु, राहत र पुनर्स्थापनाका लागि प्रभावकारी संयन्त्रको कमी हुनु, जलवायु परिवर्तनका कारण नयाँ विपद थपिदैजानु पनि यस क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् ।

अवसर

यस गाउँपालिकामा अन्नपूर्ण र पञ्चासेले ओगटेको संरक्षित क्षेत्रभित्र जलवायु अनुकूलनको अवस्था रहेको छ । सहभागितामूलक वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन अभ्यास भएकाले कार्वन सञ्चिती वढाउन सकिने र जलवायु परिवर्तनका कार्यक्रम र सचतेनामार्फत विपन्न वर्गको आर्थिक स्तरमा सुधार ल्याउने, लैङ्गिक समावेशीकरण, गरिबी निवारण लगायतका विषयमा फाइदा लिन सकिने, जलवायु परिवर्तनका असरहरू न्यूनीकरण र अनुकूलनका कार्यक्रम सञ्चालनबाट दिगो विकासका लक्ष्य हासिल हुनुका साथै अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय सहयोग प्राप्त गर्न सकिने यसका अवसरहरू रहेका छन् ।

यसले गर्दा जलवायु अनुकूलन ग्रामको विकास, उन्नत तथा स्थानीय जातका बिउको प्रयोग एवं, जलवायु मैत्री खेती प्रविधिको विकास गर्न सकिने अवसरहरू रहेकाछन् । साथै प्रत्येक बस्तीमा प्रकोप नियन्त्रण दस्ताको गठनमा जोड दिने, भान्छाजन्य र ढलजन्य फोहोरको निकास, घरेलु र सामुदायिक साझेदारीलाई जोड दिई सार्वजनिक शौचालय निर्माणमा प्रोत्साहन गर्न सकिने र विपद सूचना प्रवाहका लागि गाउँपालिकाद्धारा हटलाइन फोनसेवा सुरुवात गरिनु यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

७.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

विपद व्यवस्थापनका निम्ति उत्थानशील समाजको विकास गर्ने ।

लक्ष्य

विपद जोखिम न्यूनीकरण गर्दै वातावरणमैत्री र जलवायु परिवर्तनसँग अनुकूलित हुने विकास पद्धतिहरू स्थापित गर्ने ।

उद्देश्य

१. मानवीय क्रियाकलाप र विकास प्रक्रियालाई जलवायु परिवर्तन अनुकूल गराउनु ।

२. नागरिकलाई सबैखाले विपदबाट जोगाइ सुरक्षित जीवन यापनको पहुँच बढाउनु ।

७.२.५ रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १ मानवीय क्रियाकलाप र विकास प्रक्रियालाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलित गराउनु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ सिँचाइ नहुने सुख्खा क्षेत्रमा आकाशे पानीको सङ्कलन, पानीफारो सिँचाइ प्रविधि, थोपा सिंचाइ, जुठेलो सिँचाइ आदि प्रवर्द्धन गर्ने ।	१.१.१ सुख्खा खप्ने बालीहरुको जात पहिचान तथा प्रवर्द्धन (घैया धान, जुनेलो, सैजुन, फापर, अदुवा, बेसार) गरिनेछ । १.१.२ बाली विविधीकरण (कृषि, पशुपालन, मसलाबाली, कन्दमूल, फलफूल) गरिनेछ ।
उद्देश्य २. नागरिकलाई सबैखाले विपदबाट जोगाइ सुरक्षित जीवन यापनको पहुँच बढाउनु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**

२.१ पहिरो नजिकका बस्तीहरुमा विशेष सतर्कताका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।	२.१.१ जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग नक्सा (Risk Sensitive Land Use Map) तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
२.२ समूदायमा आधारित विपद जोखिम न्यूनीकरण समुदाय गठन, कार्ययोजना निर्माण र परिचालन, विपद् व्यवस्थापन ऐन २०७४ को अनुशरण गर्ने ।	२.२.१ विपद प्रभावित क्षेत्रहरुको पहिचान, सरोकारवालाहरु बीच जानकारी तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन संयन्त्र (विपद उद्धार टोली) निर्माण र परिचालन गरिनेछ । २.२.२ अन्तर गाउँपालिका सहकार्यमा बारुण यन्त्र सञ्चालन गरिनेछ । २.२.३ जलवायु अनुकूलनको कार्य योजना तर्जुमा र जलवायु अनुकूलन कृषक पाठशाला सञ्चालन गरिनेछ ।

७.२.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१. सुख्खा खप्ने बालीहरुको जात पहिचान तथा प्रवर्द्धन ।

२. बालीविविधीकरण प्रोत्साहन कार्यक्रम ।

३. जोखिम संवेदनशील भू–उपयोग नक्सा तयार ।

४. स्थानीय विपद् व्यवस्थापन संयन्त्र (विपद उद्धार टोली) निर्माण ।

५. अन्तर गाउँपालिको सहकार्यमा बारुण यन्त्र सञ्चालन ।

६. जलवायु अनुकूलनको कार्ययोजना तर्जुमा ।

७. जलवायु अनुकूलन कृषक पाठशाला कार्यक्रम ।

७.२.७ प्रमुख कार्यक्रमहरु

क्र. सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	सुख्खा खप्ने बालीहरुको जात पहिचान तथा प्रवर्द्धन (घैया धान, जुनेलो, सैजुन, फापर, अदुवा, बेसार)	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा
			१.१.२	क	बाली विविधीकरण प्रोत्साहन (कृषि, पशुपालन, मसलाबाली, कन्दमूल, फलफूल)	प्याकेज रु. लाखमा		२	२	२	२	२	१०	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा
			१.१.२	क	साना किसानलाई बाली विविधीकरण अभिमुखीकरण तालिम तथा साझेदारी कार्यक्रम (मसलाबाली, कन्दमूल, फलफूल)	सङ्ख्या		२०	२०	२०	२०	२०	१००	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा
	२	२.१	२.१.१	ख	जोखिम संवेदनशिल भू-उपयोग नक्शातयार	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	गापा, पुर्वाधार शाखा
			२.१.२	क	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन संयन्त्र (विपद उद्धार दस्ता) निर्माण	समूह		११	११	११	११	११	५५	गापा, पुर्वाधार शाखा
			२.१.२	ख	विपद उद्धार दस्ताका सदस्यलाई उद्धार तालिम	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	गापा, पुर्वाधार शाखा
				क	अग्नी जोखिम घर सुधार कार्यक्रम	सङ्ख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	गापा, पुर्वाधार शाखा
			२.१.३	ख	अन्तर–गाउँपालिकासहकार्यमा बारुणयन्त्र सञ्चालन	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	गापा, पुर्वाधार शाखा
			२.१.४	ख	जलवायु अनुकूलनको कार्य योजना तर्जुमा ।	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा
			२.१.४	ख	जलवायु अनुकूलन कृषक पाठशाला कार्यक्रम ।	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

७.२.८ अपेक्षित नतिजा

जलवायु अनुकूलन र विपद व्यवस्थापन क्षेत्र														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७६/७७	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२					
प्रभावः	विपद न्यूनीकरण र जलबायु मैत्री विकास प्रयासले नागरिक सहभागिता बढाउने छ।	जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना बनेको हुने छ	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश वन मन्त्रालयबाट सहयोग हुने	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा	१३
		विपद उद्धार दस्ताको वडा स्तरमा सञ्जाल पुगेको हुनेछ।	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चबाट सहयोग हुने	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा	१३
		जोखिम संवेदनशिल भू-उपयोग नक्शातयार हुनेछ।	प्याकेज रु. लाखमा		१	०	०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश वन मन्त्रालयबाट सहयोग हुने	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा	१३
असर १	विपद न्यूनीकरणका लागि स्थानीय क्षमता विकास र सामुदायिक सक्रियता बढेको हुनेछ।	विपद् व्यवस्थापन कोष कार्यविधि तर्जूमा भएको हुनेछ।	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश वन मन्त्रालयबाट सहयोग हुने	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा	१३
		विपद उद्धार दस्ताका सदस्यलाई उद्धार तालिम दिइनेछ।	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश आन्तरिक मामिला मन्त्रालयबाट	गापा, वातावरणशाखा र कृषि शाखा	१३
		तीन अंकको हटलाइन सेवा सञ्चालन हुनेछ।	सङ्ख्या		१	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	नेपाल टेलिकमबाट	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा	१३
		अग्नीजोखिम घर सुधार कार्यक्रम	घर		१००	१००	१००	१००	१००	५००	अन्नपूर्ण बुलेटिन		गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा	१३
		एक वडा एक विपदपुनःस्थापना गृह सञ्चालन गरिनेछ।	सङ्ख्या		११	११	११	११	११	५५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्चबाट	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा	१३
		अन्तरगाउँको सहकार्यमा बारुण यन्त्र सञ्चालन गरिनेछ।	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	छिमेकि गाउँपालिकाबाट	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा	१३

जलवायु अनुकूलन र विपद व्यवस्थापन क्षेत्र										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७६/७७	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	०८१ /८२					
प्रतिफल १.१	जलवायु अनुकूलन स्थानीय प्रविधिको विकासमा किसानहरूको सहभागिता बढन छ ।	जलवायु अनुकूलन कृषक पाठशालाको सञ्चालन हुनेछ ।	सङ्ख्या		१	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१	अन्नपूर्ण बुलेटिन	कृषि अनुसन्धान केन्द्र, लूम्लेबाट	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा	१३
		जलवायु मैत्री वैकल्पिक खाद्यबाली खेतीमा विउँ लगानी प्रवाह हुने छ । (घैया धान, जुनेलो, सैजुन, फापर, अदुवा, बेसार)	प्याकेज रु. लाखमा		२	२	२	२	२	१०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	कृषि अनुसन्धान केन्द्र, लुम्लेबाट	गापा, वातावरण शाखा र कृषि शाखा	१३

परिच्छेद ८: वित्तीय व्यवस्थापन

८.१ वित्तीय व्यवस्थापन

८.१.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय सरकारको प्रमुख आयश्रोतका रुपमा संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने खासगरी ४ प्रकारका अनुदानहरू समानीकरण, सशर्त, समपुरक र विशेष अनुदान नै मुख्य मानिन्छन् । संघीय सकारले स्थानीय सरकारको खर्च सम्बन्धी जिम्मेवारी पूरागर्न वित्तीय समानीकरण अनुदान प्रदान गर्ने गरेको छ । गाउँपालिकाको भौतिक, सामाजिक र आर्थिक विकास गरी सबै स्थानीय तहमा समानता कायम गर्ने उद्देश्यले आयोजना तथा कार्यक्रमहरूससर्त अनुदानका रुपमा संघीय सरकारबाट हस्तान्तरण गर्ने कार्यहरु समेत सुरुआत भएका छन् । साथै स्थानीय सरकारको माग बमोजिम प्रदेश सरकारको सहलगानीमा समपूरक अनुदान पनि प्राप्त भएका छन् । सामाजिक विकासका क्षेत्रमा आधारभूत सेवाका रुपमा खानेपानी, स्वास्थ्य, शिक्षा, गरिवी निवारण जस्ता क्षेत्रमा विशेष अनुदानका रुपमा विभिन्न निकायबाट रकम प्राप्त हुने गरेको पाइन्छ ।

८.१.२ समस्या

स्थानीय सरकारको आश्यकता अनुसार अनुदान प्राप्त नभै केन्द्र सरकारको क्षमता अनुरुप अनुदान प्रदान गरिनु, स्थानीय सरकारका आवश्यकता र योजनाहरू के के छन् ? सो सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचनाको अभाव हुनु, स्थानीय श्रोत, कर वा राजश्वमा कमी हुनु, प्रदेश सरकारले स्थानीय सरकारलाई प्रदान गर्ने अनुदानहरु निरन्तर नहुनु, पुँजीगत विकास खर्च सम्बन्धमा संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारका बीचमा समन्वय कायम नहुनु जस्ता समस्याहरु विद्यमान छन् ।

८.१.३ चुनौती र अवसर

चूनौती

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका कार्यहरू नदोहोरीने गरी आयोजना सञ्चालन गर्ने, अनुदान हस्तान्तरणमा दोहोरोपना आउन नदिने, एउटै कार्यक्षेत्रको जिम्मेवारी अनुरुपको संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदान निरन्तर र निश्चित हुनु पर्ने, संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका बीच समन्वय प्रभावकारी हुनुपर्ने जस्ता कार्यहरू चुनौतीपुर्ण रहेका छन् ।

अवसर

मुलुकको संघीय संरचना अनुरुप स्थानीय सरकारको वित्तीय क्षमता र कार्य जिम्मेवारीलाई आधारमानी संघ तथा प्रदेशबाट अनुदान प्राप्त हुने सम्भावना बढदै जानु, स्थानीय आवश्यकता अनुरुपका आयोजना तथा कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गर्न पाउनु, सो अनुसार अनुदान प्राप्त गर्न ३ तहका सरकार बीच समन्वय र सहकार्य बढदै जानुका साथै सहलगानीका माध्यमबाट स्थानीय तहका आयोजना समयमा नै सम्पन्न गर्न पाउने अवसरहरु प्राप्त हुन्छन् । यसका साथै विकास निर्माणका कार्यहरूमा चुस्तता र सेवा प्रबाहमा सुधार हुने किसिमले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको सहकार्य बढदै गई स्थानीय तहमा वित्तीय व्यवस्थापन चुस्त हुने सुअवसर प्राप्त हुन्छ ।

८.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच : प्रभावकारी वित्तीय व्यवस्थापनबाट स्थानीय तहको आर्थिक विकास हुने ।

लक्ष्य : वित्तीय हस्तान्तरणका माध्यमबाट प्राप्तहुने अनुदानको सदुपयोग गरी स्थानीय तहमा विकास गर्ने ।

उदेश्य :

१. उपलब्ध साधन र स्रोतलाई गाउँपालिकाकोसमुचित विकास सघाउने क्षेत्रमा विनियोजन गर्नु ।

२. स्थानीय आवश्यकतामा आधारित संघ र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान निरन्तर र व्यवस्थित गर्नुका साथै स्थानीय कर तथा राजश्व वृद्धि गर्नु ।

८.१.५ रणनीति र कार्यनीति

उदेश्य १. उपलब्ध साधन र स्रोतलाई गाउँपालिकाको समुचित विकास सघाउने क्षेत्रमा विनियोजन गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
१.१ सार्वजनिक खर्चको मितव्ययीरुपमा, र दक्षतापूर्ण व्यवस्थापन गर्ने ।	१.१.१ आवधिक योजनामा आधारित विकास योजनाहरुको रातो किताव प्रकाशन र बजेट पचिालनको सदुपयोगलाई जोड दिइने छ । १.१.२ राजस्व सङ्कलन प्रणाली प्रभावकारी बनाउन दक्ष जनशक्ति विकासमा जोड दिइनेछ ।
उदेश्य २. स्थानीय आवश्यकतामा आधारित संघ र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान निरन्तर र व्यवस्थित गर्नुका साथै स्थानीय कर तथा राजश्व वृद्धि गर्नु ।	
रणनीति	**कार्यनीति**
२.१ गाउँपालिकाको योजनामा सहकार्य गर्न र अनुदानको निरन्तरताका लागि प्रदेश र संघीय सरकारसँग समन्वय गर्दै राजस्व परिचालन गर्ने ।	२.१.१ अनुदान र सहयोग सुनिश्चितताका लागि प्रादेशिक तथा संघीय सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ । २.१.२ राजस्व सङ्कलन र परिचालन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन कर प्रणालीलाई सरलीकरण र आधुनिकीकरण गरिनेछ ।

८.१.६ कार्यक्रमका प्राथमिकता

१आवधिक योजनाको रातो किताव प्रकासन र बजेट सदुपयोग ।

२. राजस्व सङ्कलन जनशक्ति विकासकार्यक्रम ।

३ अनुदान र सहयोग सुनिश्चितताका लागि समन्वय र सहकार्य ।

४ राजस्व सङ्कलन र परिचालन प्रणालीमा सरलीकरण र आधुनिकीकरण ।

८.१.७ प्रमुख कार्यक्रम र वार्षिक लक्ष्य तथा कार्यान्वयन योजना

क्र.सं.	उद्देश्य	रण नीति	कार्य नीति	सङ्केत	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१	योजना अवधिका जम्मा लक्ष्य	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
	१	१.१	१.१.१	क	आवधिक योजनाको रातो किताव प्रकासन र बजेट सदुपयोग	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, योजना शाखा तथा सूचना केन्द्र
	१	१.१	१.१.२	ख	कर्मचारीहरूलाई राजश्व सङ्कलन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि तालिम	सङ्ख्या		१२	१२	१२	१२	१२	६०	गापा, राजश्व शाखा तथा गाउँपालिका सूचना केन्द्र
	२	२.१	२.१.१	ख	अनुदान र सहयोग सुनिश्चितताका लागि समन्वय र सहकार्य	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, योजना शाखा तथा गापा सूचना केन्द्र
	२	२.१	२.१.२	ख	राजस्व सङ्कलन र परिचालन प्रणालीमा सरलीकरण र आधुनिकीकरण	पटक		१	१	१	१	१	५	गापा, राजश्व शाखा
	२	१.१	२.१.२	क	आधुनिक कर प्रणाली वडागत विस्तार	वडा		०	४	७	०	०	११	गापा, राजश्व शाखा

सङ्केत विवरण: क. अन्नपूर्ण गाउँपालिका आफैँले गर्ने, ख. गण्डकी प्रदेश सरकारको सहकार्यमा गर्ने, ग. नेपाल सरकारको सहकार्यमा गर्ने, घ. स्थानीय वित्तीय संस्थाहरुको सहकार्यमा गर्ने

८.१.८ अपेक्षित प्रमुख नतिजा

कृषि										योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)									
					०७६ /७७	०७७ /७८	०७८ /७९	०७९ /८०	०८० /८१					
प्रभावः	योजनागत बजेट	योजना रातो किताव प्रकाशन तथा वितरण	पटक		१	१	१	१	१	५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	छापा तथा डिजिटल प्रकाशन	गापा, योजना शाखा तथा गापा,सूचना केन्द्र	१६

कृषि														
नतिजा श्रृङ्खला	नतिजा	सूचक	इकाइ	आधार वर्ष ०७५/७६	लक्ष्य (आ.व. सम्मको अवस्था)					योजना अवधिका उपलब्धि	पुस्ट्याइँका आधारहरु	जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान	जिम्मेवार निकाय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत
					०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१					
	विनियोजनमा सक्षमता आइ वित्तीय व्यवस्थापनमा टेवा पुगेको हुने ।	राजश्व सङ्कलन जनशक्तिको क्षमता बिकास तथा वडागत विस्तार	सङ्ख्या		१२	१२	१२	१२	१२	६०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश सरकारको सहयोग रहने	गापा, राजश्व शाखा तथा गापा,सूचना केन्द्र	१७
		राजश्व सङ्कलनमा आधुनिक प्रविधि तथा उपकरण अभ्यास	वडा		०	१	४	७	०	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश सरकारको सहयोग रहने	गापा, राजश्व शाखा तथा गापा, सूचना केन्द्र	१६
असर १	गाउँपालिकाको आन्तरिक तथा वाह्य स्रोत वृद्धिका लागि समन्वय हुने ।	आन्तरिक कर सहभागितामा वृद्धि	प्रतिशत		५	८	१०	१२	१५	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्च र पर्यटन सूचना केन्द्रको	गापा, राजश्व शाखा तथा वडा सूचना केन्द्र	१७
		वाह्य स्रोत वृद्धिका लागि प्रदेश तथा संघीय निकायहरुमा विषयगत समन्वय	सङ्ख्या		२	२	२	२	२	१०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	सर्बदलीय तथा सम्पर्क मञ्चहरुको	गापा, राजश्व परामर्श समिति	१७
		राजश्व परामर्श तथा समन्वय बैठक	मिनेट		२	२	२	२	२	१०	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश योजना आयोगको	गापा, राजश्व परामर्श समिति	१७
प्रतिफल १.१	वित्तीय श्रोत विस्तार र व्यवस्थापन क्षमतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	आधुनिक डिजिटल राजश्व लेखा प्रणाली प्रयोग	सङ्ख्या		०	१	११	०	०	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	प्रदेश सरकारको	गापा, राजश्व शाखा तथा गापा सूचना केन्द्र	१६
		वडा गत रुपमा कर तथा राजश्व सेवाको विस्तार	सङ्ख्या		०	१	११	०	०	१२	अन्नपूर्ण बुलेटिन	वडा नागरिक मञ्च र पर्यटन सूचना केन्द्रको	गापा, राजश्व शाखा तथा वडा कायालय	१७
		वित्तीय परिचालनको अनुगमन प्रणाली विकास र अनुगमन	चौमासिक		३	३	३	३	३	१५	अन्नपूर्ण बुलेटिन	गैसस सञ्जालको सहजीकरण हुने	गापा, विकास अनुगमन समिति र गापा, सूचना केन्द्र	१६

८.२ गाउँपालिकाको आवधिक आय-व्यय प्रक्षेपण

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका लागि गत आ.व. २०७५।७६ मा संघीय एवम् प्रदेश सरकारबाट प्राप्त बजेटलाई आधार मानी आगामी ५ वर्षको आय व्यय विवरण प्रक्षेपण गरिएको छ । आय विवरण प्रक्षेपण गर्दा विकास कार्यमा लगानी गर्न उपयोग हुन सक्ने बजेट तथा कार्यक्रमहरुलाई मात्र समावेश गरिएको छ । गाउँपालिकाका कर्मचारी व्यावस्थापन, तलब–भत्ता, जेष्ठ नागरिक भत्ता जस्ता राज्यका अनिवार्य दायित्वका रकमहरु चालु खर्चमा समावेश हुने हुदा यसमा समाबेश गरिएको छैन । बजेट आय प्रक्षेपण गर्दा वित्तीय समानीकरण अनुदान र ससर्त अनुदान (संघ तथा प्रदेश) लाई आयको प्रमुख स्रोत मानिएको छ भने आन्तरिक आम्दानी तथा राजश्व बाँडफाडको आयलाई गाउँपालिकाको चालु खर्चमा समाबेश गरिएको छ ।

समग्रमा यसमा गाउँपालिकाको आ.व. २०७६/०७७ देखि आ.व. २०८०/०८१ सम्मको कुल पुँजीगत बजेट १ अर्व ३८ करोड ९४ लाख खर्च हुने अनुमान गरिएको छ । साथै संघ तथा प्रदेशबाट गाउँपालिकाकलाई प्राप्तहुने अनुदान कुल बजेटको ९४ प्रतिशत भएको र बाँकी ६ प्रतिशत मध्ये अघिल्लो वर्षको मौजदातबाट व्योहोरिने ३ प्रतिशत र आन्तरिक श्रोत(कर, राजस्व, शुल्क, दण्ड–जरिवाना) बाट ३ प्रतिशत व्योहोरिने गरेको पाइन्छ ।

यसका अतिरिक्त गाउँपालिकामा संघ र प्रदेश सरकारले दिदै आएका ससर्त, समानीकरण तथा राजश्व बाँडफाडबाट प्राप्त हुने बजेट बाहेक विकास बजेटको दायरा बढाउन दातृ निकायको खोजी, विशेष अनुदानका लागि निजी क्षेत्र, गैर सरकारी संघ संस्थामा पेश गर्ने लगायत प्राकृतिक श्रोत साधनबाट आन्तरिक आय बढाउने जस्ता उपायहरू अवलम्बन गरिने छन् । यसको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.८.१ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आवधिक आय-व्यय विवरणको प्रक्षेपण

	शिर्षक	आ.व. २०७६/७७	आ.व. २०७७/७८	आ.व. २०७८/०७९	आ.व. २०७९/०८०	आ.व. २०८०/०८१
	आय					
१	कर राजस्व	**१,१३५**	**१,०९९**	**१,११९**	**१,१३९**	**१,१५९**
१.१	कर					
	आन्तरिक कर	२३०	२००	२१०	२२०	२३०
१.२	राजस्व	९०५	८९९	९०९	९१९	९२९
	संघीय राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त	८७६	८६५	८७०	८७५	८८०
	प्रदेश राजस्वबाँडफाँट बाट प्राप्त	२९	३४	३९	४४	४९
२	अनुदान	**४,२६३**	**५,३०२**	**५,९५९**	**६,७५३**	**७,६४७**
२.१	संघीय समानीकरण	९७०	९९०	१,०००	१,१००	१,२००
२.२	प्रदेश समानीकरण	१२०	१२२	१२४	१२६	१२८
२.३	संघीय ससर्त (सा. सु. सहित)	३,१७३	३,९९०	४,५३५	५,१२७	५,८१९
२.४	समपूरक	–	२००	३००	४००	५००
३	विशेष अनुदान	**१२**	**११**	**११**	**११**	**११**
३.१	गरीबसँग विस्वेस्वर कार्यक्रम	**८**	**७**	**७**	**७**	**७**

	शिर्षक	आ.व. २०७६/७७	आ.व. २०७७/७८	आ.व. २०७८/०७९	आ.व. २०७९/०८०	आ.व. २०८०/०८१
३.२	LGCDP कार्यक्रम	४	४	४	४	४
४	अघिल्लो बर्षको मौज्दात	४००	२००	२००	२००	२००
	कुल आय	**५,८१०**	**६,६१२**	**७,२८९**	**८,१०३**	**९,०१७**
	व्यय					
५	चालु खर्च	**४,०२०**	**४,३२३**	**४,५४४**	**४,८५०**	**५,२००**
५.१	गाउँकार्यपालिका	१,८९८	१,९८३	२,०२९	२,१३५	२,२५०
५.२	विषयगत शाखा	२,१२२	२,३४०	२,५१५	२,७१५	२,९५०
६	पुँजीगत खर्च	**१,७९०**	**२,२८९**	**२,७४५**	**३,२५३**	**३,८१७**
६.१	गाउँपालिका	१,६१३	१,९१०	२,३१०	२,७६३	३,२३२
६.२	वडा समिति	१७७	३७९	४३५	४९०	५८५
	कुल व्यय	**५,८१०**	**६,६१२**	**७,२८९**	**८,१०३**	**९,०१७**

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको क्षेत्रगत विकास बजेट प्रक्षेपण

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको विकास बजेट प्रक्षेपण गर्दा आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा १७९० लाख खर्च हुने अनुमान गरिएको छ भने आ.व. ८०/८१ मा विकास बजेट वृद्धि भई ३,८१७ लाख पुग्ने देखिन्छ । कुल बजेटको हिसाबले विकास बजेट को प्रतिशत ३०.८० बाट ४२.३३ पुग्ने अनुमान गरिन्छ । यसको क्षेत्रगत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.८.२ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आवधिक क्षेत्रगत विकास बजेट प्रक्षेपण

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष (रु. लाखमा)				
	आ.व. २०७६/७७	आ.व. २०७७/७८	आ.व. २०७८/७९	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१
१.भौतिक पुर्वाधार विकास	१,२६८	१,६३८	१,९००	२,२१५	२,५९२
२.आर्थिक विकास	१६०	१८९	२३४	३५३	४३०
३.सामाजिक विकास	२५७	३४२	४४९	४९५	५४५
४.वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	५५	६२	८७	१०५	१५०
५.संस्थागत विकास तथा सुशासन	५०	५८	७५	८५	१००
जम्मा	१,७९०	२,२८९	२,७४५	३,२५३	३,८१७
कुल बजेटको प्रतिशत	३०.८०	३४.६१	३७.६५	४०.१४	४२.३३

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को प्रस्तावित आय व्यय अनुमानमा संघीय ससर्त अनुदान र संघीय समानीकरण अनुदान १४.९७ प्रतिशत भएको पाइन्छ । यसैगरी राजस्व बाँडफाँट तर्फ संघका १३.०७ प्रतिशत छ । विशेष अनुदान अन्तर्गत गरिवसँग विश्वेश्वर कार्यक्रम र PLGSP कार्यक्रमले ०.१७ प्रतिशत प्रतिशत ओगटेको देखिन्छ । यसको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.८.३ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आ.व.२०७६/७७ को प्रस्तावित आय-व्यय अनूमान

क्र.सं.	आय विवरण	रकम रु.(रु.लाखमा)	प्रतिशतमा	क्र.सं.	व्यय विवरण	रकम रु.(रु.लाखमा)	प्रतिशतमा
१	**ससर्त अनुदान (संघीय)**	२७०९	४०.९७	१	ससर्त अनुदान (संघीय)	२७०९	
२	संघीय समपुरक	२००	३.०२	२	संघीय समपुरक	२००	
३	संघीय समानीकरण अनुदान	९९०	१४.९७	३	चालु खर्च गा पा	६५०.४२	
४	प्रदेश समानीकरण अनुदान	१२१.६९	१.८४	४	पुँजीगत खर्च	१७५९.५	
५	राजस्व बाँडफाड संघीय	८६४.७५	१३.०७	५	गरिवसँग विश्वेश्वर कार्यक्रम	७	
६	राजस्व बाँडफाड प्रदेश	३३.४८	०.५१	६	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम	३.७	
७	अघिल्लो वर्षको अ.ल्या.	२००	३.०२	७	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम	११३२.३८	
८	आन्तरिक श्रोत	२००	३.०२	८	स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रम	१५०	
९	गरिवसँग विश्वेश्वर कार्यक्रम	७	०.११				
१०	PLGSP कार्यक्रम	३.७	०.०६				
११	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम	११३२.३८	१७.१३				
१२	स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रम	१५०	२.२७				
	जम्मा आय	**६६१२**			**जम्मा व्यय**	**६६१२**	

यस गाउपालिकाको विकास बजेट विनियोजन गर्दा विशेष गरि पहिलो प्राथमिकतामा पूर्वाधार विकासमा जोड दिइएको छ । तत् पश्चात सामाजिक, आर्थिक, वातावरण एवं संस्थागत तथा सुशासन विकासलाई क्रमश प्राथमिकता दिइएको छ । योजनाबद्ध विकास बजेट विनियोजनका क्रममा विकासका क्षेत्रलाई पाँच भागमा वर्गिकरण गरी सो अनुसार आर्थिक वर्ष २०७६।७७ देखि आ.व.०८०।८१ सम्म बजेट परिचालन योजना निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.८.४ अन्नूपर्ण गाउपालिकाको योजनागत विकास बजेट विवरण

क्र. सं.	योजना क्षेत्र	बजेट /वर्ष (रु. लाखमा)					बजेट सोत (रु.लाखमा)				प्रतिशत
		आ.व. २०७६/०७७	आ.व. २०७७/०७८	आ.व. २०७८/०७९	आ.व. २०७९/०८०	आ.व. २०८०/०८१	गा.पा.	संघ	प्रदेश	अन्य	
१	**आर्थिक विकास**	१६०	१८९	२३४	३५३	४३०					
क)	कृषि, सहकारी र भूमी व्यवस्थापन										
	कृषि	९०	९६	१२७	१८०	२१२					
	पशुपालन	२०	२५	३०	६०	९०					
	सहकारी	५	७	९	१२	१५					
	भूमी व्यवस्थापन	५	७	९	१२	१५					
	उपक्षेत्रको जम्मा	१२०	१३५	१७५	२६४	३२२					
ख)	उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातारण										
	उद्योग तथा वाणिज्य	१०	१५	१८	२८	३०					
	पर्यटन	२५	३१	३३	५१	६६					
	वन पैदावार	५	८	८	१०	१२					
	उपक्षेत्रको जम्मा	४०	५४	५९	८९	१०८					
२	**सामाजिक विकास**										
	शिक्षा	१०५	१३८	१८२	१७८	१९५					
	स्वास्थ्य तथा सरसफाइ	१०५	१४२	१७२	१८७	२००					
	श्रम तथा रोजगार	१४	२०	३०	५०	५९					
	भाषा तथा संस्कति संरक्षण	१२	१२	१५	२०	२४					
	लक्षितवर्ग सामाजिक समावेशीकरण	१०	१५	२०	३०	३२					
	खेलकुद	११	१५	२०	३०	३५					

	उपक्षेत्रको जम्मा	२५७	३४२	४४९	४९५	५४५					
३)	**भौतिक पुर्वाधार विकास**										
	सडक तथा पूल	६००	८००	९५०	११००	१३५०					
	खानेपानी	३००	२००	१५०	१५०	१४०					
	फोहरमैला व्यवस्थापन	८	१८	२५	३०	३२					
	पदमार्ग	५०	१००	१२५	१५०	२००					
	बस्ती तथा बजार विकास	१००	१५०	२००	२५०	२८०					
	भवन निर्माण	१००	२००	२२०	२५०	२५०					
	सिंचाइ	५०	१००	१५०	२००	२५०					
	सूचना तथा संचार	६०	७०	८०	८५	९०					
	उपक्षेत्रको जम्मा	१२६८	१६३८	१९००	२२१५	२५९२					
४	**वातावरण व्यवस्थापन**										
	जलउत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन	११	१२	१६	१७	१८					
	जलवायु अनुकुलन	८	८	१०	१२	१२					
	वातावरण संरक्षण	११	१२	१६	१६	२०					
	विपद् व्यवस्थापन	२५	३०	४५	६०	९०					
	उपक्षेत्रको जम्मा	५५	६२	८७	१०५	१५०					
५	**संस्थागत विकास तथा सुशासन**										
	संस्थागत विकास	२५	२७	३६	४०	५०					
	वित्तीय व्यवस्थापन	५	७	१०	१२	१५					
	सुशासन	१०	१२	१४	१६	१७					
	सेवा प्रवाह	१०	१२	१५	१७	१८					
	उपक्षेत्रको जम्मा	५०	५८	७५	८५	१००					
	कुल अनमानित बजेट	**१७९०**	**२२८९**	**२७४५**	**३२५३**	**३८१७**					

परिच्छेद ९: गौरवपूर्ण आयोजना

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका लागि गौरवपूर्ण आयोजनाको रुपमा अन्नपूर्ण चक्रिय पदमार्ग, डिजिटल (सञ्चार प्रविधि) अन्नपूर्ण र वडा सूचना केन्द्र, रती, मोदी र भूरुङ्दी करिडोरमा मत्स्यपालन क्षेत्र, अन्नपूर्ण पालिका अस्पताल र एक वडा एक उत्पादन आयोजना छनौट गरिएको छ। यी आयोजनाको संक्षिप्त विवरण तल उल्लेख गरिएको छ।

९.१ अन्नपूर्ण चक्रपथ आयोजना

१. नाम	**अन्नपूर्ण चक्रपथ सडक आयोजना**
२. आयोजनाका प्रमुख विषेशताहरू	● गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सडक सञ्जालको विकास हुने। ● छिमेकी गाउँपालिका र पोखरा महानगरपालिकासँग यातायातको पहुँच हुने। ● वडागत वसाइँ सराई र वाहिरी जिल्लामा हुने वसाइँ सराईलाई कम गर्न सघाउने। ● विदेशी र स्वदेशी पर्यटकका लागि आर्कषणको केन्द्र बन्ने।
३. आयोजनाको अवधि	● आयोजना विकास चरण: सुरु आ.व. २०७७/७८सम्पन्न आ.व. २०७८/७९ ● आयोजना तयारी चरण: सुरु आ.व. २०७७/७८ सम्पन्न आ.व. २०७८/७९ ● आयोजना कार्यान्वयन चरण: सुरु आ.व. २०७७/७८ देखि २०८६/८७
४. आयोजनाको लक्ष्य	● गाउँपालिकाका हरेक वडाहरुमा यातायातको पहुँच सुधार गरी पर्यटन उद्योगको विस्तार गर्न सघाउने।
५. आयोजनाको उद्देश्य	● हरेक वडामा वसोवास गर्ने वडावासीलाई यातायातको पहुँच सहज वनाई कृषि, पर्यटन र स्थानीय उद्योगको विकासमा टेवा पुऱ्याउनु।
६. आयोजनाको प्रतिफल	● हरेक वडामा यातायातको पहुँचमा सुधार भएको हुने। ● स्वदेशी र विदेशी पर्यटकहरुको पैदल यात्रामा वृद्धि भएको हुने। ● स्थानीय उत्पादनको खपतमा वृद्धि भएको हुने।
७. आयोजनाका प्रमुखक्रियाकलापहरू	● पूराना चल्तीमा रहेका वा नरहेका पदमार्गहरूको स्तर उन्नति गर्ने। ● पूराना पदमार्ग नभएका स्थानहरूमा रेखांकन गर्ने। ● पदमार्गमा पर्ने खोला/खोल्साहरूमा पुल/पुलेसाहरू मर्मत संभार गर्ने। ● पदमार्गमा खानेपानी, चौतारी, चर्पी तथा फोहोर संकलनको व्यवस्था गर्ने ● पदमार्गको विस्तृत अध्ययन गरी अनुमानित लागत निर्क्योल गर्ने।
८. आयोजनाको कुल लागत	अन्नपूर्ण चक्रपथको रेखाङ्कन गरी ७० .कि.मि. सडक दुई लेनको बनाउने। देहाय बमोजिम अनुमानित लागत प्रस्तुत गर्नुपर्ने। ● आयोजना विकास लागत : रु. १६ करोड ● आयोजना तयारी लागत : रु. १६ करोड ● आयोजना कार्यान्वयन लागत : १ अर्ब ९५ गरी जम्मा २ अर्ब २७ करोड
९. आर्थिक तथा वित्तीय विश्लेषण	● चक्रपथको रुपमा विकास भई कृषिमा विस्तार भई आर्थिक विकास , कृषि र पर्यटन प्रवर्द्धनमा टेवा हुने ● निर्माणको चरणमा करिब ५०० व्यक्तिले रोजगार पाउने।
१०. वातावरणीय प्रभाव विश्लेषण	● प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको अध्ययन र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन गरी नकरात्मक प्रभावहरु न्यूनीकरण गर्नुपर्ने।
११. कार्यान्वयन ढाँचा	● संघीय, प्रदेश र स्थानीय सरकारले आर्थिक व्यवस्थापन गरि गाउँपालिकाले कार्यान्वयन गर्ने।

१२. आयोजना कार्यान्वयन हुने क्षेत्र तथा लाभान्वित जनसङ्ख्या	● गाउँपालिकासँग सिमाना जोडिएका अन्य गाउँपालिका र पोखरा महानगरपालिका र अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका हरेक वडावासी लाभान्वित हुने । यस आयोजनाबाट करीव ५० हजार जनता लाभान्वित हुनेछन् ।
१३. अन्तरसम्बन्धीत विषय	१. प्राकृतिक सौन्दर्यताको बजारीकरण । ● गाउँपालिकाको प्राकृतिक सौन्दर्यताको बजारीकरण भई स्वदेश र विदेशमा गाउँपालिका भित्रका पर्यटक स्थलको चिनारीमा वृद्धि हुने २. गरीबी निवारण ● पर्यटन क्षेत्रको विकास भई स्वरोजगार सिर्जना भई जनताको जीवनस्तरमा सुधार भई गरिवी निवारण हुने । ३. वडागत विकासमा सन्तुलन ● यातायातको पहुँचमा वृद्धि भै वडागत सन्तुलित विकास गर्न सघाउने । ४. लैङ्गिक समानता र समावेशीकरणतथा महिला सशक्तिकरण ● पर्यटकीय गतिविधि बढन गई व्यवसायिकतामा वृद्धि हुने हुदाँ महिला तथा पछाडी परेकाहको आय आर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना हुने । ५. सिर्जनशीलता तथा नवप्रवर्तन ● पर्यटकीय होटेलहरुको विकासले स्थानीय युवाहरुमा स्वदेशमा नै स्वरोजगारी गर्ने वातावरण निर्माण हुने र स्थानीय सीपको प्रयोग हुने । ६. कृषि उत्पादनको वजारीकरण ● हरेक वडामा यातायात सुविधा भई वडागत कृषि उत्पादनले सहजरुपमा वजारीकरण हुने । ७. स्वच्छ वातावरण ● यातायातको संजाल निर्माण भई जथाभावी सडक खन्ने बानीमा कम भई वातावरणको संरक्षणमा सघाउने । ८. विपद उत्थानशीलता ● विपदको जोखिम न्यूनीकरण गर्न सहयोग गर्ने ।
१४. जोखिम अनुमान	● जग्गा अधिकरणमा स्थानीय जनताको सहयोग हुने । ● संघीय, प्रदेश सरकार श्रोत लगानी गर्न सकारात्मक रहने ।

९.२ अन्नपूर्ण गाउँपालिका अस्पतालको स्थापना तथा सञ्चालन

१. नाम	**अन्नपूर्ण गाउँपालिका अस्पताल आयोजना**
२. आयोजनाका प्रमुख विषेशताहरू	● साधारण रोगको निदान र गुणस्तरीय उपचार गर्ने । ● साधारण रोगको उपचार सेवामा गाउँवासी जनताको पहुँचमा सुगमता वृद्धि गर्ने । ● सडक दुर्घटना भई घाइते यात्रुहरुलाई आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने । ● विपदको समयमा पर्यटकहरुलाई आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने ।
३. आयोजनाको अवधि	आ.व. २०७७/७८ देखि आ.व. २०८१/८२
४. आयोजनाको लक्ष्य	● रोगको निदान गरी सर्वशुलभ र गुणस्तरीय उपचार सेवा उपलब्ध गराई जनताको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार गरि औसत आयुमा वृद्धि गराई स्वस्थ र समृद्ध नागरिक बनाउने ।
५. आयोजनाको उद्देश्य	● साधारण रोगको समयमा नै निदान र उपचार गर्ने । ● सर्वशुलभ रुपमा स्वास्थ सेवा उपलब्ध गराउने ।

	• साधारण रोगको उपचार सेवामा जनताको पहुँचमा वृद्धि । • गाउँपालिकाको मृत्युदरमा कमी ल्याउने । • विपदको समयमा पर्यटकलाई आकस्मिक स्वास्थ सेवा प्रदान गर्ने । • सडक दुर्घटनामा घाइते यात्रुहरुलाई आकस्मिक उपचार सेवा प्रदान गर्ने ।
६. आयोजनाको ७. प्रतिफल	• साधारण रोगको समयमा नै निदान भई सर्वशुलभ र गुणस्तरीय उपचार सेवा उपलब्ध हुने । • सामान्य उपचारको लागि गाउँपालिका वाहिर जानुपर्ने बाध्यताको अन्त्य भएको हुने । • विपदको समयमा आकस्मिक उपचार सेवा प्रदान गर्न सहयोग पुग्ने । • स्वस्थ, समृद्ध र उत्पादनशिल नागरिक तयार हुने । • पचहत्तर शैया भएको सुविधायुक्त अस्पताल हुने ।
८. आयोजनाका प्रमुख क्रियाकलापहरू	• अस्पताल निर्माणको जग्गा छनौट र जग्गा प्राप्ति । • विस्तृत परियोजना प्रतिवेन (DPR) तयार गर्ने । • निर्माण कार्य प्रारम्भ र सम्पन्न । • जनशक्ति र चिकित्सकिय उपकरणको व्यवस्थापन • चिकित्साकिय उपचार सेवा गुणस्तर युक्त प्रदान • अस्पताल सञ्चालन सम्वन्धी नीति निर्माण गर्ने
९. आयोजनाको कुललागत	• २०,००,००,०००। (विस करोड रुपैया) २७,५०० वर्ग फिट
१०. आर्थिक तथा वित्तीय विश्लेषण	• स्थानीय व्यक्तिमा रोजगारी सृजना करीव १५० जना • गाउँपालिकामा नै स्वास्थ्य सेवा प्राप्त भई वाहिर जाने पैसामा कमी आउने ।
११. वातावरणीय प्रभाव विश्लेषण	प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको अध्ययन र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन गरी नकरात्मक प्रभावहरु न्यूनीकरण गर्नुपर्ने ।
१२. कार्यान्वयन ढाँचा	• निर्माण: तीनतहको सरकार संघीय, प्रदेश र स्थानीय तह • सञ्चालन: लागत असुली मोडेल
१३. आयोजना कार्यान्वयन हुने क्षेत्र तथा लाभान्वित जनसङ्ख्या	• अन्नपूर्ण गाउँपालिका भित्र यातायात सुविधा भएको क्षेत्र । • ५० हजार जनसङ्ख्या प्रत्यक्ष लाभान्वित ।
१४. अन्तर सम्बन्धीत विषय	• विपद व्यवस्थापन र जोखिम न्यूनीकरण सहज भएको हुनेछ । • स्वास्थ्य सेवामा निश्चिकता भई पर्यटक आगमनमा वृद्धि हुनेछ । • सर्वशुलभ र गुणस्तरीय उपचार सेवाले स्वस्थ र उत्पादनशिल नागरिक तयार हुने । • मानव विकास सुचकाङ्क उच्च हुनेछ । • जनसङ्ख्या वृद्धिदरमा कमी, शिशु, मृत्युदरमा कमी र औसत आयुमा वृद्धि हुनेछ ।
१५. जोखिम अनुमान	• अस्पताल निर्माणको लागि चाहिने लगानीमा संघीय, सरकार, प्रदेश र स्थानीय सरकारको सहयोग, समन्वय र प्रतिवद्धता हुनु पर्ने । • जग्गा प्राप्तिमा सहयोगी भावनाको विकास हुनु पर्ने ।

९.३ मोदी र भुरुङ्दी र रती खोला क्षेत्रमा मत्स्यपालन आयोजना

१. नाम	मोदी र भुरुङ्गदी तथा रती खोला मत्स्यपालन आयोजना
२. आयोजनाका प्रमुख विषेशताहरू	● मत्स्यपालन गरि मासु उत्पादनमा आत्मनिर्भर गाउँपालिका । ● मत्स्यपालन र त्यसको उत्पादनको लागि स्थानीय प्रविधिको प्रयोग र प्रवर्द्धन । ● जलमार्ग क्षेत्रको उपयोग ● मत्स्यको उत्पादन र बजारीकरण साथै आयातमा प्रतिस्थापन गाउँपालिका क्षेत्रमा स्वरोजगारी तथा उत्पादनशील समुदाय
३. आयोजनाको अवधि	आ.व. २०७८/७९ देखि आ.व. २०७९/८०
४. आयोजनाको लक्ष्य	● मत्स्यपालनको माध्यमवाट स्थानीयस्तरमा आम्दानी र रोजगारीका अवसरहरु सृर्जना तथा स्थानीय पर्यटन बजारमा स्थानीय उत्पादनको मत्स्यमा आत्मनिर्भर गाउँपालिका हुने ।
५. आयोजनाको उद्देश्य	● मत्स्यपालनमा उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने । ● नदीको नियन्त्रण गरि स्वच्छ र ताजा मत्स्यको उत्पादन गरि आत्मनिर्भर हुने । ● आय आर्जनमा वृद्धि गर्ने । ● रोजगारी सिर्जना गरि वसाइँ सराई कम गर्ने ।
६. आयोजनाको प्रतिफल	● जलमार्ग क्षेत्रमा मत्स्यपालन हुनेछ । ● स्थानीय वजारमा मत्स्य मासुको लागि विक्री वितरण हुनेछ । ● मत्स्यमा गाउँपालिका आत्मनिर्भर हुनेछ । ● स्थानीयवासीले रोजगारी प्राप्त गर्नेछन् ।
७. आयोजनाका प्रमुख क्रियाकलापहरू	● समुह सहकारी गठन र परिचालन । ● तालिम र क्षमता अभिवृद्धि । ● मत्स्यपालनमा स्थानीय तहमा विस्तार । ● मत्स्य विक्री केन्द्रको स्थापना । ● मत्स्य मासु प्रशोधन उद्योगको स्थापना ।
८. आयोजनाको कुल लागत	● आयोजना विकास लागतः रु. २० लाख । ● आयोजना तयारी लागतः रु.४० लाख ● आयोजना कार्यान्वयन लागत : रु. १ करोड गरी जम्मा रु. १ करोड ६० लाख रुपैया ।
९. आर्थिक तथा वित्तिय विश्लेषण	● मत्स्यपालनमा व्यवसायिकरण भई स्थानीय रोजगारीमा टेवा हुने र आयात प्रतिस्थापन हुने ।
१०. कार्यान्वयन ढाँचा	● विपन्न तथा आर्थिक स्थिति कमजोर गाउँवासी १५० जना रोजगारी भएका हुनेछन् । ● स्थानीय सरकार, सहकारी ढाँचामा कार्यान्वयन ।
११. आयोजना कार्यान्वयन हुने क्षेत्र तथा लाभान्वित जनसङ्ख्या	● मोदी र भुरुङ्दी तथा रती खोलाको जल क्षेत्र । ● प्रत्यक्ष र परोक्ष ४० हजार जनसङ्ख्या ।
१२. अन्तर सम्बन्धीत विषय	● आयआर्जनमा वृद्धि भई गरिवी न्यूनिकरणमा सहयोग पुगेको हुनेछ ।

	• नदी, खोला, खोल्सीको जैविक र वातावरणीय विविधतको संरक्षण भएको हुनेछ । • घरवास पर्यटकलाई स्थानीय परिकार भएको हुनेछ । • आयात प्रतिस्थापन हुनेछ । • रोजगारी सिर्जना भई पिछडिएका घरपरिवारको समृद्धि हुनेछ । • मत्स्यमा लाग्ने रोगको नियन्त्रण, बाढी पहिरोको कारणले सुरक्षित बासस्थानमा कमी पर्यटकको अभाव ।
१३. जोखिम तथा अनुमान	

९.४ अन्नपूर्ण चक्रिय पदमार्ग आयोजना

१. नाम	**अन्नपूर्ण चक्रिय पदमार्ग**
२. आयोजनाका प्रमुख विषेशताहरू	• गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सडक सञ्जालको विकास हुने । • अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका मूख्य वस्तीहरुलाई एक आपसमा भौगोलिक रुपमा जोड्न मद्दत गर्ने । • स्थानीय बासिन्दाहरुको लागि आवागमनमा सूविधा पुग्ने । • पर्यटकीय आकर्षण भएका स्थानहरु जोड्ने । • पर्यटन उद्योगमा योगदान बढाउन मद्दत गर्ने ।
३. आयोजनाको अवधि	• आयोजना विकास चरण: सुरु आ.व. २०७७/७८ • आयोजना तयारी चरण: सुरु आ.व. २०७७/७८ सम्पन्न आ.व. २०७८/७९ • आयोजना कार्यान्वयन चरण: सुरु आ.व. २०७७/७८ देखि २०८१/८२
४. आयोजनाको लक्ष्य	• अन्नपूर्ण गाउंपालिकाका ग्रामीण वस्तीहरु बीचबाह्रै महिना निर्वाध रुपमा आवागमन सुचारु गर्ने ।
५. आयोजनाको उद्देश्य	• स्थानीय बासिन्दाहरूलाई सूरक्षित तथा बाधारहित आवागमनको सूविधा प्रदान गर्ने । • आन्तरीक तथा बाह्य पर्यटकहरूको लागि सुविधायुक्त पदमार्ग विस्तार गर्ने ।
६. आयोजनाकोप्रतिफल	• पदमार्ग (दोहोरो), सूरक्षित र सुविधायुक्त हुने । • पर्यटकिय महत्व बोकेको रमणिय स्थलहरूमा पहुँच पुग्ने । • पर्यटक तथा स्थानीय बासिन्दाहरू सबैले बाह्रै महिनानिर्बाध रुपमा पदमार्ग प्रयोग गर्न सक्ने । • सामाजिक/आर्थीक कारोवारमा बृद्धि हुने ।
७. आयोजनाका प्रमुख क्रियाकलापहरू	• पूराना चल्तीमा रहेका वा नरहेकापदमार्गहरूको स्तर उन्नति गर्ने । • पूराना पदमार्ग नभएका स्थानहरूमा रेखांकन गर्ने । • पदमार्गमा पर्ने खोला/खोल्साहरूमा पुल/पुलेसाहरू मर्मत संभार गर्ने । • पदमार्गमा खानेपानी, चौतारी, चर्पी तथा फोहोर संकलनको व्यवस्था गर्ने । • पदमार्गको विस्तृत अध्ययन गरी अनुमानित लागत निर्क्योल गर्ने ।
८. आयोजनाको कुल लागत	**आयोजनाको कार्यान्वयन अनुमानित लागत** • आयोजना कार्यान्वयन लागत : रु. १२ करोड

९. आर्थिक तथा वित्तीय विश्लेषण	● पर्यटकको सङ्ख्यामा उल्लेख्य बृद्धि हुने । ● कृषि व्यवसायमा टेवा पुग्ने । ● निर्माणको चरणमा करिब १०० व्यक्तिले रोजगार पाउने ।
१०. वातावरणीय प्रभाव विश्लेषण	● स्थानीय प्रविधि, श्रोत, साधन मात्र प्रयोग हुने हुँदा वाताबरणीय प्रभाव अत्यन्तै कम हुने तर कतिपय क्षेत्रमा वाताबरणमा पर्न जाने असरहरूलाई अध्ययन गरी प्रभाव न्यूनीकरण गर्नुपर्ने ।
११. कार्यान्वयन ढाँचा	● प्रदेश सरकार तथा अन्नपूर्ण गाउंपालिकाले संयुक्त रुपमा लगानि गर्ने र स्थानीय सहभागितामा उपभोक्ता समिति मार्फत कार्यान्वयन गर्ने ।
१२. आयोजना कार्यान्वयन हुने क्षेत्र तथा लाभान्वित जनसङ्ख्या	● अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका सम्पूर्ण बासिन्दाहरू ● छिमेकी गाउँपालिकाका तथा पोखरा महानगरपालिकाका बासिन्दाहरू ● आन्तरीक तथा बाह्य पर्यटकहरू
१३. अन्तरसम्बन्धीत विषय	१. प्राकृतिक सौन्दर्यताको बजारीकरण । ● पर्यटकहरू मार्फत गाउँपालिकाको प्राकृतिक सौन्दर्यता बजारीकरण भई स्वदेश तथा विदेशमा गाउँपालिकाको चिनारीमा बृद्धि हुने । २. गरीबी निवारण ● कृषि तथा पर्यटन क्षेत्रमा उद्यमशीलता विकास भई स्वरोजगार सिर्जना हुने र त्यसमार्फत जनताको जीवनस्तरमासुधार भई गरिबी निवारण हुने। ३. वडागत विकासमा सन्तुलन ● आवागमनमा वृद्धि भै वडागत विकासमा सन्तुलन ल्याउन सघाउने । ४. लैङ्गिक समानता र समावेशीकरण ● कृषि तथा पर्यटन क्षेत्रमा व्यवसायिकता बढ्न गई सबै क्षेत्र, वर्ग, लिङ्ग तथा जाति लगायत पिछडिएका समुदाय तथा व्यक्तिहरूको समानुपातिक सहभागिता हुने । ५. सिर्जनशीलता तथा नवप्रवर्तन ● सुविधायुक्त होटेलहरूको बिकासले युवाहरूमा भएको क्षमता प्रस्फुटन हुने वातावरण निर्माणहुने । ● आफूले सिकेका सिपको तत्कालै प्रयोग गर्न सक्ने । ६. कृषि उत्पादनको वजारीकरण ● हरेक वस्तीमा आवागमनको सुविधा भई वडागत कृषि उत्पादनले सहजरुपमा वजारीकरण हुने ।
१४. जोखिम तथा अनुमान	● विपद् तथा जोखिम व्यवस्थापनमा सहयोग हुने । ● आकस्मिक सेवा प्रदायक हुने । ● प्रकोप व्यवस्थापनमा सहयोगी हुने ।

९.५ डिजिटल अन्नपूर्ण र अन्नपूर्ण सूचना केन्द्र

१. नाम	डिजिटल अन्नपूर्ण र अन्नपूर्ण सूचना केन्द्र
२. आयोजनाका प्रमुख विषेशताहरू	● सबै किसिमका सूचनाहरू डिजिटाइज हुने । ● सूचना संकलन, भण्डारण, परिमार्जन तथा संप्रेषण डिजिटल माध्यमबाट गरीने । ● वडा र गाउँपालिकाले साप्ताहिक/मासिक रुपमा अन्नपूर्ण गाउँपालिका बुलेटिन प्रकाशन गर्ने ।

	• सूचना संकलन, भण्डारण तथा संप्रेषण कार्यमा चुस्तता, दुरुस्तता र स्फुर्तता कायम हुने ।
३. आयोजनाको अवधि	• आयोजना विकास चरण: सुरु आ.व. ०७७/०७८ • आयोजना तयारी चरण: सुरु आ.व. ०७७/०७८ सम्पन्न आ.व.०७७/०७८ • आयोजना कार्यान्वयन चरण: सुरु आ.व. २०७८/०७९ देखि २०८०/०८१
४. आयोजनाको लक्ष्य	• चुस्त/दुरुस्त सूचना प्रणाली स्थापित गर्ने ।
५. आयोजनाको उद्देश्य	• वडा/गाउँपालिका स्तरीय सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने । • हरेक प्रकारको सूचना अद्यावधिक गर्ने । • घर नम्बरिङ्ग तथा परिवार प्रोफाइल आवधिक गर्ने । • वडागत सूचना सङ्कलन गरी साप्ताहिक रुपमा बुलेटिन प्रकाशन गर्ने ।
६. आयोजनाकोप्रतिफल	• सुचना संप्रेषण सहज हुने। • राजस्व सङ्कलन तथा योजना निर्माणमा सहयोगि हुने । • विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्ने ।
७. आयोजनाका प्रमुख क्रियाकलापहरू	• प्रारम्भिक चरणमा स्वयंसेवी कर्मचारीहरू नियुक्ति गर्ने र उनीहरूलाई परिचालन गरी डाटा संकलनको खाका तयार गर्ने । • वडा तथा गाउँपालिकाका कर्मचारीहरूलाई सूचना संकलन, संशोधन, भण्डारण र संप्रेषण सम्बन्धि तालीम दिने । • तालीम तथा सूचना केन्द्र स्थापनाको लागि प्रदेश तथा संघीय सरकारको प्राविधिक सहयोग लिने । • सूचना सङ्कलन तथा परिमार्जनको कामलाई निरन्तरता दिने ।
८. आयोजनाको कुललागत	आयोजनाको कार्यान्वयन लागत रु.१ करोड ८० लाख • आयोजना कार्यान्वयन लागत – ३० लाख प्रति वर्ष • स्वमसेवक तालीम, सूचना केन्द्र स्थापना– ३० लाख • पहिलो चरणको सूचना सङ्कलन तथा प्रशोधन • सूचना संकलन, प्रशोधन, परिमार्जन, तथा भण्डारण
९. आर्थिक तथा वित्तीय विश्लेषण	• वडा/गाउँपालिकाको सेवा प्रदानमा चुस्तता हुँदा सेवाग्राहीहरू तथा कर्मचारीहरूको समय बचत हुने । • आकर्षक स्थल, बाटो, होटल, होमस्टे आदिको जानकारी सहज हुँदा पर्यटकको सङ्ख्यामा उलेख्य बृद्धि भई गाँउपालिकाको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा पर्यटन क्षेत्रको योगदानमा बृद्धि हुने । • प्रत्यक्ष तथा अप्रतक्ष्य रुपमा गाँउपालिकाकोअर्थतन्त्रमा थप योगदान गर्ने ।
१०. कार्यान्वयन ढाँचा	• केन्द्रिय सरकार, प्रदेश सरकार तथा गाउँपालिकाले संयुक्त रुपमा लगानि गर्ने रवडा तथा गाउँपालिका मार्फत कार्यान्वयन गर्ने ।
११. आयोजना कार्यान्वयन हुने क्षेत्र तथा लाभान्वित जनसङ्ख्या	• अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका सबै वडा कार्यालयहरू । • अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको कार्यालय । • सम्पूर्ण स्थानीय बासिन्दाहरू, अनुसन्धानकर्ताहरू । • सम्पूर्ण पर्यटकहरू ।
१२. अन्तरसम्बन्धीत विषय	१. नेपालको प्राकृतिक सौन्दर्यताको बजारीकरण । • राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा नेपाल र गण्डकी प्रदेशको चिनारीमा बृद्धि हुने ।

	२. गरीबी निवारण ● पर्यटन क्षेत्रमा उद्यमशीलता विकास भई स्वरोजगार सिर्जना भई जनताको जीवनस्तरमा । ● सुधार भई गरिबी निवारण हुने । ३. लैङ्गिक समानता र समावेशीकरण ● सबै क्षेत्र, वर्ग, लिङ्ग तथा जातिका व्यक्तिहरूको समानुपातिक सहभागिता हुने । ४. सिर्जनशीलता तथा नवप्रवर्तन ● सुविधायुक्त होटेलहरूको बिकासले युवाहरूमा भएको क्षमता प्रस्फुटन हुने वातावरण निर्माणहुने । ● आफूले सिकेका सिपको तत्कालै प्रयोग गर्न सक्ने । ५. स्वच्छ वातावरण ● स्वच्छ वातावरण निर्माणमा सघाउने । ● ढलबाट निस्केको फोहोरजन्य पदार्थहरूको उचित व्यवस्थापन हुने ।
१३. जोखिम अनुमान	● सूचना चोरी तथा नष्ट गरीने जोखिम । ● महामारी, विपद् तथा जोखिम व्यवस्थापनमा सहयोग हुने । ● आकस्मिक सेवा प्रदायक हुने । ● प्रकोप व्यवस्थापनमा सहयोगी हुने ।

९.६ एक वडा एक उत्पादन

१. नाम	**एक वडा एक उत्पादन**
२. आयोजनाका प्रमुख विषेशताहरू	● सम्बन्धित वडाको आफ्नै विशेष उत्पादन हुने हुँदा स्वदेश तथा विदेशमा वडाको पहिचान हुने । ● वडाको आफ्नै उत्पादन/सेवा जस्तैः कफि, डेरी, आलु, कोदो, बदाम, माछा पालन, भेंडा पालन, चौंरी पालन, मसला बाली (टिमुर, अलैची) पर्यटन व्यवसाय, आदिको उत्पादनमा बृद्धि हुने । ● स्थानीय उत्पादन/व्यवसायाको प्रवर्द्धन हुँदा जीवनस्तरमा सुधार हुने ।
३. आयोजनाको अवधि	● आयोजना विकास चरणः सुरु आ.व. ०७६/०७७ ● आयोजना तयारी चरणः सुरु आ.व. ०७७/०७८ सम्पन्न आ.व. ०७७/०७८ ● आयोजना कार्यान्वयन चरणः सुरु आ.व. २०७८/०७९ देखि २०८०/०८१
४. आयोजनाको लक्ष्य	● कृषि तथा पर्यटन उद्योगमा महत्वपूर्ण योगदान दिने । ● गाउँपालिका र प्रदेशकै आर्थिक उन्नति गर्ने ।
५. आयोजनाको उद्देश्य	● वडा वा गाउँपालिका भित्रै रोजगार श्रृजना गर्ने । ● युवाहरूलाई उत्पादनशील व्यवसाय गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।
६. आयोजनाको प्रतिफल	● उत्पादनसील व्यवसायमा युवाहरूलाई आकर्षण गर्ने । ● कृषि, उद्योग तथा पर्यटन व्यवसायमा सुधार हुने । ● स्थानीय श्रम, सीप र प्रविधिको सदुपयोग भई रोजगारीमा बृद्धि हुने । ● वडा तथा गाउँपालिकाको पहिचानमा सहयोगी हुने । ● सामाजिक/आर्थिक विकास हुने ।

७. आयोजनाका प्रमुख क्रियाकलापहरू	• कृषकहरूलाई व्यवसायीक कृषि प्रणालीको तालीम, बीउ/बीजन, तथा मल उपलब्ध गराउने । • आवश्यकता अनुसार सिंचाईको सुविधा उपलब्ध गराउने । • वडाबासीहरूलाई लघु उद्यम सम्बन्धि तालीम, आवश्यक उपकरण/औजारहरू सहुलित दरमा उपलब्ध गराउने । • पर्यटन व्यवसायीहरूको लागि आवश्यक अतिथी सत्कार, कुकिङ्ग/बेकिङ्ग, आदिको तालीम प्रदान गर्ने । • स्थानीय उत्पादन र स्थानीय बजारमा खपत हुने गरी संयन्त्र बनाउने र बढि भएको उत्पादनको लागि बजारको व्यवस्थापन गर्ने । • संघीय सरकारको युवा स्वरोजगार कार्यक्रमसंग समन्वय गरी सस्तो दरमा ऋण उपलब्ध गराउन पहल गर्ने ।
८. आयोजनाको कुल लागत	**आयोजनाको कार्यान्वयन लागत रु.२ करोड ५० लाख** • तालीम • बजार व्यवस्थापन
९. आर्थिक तथा वित्तिय विश्लेषण	• कृषि, लघु उद्योग तथा पर्यटन व्यवसायमा बृद्धि भई गाउँपालिकाको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा बृद्धि हुने । • प्रत्यक्ष तथा अप्रतक्ष्य रुपमा करिब ५०० ब्यक्तिले रोजगार पाउने ।
१०. कार्यान्वयन ढाँचा	• नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा गाउँपालिकाले संयुक्त रुपमा लगानि गर्ने र सम्बन्धित निकायको समन्वयमा वडा मार्फत कार्यान्वयन गर्ने ।
११. आयोजना कार्यान्वयन हुने क्षेत्र तथा लाभान्वित जनसङ्ख्या	• अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका सबै ११ वडाहरू • अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका सबै १५-४० वर्षका युवाहरू
१२. अन्तरसम्बन्धीत विषय	१. गाउँपालिकाको उत्पादनको बजारीकरण । • विषेष उत्पादनले गाउँपालिकाको चिनारीमा बृद्धि हुने । २. गरीबी निवारण स्वरोजगार सिर्जना भई जनताको जीवनस्तरमा सुधार भई गरिबी न्यूनिकरणमा सहयोग पुग्ने । ३. लैङ्गिक समानता र समावेशीकरण • सबै क्षेत्र, वर्ग, लिङ्ग तथा जातिका व्यक्तिहरूको समानुपातिक सहभागिता हुने । ४. सिर्जनशीलता तथा नवप्रवर्तन • युवा स्वरोजगार कार्यक्रम मार्फत युवाहरूमा भएको क्षमता प्रस्फुटन हुने वातावरण निर्माण हुने । • आफूले सिकेका सिपको तत्कालै प्रयोग गर्न सक्ने । ५. स्वच्छ वातावरण • स्वस्थ, गुणस्तरीय उत्पादन तथा सेवा प्राप्त हुँदा पर्यटक आगमनमा वृद्धि हुनेछ ।
१३. जोखिम तथा अनुमान	• उत्पादनशील युवाहरू परदेश पलायन हुनसक्ने हुँदा तिनीहरूलाई युवा स्वरोजगार कार्यक्रम मार्फत आफ्नै गाउँमा व्यवसाय गर्न प्रोत्साहन मिल्ने ।

सन्दर्भ सामाग्री

- अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन (२०७४) काठमाण्डौः नेपाल कानुन आयोग
- आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ को बजेट वक्तव्य, कास्की : अन्नपुर्ण गाउँपालिका
- आवधिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमासम्बन्धी निर्देशिका(२०५७) काठमाण्डौ : राष्ट्रिय योजना आयोग
- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, (२०७० वि.सं.) नेपालमा गरिवीको लघु क्षेत्र अनुमान २०६८, काठमाण्डौः केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग
- दिगो विकास लक्ष्य २०३० (२०७३), काठमाण्डौ : राष्ट्रिय योजना आयोग
- दिविल आधाररेखा प्रतिवेदान (सन् २०१६) काठमाण्डौ : राष्ट्रिय योजना आयोग
- गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग (२०७६) प्रथम पञ्चवर्षीय योजना आधार पत्र(आ.व.२०७६/७७–२०८०/८१) पोखरा : प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
- दिगो विकास लक्ष्यहरु, गण्डकी प्रदेशको आधार तथ्यांक प्रतिवेदन(२०७६),पोखरा : प्रदेश नीति तथा योजना आयोग,
- नेपालको संविधान, (२०७२), काठमाण्डौः नेपाल सरकार
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन(२०७५), काठमाण्डौ : राष्ट्रिय योजना आयोग
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन(२०७४), काठमाण्डौः नेपाल सरकार
- आवधिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमासम्बन्धी निर्देशिका(२०५७) काठमाण्डौ : राष्ट्रिय योजना आयोग
- राष्ट्रिय अनुगमन तथा मुल्यांकन दिग्दर्शन(२०७५) काठमाण्डौ : राष्ट्रिय योजना आयोग
- सार्वजनिक खरिद ऐन (२०६३) काठमाण्डौः नेपाल कानुन आयोग
- सार्वजनिक खरिद नियमावली (२०६४) काठमाण्डौः नेपाल कानुन आयोग
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन(२०७४) काठमाण्डौः नेपाल कानुन आयोग
- राष्ट्रिय भूउपयोग नीति (२०७२) काठमाण्डौः नेपाल कानुन आयोग
- संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, (२०७४ वि.सं.), गाउँ नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधी २०७४ , काठमाण्डौः संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय
- Central Bureau of Statistics, (2016). Statistical Year Book 2015, Kathmandu: Central Bureau of Statistics.
- Department of Survey,Land Resource Mapping Project(LRMP,1987)
- Geographical Coding of States, Districts and Local units,2017 : Kathamandu : National Planning Commission

- NEPAL Multidimensional Poverty Index, 2018: Kathamandu : National Planning Commission
- National Planning Commission, (2014).Nepal Human Development Report,2014.Kathmandu: National Planning Commission.
- UNDP (2015), Training Material for Producing National Human Development Reports. Human Development Report Office .

अनुसूची नं. १ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका क्रमागत योजनाहरूको सूची

क्र. सं.	मुल विषयगत क्षेत्र	बजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						बजेट श्रोत (रु.लाखमा)				प्रतिशत
		आ.व. २०७५/०७६	आ.व. २०७६/०७७	आ.व. २०७७/०७८	आ.व. २०७८/०७९	आ.व. २०७९/०८०	आ.व. २०८०/०८१	गा.पा.	संघ	प्रदेश	अन्य	
	आर्थिक विकास		१६०	१८९	२३४	३५३	४३०					
क)	भूमी व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी क्षेत्र	५३९										
	कृषि	४८.५	७३.५									
	पशुपालन		३७									
	सहकारी तथा वित्त	०	१									
	भुमी व्यवस्थापन	०										
क	जम्मा		१११.५									
ख)	उद्योग तथा पर्यटन											
	उद्योग तथा वाणिज्य		४.५									
	पर्यटन	६८.५	८४									
ख	जम्मा		८८.५									
ग)	सामाजिक विकास (शिक्षा, स्वास्थ्य, सरसफाइ, महिला, युवा, श्रम तथा रोजगार											
	भाषा, कला साहित्य र सँस्कृति प्रवर्द्धन	२०	३									
	रोजगारी											
	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण		२८.५									
	खेलकुद		११									

	विशेष क्षेत्र सार्वजनिक शौचालय, धर्मशाला, आमा समुह भवन, बाल उद्यान व्यवस्थापन		८७									
	खानेपानी तथा सरसफाई	२६५.७	२९८									
	फोहोर मैला व्यवस्थापन	१२	६									
	सिलाई बुनाइ, पेन्टिङ, मेटल बकसप तालिम		१०									
	शिक्षा	१९.२	२४									
	स्वास्थ्य		४२.६									
ग)	जम्मा	३७७	३२०	३४२	४४९	४९५	५४५					
घ)	भौतिक पुर्वाधार विकास											
	सडक तथा पूर्वाधार	९१४.७४	१६६८									
	अन्नपूर्ण चक्रपथ	२०	४०									
	वडा नं. १ सडक											
	छवि स्मृति हुदै सिम्ले ग्रा स-३ की मी	५	५									
	नागडाडा हुदै अधिकारीडाडा कार्कीको तगारा सडक	९५	२५०									
	फल्लापानी सिम्पानी-भिरमूनी कृषि सडक	४	१००									
	नागडाडा भित्रि सडक		१०									
	सिम्पाली माझगाउ सडक		५०									
	नाउडाडा भ्यु टावर	२०										
	सिढी बाटो											
	फल्लापानी-भूमेको थान५०० मीटर											
	झौरीखेत-सालघारी-पैरेको चौतारा भाटडाँडा-कुँवरगाउँ-फल्लापानी भूमेको थान सिढी बाटो ६ की.मी	.										

	खहरे-भट्टारी-सिम्ले-सिम्पानी-नागडाँडा सिढी बाटो ५ कि.मी.											
	खहरे, लौसीकोवोट, नाईटारी, कुँवरगाउँ-सिम्पानी-नागडाँडा सिढी वाटो ६ कि.मी											
	कुँवरगाउँ- सरवाटो सिंढी वाटो १ कि.मी.											
	दलित बस्ति सिंढी वाटो		५									
	माझविडि कुलो निर्माण											
	साँकी खेत कुलो निर्माण											
	सिम्ले खेत कुलो निर्माण											
	मैथरा सिम्ले बाटो निर्माण											
	सिम्पालि सानी पाखा ठुलीपोखरी निर्माण योजना											
	नेपाली टोलदेखि बनपालेसम्म बाटो निर्माण र भिरमा तारबार योजना											
	पैरे तल्लाखेत कुलो निर्माण योजना (मुल भलखोला,भिरमुनी, देउराली स्वाँरा, सिम, पैरे)											
	वडा नं २											
	सेराचौर-परेवाटारी-तल्लाखन्ना-रयाले-भदौरे देउराली		५									
	भएरचोक-स्कुलचोक-डायरीचोक सम्मको रिङ्ग रोड		५									
	नागडाँडा सेराचौर-सौरेनी-ठुलाचौर सडक (१७ किमि)	९५	५०									
	सौरेनी-छेउटारी-मन्खु ग्रामीण सडक (५ किमि)	५										

	प्याउदी ठुलाचौर ग्रामिण सडक-(१०की मी)	१०	५									
	नागडाँडा निवारे ग्रामिण सडक	५	५									
	भएरचौर सेराचौर हुदै नागडाँडा ग्रामिण सडक-	५	५									
	रातामाटा शिव मार्ग (३ किमि)	१	५									
	दिप वुढाघर कैंडले सडक	५	५									
	सिढी बाटो											
	साउनेपाखा सिंढीवाटो(राजमार्ग-शिवमार्ग)		१									
	सुनारपोखरी -वुढाघर सिंढी वाटो											
	रातामाटा देखि दुधिलाको वोट (राजमार्ग) सम्मको सिंढी वाटो											
	छत्रेको डिलदेखि ठुला स्वाँरा सिंढी वाटो		१									
	जैसीटोलवाटसम्मको सिंढी वाटो											
	राजमार्गवाट शिवमार्ग गैरापानी-सेराचौर सम्मको सिंढी वाटो		५									
	ठुलाचौर -ठुलाखोला सम्म सिंढी वाटो	१	१									
	सौरीनी -सेराचौर सम्म सिंढीवाटो	५										
	भएरचौक देखि दिपको डिलसम्मको सिंढी वाटो											
	दिपटोल सिंढी वाटो		२									
	भण्डारीटोल देखि ठुलाखेतसम्म सिडी बाटो		१									
	तल्लाखेत देखि देउथावेसम्म सिडीबाटो											
	ठुलाचौर बस्ती भित्र सिडीबाटो											
	वडा नं ३											

	ढिकुरपोखरी धारापानी हुदैं भदौरे देउराली ग्रामिण सडक -७ की मी	३	२०									
	देउरालीडाँडा धारापानी हुदैं रानीथोक ग्रामिण सडक -१० की मी	५	१०									
	पत्थर मराङ्गचे काँडे धम्पुस ग्रामिण सडक- ५ की मी	५	५									
	भिरमुनीहिले काउन्डाँडा ग्रामिण सडक		५									
	ओख्ले लाके ग्रामिण सडक	२	५									
	देउराली दमदमे पाउँदुरकोट ग्रामिण सडक	२	५									
	जलजला-मझुवा ग्रामिण सडक											
	सिंढी वाटो											
	सेरा-धारापानी-पाउँदुरकोट सिंढी वाटो		५									
	मुलाथरे-मैदान-रानीथोक-घुम्ती सिंढीवाटो											
	काँडे -अष्ट्रेलियन क्याम्प सिंढी वाटो		३०									
	भकरजुङ्ग -पोखरी सिंढी वाटो											
	पत्थर -कुलमन्दिर सिंढी वाटो											
	कास्कीकोट पर्यटकिय चक्रपथ खड्गाँउ पाउदुर		४५									
	वडा नं ४											
	वाँसखर्क झारकोट लामाचौर ग्रामिण सडक- ४की मी		५									
	भदौरे प्रेम वस्ती ग्रामिण सडक-३ की मी	३	५									
	लुम्ले काँडे भदौर सल्यान तिलाहार पर्वत डिमुवा ग्रामिण सडक-१६की मी		५०									
	काँडे भदौरे ग्रामिण सडक १२.५ किमि		१००									
	भदौरे -चित्रे -राम्जा ग्रामीण सडक											

	साँदीखोला काफलवोट-काउले मोटरवाटो कृषि सडक											
	सिंढी वाटो											
	वाँसखर्क -वालचेउी गरा सिंढी वाटो											
	सल्यान घुम्ति देखि पुरानो घडेरी गोरेटो बाटो		२									
	वाँसखर्क -सल्यान भूमेकोथान सिंढी वाटो											
	भदौरे देउराली -पञ्चासे सिढी वाटो											
	रतिखोला-लामाचौर-गैराथोक-हुलाक हुदै लुंएरा जाने सिंढी वाटो											
	खागे- देउराली सिंढी वाटो											
	समथल खोला सल्यान खानेपानी योजना											
	रतीखोला जलखेती साझेदारी कार्यक्रम											
	वडा नं ५											
	हाइवे झोवाङ्गहुदै सल्यान ग्रामिण सडक -४ की मी	५	२५									
	सल्यान घुम्ती लएरा नयाँगाउँ ग्रामिण सडक-५ की मी	३	५									
	धौलागिरी गेट नयाँपुल घाट ग्रामिण सडक		५									
	गिरीचोक झोवाङ्ग ग्रामिण सडक	५	५									
	गिरीचोक माइपुण्य झोवाङ्ग ग्रामिण सडक		५०									
	नयाँपुल-पारीस्वांरा-रयाले-झोवागङ्ग ग्रामीण सडक											
	नयाँपुल-झोवाङ्ग-लुयरा पुरानो गाउँ ग्रामीण सडक	१०	१५									
	सिंढी वाटो											

	नयाँपुल-झोवाङ्ग-जायगाउँ-सल्यान सिंढी वाटो	५	५									
	सल्यान घुम्ती -लुयरा -सल्यान सिंढी वाटो											
	वडा नं ६											
	पुरानो घडेरी पसलहुदै ढाके सडक	१०	२५									
	ढावा हाइजुङ्ग ग्रामिण सडक	५	५									
	ढावा तोमीजुङ्ग ग्रामिण सडक	५	५									
	ठोटनेखोला ढाके सब्जुङ्ग ग्रामिण सडक	५	५									
	हाइजुङ्ग भित्री मोटर वाटो	२										
	ठोटनेखोला जलजला घ्यापजुङ्ग ग्रामीण सडक											
	लुम्ले, चन्द्रकोट,तान्चोक -भिचुक -लान्द्रुक ग्रामीण सडक											
	ड्डिलाघर हुदैं गामा भिरमुनी ग्रामिण सडक		२									
	सिंढी वाटो											
	पैयाडाँडा रुजेर गोरेटो वाटो											
	लुम्ले-मोदी सिंढी वाटो		५									
	काँढे-अष्ट्रेलियन क्याम्प-पितम देउराली सिंढी वाटो											
	माझखोल-गाम- भिरमुनी सिंढी वाटो											
	गैरा देखि लामटारी गोरेटो बाटो											
	मोटरबाटो देखि प्रविपाउ गोरेटो बाटो											
	वडा नं ७											
	माझगाउँ-भिच्चुक हुदै लान्द्रुक ग्रामिण सडक ७ की मि	३३	७५									
	लुम्ले -तान्चोक-भिच्चुक ग्रामिण सडक	१०	१००									

	घाप-तमजुङ्ग- पातलेखेत ग्रामीण सडक	४										
	चिप्लेकुना-भरुवावेंसी-साउनेकुना-विरेठाँटी ग्रामीण सडक											
	सिंढी वाटो											
	भरुवावेंसी-तमजुङ्ग सिंढी वाटो											
	माझगांउ -भिच्चुक -लान्द्रुक सिंढी बाटो		५									
	किमरुमपुल-पातलेखेत सिंढी वाटो											
	लान्द्रुक-मर्दी हिमाल सिंढी वाटो	८	५									
	घान्द्रुक वेँसी-लान्द्रुक सिंढी वाटो											
	वडा नं ८											
	जलकिने खाउने हुदैं दाङ्गसिङ्ग ग्रामिण सडक	५	२५									
	विरेठाँटी दाङ्गसिङ्ग मोहरिया ग्रामिण सडक	५	५									
	सार्क्यु गैरीबाङ्ग ग्रामिण सडक	२	५									
	तम्मु मोहरिया ग्रामिण सडक	७	५									
	विरठाँटी तिखेढुङ्गा, उल्लेरी घोडेपानी म्यार्दी मुक्तिनाथमार्ग	४५	५०									
	सिंढी वाटो											
	लामघाली-गैरीवाङ्ग-सार्क्यू सिंढी वाटो											
	लामाखेत- किर किच खाउने सिंढी वाटा		५									
	विरेठाटी-दाङ्गसिङ्ग-मोहरिया सिंढी वाटो											
	चिमरुम-तमू-मोहरिया सिंढी वाटो											
	थमडाँडा पर्यटन सिंढी वाटो		५									
	वडा नं ९											
	तिखेढुङ्गा दलित वस्ती सडक		१०									
	तिखे ढुङ्गा नयागांउ दलित बस्ति ग्रामिण सडक		१०									

	तिखेढुङ्गा-घोडेपानी ग्रामीण सडक											
	विरेठाँटी-तिखेढुङ्गा-घोरेपानी मुक्तिमार्ग											
	नागेठाँटी नरचोर थमडाड पदमार्ग											
	सावेत चण्डी ग्रामीण सडक											
	मौजा ग्रामीण सडक											
	सिंढी वाटो											
	उल्लेरी सिंढी वाटो											
	थमडाँडा पर्यटन सिंढी वाटो		३.५									
	सोत्रे सिमलवोट सिंढी वाटो											
	हिले-तिखेढुङ्गा सिंढी वाटो		५									
	ग्रेट अन्नपूर्ण पदमार्ग		४०									
	वडा नं १०											
	धाम्ले हुँदैं कोटगाउँ ग्रामिण सडक		१५									
	नयाँपुल विरेठाँटी सिमै हुदैं उरी ग्रामिण सडक	५	१००									
	स्याउलि बजार तमु तिख्यान नाराथोक जोडने सडक		५०									
	विरेठाँटी सिमै हुदैं धाम्ले ग्रामिण सडक	१५	१००									
	सिंढी वाटो											
	घान्द्रुक वेसी-पञ्चे-कोटगाउँ सिंढी वाटो											
	घान्द्रुक पञ्चे-माझगाउँ सिंढी वाटो											
	स्याउलीवजार-ताङ्गले-किञ्चे-घान्द्रुक सिंढी वाटो											
	वडा नं ११											
	घान्द्रुक किमरुङ्गखोला ग्रामिण सडक	३	२०									
	मत्क्यु उरी ग्रामिण सडक		१५									

	मत्क्यू - सामरुङ्ग ग्रामीण सडक											
	घान्द्रुक-मेलाचे-घुरुचुङ्गा-छोमरुङ्ग ग्रामीण सडक											
	सिंढी वाटो											
	झिनु-तावालुङ्ग-छोमरुङ्ग सिंढी वाटो	८										
	सितरिङ्ग-घिरपिनडाँडा-छोमरोम सिंढी वाटो											
	चुइब्रो-घिग्यो सिंढी वाटो		५									
	सितरिङ्ग-चुईके-टाडापानी सिंढी वाटो											
	छुमरुम - ए वि सि सिंढी वाटो											
२३	स्वास्थ्य पूर्वाधार तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम (एम्बुलेन्स खरिद, स्वास्थ्य चौकि तथा प्रसुति गृह निर्माण)		५१									
	२ डंपिंग साईट निर्माण	०.५	४									
	गेबियन निर्माण		१५									
२४	पुल (तिनाऊ नदी मा आरसीसी पुल र सानो मझगावा पूल)		१०									
२५	भवन, बस्ती तथा बजार विकास		५३									
२६	**सिँचाई**	२४	५८.५									
	वडा नं १		१									
	माझबिढि कुलो											
	वडा नं ४		१									
	कालीमाटी लामा बिडी सिंचाई आयोजना											
	खागे सिंचाई आयोजना		४									
	वडा नं ७											
	पात्लेखेत बेँसी साउनेकुवा सिंचाई आयोजना		२									

	वडा नं ८											
	घट्टेखोला धागवेशि सिंचाई आयोजना		५०.५									
	सञ्चार											
	वजार व्यवस्थापन											
	कृषी (तरकारी सङ्कलन केन्द्र दूध सङ्कलन केन्द्र)											
	जलउत्पन्न प्रकोप	२०	१५									
घ)	जम्मा	६४६	१२६८	१६३८	१९००	२२१५	२५९२					
ङ)	संस्थागत विकास तथा सुशासन											
	संस्थागत विकास तथा सेवाप्रवाह	२०	४५									
	वित्तीय व्यवस्थापन सुशासन	२५	२५									
	जम्मा	४५	७०	५८	७५	८५	१००					
च)	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन											
	वातवरण संरक्षण	४९.९	२५									
	विपद व्यवस्थापन	६५	४५									
	जम्मा	११४.९	७०	६२	८७	१०५	१५०					
	कुल अनमानित बजेट	१६८३	१७९०	२२८९	२७४५	३२५३	३८१७					

अनुसूची नं.२ आवधिक योजना तर्जूमा प्राविधिक समुह

क्र. स.	नाम	संस्था	
१	सह-प्रा. डा.कृष्णप्रसाद भण्डारी	अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्र, पश्चिमाञ्चल क्याम्पस	संयोजक
२	प्रा.डा. यादव शर्मा गौडेल	त्रिभुवन विश्वविद्यालय (सेवा निवृत)	अर्थविद्
३	सह-प्रा. ई.रमेश बाँस्तोला	अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्र, पश्चिमाञ्चल क्याम्पस	सिभिल इन्जिनियर
४	डा.रामचन्द्र बराल	पृथ्वी नारायण क्याम्पस, त्रिभुवन विश्वविद्यालय	समाजशास्त्री
५	डा. अनुप गुरूङ,	अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्र	वातावरणविद
६	ई.विकास शेरचन	अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्र, पश्चिमाञ्चल क्याम्पसस	जियोम्याटिक्स इन्जिनियर
७	लक्ष्मण अधिकारी	पृथ्वी नारायण क्याम्पस, त्रिभुवन विश्वविद्यालय	भुगोलविद
८	क्षितीज राज शर्मा,	अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्र, पश्चिमाञ्चल क्याम्पसस	GIS Operator
९	सुर्य अधिकारी	अन्तरिक्ष विज्ञान तथा जियोम्याटिक्स अध्ययन केन्द्र, पश्चिमाञ्चल क्याम्पसस	GPS Operator

अनुसूची नं.३ अध्ययनक्रमका तस्विरहरू